

УКРАЇНА

ШВИДКА ОЦІНКА ЗАВДАНОЇ ШКОДИ ТА ПОТРЕБ НА ВІДНОВЛЕННЯ

ЛЮТИЙ 2022 – ЛЮТИЙ 2023

WORLD BANK GROUP

УКРАЇНА

ШВИДКА ОЦІНКА
ЗАВДАНОЇ ШКОДИ ТА ПОТРЕБ
НА ВІДНОВЛЕННЯ

ЛЮТИЙ 2022 – ЛЮТИЙ 2023

© Березень 2023, Світовий Банк, Уряд України, Європейський Союз, Організація Об'єднаних Націй

Відмова від відповідальності:

Висновки, тлумачення та результати, викладені в цій роботі, не обов'язково відображають погляди Світового банку, його Ради виконавчих директорів або урядів, які вони представляють, чи погляди Європейського Союзу (ЄС) чи Організації Об'єднаних Націй (ООН). Світовий банк, ЄС та ООН не гарантують точності, повноти чи актуальності даних, включених до цієї роботи, і не несуть відповідальності за будь-які помилки, упущення чи розбіжності в інформації, а також відповідальності щодо використання чи невикористання інформації, методів, процесів або викладених висновків. Кордони, кольори, позначення та інша інформація, відображена на будь-якій карті в цій роботі, не мають на увазі будь-яких суджень з боку Світового банку, ЄС та ООН щодо правового статусу будь-якої території або схвалення чи прийняття таких кордонів. Ніщо в цьому документі не повинно становити, тлумачитися або розглядатися як обмеження або відмова від привілеїв та імунітетів Світового банку, Європейського Союзу або Організації Об'єднаних Націй, для яких привілеї та імунітети спеціально зарезервовані.

Права та дозволи

Матеріал у цій роботі є об'єктом авторського права. Оскільки Світовий банк, Європейський Союз та Організація Об'єднаних Націй заохочують поширення своїх знань, ця робота може бути повністю або частково відтворена в некомерційних цілях за умови повного посилання на цю роботу.

Будь-які запитання щодо прав і ліцензій, зокрема допоміжних прав, слід адресувати до World Bank Publications, World Bank Group, 1818 H Street NW, Washington, DC 20433, USA; факс: 202-522-2625; електронна адреса: pubrights@worldbank.org.

Редактор: Олена Буря

Дизайнер: Сара Аламеддін, Наталія Мартинюк

Передня та задня обкладинки: Будинок культури, Харківська область. Фото Олександра Кулика, Дергачівська міська рада

ЗМІСТ

СКОРОЧЕННЯ ТА АБРЕВІАТУРИ	8
ПОДЯКИ	10
ПЕРЕДМОВА	11
ВИКОНАВЧЕ РЕЗЮМЕ	12
ВСТУП	18
РЕЗЮМЕ ЗАВДАНОЇ ШКОДИ, ЗБИТКІВ ТА ПОТРЕБ НА ВІДНОВЛЕННЯ	22
ОЦІНКА ПРІОРИТЕТНИХ ПОТРЕБ ВІДНОВЛЕННЯ НА 2023 РІК	30
МАКРОЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ	35
ОЦІНКА ВПЛИВУ НА НАСЕЛЕННЯ/ВРАЗЛИВІ ГРУПИ	41
СЕКТОРИ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ	47
Житло	48
Освіта і наука	53
Охорона здоров'я	58
Соціальний захист і забезпечення засобів до існування	63
Культура і туризм	69
ВИРОБНИЧІ СЕКТОРИ	75
Сільське господарство	76
Зрошення та управління водними ресурсами	81
Торівля і промисловість	87
Фінансовий сектор і банківська справа	93
СЕКТОРИ ІНФРАСТРУКТУРИ	98
Енергетика і видобування корисних копалин	99
Транспорт	107
Телекомунікації та цифрові технології	115
Водопостачання та водовідведення	118
Муніципальні послуги	123
НАСКРІЗНІ СЕКТОРИ	128
Охорона довкілля, природокористування та лісове господарство	129
Реагування на надзвичайні ситуації та цивільний захист	134
Юстиція та державне управління	139
Управління вибухонебезпечними предметами	143
НА ШЛЯХУ ДО ВІДНОВЛЕННЯ ТА ВІДБУДОВИ	148
Керівні принципи відновлення та відбудови	151
Процес кращої відбудови із забезпеченням інклюзивності	152
Забезпечення максимального приватного фінансування зеленої та стійкої відбудови	153
ДОДАТОК 1. КОМАНДА RDNA	157

СПИСОК ТАБЛИЦЬ

Таблиця 1. Загальний обсяг завданої шкоди, збитків і потреб в розрізі секторів (млрд дол. США)	25
Таблиця 2. Загальний обсяг завданої шкоди, збитків і потреб в розрізі областей та окремих секторів (млрд дол. США)	26
Таблиця 3. Загальний обсяг потреб у відновленні та відбудові в розрізі секторів (млрд дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	27
Таблиця 4. Пріоритетні потреби відновлення на 2023 рік в розрізі секторів та видів видатків (млрд дол. США)	34
Таблиця 5. Завдана шкода, збитки і потреби в розрізі областей (млн дол. США)	51
Таблиця 6. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року,	52
Таблиця 7. Оцінені на 2023 рік пріоритетні потреби відновлення (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	52
Таблиця 8. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)	56
Таблиця 9. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	57
Таблиця 10. Оцінка пріоритетних потреб відновлення на 2023 рік (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	57
Таблиця 11. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)	60
Таблиця 12. Потреби у відбудові та відновленні (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	61
Таблиця 13. Оцінка пріоритетних потреб відновлення на 2023 рік (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	62
Таблиця 14. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)	67
Таблиця 15. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	68
Таблиця 16. Оцінка пріоритетних потреб відновлення на 2023 рік (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	68
Таблиця 17. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)	72
Таблиця 18. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	73
Таблиця 19. Оцінка пріоритетних потреб на 2023 рік (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	74
Таблиця 20. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)	79
Таблиця 21. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	80
Таблиця 22. Оцінка пріоритетних потреб на 2023 рік (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	80
Таблиця 23. Огляд пріоритетних категорій і відповідних областей	84
Таблиця 24. Завдана шкода, збитки і потреби в розрізі областей (млн дол. США)	85

Таблиця 25. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	86
Таблиця 26. Оцінені на 2023 рік пріоритетні потреби відновлення (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	86
Таблиця 27. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)	91
Таблиця 28. Потреби у відбудові та відновленні станом на 24 лютого 2023 року (млн дол. США)	91
Таблиця 29. Орієнтовні пріоритетні потреби відновлення у 2023 році станом на 24 лютого 2023 року (млн дол. США)	92
Таблиця 30. Приблизний внесок уряду України, міжнародних фінансових організацій і донорів у реалізацію пріоритетів до 2023 року (млн дол. США)	92
Таблиця 31. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)	96
Таблиця 32. Потреби на відновлення та відбудову станом на 24 лютого 2023 року (млн дол. США)	97
Таблиця 33. Орієнтовні пріоритетні потреби у 2023 році станом на 24 лютого 2023 року (млн дол. США)	97
Таблиця 34. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)	104
Таблиця 35. Потреби у відновленні та реконструкції (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	105
Таблиця 36. Оцінені на 2023 рік пріоритетні потреби відновлення (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	106
Таблиця 37. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)	112
Таблиця 38. Потреби у відбудові та відновленні (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	112
Таблиця 39. Оцінка найбільш пріоритетних потреб відновлення на 2023 рік (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	114
Таблиця 40. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)	116
Таблиця 41. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	117
Таблиця 42. Оцінка пріоритетних потреб на 2023 рік (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	117
Таблиця 43. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)	121
Таблиця 44. Потреби щодо відновлення і реконструкції (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	122
Таблиця 45. Оцінка пріоритетних потреб на 2023 рік (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	122
Таблиця 46. Завдана шкода, збитки та потреби станом на 24 лютого 2023 року в розрізі областей (млн дол. США)	126
Таблиця 47. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	127
Таблиця 48. Оцінені на 2023 рік пріоритетні потреби відновлення (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	127
Таблиця 49. Завдана шкода, збитки та потреби (млн дол. США)	132

Таблиця 50. Потреби на відновлення та відбудову станом на 24 лютого 2023 року (млн дол. США)	133
Таблиця 51. Орієнтовні пріоритетні потреби відновлення 2023 році станом на 24 лютого 2023 року (млн дол. США)	133
Таблиця 52. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)	137
Таблиця 53. Потреби у відбудові та відновленні (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	138
Таблиця 54. Оцінка найбільш пріоритетних потреб відновлення на 2023 рік (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	138
Таблиця 55. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)	141
Таблиця 56. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	142
Таблиця 57. Оцінка пріоритетних потреб на 2023 рік (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	142
Таблиця 58. Забруднення вибухонебезпечними предметами та обчислена вартість очищення (млн дол. США)	146
Таблиця 59. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	147
Таблиця 60. Оцінка пріоритетних потреб на 2023 рік (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року	147
Таблиця 61. Команда RDNA2	158

СПИСОК РИСУНКІВ

Рисунок 1. Масштаб завданої шкоди в розрізі областей станом на 24 лютого 2023 року	14
Рисунок 2. Просторовий розвиток подій війни (лютий 2022 - лютий 2023)	14
Рисунок 3. Загальний обсяг потреб у відновленні та відбудові (млрд дол. США): 411 млрд	15
Рисунок 4. Пріоритетні інвестиції на 2023 рік (млрд дол. США): 14 млрд	15
Рисунок 5. Ключові результати RDNA2 – завдана шкода, потреби та пріоритети на 2023 рік	17
Рисунок 6. Інтенсивність війни в період з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року	19
Рисунок 7. Просторовий розподіл подій війни (лютий 2022 -лютий 2023)	19
Рисунок 8. Загальний обсяг завданої шкоди (млрд дол. США): 135 млрд	23
Рисунок 9. Загальний обсяг завданих збитків (млрд дол. США): 290 млрд	23
Рисунок 10. Загальний обсяг потреб на відновлення та відбудову (млрд дол. США): 411 млрд	24
Рисунок 11. Масштаб завданої шкоди в розрізі областей станом на 24 лютого 2023 року	27
Рисунок 12. Пріоритетні потреби відновлення на 2023 рік за типами видатків та секторами (млрд дол. США)	32
Рисунок 13. Щоквартальна зміна ВВП України, порівняно з минулим роком	37
Рисунок 14. Оцінка показників промислового виробництва, грудень 2021 року – листопад 2022 року (індекс)	37
Рисунок 15. Бюджетні потреби та джерела фінансування в розрізі джерел (млрд дол. США)	39
Рисунок 16. Пріоритети RDNA2 щодо державних витрат в 2023 році (млрд дол. США)	40
Рисунок 17. Кількість зареєстрованих ВПО в Україні (млн), 25 березня – 24 лютого 2023 року	42
Рисунок 18. Карта районів, які зазнали безпосереднього впливу війни, що використовується як початковий рівень	144
Рисунок 19. Безпосередній вплив війни на області (у відсотках)	145

СПИСОК ВСТАВОК

Вставка 1. Визначення RDNA2	21
Вставка 2. Наслідки війни для населення та з позиції окремі ЦСР	28
Вставка 3. Забезпечення максимального приватного фінансування для розвитку в контексті України	155

СКОРОЧЕННЯ ТА АБРЕВІАТУРИ

ACLED	Проект збору даних про місця збройних конфліктів і події
build back better (BBB)	Відбудова за принципом «краще, ніж було»
COVID-19	коронавірусна інфекція 2019
DaLA	Оцінки пошкоджень і збитків
DALYs	роки життя з урахуванням інвалідності
DDP	Партнерство з цифрового розвитку
DG NEAR	Генеральний директорат з питань сусідства та переговорів про розширення
ENTSO-E	Європейська мережа операторів систем передачі
GFDRR	Глобальний фонд зі зменшення наслідків стихійних лих і відновлення
GIS	Географічна інформаційна система
FAO	Продовольча та сільськогосподарська організація ООН
FPI	Служба зовнішньополітичних інструментів
IFES	інтегровані системи продовольства-енергетики
ITU	Міжнародний союз електрозв'язку
NPL	непрацюючий кредит
RDNA	Швидка оцінка завданої шкоди та потреб
SECO	Швейцарський секретаріат економічних питань
UCPM	Союзний механізм цивільного захисту
UNFPA	Фонду ООН у галузі народонаселення
UNECE	Європейська економічна комісія ООН
UNEP	Програма ООН з довкілля
UNICEF	Міжнародний дитячий фонд ООН
UNODC	Управління ООН з наркотиків і злочинності
UNOPS	Управління ООН з обслуговування проєктів
WFP	Всесвітня продовольча програма
AEC	атомна електростанція
BAKC	Вищий антикорупційний суд
BB	водопостачання та водовідведення
BBP	валовий внутрішній продукт
B3B	вибухонебезпечні залишки війни
B003	Всесвітня організація охорони здоров'я
ВПО	внутрішньо переміщені особи
ГЕС	гідроелектростанція
ГОН	гендерно-обумовлене насильство
ДП	державне підприємство
ДПП	державно-приватне партнерство
ДСНС	Державна служба з надзвичайних ситуацій
ЕЕ	енергоефективність
ЄБРР	Європейський банк реконструкції та розвитку
Євро	валюта євро (€)
ЄС	Європейський Союз
Зід	зрошення і дренаж
ЗМІ	засоби масової інформації

ЗПГ	зріджений природний газ
КШЕ	Київська школа економіки
ЛГБТКІ+	лесбійки, геї, бісексуали, трансгендери, квір та інтерсексуали
Мінінфраструктури	Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України
Мінрегіон	Міністерство розвитку громад та територій України
МКП	місця компактного проживання
МКФ	міжнародна класифікація функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я
МОЗ	Міністерство охорони здоров'я України
МОМ	Міжнародна організація з міграції
МСП	мале-середнє підприємство
МФО	Міжнародні фінансові установи
МФК	Міжнародна фінансова корпорація
НАБУ	Національне антикорупційне бюро України
НАЗК	Національне агентство з питань запобігання корупції
НБУ	Національний банк України
НБФУ	небанківські фінансові установи
НТО	нетехнічне обстеження
ОГП	Офіс Генерального прокурора
ООН	Організація Об'єднаних Націй
ООН-Жінки	Структура ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок
ООН-Хабітат	Програма ООН з населених пунктів
ОГТС	оператор газотранспортної системи
ОСП	Оператор системи передачі (Transmission system operator – TSO)
ПГ	парникові гази
ПМГ	Програма медичних гарантій
ПМД	первинна медична допомога
ПМД +	первинна медико-санітарна допомога з додатковими можливостями
ПРО ООН	Програма розвитку ООН, агентство в структурі ООН
САП	Спеціалізована антикорупційна прокуратура
СБ	Світовий банк
ТЕС	теплова електростанція
ТО	технічне обстеження
УВКБ ООН	Управління Верховного комісара ООН у справах біженців
УВКПЛ	Управління Верховного комісара ООН з прав людини
УВР	управління водними ресурсами
ФГВФО	Фонд гарантування вкладів фізичних осіб
ЦСР	цілі сталого розвитку
ЮНЕСКО	Організація Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури
ЮНІСЕФ	Міжнародний дитячий фонд ООН

ПОДЯКИ

Друга Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення в Україні у період із 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року (RDNA2) була спільно підготовлена Світовим банком, Урядом України, службами Європейського Союзу та Організацією Об'єднаних Націй у координації з гуманітарними партнерами, партнерами з розвитку, науковими установами, громадськими організаціями та приватним сектором. Список основних учасників наведено у **Додатку 1**.

З боку Уряду України координацію процесу підготовки RDNA2 здійснювало Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України (Мінінфраструктури). В оцінюванні взяли участь всі відповідальні профільні міністерства. Підтримку було надано Київською школою економіки (КШЕ).

Підготовку звіту з боку служб Європейського Союзу здійснювали Представництво Європейського Союзу в Україні та Генеральний директорат із питань сусідства та переговорів про розширення (DG NEAR), у координації зі Службою зовнішньополітичних інструментів (FPI) та іншими службами Європейського Союзу.

Із боку Організації Об'єднаних Націй звіт розроблено за підтримки та участі Програми розвитку ООН (ПРООН), Дитячого фонду ООН (ЮНІСЕФ), Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН), Міжнародної організації з міграції (МОМ), Управління ООН з обслуговування проєктів (UNOPS), Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО), Міжнародної організації праці (МОП), Програми ООН з населених пунктів (ООН-Хабітат), Управління Верховного комісара ООН з прав людини (УВКПЛ), Фонду ООН у галузі народонаселення (UNFPA), Структури ООН з питань гендерної рівності та розширення прав і можливостей жінок (ООН-Жінки), Європейської економічної комісії ООН (UNECE), Управління ООН з наркотиків і злочинності (UNODC), Програми ООН з довкілля (UNEP), Всесвітньої продовольчої програми (WFP), Міжнародного союзу електрозв'язку (ITU), а також Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (FAO).

Технічну допомогу з боку Групи Світового банку надавало Керівництво офісу Світового банку з питань України та Молдови, відділ із питань Глобальних практик та наскрізних питань, а також Міжнародна фінансова корпорація (МФК), за координування офісу, відповідального за Регіон Європи та Центральної Азії.

Цей звіт розроблено завдяки значній фінансовій підтримці Глобального фонду зі зменшення наслідків стихійних лих і відновлення (GFDRR) та Швейцарського секретаріату з економічних питань (SECO) та Партнерства з цифрового розвитку (DDP).

ПЕРЕДМОВА

Ця Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA2) є частиною поточних спільних зусиль Світового банку, Уряду України, Європейської комісії та Організації Об'єднаних Націй за підтримки інших партнерів, спрямованих на оцінку розміру шкоди та збитків, завданих Україні внаслідок російського вторгнення. Також важливо зазначити, що вона має на меті проведення оцінки економічних і соціальних потреб України, необхідних для виживання під час війни та процвітання після закінчення війни.

Зважаючи на те, що війна триває вже рік, станом на 24 лютого 2023 року, розмір прямої шкоди, завданої Україні, сягає понад **135 мільярдів доларів США**, водночас житловий сектор, транспорт, енергетика, а також торгівля і промисловість постраждали найбільше. Найбільшої шкоди зазнали прифронтові області, зокрема, Донецька, Харківська, Луганська, Запорізька, Херсонська, Миколаївська. А також області, які були повернуті під контроль уряду України, такі як Київська та Чернігівська області. Сукупний обсяг збитків, спричинений порушенням економічних потоків і функціонування виробничих циклів, а також додаткових витрат, пов'язаних із війною, оцінюється на рівні **290 мільярдів доларів США**. Валовий внутрішній продукт (ВВП) України скоротився в 2022 році на 29,2 відсотка, а рівень бідності населення в 2022 році зріс із 5,5 відсотка до 24,1 відсотка (відповідно до межі бідності в 6,85 доларів на одну особу на день).

Станом на 24 лютого 2023 року, потреби у відновленні та відбудові були оцінені в **411 мільярдів доларів США**. В ці потреби включено критично важливі кроки на шляху трансформації країни у сучасну, низьковуглецеву державу, стійку до кліматичних впливів і впливів природних лих, у відповідності до політик і стандартів Європейського Союзу та з огляду на готовність до вступу в Європейський Союз, державу, в якій вирішуються питання вразливості населення, і яка забезпечує добробут населення. Хоча ця цифра фінансування є надзвичайно великою, досвід інших країн показує, що надзвичайно важливим є поетапний підхід до відбудови.

За оцінками звіту, сума пріоритетних потреб на 2023 рік на відновлення дорівнюватиме приблизно **14 мільярдів доларів США**. Ці пріоритети зосереджені на найбільш нагальних потребах, зокрема на відновленні енергетичної, житлової, критичної та соціальної інфраструктури, відновленні базових послуг найбільш вразливим верствам населення, та поводженні з вибухонебезпечними предметами та розвитку приватного сектору. Прямі державні видатки в розмірі майже 9 мільярдів доларів США стануть основою для безпечної, пріоритетованої, досяжної та ефективної відбудови і відновлення. Доповненням до цих коштів стануть інвестиції державних підприємств та підтримка для забезпечення відновлення та поживлення приватного сектору, включно зі зниженням ризиків інвестицій і торгівлі. Хоча уряд України на цей момент вже вжив заходів для задоволення деяких із цих потреб, у цьому звіті визначено потребу в додатковому фінансуванні в розмірі 11 мільярдів доларів США, зокрема близько 6 мільярдів доларів США для подальшого фінансування державного бюджету та близько 5 мільярдів доларів США для сприяння критично важливим інвестиціям державними підприємствами та приватним сектором.

У цьому звіті запропоновано сильну аналітичну основу для розроблення комплексної фінансової та операційної стратегії та планування, що дасть змогу підтримати швидке відновлення та довгострокову відбудову України, і ми підтверджуємо свій твердий намір сприяти виконанню цього завдання. Такий наступний етап планування має враховувати можливості розширення потенціалу освоєння коштів та інституційного потенціалу державних і місцевих органів влади України, що має бути співмірним із фінансовою спроможністю, можливості розвитку спільних систем і процесів для забезпечення максимальної ефективності, можливості розвитку і розширення управлінського та технічного потенціалу підрозділів, що займаються впровадженням, можливості залучення коштів для підготовки проєктів, розвитку приватних і державних фінансових стратегій для різних секторів та механізмів довгострокового планування і фінансування.

ВИКОНАВЧЕ РЕЗЮМЕ

Вторгнення Російської Федерації в Україну, яке розпочалося 24 лютого 2022 року, призвело до значних жертв серед цивільного населення та пошкодження інфраструктури і виробничих активів, завдавши серйозної людської, соціальної та економічної шкоди. Протягом перших місяців війни велись бої за критично важливі міста, як Маріуполь та околиці Києва, на значних територіях, які тимчасово не були підконтрольні Уряду України. Однак, починаючи з квітня 2022 року, уряд України повернув під контроль понад половину цих територій, водночас масштаб нових територіальних втрат частково зменшився. З іншого боку, починаючи з вересня 2022 року спостерігається збільшення обсягів завданої шкоди, що зумовлене застосуванням зброї дальнього ураження (наприклад, ракети, дрони) для цілеспрямованого руйнування об'єктів критичної інфраструктури, зокрема енергетичної. Така зміна характеру ведення війни відобразилась на оновленій оцінці завданої шкоди та потреб на відновлення, представлених у цьому документі, а також на змінах, що відбулись з дати підготовки першої оцінки завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA1), в якій оцінювались наслідки війни до 1 червня 2022 року.¹

Друга Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA2), спільно розроблена Групою Світового банку, Урядом України, Європейською комісією та Організацією Об'єднаних Націй, представляє оцінку наслідків одного року війни відповідно до всесвітньо прийнятої методології. У цьому звіті було розраховано пряму фізичну шкоду, нанесену інфраструктурі та будівлям, а також розраховані потреби як витрати на відновлення і відбудову. З метою підтримки Уряду України та партнерів у частині планування нагального відновлення та відбудови в RDNA2 також наведена оцінка пріоритетних потреб відновлення на 2023 рік, що враховує нагальні потреби у відновленні та відбудові, пріоритети уряду України, потенціал освоєння коштів та спроможність впровадження різних секторів економіки, а також певною мірою доступне фінансування. Через війну, що триває, існують обмеження щодо використаних даних та припущень, про що зазначено в цьому звіті.

За повний рік війни пряма шкода, завдана будівлям та інфраструктурі, оцінюється в розмірі понад 135 мільярдів доларів США. Найбільше постраждали житловий сектор (38 відсотків від загального обсягу завданої шкоди), транспорт (26 відсотків), енергетика (8 відсотків), торгівля та промисловість (8 відсотків), а також сільське господарство (6 відсотків). Найбільшої прямої шкоди було завдано Донецькій, Харківській, Луганській, Запорізькій, Київській та Херсонській областям (Рисунок 1). З моменту публікації RDNA1 відбулося найбільше зростання обсягів прямої шкоди в секторах енергетики, житла та транспорту, що співставно зі зміною характеру війни, починаючи з 1 червня 2022 року.² Шкода, завдана сільському господарству, також значно зросла, на це вплинуло збільшення кількості пошкоджених / зруйнованих об'єктів, так отримання уточнених даних. Натомість обсяг шкоди, завданої після 1 червня 2022 року, збільшився у розмірах менших, ніж попередні очікування. Це пояснюється тим, що незважаючи на помітну інтенсифікацію бойових дій в прифронтових регіонах – у Харківській, Херсонській, Донецькій та Запорізькій областях зафіксовано як найбільше посилення інтенсивності бойових дій, так і найбільше зростання обсягів завданої шкоди (Рисунок 2); масштаб завданої шкоди у прифронтових регіонах є не настільки інтенсивним, як протягом перших трьох місяців вторгнення, як це відображено в RDNA1.³

Загальна сума потреб на відновлення і відбудову оцінюється у понад 411 мільярдів доларів США (Рисунок 3), що в 2,6 рази перевищує фактичний ВВП України у 2022 році. Потреби оцінені на період у 10 років, враховують інфляцію, ринкову кон'юнктуру, підвищення цін у сфері будівництва, що зазвичай спостерігається в сфері масового будівництва, вищі страхові премії та перехід в напрямку зменшення енергоємності та більш сталого, інклюзивного та сучасного проектування. Найвищі цифри оцінених потреб припадають на сектор транспорту (22 відсотки), житла (17 відсотків), енергетики (11 відсотків), соціального захисту і забезпечення засобів до існування (10 відсотків), управління вибухонебезпечними предметами (9 відсотків) та сільське

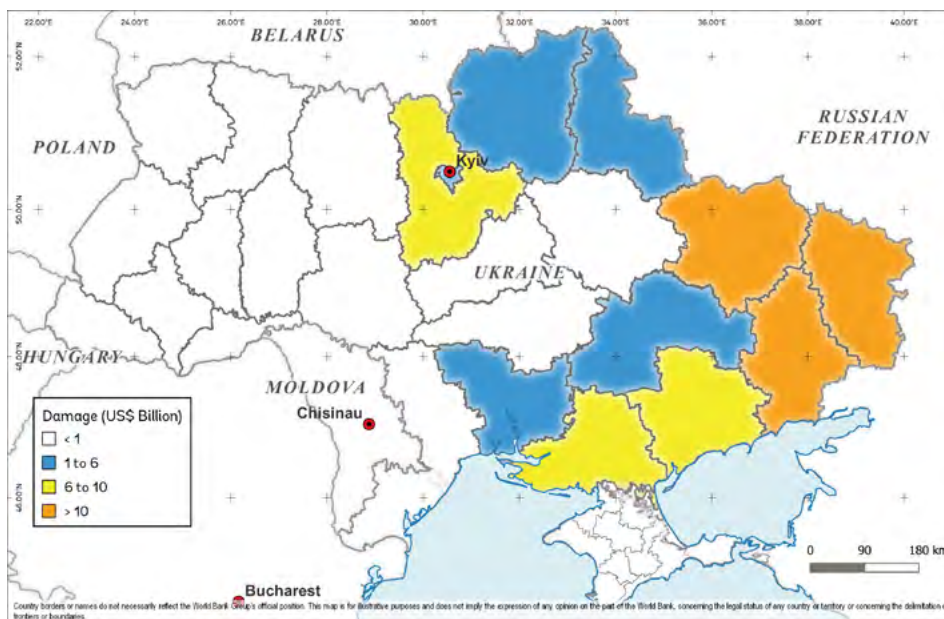
1 Світовий банк, уряд України і Європейська комісія, «Україна: Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення», серпень 2022 року, [Посилання](#).

2 У період між RDNA1 та RDNA2 відбулась 25 відсоткова девальвація курсу обміну гривні, тому українська гривня перераховується в менші еквіваленти доларів США; це означає, що зміни впродовж періоду між RDNA1 та RDNA2 є більш суттєвими, аніж ті, що показані як абсолютні величини.

3 Наприклад, багато доріг було повністю зруйновано та багато полів стали непридатними для землеробства внаслідок переміщення важких та/або гусеничних транспортних засобів протягом перших місяців війни, що враховано в RDNA1 та повторно не враховано в оцінці RDNA2.

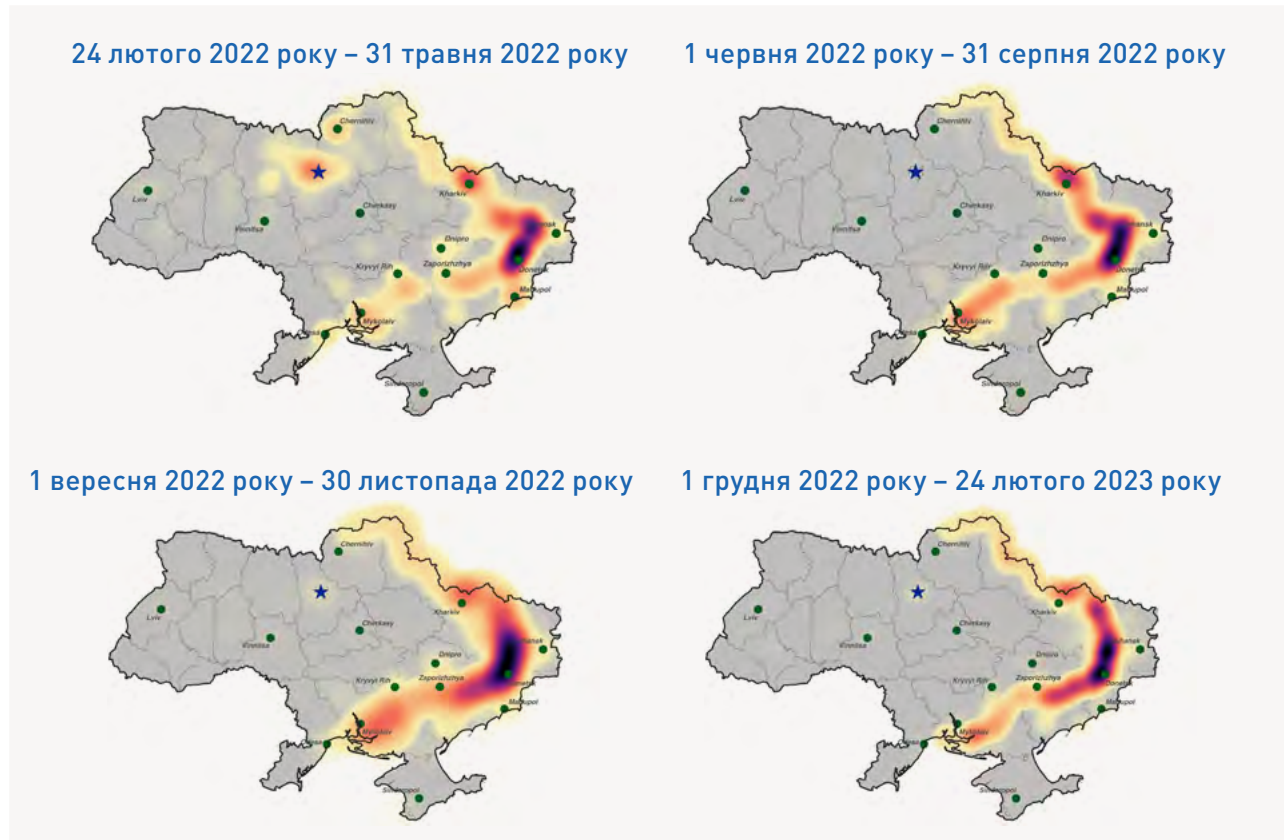
Рисунок 1. Масштаб завданої шкоди в розрізі областей станом на 24 лютого 2023 року

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: на мапі використовуються дані щодо завданої шкоди, що були зібрані та оцінені в межах RDNA2. Для певних регіонів, включно з Херсонською областю, існували обмеження щодо доступу до даних.

Рисунок 2. Просторовий розвиток подій війни (лютий 2022 - лютий 2023)

Джерело: Проект збору даних про місця збройних конфліктів і подій (ACLED), які були оброблені командою з проведення оцінювання. Що стосується ACLED, дивіться Clionadh Raleigh et al., «Запровадження збору даних про місця збройних конфліктів і подій за проектом ACLED», Journal of Peace Research 47, № 5 (2010): 651–60, [Посилання](#).

Примітка: конфліктні події включають бойові дії і вибухи/віддалене насильство, відповідно до методології класифікації проекту ACLED.

господарство (7 відсотків). З моменту публікації RDNA1 потреби на управління вибухонебезпечними предметами зменшились, що зумовлено покращенням оцінки земельних територій, які мали статус потенційно засмічених вибуховими матеріалами, очищенням деяких територій, а також змінами в напрямі застосування більш ефективних підходів, зважаючи на значну площу постраждалих територій. Інші сфери, такі як сектори розвитку людського капіталу (включно з охороною здоров'я і освітою), а також торгівля і бізнес, суттєво доповнюють решту потреб. В усіх секторах потреби на розчищення і вивезення завалів (а також, за необхідності, на демонтаж) перевищили 5 мільярдів доларів США. Із червня 2022 року найбільше зросли потреби секторів енергетики, соціального захисту і засоби до існування, транспорту, сільського господарства та житла. Найбільше зростання потреб спостерігається у Донецькій, Харківській, Луганській та Херсонській областях.

Також важливо визнати, що з часу публікації RDNA1 деякі потреби були задоволені Урядом України за підтримки партнерів. Наприклад, у галузі охорони здоров'я понад 500 постражда-

лих об'єктів були частково або повністю відремонтовані; сектору енергетики та транспорту було надано обладнання, матеріали і фінансування для проведення швидких ремонтних робіт. Уряд України також отримав суттєву підтримку у вигляді гуманітарної допомоги у розмірі 3,4 мільярда доларів США у 2022 році.⁴

Задоволення всіх оцінених потреб буде надзвичайно важливим для довгострокового відновлення, однак це не може статися одномоментно. Часові межі задоволення потреб залежать не тільки від доступності фінансування, але й від здатності українського бюджету освоювати кошти, можливостей реалізації та від координації між профільними міністерствами, місцевими органами влади, організаціями громадянського суспільства та місцевими організаціями в громадах, а також від інших виконавців проектів і програм; від готовності приватного сектору підтримувати та допомагати реалізовувати капітальні інвестиції; наявності матеріалів і трудових ресурсів; а також від майбутньої траєкторії війни. Однак, існуватимуть величезні соціальні та економічні втрати, які в першу чергу відчують на собі найбідніші та

Рисунок 3. Загальний обсяг потреб у відновленні та відбудові (млрд дол. США): 411 млрд

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: потреби стосуються загальних оцінених потреб, охоплених періодом 2023–2033 років.

Рисунок 4. Пріоритетні інвестиції на 2023 рік (млрд дол. США): 14 млрд

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: галузеві визначення, що використовуються на цьому рисунку, відповідають пріоритетам уряду України та точно не відображають структуру RDNA2; кольори галузей відповідають визначенням RDNA2.

4 Управління ООН з координації гуманітарних питань (ОCHA) Україна. Україна: Звернення до 2022 року. Звіт про фінансування - 21 лютого 2023. [Посилання](#).

найвразливіші верстви населення, якщо найбільш нагальні потреби не будуть задоволені в короткостроковій перспективі.

Враховуючи нагальні потреби і можливості реалізації проєктів та узгодження з урядовими пріоритетами відновлення та відбудови, в RDNA2 пріоритетні потреби на 2023 рік оцінюються на рівні 14 мільярдів доларів США, що становить майже 3,5 відсотка від загальних визначених потреб (Рисунок 5). Загальні потреби на 2023 рік у всіх охоплених секторах RDNA2 становлять близько 18 мільярдів доларів США. Але уряд України вже вжив заходи для задоволення нагальних потреб громадян з бюджету, зокрема шляхом надання підтримки ВПО та ширшого забезпечення соціального захисту, та визначив основний склад інвестиційних пріоритетів на 2023 рік. З огляду на ці урядові пріоритети станом на березень 2023 року, першочергові потреби на 2023 рік оцінені в RDNA2 на рівні 14 мільярдів доларів США. Інвестиційні потреби трьох секторів є найбільшими: транспорт, енергетика та житло (Рисунок 4). Крім цих секторів, значна підтримка (2,7 мільярда доларів США) є необхідною для стимулювання інвестицій з боку приватного сектору, включно з сільським господарством, для підтримки виробничих потужностей і прискорення процесів відновлення та відбудови. Ця підтримка включає поєднання грантів і субсидованого кредитування разом із гарантіями та інструментами страхування для зменшення ризиків приватних інвестицій і торгівлі.

Виконання пріоритетів на 2023 рік потребуватиме додаткового фінансування близько 11 мільярдів доларів США. Це включає 6 мільярдів доларів США в незабезпечених прямих бюджетних потребах і майже 5 мільярдів доларів США у фінансових потребах для підтримки державних підприємств і прискореного відновлення приватного сектору. З визначених пріоритетів у розмірі 14 мільярдів доларів США на прямі державні витрати через капітальні та поточні витрати та трансферти необхідно 9,3 мільярда доларів США: з них – 3,3 мільярди доларів США можуть бути виплачені через існуючі програми в бюджеті 2023 року; решта у 6 мільярдів доларів США – це непрофінансовані пріоритети, які мають бути впроваджені та профінансовані уря-

дом України. Також уряд України має підтримати фінансування державних підприємств, для чого необхідно ще додаткових 3,3 мільярда доларів США, тоді як інші 1,5 мільярда доларів США необхідно спрямувати на механізми фінансування підтримки та зменшення ризикованості здійснення приватних інвестицій.

Масштаб інвестицій, необхідних для відбудови України, є значним та вимагатиме залучення обмеженого державного фінансування та фінансування з боку організацій-донорів разом із приватними інвестиціями. Розвиток партнерської підтримки для державних інвестицій є ключовим, однак ці державні інвестиції мають доповнюватись значними приватними інвестиціями з метою максимального залучення доступного фінансування для цілей відбудови. У деяких галузях та за деяких обставин може використовуватись обмежене державне фінансування для залучення додаткових приватних інвестицій. Існує можливість розроблення інноваційних структур фінансування для пом'якшення ризиків і сприяння залученню більшого обсягу приватного фінансування.

У Декларації Лугано від липня 2022 року щодо відбудови України окреслено основні принципи відновлення та відбудови.⁵ Відповідно до міжнародного досвіду в цьому звіті висвітлюються принципи, які доповнюють ті принципи, що були зазначені в Лугано, зокрема: (i) забезпечення прагматичного, диференційованого та гнучкого підходу до балансування найбільш нагальних потреб стосовно того, що може бути досягнуте в середньостроковій перспективі, зважаючи на наслідки війни в розрізі різних областей; (ii) зосередження уваги на підході відбудови за принципом «краще, ніж було» заради більш сталого майбутнього, включно з наближенням законодавства і політик України до законів та стандартів та *acquis communautaire* (надбання співдружності) Європейського Союзу; та (iii) забезпечення готовності українських установ, систем та нормативних актів до прозорих і ефективних довгострокових програм відновлення і відбудови, враховуючи зовнішню і приватну підтримку, а також нещодавно проведені реформи України з децентралізації та передачі влади.

5 URC2022, «Декларація Лугано», 2022 рік, [Посилання](#). Принципи Декларації Лугано включають партнерство; спрямованість на реформи; прозорість, підзвітність та верховенство права; демократична участь; залучення багатьох зацікавлених осіб; гендерна рівність; та сталий розвиток.

Рисунок 5. Ключові результати RDNA2 – завдана шкода, потреби та пріоритети на 2023 рік

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: 14 мільярдів доларів США відображають інвестиції 2023 року в пріоритетні для уряду України сектори. Загальні потреби відновлення 2023 року за усіма секторами RDNA2 становлять 18 мільярдів доларів США.

ВСТУП

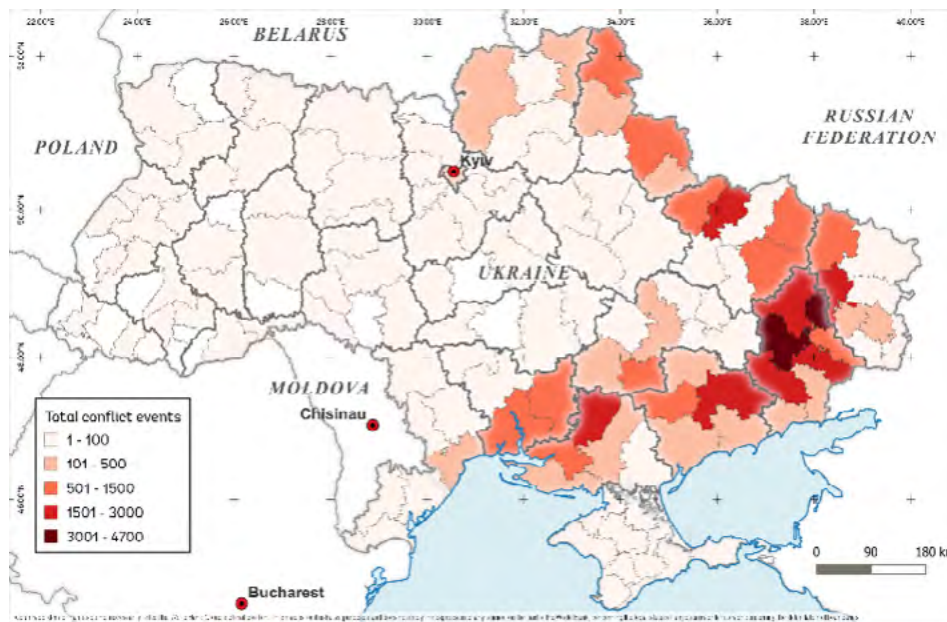
Вторгнення в Україну в 2022 році

Вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року спричинило масштабні жертви серед цивільного населення та значні пошкодження інфраструктури. Війна принесла населенню тяжкі випробування, оскільки засоби до існування було втрачено, і доступ до базових послуг, таких як охорона здоров'я і освіта, суттєво зменшився. Зима 2022/2023 років також стала значним викликом для населення, особливо для тих людей, які зазнали негативного впливу від ведення постійних бойових дій у східних і південних регіонах. Військове вторгнення спричинило порушення функціонування економіки, втрату робочих місць та падіння довіри інвесторів, що негативно вплинуло на обсяги державного і приватного фінансування. Зважаючи на масштаб руйнувань та порушення економічної активності, очікується, що війна зумовить далекосяжні наслідки для людського розвитку.

Різні етапи інтенсивності війни. Протягом перших місяців військового вторгнення у 2022 році відбулася велика кількість військових подій, що спричинили великомасштабні руйнування та порушення роботи в багатьох областях та різних секторах. Ракетні обстріли та атаки безпілотниками об'єктів критичної інфраструктури України, особливо об'єктів енергетичної інфраструктури та житла, розпочались на початку жовтня 2022 року та продовжувались протягом опалювального сезону 2022/2023 років, що призвело до відключень електроенергії у всій країні та дефіциту продовольства, неналежного рівня тепло- і водопостачання. Починаючи із зими, активні бойові дії велись переважно в східних і південних регіонах, і уряду України вдалось відновити контроль у декількох областях, що географічно дорівнює приблизно одній четвертій територій, що раніше не були підконтрольні уряду України. Інтенсивність війни впродовж року проілюстрована на Рисунок 6. Зміна інтенсивності війни, починаючи з 1 червня 2022 року, показана на Рисунок 7.

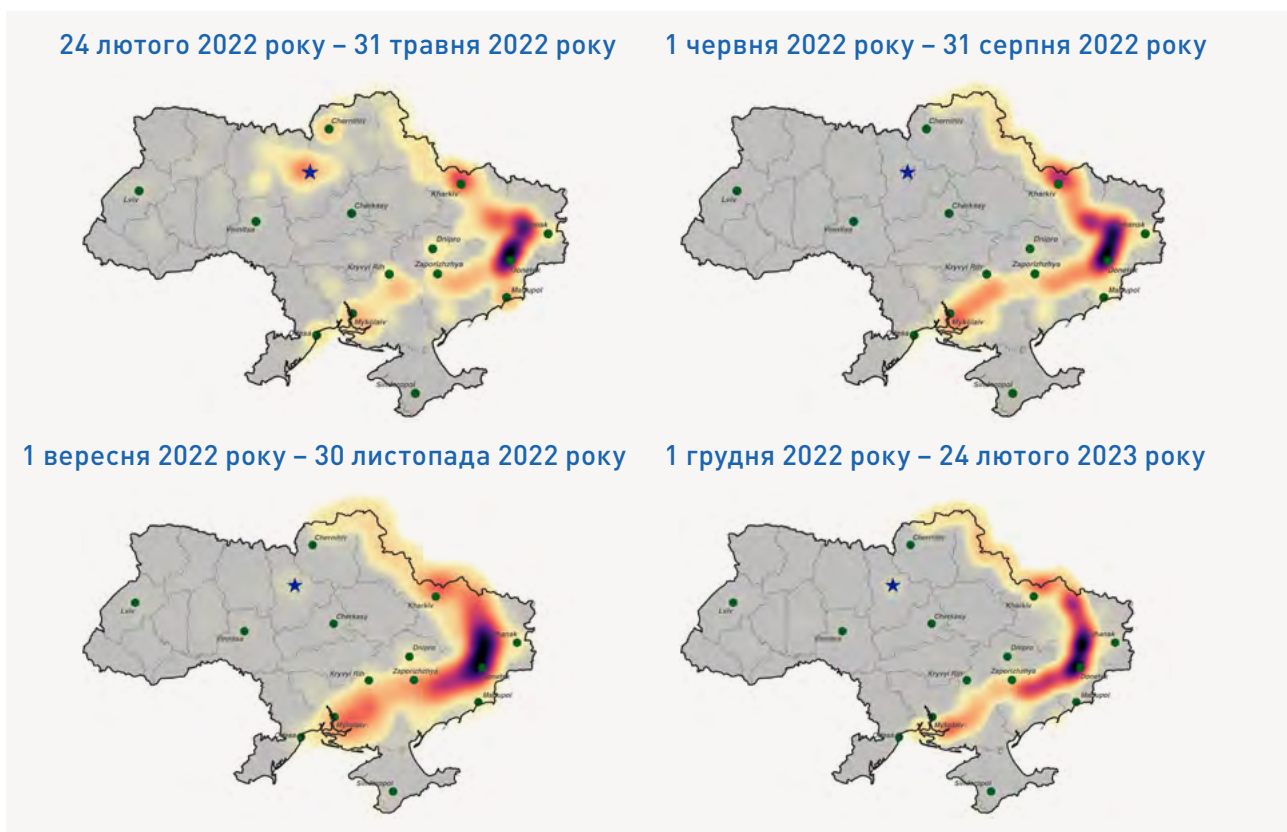
Рисунок 6. Інтенсивність війни в період з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: мапа ґрунтується на даних проєкту ACLED, враховуючи середні щомісячні конфліктні події. Для отримання інформації про проєкт ACLED, дивіться Clionadh Raleigh et al., «Включення даних ACLED про географічне розташування збройних конфліктів і конфліктних подій», Журнал вивчення миру (Journal of Peace Research) 47, №5 (2010): 651–60, [Посилання](#).

Рисунок 7. Просторовий розподіл подій війни (лютий 2022 - лютий 2023)

Джерело: Проєкт збору даних про місця збройних конфліктів і події (ACLED), які були оброблені фахівцями з питань оцінювання. Насильницькі події включають бойові дії/віддалене насильство та насильство, скоєне проти цивільного населення, відповідно до методології класифікації проєкту ACLED.

Примітка: конфліктні події включають бойові дії і вибухи/віддалене насильство, відповідно до методології класифікації проєкту ACLED.

Цілі та методологія RDNA2

У цьому другому звіті Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення (RDNA2)⁶ представлено сектори соціальної сфери, інфраструктури та виробничі сектори, а також наскрізні сектори і питання. RDNA2 оцінює наслідки війни за період з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року та базується на основоположних і аналітичних даних RDNA1, які охоплювали період з 24 лютого до 1 червня 2022 року. В RDNA 1 розмір прямої завданої шкоди оцінювався на рівні 97 мільярдів доларів США, збитків – у 252 мільярдів доларів США та потреб у відновленні та відбудові України – на рівні 349 мільярдів доларів США.

В RDNA2 використовується міжнародно прийнята та визнана методологія, розроблена спільно Світовим банком, Європейським Союзом та Організацією Об'єднаних Націй. Цей підхід застосовувався на міжнародному рівні в країнах, які постраждали від конфліктів та наслідків природних лих для використання інформації під час планування відновлення і відбудови. У цьому звіті використовується стандартна термінологія, ключові терміни наведені у Вставка 1. Застосування міжнародно визнаного підходу і стандартної термінології сприяє проведенню будь-яких подальших оцінок. Відбудова за принципом «краще, ніж було» і принципами зеленого, стійкого, інклюзивного та сталого відновлення і відбудови становлять невід'ємну частину оцінки за всіма секторами.

Для доповнення стандартної методології та оцінки короткострокових і довгострокових потреб, у цей звіт RDNA2 також включена оцінка реалістичних пріоритетних потреб, спрямованих на інвестиції у відновлення та відбудову в 2023 році. В цій оцінці враховані стратегічні пріоритети уряду України, інструменти досягнення цих пріоритетів, ринкові та інституційні перешкоди на шляху до впровадження на рівні секторів, а також ступінь, за яким фінансування вже є доступним для сприяння впровадженню. Ця початкова оцінка, яка з часом підлягатиме моніторингу та доопрацюванню, може надалі слугувати джерелом інформації для інвестиційного планування, залучення ресурсів та впровадження. В RDNA2 також включений огляд ключових ризиків, що стосуються залучен-

ня представників приватного сектору в зусилля щодо здійснення відновлення і відбудови.

При підготовці RDNA2 команда експертів зіткнулася з певними обмеженнями, що зумовило застосування певних конкретних припущень. Галузеві оцінки були зроблені протягом короткого періоду часу та містили іноді значні обмеження, що стосуються наявності даних (як-от, дані в розрізі приватного сектору і певних областей, або дані, що стосуються впливу на довікілья) та чутливості даних (як-от, дані про критичну енергетичну інфраструктуру). Через війну, що наразі триває, перевірка даних на місцях не була можливою. Для забезпечення релевантності оцінок були докладені значні зусилля для якомога більшого покращення точності інформації, що збиралась, аналізувалась та перевірялась. У RDNA2 не наводиться інформація на рівні категорій активів. Шкода, завдана активам, враховує три рівні: повністю зруйновані, пошкоджені та відсутні/незначні пошкодження. Оскільки збитки зазвичай вимірюються на період до відновлення до «нормального стану», розрахунки охоплюють період у додаткові 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року). У разі проведення майбутніх оцінок, припущення, що використовуються у цьому звіті, мають бути ретельно переглянуті та затверджені. Географічне охоплення звіту включає всі території, підконтрольні уряду України станом на 1 лютого 2022 року. RDNA2 не може використовуватись в якості документу для цілей висування юридичних або компенсаційних вимог. Хоча ця оцінка враховує наслідки війни для населення, вона містить багато неточностей, і може слугувати в якості основи для подальшого аналізу. Майбутні звіти можуть також враховувати більш глибокий аналіз погіршення стану інфраструктури та надання послуг у зонах, де військові дії локалізовані або не ведуться, а також інвестиційних потреб, що можуть зрости, та які виходили за межі цієї оцінки.

Курс обміну валют, що використовувався в RDNA2, значно відрізняється від курсу, застосованому в RDNA1. У звіті RDNA1 використовувався курс валют на рівні 1 дол. США = 27,28 грн, що був курсом обміну в грудні 2021 року. У звіті

6 Світовий банк, уряд України і Європейська комісія, «Україна: Швидка оцінка завданої шкоди та потреб на відновлення», серпень 2022 року, [Посилання](#).

RDNA2 використовується курс обміну на рівні 1 дол. США = 36,5686 грн, зважаючи на 25 відсоткову девальвацію гривні в липні 2022 року. Зміна вартості вплинула на розрахунки за період з 24 лютого 2022 року до 1 червня 2023 року в тих секторах, які використовували одиниці вартості, деноміновані в гривнях. Для цих галузей, що зазнали впливу, всі значення були повторно обчислені, враховуючи курс обміну, зазначений в RDNA2, для періоду з лютого 2022 року до лютого 2023 року.

У звіті області організовані за групуванням, представленим Урядом України на Конференції в Лугано (Швейцарія), присвяченій питанням відновлення України, що проходила в липні 2022 року, оновленого, відповідно до точної ситуації. Прифронтові області є тимчасово не підконтрольними уряду України, та/або територіями, де відбуваються активні бойові дії; опорні області – забезпечують логістику оборонних і гуманітарних вантажів; тиллові області – забезпечують захист логістичних хабів експорту/імпорту та стали місцем релокації підприємств; в областях, повернутих під контроль уряду України, відбувається відновлення після завданої шкоди.

Вставка 1. Визначення RDNA2

Завдана шкода – прямі витрати, пов'язані з повним або частковим руйнуванням фізичних активів та інфраструктури; вони визначаються в грошовому вимірі з оцінкою витрат на заміну або ремонт фізичних активів та інфраструктури, враховуючи вартість заміщення, яка була визначена до війни.

Збитки – зміни в економічних потоках внаслідок війни; вони визначаються в грошовому виразі, наприклад, збільшені операційні витрати, недоотримані надходження органів влади/приватного сектора тощо.

Потреби на відновлення – вартість, пов'язана з поверненням до довоєнного нормального стану шляхом реалізації відповідних заходів, зокрема ремонт та реставрація, та включно з надбавкою, пов'язаною з відновленням відповідно до принципу відбудови «краще, ніж було» (build back better) (як-от удосконалена енергоефективність, зусилля з модернізації та стандарти сталого розвитку), а також чинники, такі як світова інфляція, підвищення цін, зумовлене обсягом будівництва, вищі витрати на страхування тощо. Потреби виражені в грошовому вимірі відповідно до ринкових цін, що діяли станом на 24 лютого 2023 року. Потреби не дорівнюють сумі завданої шкоди та збитків.

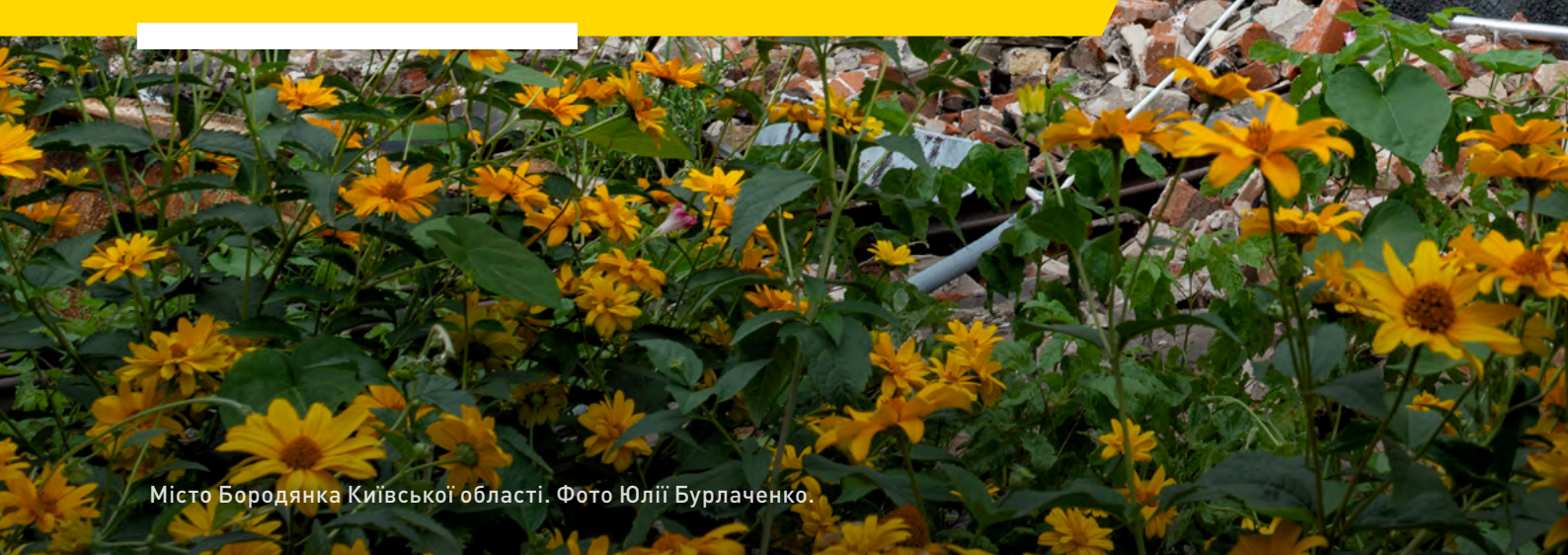
Відбудова за принципом «краще, ніж було» – це заходи, які уряд України вирішує інтегрувати до процесу відновлення та відбудови активів, яким завдана шкода, що зокрема включають поліпшення функціональності, енергоефективності, забезпечення універсального доступу, стійкості до природних лих та кліматичних змін, а також важливі заходи з модернізації, включно з визначенням пріоритетності вибору та розміщення об'єктів інфраструктури та обсягів надання послуг. Такий параметр вартості додається до обчислення потреб, і кожен сектор використовує належні стандарти та припущення щодо визначення вартостей.

Пріоритетні потреби у відновленні на 2023 рік – це оцінка стратегічних пріоритетів уряду України, інструментів досягнення цих пріоритетів, ринкових та інституційних перешкод на шляху до впровадження на рівні секторів, а також рівня вже доступного фінансування для сприяння впровадженню.

РЕЗЮМЕ ЗАВДАНОЇ ШКОДИ, ЗБИТКІВ ТА ПОТРЕБ НА ВІДНОВЛЕННЯ

Розмір загальної завданої шкоди за секторами, охопленими RDNA2, оцінюється на рівні близько 135 мільярдів доларів США. (Рисунок 8, Таблиця 1). Найбільше постраждали наступні сектори: житло (38 відсотків від загального обсягу завданої шкоди), транспорт (26 відсотків), торгівля та промисловість (8 відсотків), а також сільське господарство (7 відсотків). Найбільш постраждалими є Донецька, Харківська, Луганська, Запорізька, Київська та Херсонська області (Таблиця 2, Рисунок 11).

Найбільше збільшення завданої шкоди, порівнюючи з результатами RDNA1, виявлено не лише в секторах енергетики, житла та транспорту, що зумовлено збільшенням кількості обстрілів, але й в секторі сільського господарства, з огляду на збільшення руйнувань активів, з також уточнення даних. Областями, де з 1 червня 2022 року спостерігалось найбільше пошкоджень, є Харківська, Донецька, Херсонська та Запорізька області, які є прифронтовими та/або зазнали найбільшої кількості атак на об'єкти енергетичної інфраструктури (Рисунок 11).

Загальні економічні, соціальні та інші грошові збитки дорівнюють майже 290 мільярдів доларів США (Таблиця 1, Рисунок 9). Збитки були понесені переважно в секторі торгівлі й промисловості (30 відсотків загальних збитків), секторі управління вибухонебезпечними предметами (включно з розмінуванням та знешкодженням боєприпасів, що не вибухнули, 13 відсотків), транспорті (11 відсотків), сільському господарстві (11 відсотків) та енергетиці (9 відсотків). У всіх секторах витрати на розчищення та вивезення завалів (та за необхідності знесення будівель) перевищували 5 мільярдів доларів США. Варто зауважити, що збитки в одному секторі перетікають та комбінуються зі збитками інших секторів, хоча самі розрахунки уникають подвійного обчислення. Наприклад, скорочення сільськогосподарського виробництва негативно впливає на потреби у перевезенні, і втрати електроенергії впливають на торгівлю і промисловість навіть у сферах, які іншим чином не постраждали від війни. За цифрами загальних збитків втрати доходів домогосподарств оцінюються в 61,5 мільярдів доларів США, які не були включені з метою запобігання потенційному подвійному обчисленню з іншими галузями.

Порівнюючи із результатами RDNA1, збитки суттєво зросли в секторах енергетики та торгівлі і промисловості. Збитки енергетичного сектору в RDNA2 оцінені на рівні 27 мільярдів доларів США, порівняно з 12 мільярдами доларів США в RDNA1, на що вплинуло збільшення кількості

Рисунок 8. Загальний обсяг завданої шкоди (млрд дол. США): 135 млрд

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: завдана шкода охоплює період з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року.

Рисунок 9. Загальний обсяг завданих збитків (млрд дол. США): 290 млрд

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: завдані збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року). Що стосується соціального захисту та засобів до існування, втрати доходів домогосподарств оцінюються в 61,5 мільярдів доларів США, які не були включені з метою запобігання подвійному обчисленню щодо інших секторів.

цільових атак на об'єкти енергетичної інфраструктури, починаючи з осені 2022 року. Збитки сектору торгівлі й промисловості в RDNA2 оцінюються у 86 мільярдів доларів США, на що також вплинули перебої у наданні комунальних послуг, порівняно з попередньою оцінкою RDNA1 у 48 мільярдами доларів США. Помітне зростання збитків у розрізі областей відбулось в м. Київ та Харківській і Донецькій областях.

Загальна сума потреб у відновленні та відбудові оцінюється у майже 411 мільярдів доларів США (Таблиця 1). Війна, яка охопила велику площу територій (включно з містами) зумовила настільки значну величину потреб. На Рисунку 10 представлені потреби, які є найбільшими для наступних секторів: транспорт (22 відсотків загальних потреб), житло (17 відсотків), енергетика (11 відсотків), соціальний захист і засоби до існування (10 відсотків), управління вибухонебезпечними предметами (9 відсотків) та сільське господарство (7 відсотків). На інші сектори, зокрема торгівлю і промисловість (6 відсотків), охорону здоров'я (4 відсотків) та освіту (3 відсотків), припадає значна частина решти потреб.

Починаючи з моменту публікації RDNA1, сектори, які зіткнулися із найбільш суттєвим збільшенням потреб – це енергетика, соціальний захист та засоби до існування, транспорт, сіль-

Рисunek 10. Загальний обсяг потреб на відновлення та відбудову (млрд дол. США): 411 млрд

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: потреби стосуються загальних оцінених потреб, що охоплюють період 2023–2033 років.

ське господарство та житло. В географічному розрізі, потреби найбільше збільшилися у Донецькій, Харківській, Луганській та Херсонській областях, що зумовлено не лише війною, яка там продовжується після 1 червня 2022 року, але й також покращеним збором даних на певних територіях. Також важливо визнати, що з моменту публікації RDNA1, деякі потреби були задоволені урядом України за підтримки партнерів, наприклад, поточні ремонти в енергетичному та транспортному секторах.

Задоволення повного обсягу потреб буде вирішальним у процесі довгострокового післявоєнного відновлення, однак задовольнити всі потреби одночасно не видається можливим. На часові рамки покриття цих потреб впливатиме не тільки доступність фінансування, але й також потенціал освоєння коштів українського бюджету, спроможність профільних міністерств, місцевих органів влади, організацій громадянського суспільства та місцевих громадських організацій, а також виконавчих агенцій до впровадження та координації; готовність приватного сектору підтримувати капітальні інвестиції; а також характер ведення війни. Слід зазначити, що в задоволенні цих потреб критичну роль відіграватимуть інвестиції приватного сектору; більш детальна інформація наведена в останньому розділі звіту. Пріоритетні потреби відновлення на 2023 рік більш детально розглянуто в наступному розділі.

Війна спричинила широкі макроекономічні і соціальні наслідки. Війна зумовила значні втрати робочих місць і доходів у приватному секторі, втрату купівельної спроможності, а також втрату активів серед українців, особливо серед вразливих верств населення. У 2022 році ВВП України скоротився на 29,2 відсотків. Загинуло 9 655 цивільних, з них – 461 дітей; тисячі людей отримали поранення; 13,5 мільйонів людей стали переміщеними особами в межах України та Європи; мільйони людей втратили свої домівки. 7,1 мільйона людей опинились за межею бідності,⁷ оскільки рівень бідності зріс із 5,5 до 24,1 відсотка, що нівелювало 15 років прогресу в цій сфері. Наслідки війни є нерівномірними: війна найбільше вплинула на жінок, дітей і людей з інвалідністю. Загалом спостерігалися негативні зміни в контексті виконання цілей сталого розвитку (ЦСР), особливо тих, які пов'язані з подоланням бідності, охороною здоров'я, освітою, промисловістю, миром та верховенством права (Вставка 2).⁸

7 Основуючись на глобальній межі бідності на рівні 6,85 дол. США на одну особу в день.

8 Організація Об'єднаних Націй, Наша робота над досягненням цілей сталого розвитку в Україні, [Посилання](#).

Таблиця 1. Загальний обсяг завданої шкоди, збитків і потреб в розрізі секторів (млрд дол. США)

Сектор	Завдана шкода	Збитки	Потреби
Сектори соціальної сфери			
Житло	50,4	17,2	68,6
Освіта і наука	4,4	0,8	10,7
Охорона здоров'я	2,5	16,5	16,4
Соціальний захист і засоби до існування	0,2	4,2 ^а	41,8
Культура і туризм	2,6	15,2	6,9
Сектори інфраструктури			
Енергетика та видобування корисних копалин	10,6	27,2	47,0
Транспорт	35,7	31,6	92,1
Телекомунікації та цифрові технології	1,6	1,6	4,5
Водопостачання та водовідведення	2,2	7,5	7,1
Муніципальні послуги	2,4	3,0	5,7
Виробничі сектори			
Сільське господарство	8,7	31,5	29,7
Торгівля і промисловість	10,9	85,8	23,2
Зрошення і управління водними ресурсами	0,4	0,3	8,9
Фінансовий сектор та банківська справа	0,0	6,8	6,8
Наскрізні сектори			
Охорона довкілля, природокористування та лісове господарство ^б	1,5	0,5	1,5
Реагування на надзвичайні ситуації та цивільний захист	0,2	0,5	1,5
Юстиція та державне управління	0,3	1,4	0,6
Управління вибухонебезпечними предметами	-	37,6	37,6
Всього	134,7	289,1	410,6

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: завдана шкода охоплює період з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року; завдані збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року); потреби стосуються загальних оцінених потреб, що охоплюють період 2023–2033 років.

а. У секторі соціального захисту втрати доходів домогосподарств оцінюються в 61,5 мільярда доларів США, які не були включені для уникнення подвійного обчислення щодо інших секторів.

б. Через обмеження даних сектор охорони довкілля, природокористування та лісового господарства включає лише завдану шкоду, збитки і потреби, що стосуються лісних пожеж та територій, на яких ведеться лісозаготівля, разом із потребами, що стосуються розбудови інституційного потенціалу задля цілей управління навколишнім середовищем.

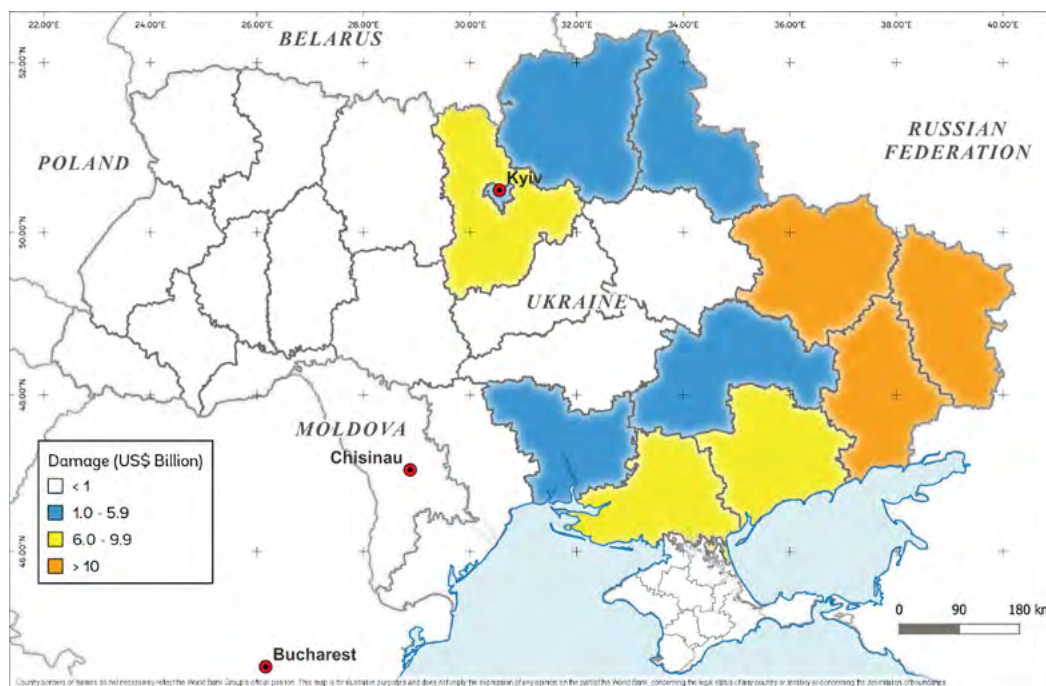
Таблиця 2. Загальний обсяг завданої шкоди, збитків і потреб в розрізі областей та окремих секторів (млрд дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Потреби
Прифронтові області, проміжний підсумок	103,5	133,2	231,8
Донецька	35,2	43,1	67,4
Запорізька	9,7	15,7	29,0
Луганська	18,1	17,9	41,6
Миколаївська	5,6	7,6	13,7
Харківська	25,8	36,5	50,2
Херсонська	9,1	12,4	29,8
Опорні області, проміжний підсумок	2,7	22,3	15,9
Вінницька	0,2	3,8	2,6
Дніпропетровська	1,7	7,0	6,0
Кіровоградська	0,1	2,5	1,6
Одеська	0,6	4,8	3,7
Полтавська	0,1	4,1	2,2
Тилові області, проміжний підсумок	0,4	16,8	11,4
Волинська	0,1	1,4	1,2
Закарпатська	0,0	1,0	0,9
Івано-Франківська	0,0	1,3	0,9
Львівська	0,1	3,9	1,9
Рівненська	0,1	1,5	1,3
Тернопільська	0,0	1,6	1,0
Хмельницька	0,0	2,2	1,7
Чернівецька	0,0	0,9	0,7
Черкаська	0,1	3,1	1,7
Області, повернуті під контроль уряду України, проміжний підсумок	19,8	60,4	56,4
м. Київ	1,3	15,8	6,1
Житомирська	0,8	2,9	3,7
Київська	9,2	19,8	20,4
Сумська	2,8	7,5	9,3
Чернігівська	5,7	14,5	16,8
Загальнонаціональний рівень (не розподілено), проміжний підсумок	8,3	56,5	95,1

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: завдана шкода охоплює період з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року; завдані збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року); потреби стосуються загальних оцінених потреб, що охоплюють період 2023–2033 років. В цій оцінці збитки і потреби не були обчислені для всіх секторів; що стосується м. Київ, завдана шкода, втрати і потреби не були відокремлені за всіма секторами.

Рисунок 11. Масштаб завданої шкоди в розрізі областей станом на 24 лютого 2023 року

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: на мапі використовуються дані щодо завданої шкоди, які були зібрані та оцінені в межах RDNA2. Для деяких регіонів, включно з Херсонською областю, дані були обмежені.

Таблиця 3. Загальний обсяг потреб у відновленні та відбудові в розрізі секторів (млрд дол. США) станом на 24 лютого 2023 року

Сектор	Коротко-строкові (2023–2026)	Середньо- та довгострокові (2027–2033)	Всього (2023–2033)
Сектори соціальної сфери			
Житло	31,5	37,1	68,6
Освіта і наука	4,3	6,4	10,7
Охорона здоров'я	3,6	12,7	16,4
Соціальний захист і засоби до існування	17,8	24,0	41,8
Культура і туризм	2,3	4,6	6,9
Виробничі сектори			
Сільське господарство	10,2	19,5	29,7
Зрошення та управління водними ресурсами	0,1	8,8	8,9
Торгівля і промисловість	12,1	11,1	23,2
Фінансовий сектор і банківська справа	6,5	0,3	6,8
Сектори інфраструктури			
Енергетика та видобування корисних копалин	5,7	41,3	47,0
Транспорт	14,1	78,0	92,1
Телекомунікації та цифрові технології	3,0	1,5	4,5
Водопостачання та водовідведення	3,9	3,3	7,1
Муніципальні послуги	1,7	4,0	5,7
Наскрізні сектори			
Охорона довкілля, природокористування та лісове господарство	0,4	1,0	1,5
Реагування на надзвичайні ситуації та цивільний захист	0,5	1,0	1,5
Юстиція та державне управління	0,2	0,4	0,6
Управління вибухонебезпечними предметами	10,0	27,6	37,6
Всього	128,0	282,6	410,6

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Вставка 2. Наслідки війни для населення та з позиції окремі ЦСР

ЦСР 1: Подолання бідності: рівень бідності зріс із 5,5 відсотка у 2021 році до 24,1 відсотків у 2022 році, що зробило додаткових 7,1 мільйона людей бідними та нівелювало 15-річний прогрес у сфері подолання бідності. Очікується, що в регіонах, постраждалих від війни, рівень бідності зростатиме, і водночас Одеська, Луганська, Херсонська і Харківська області будуть областями з найвищими рівнями бідності, вираженими в грошовому вимірі.⁹ За прогнозами, у 2022 році частка дітей, які проживають нижче загальнодержавного визначення рівня бідності, зросла з 43,5 до 65,2 відсотків.¹⁰

ЦСР 2: Подолання голоду: протягом 2022 року зросла частка домогосподарств, рівень харчування яких є недостатнім. До кінця 2022 року частка домогосподарств із недостатнім рівнем споживання їжі становила одну чверть серед домогосподарств, що не були переміщені, та одну третину серед домогосподарств, які були переміщені.¹¹

ЦСР 3: Міцне здоров'я та благополуччя: за офіційними даними, війна спричинила смерть 9 655 цивільних людей, з них – 461 дитина, поранення отримали 12 829 цивільних людей.¹² Уряд України підтримує 24 613 сімей та закладів у забезпеченні піклування за дітьми-сиротами. В RDNA2 оцінюється втрата 13,2 мільярди доларів США DALY за 12 місяців з моменту початку вторгнення і додаткові 18 місяців після 24 лютого 2023 року, внаслідок чого передбачувані втрати від додаткового навантаження на систему охорони здоров'я зросли більш ніж утричі, порівняно з RDNA1. За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я, до 10 мільйонів українців ризикують мати ті чи інші психічні розлади, від тривоги та стресу до більш важких станів.

ЦСР 4: Якісна освіта: з України виїхало щонайменше 2 мільйони дітей, які за очікуваннями залишатимуться жити за кордоном в інших країнах Європи, що сприятиме «відтоку мізків» у вигляді людських ресурсів. Вплив війни на освіту негативно вплине на людський капітал України, і Гармонізовані результати навчання можуть потенційно зменшитися з 481 до 420 балів. Це втілюється в майбутні втрати доходів, які обчислюються трильйонами доларів.

9 ПРООН. «Україна: швидка оцінка впливів війни на рівень бідності і міграційного потенціалу», Серія, присвячена розвитку майбутнього. Доповідна записка про політику. Очікує публікації.

10 UNICEF 2023 «Рівень бідності серед дітей: початкові оцінки впливу війни на ситуацію в домогосподарствах, де проживають діти».

11 МОМ, «Звіт про внутрішнє переміщення в Україні: опитування серед простого населення, раунд 12 (16–23 січня)», [Посилання](#).

12 Уряд України, пресконференція, присвячена питанням роботи прокуратури, 22 лютого 2023 року, [Посилання](#).

ЦСР 5: Гендерна рівність: домогосподарства, які очолюють жінки, інформація про які була врахована в оцінці, з вищою ймовірністю звітували про надзвичайні або дуже надзвичайні потреби (46 відсотків), порівнюючи з домогосподарствами, які очолюють чоловіки (38 відсотків). Регіональна оперативна група з гендерних питань виявила, що вагітні жінки або жінки, які годують дітей груддю, молоді неодружені жінки та жінки з груп меншин (такі як роми або жінки без громадянства) під час переміщення є особливо вразливими до ризиків, пов'язаних із захистом, гендерно-обумовленим насильством (ГОН) та безпекою. Серед тих жінок, які отримують підтримку від Державного центру зайнятості та є безробітними, більшість становлять жінки (у січні 2023 року – 68 відсотків). Частка ВПО чоловічої статі, що залежать від отримання регулярних зарплат як основного джерела доходів, зменшилась з 50 відсотків до 38 відсотків у період з серпня 2022 року до січня 2023 року, умови для жінок є набагато гіршими, оскільки лише 25 відсотків жінок залежать від виплати регулярних зарплат як основного джерела доходів¹³

ЦСР 16: Мир, справедливість та сильні інститути: війна зумовила погіршення довоєнних проблем великих соціальних груп. Існує близько 13,5 мільйонів ВПО, зокрема 8,1 мільйона людей переміщені в межах Європи; 5,4 мільйона людей є внутрішньо переміщеними особами в Україні.¹⁴ Група особи з інвалідністю 3 мільйони осіб, та ветеранів війни – 1 мільйон, і водночас очікується, що протягом війни розмір останньої групи збільшиться втричі. За даними Офісу Генерального прокурора України, станом на 22 лютого 2023 року, військове вторгнення призвело до смерті 9 655 цивільних, з них – 461 дитина; поранення зазнали 12 829 цивільних, з них – 926 діти; також було зафіксовано понад 68 000 військових злочинів разом із тими злочинами, що були скоєні щодо дітей.¹⁵

Національне інформаційне бюро звітувало, що станом на лютий 2023 року, загальна кількість депортованих та незаконно переміщених громадян України становила 143 239 особи, з них – 16 221 діти.¹⁶ Війна також вплинула на доступ до інформації та свободу слова. ЮНЕСКО повідомила, що з лютого 2022 року в Україні під час виконання професійної діяльності загинули 10 журналістів.¹⁷

13 Опитування загального населення МОМ.

14 Портал операційних даних щодо України, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (UNHCR), [Посилання](#); МОМ, «Україна: звіт про внутрішнє переміщення осіб: опитування серед простих людей, раунд 12 (16–23 січня 2023 року)», [Посилання](#)

15 Уряд України, пресконференція, присвячена питанням роботи прокуратури, 22 лютого 2023 року, [Посилання](#).

16 Це бюро було утворене в березні 2022 року; див. Постанову Кабінету Міністрів України №228-р від 17 березня 2022 року, [Посилання](#).

17 Обсерваторія ЮНЕСКО за вбитими журналістами, станом на 15 березня 2022 року, [Посилання](#).

ОЦІНКА ПРІОРИТЕТНИХ ПОТРЕБ ВІДНОВЛЕННЯ НА 2023 РІК

Для задоволення потреб України необхідне значне фінансування, однак організоване, впорядковане реагування може допомогти покрити нагальні потреби та створити основу для відновлення. Для досягнення цієї мети в RDNA2 наведена оцінка нагальних пріоритетних потреб відновлення на 2023 рік, враховуючи стратегічні пріоритети уряду України та існуючий потенціал фінансування і впровадження.¹⁸

Оскільки потреби усіх секторів економіки та категорій суспільства є значними, Уряд України приймає непрості рішення, враховуючи пріоритетність видатків, спрямованих на захист життів й добробуту громадян та підтримку економіки. У цьому контексті головним пріоритетом є забезпечення здатності уряду України фінансувати свої основні функції та надавати критично важливі послуги своїм громадянам, включно з повним задоволенням потреб у соціальному захисті, визначених у RDNA2. Окрім цього, окрема увага також приділяється п'ятьом ключових пріоритетам відновлення та відбудови:

1. **Енергетична інфраструктура**, включно з заходами, спрямованими на відновлення і ремонт ліній передачі і розподілу електроенергії, та відновлення і децентралізацію генеруючих потужностей, включно з розвитком відновлювальних джерел енергії та захистом електромережі.
2. **Гуманітарне розмінування**,¹⁹ яке зосереджує увагу на розбудові стратегічного і операційного потенціалу, пов'язаного з проведенням розмінування (зокрема управління та виконання операцій із обстеження, розчищення і вивільнення земель).
3. **Житло**, включно з поточним і капітальним ремонтом та відбудовою.
4. **Критична і соціальна інфраструктура**²⁰ та надання базових послуг вразливим верствам населення, зокрема відновлення надання житлово-комунальних послуг, ремонт і відбудова транспортної інфраструктури (доріг, залізниці, мостів, портів), а також ремонт і відбудова шкіл, лікарень та іншої соціальної та адміністративної інфраструктури.
5. **Розвиток приватного сектора**,²¹ зокрема гранти, кредитні лінії та фонди для покриття негативних фінансових наслідків реалізації ризиків для підтримки малих і середніх підприємств (МСП), мікропідприємств, сільського господарства та експорту.

За оцінкою RDNA2, пріоритетні потреби відновлення на 2023 рік становлять 14 мільярдів доларів США або майже 3,5 відсотків загальних потреб визначених у RDNA2. Сума загальних потреб на 2023 рік серед усіх секторів RDNA2 дорівнює майже 18 мільярдів доларів США. Однак, як зазначено вище, урядом України вже були вжиті заходи для задоволення нагальних потреб своїх громадян, зокрема для забезпечення соціального захисту (3,5 мільярдів доларів США у вигляді трансфертів, визначених в RDNA2), а також забезпечення потреб поточної діяльності уряду України в межах існуючого бюджету. Крім того, враховуючи зосередженість на пріоритетних напрямках інвестицій на 2023 рік, ще 0,5 мільярда доларів США потреб, визначених у звіті RDNA2, не було включено до пріоритетів на 2023 рік.²²

18 Мета аналізу полягає у визначенні нагальних пріоритетів, які можуть бути впроваджені в 2023 році, враховуючи такі фактори, як інструменти (наприклад, складні проекти, що з одного боку потребують комплексних закупівель, а з іншого – використання механізму грошових переказів); потенціал освоєння коштів виконавців проектів і програм; ринкові обмеження зі сторони пропозиції і попиту; географічні обмеження на шляху до впровадження (тобто нездатність реалізувати проект у зоні ведення воєнних дій); типові часові межі виконання проекту; та ймовірність залучення приватного фінансування та впровадження.

19 У цьому звіті має назву «управління вибухонебезпечними предметами».

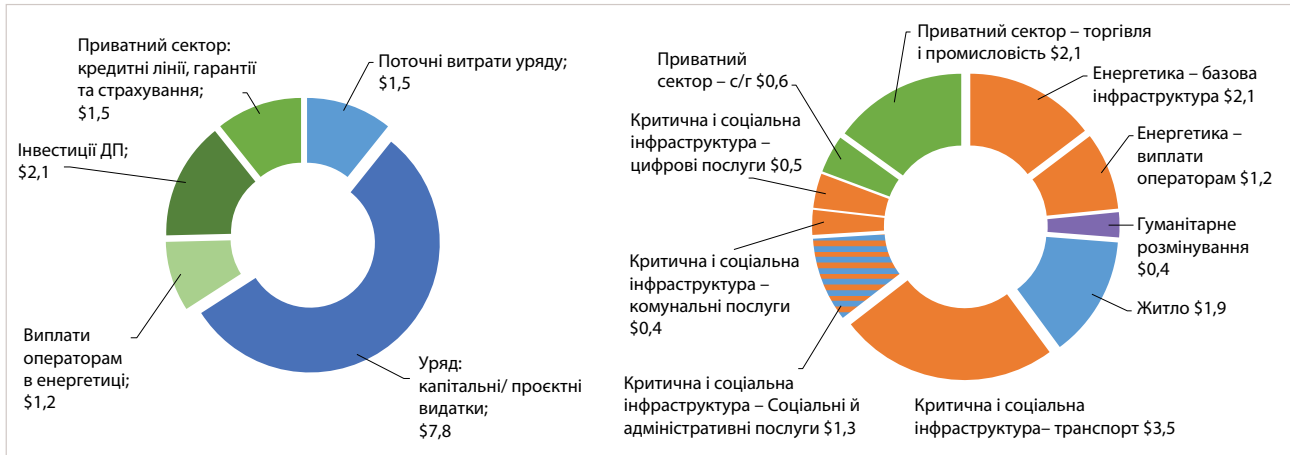
20 Зауважте, що це визначення ґрунтується на масштабі запланованої діяльності з підтримки відповідно до пріоритетів уряду України щодо «критичної і соціальної інфраструктури». Воно не базується на будь-якому юридичному визначенні «критичної інфраструктури» або «соціальної інфраструктури» в Україні та охоплює наступні сектори RDNA: транспорт; освіта; охорона здоров'я; водопостачання і водовідведення; телекомунікації і цифрові технології; та муніципальні послуги.

21 Включає в цьому звіті сектор сільського господарства та промисловості.

22 Це, зокрема, транспорт і туризм; зрошення і управління водними ресурсами; фінансовий сектор і банківська справа; охорона довкілля, природокористування та лісове господарство; юстиція та державне управління; та реагування на надзвичайні ситуації та цивільний захист.

Рисунок 12. Пріоритетні потреби відновлення на 2023 рік за типами видатків та секторами (млрд дол. США)

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: галузеві визначення, що використовуються на цьому рисунку, відповідають пріоритетам уряду України та точно не відповідають структурі RDNA2; кольори секторів на рисунку праворуч відповідають визначенням RDNA2.

Очікується, що більшість пріоритетних потреб на 2023 рік буде задоволено безпосередньо за рахунок видатків державного бюджету²³, однак значні видатки будуть понесені приватним сектором і державними підприємствами. Очікується, що потреби на 2023 рік будуть покриті так:

- 7,8 мільярда доларів США у вигляді капітальних інвестицій та інших видатків за проєктами²⁴ відновлення надання послуг і започаткування відновлення, переважно критичної і соціальної інфраструктури, житлового сектору та енергетики (Рисунок 12).
- 1,5 мільярда доларів США у вигляді поточних видатків, що переважно складаються з грантів та субсидій для сприяння інвестиціям приватного сектора.
- 1,2 мільярда доларів США у вигляді платежів на рахунки енергооператорів, зокрема надання 1 мільярда доларів США для закупівлі газу на зимовий опалювальний сезон²⁵ та виділення додаткових коштів для закупівлі електроенергії та покриття потреб у ліквідності операторів системи; платежі операторам енергетики не будуть здійснюватися за

рахунок державного бюджету, але, ймовірно, потребуватимуть державної підтримки, наприклад, через механізм гарантій.

- 2,1 мільярда доларів США у вигляді інвестицій, що мають бути реалізовані державними підприємствами; інвестиції державних підприємств не входять до державного бюджету, але, ймовірно, потребуватимуть державної підтримки, наприклад, через механізм гарантій.
- 1,5 мільярда доларів США²⁶ на підтримку фінансових інструментів, включно з кредитними лініями, гарантіями та інструментами управління ризиком, що дозволить забезпечити приватному сектору доступ до обігового капіталу та зменшить ризиковість приватних інвестицій і торговельних операцій.

На транспорт, житло і енергетику припадає понад 60 відсотків пріоритетів на 2023 рік, хоча для водночас необхідна значна підтримка сприянню приватним інвестиціям (Рисунок 12). Найбільші пріоритетні видатки на 2023 рік припали на транспорт (3,5 мільярда доларів США), енергетику (3,3 мільярда доларів США, включно з 2,1 мільярда доларів США капітальних інвестицій) та житло (1,9 мільярда

23 Можуть бути випадки, коли донори надають у натуральній формі машини, обладнання та інші матеріали, які були б позабюджетними, але для цілей RDNA2 передбачалося, що діяльність, що виконується державним сектором, фінансуватиметься з державного бюджету.

24 У цьому документі термін «капітальні видатки» в широкому сенсі охоплює всі види видатків за проєктами; він не обмежується придбанням матеріальних активів.

25 Компанії «Нафтогаз», можливо, буде необхідно закуповувати газ.

26 Цей рисунок не відображає дані про відкриття кредитних ліній МФК (МФК, ЄБРР) та перестраховування (Багатостороннє агентство гарантування інвестицій (БАГІ), Американська корпорація з фінансування міжнародного розвитку (DFC)).

доларів США) — загалом на ці галузі припадає близько 70 відсотків капітальних/проектних інвестицій. Інші сфери, які мають значні позабюджетні пріоритетні потреби на 2023 рік, включають: соціальні та адміністративні послуги, переважно представлені секторами освіти та охорони здоров'я (1,3 мільярда доларів США); цифрову інфраструктуру (0,5 мільярда доларів США); комунальні послуги (0,3 мільярда доларів США); та гуманітарне розмінування (0,4 мільярда доларів США). Окрім зазначених інфраструктурних секторів, значними є пріоритетні потреби (2,7 мільярда доларів США), спрямовані на підтримку виробничого потенціалу та відновлення та відбудову приватного сектору, включаючи сільське господарство, що має вирішальне значення для забезпечення сталого відновлення України. Ця підтримка включає поєднання грантів і субсидованих кредитів, однак, що найважливіше, вона також передбачає гарантії та інструменти страхування для зменшення ризиків приватних інвестицій, з урахуванням поточних викликів середовища. У підсумку, важливо наголосити, що ці цифри, представлені на Рисунку 12 та в Таблиці 4, враховують лише сектори, визначені в пріоритетах уряду України. В інших секторах також існують потреби, які критично важливо підтримати якомога швидше, наприклад технічне обслуговування і відбудова зрошувальної інфраструктури та убезпечення об'єктів культурної спадщини і охорони довкілля. В цьому звіті пріоритети цих секторів відображені в окремих секторальних оглядах. У Таблиці 4 наведена більш детальна інформація про пріоритетні потреби відновлення на 2023 рік в розрізі видів видатків та секторів, визначених урядом України пріоритетними.

Для виконання нагальних пріоритетів у 2023 році, необхідно подолати ключові ринкові та інституційні обмеження. Хоча цифри, представлені в розрізі пріоритетів на 2023 рік, відображають незначну частину загальних потреб, їх реалізація стане викликом, і цифри, зазначені в звіті, ймовірно, представлятимуть верхню межу того, що може бути виконане в 2023 році. Суттєві обмеження зі сторони пропозиції, зокрема обмеження спроможності місцевого виробництва, доступу до факторів виробництва і в деяких випадках - до підрядників та ринку праці, в деяких секторах зумовлюватиме обмеження впровадження інфраструктурних проєктів. Ранні закупівлі, інноваційні підходи до матеріально-технічного забезпечення та доступ до

регіональних ринків можуть допомогти подолати обмеження зі сторони пропозиції. Разом з тим буде важливо стимулювати діяльність вітчизняного й іноземного приватного сектору за допомогою інструментів, що сприятимуть зниженню ризиків торгівлі й інвестицій. Ще більш важливим та нагальним питанням є врегулювання інституційних обмежень, які уповільнюють процес впровадження. Закон про бюджет на 2023 рік передбачає врегульований процес прийняття проєктів під час визначення фінансування з боку організацій-донорів; цей процес сприятиме застосуванню швидкого і гнучкого підходу до започаткування нових проєктів. Необхідні подальші кроки для прискорення закупівель і виконання, включно зі зменшення перешкод, які уповільнюють спрямування проєктних коштів для виконання проєктів на місцевому рівні, реформуючи процес планування та зміцнюючи потенціал органів місцевого самоврядування. Також будуть необхідними галузеві політики для пришвидшення відновлення і відбудови. Політика щодо відновлення житла, наприклад, має встановлювати пріоритети відбудови житлового фонду, одночасно встановлюючи напрям для ключових реформ і змін політики в житловому секторі, в земельних і майнових відносинах (включно з кадастрами), нормативних актів (включно з кадастрами), нормативних актів, що розробляються, (у контексті вступу до ЄС), та в управлінні з відходами руйнування. Важливо підкреслити, що від уряду України очікується підвищення потенціалу освоєння коштів після закінчення першого року відбудови, що з часом дасть змогу прискорити процеси відновлення.

Незважаючи на виклики для впровадження, для всіх сторін існують можливості врегулювання цієї невідповідності. Хоча задоволення пріоритетних потреб відновлення в 2023 році стане викликом, важливо забезпечити виконання зобов'язань щодо цих пріоритетів з метою залучення інвестицій, навіть якщо вони в 2023 році не будуть повністю впроваджені. Також важливо підкреслити, що Україна зазнає значних економічних і соціальних витрат, якщо ці нагальні потреби залишаться непокритими. Хоча уряд України вже доклав зусиль щодо фінансування деяких пріоритетів, що представлені в цьому розділі, за рахунок коштів МФО та організацій-донорів, необхідна додаткова підтримка для усунення дефіциту фінансування (дивіться наступний розділ).

Таблиця 4. Пріоритетні потреби відновлення на 2023 рік в розрізі секторів та видів видатків (млрд дол. США)

	Пріоритети, що впроваджуються та фінансуються урядом		Пріоритети, що впроваджуються державними підприємствами та представниками приватного сектору				Всього
	Поточні видатки уряду України	Капітальні ^а видатки уряду України	Поточні державні витрати	Державні підприємства	Платежі на рахунки енергооператорів	Кредитні лінії страхування МФО	
Енергетична інфраструктура	-	0,7	-	1,4	1,2	-	3,3
Гуманітарне розмінування	-	0,4	-	-	-	-	0,4
Житло	-	1,9	-	-	-	-	1,9
Критична і соціальна інфраструктура	0,3	4,8	-	0,7	-	-	5,8
Транспорт	-	2,8	-	0,7	-	-	3,5
Соціальна і адміністративна інфраструктура	0,1	1,2	-	-	-	-	1,3
Комунальні послуги	0,2	0,2	-	-	-	-	0,4
Цифрова інфраструктура	-	0,5	-	-	-	-	0,5
Приватний сектор	-	-	1,2	-	-	1,5	2,7
Сільське господарство	-	-	0,6	-	-	-	0,6
Торівля і промисловість	-	-	0,6	-	-	1,5	2,1
Всього	0,3	7,8	1,2	2,1	1,2	1,5	14,1

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: визначення секторів, що використовуються в цій таблиці, відповідають пріоритетам уряду та точно не відповідають структурі і номенклатурі секторів RDNA2.

а. Капітальні видатки враховують інвестиції на придбання матеріальних активів, а також інші проєктні видатки, що не передбачають придбання активів відповідно до бухгалтерського визначення «капітальних видатків».

б. Поточні видатки враховують соціальні трансферти, гранти і субсидії, а також інші видатки.

МАКРОЕКОНОМІЧНІ НАСЛІДКИ

Ліцей, село Великі Проходи Дергачівської громади Харківської області.
Фото Романа Нестеренка, Дергачівська міська рада.

Стислий зміст

Динаміка економічного розвитку України різко погіршилася внаслідок російського вторгнення в лютому 2022 року, що негативно відобразилося на рівні життя населення та призвело до знищення виробничого капіталу й інфраструктури у великих масштабах. Економічні пріоритети змінилися, оскільки збільшився попит на товари і послуги, пов'язані з війною, що водночас призвело до появи «вузьких місць» в контексті пропозиції та виробництва в інших галузях. У середині 2022 року активні бойові дії відносно локалізувалися на сході та півдні країни, економічна діяльність стабілізувалась на рівні, нижчому за довоєнний; однак атаки на енергетичну інфраструктуру України, що тривають з жовтня 2022 року і до цього часу, зменшили економічну активність та завадили

потенційному відновленню економіки країни. У 2022 році зафіксовано падіння ВВП на 29,2 відсотка, і за невизначеності стосовно того, скільки ще триватиме війна, у 2023 році очікується зростання ВВП лише на рівні 0,5 відсотка. За підтримки міжнародної спільноти Україна змогла забезпечити макроекономічну стабільність та забезпечила надання ключових соціальних послуг. В майбутньому Україні необхідно буде побудувати міцний фундамент для прискорення відбудови, акцентуючи увагу на низці політик, які сприятимуть залученню зовнішнього фінансування та покращенню потенціалу впровадження. Для збереження цих здобутків та для забезпечення критичних потреб у відновленні важливу роль відіграватиме продовження підтримки з боку організацій-донорів.

Оновлена інформація про стан економіки та рівень бідності

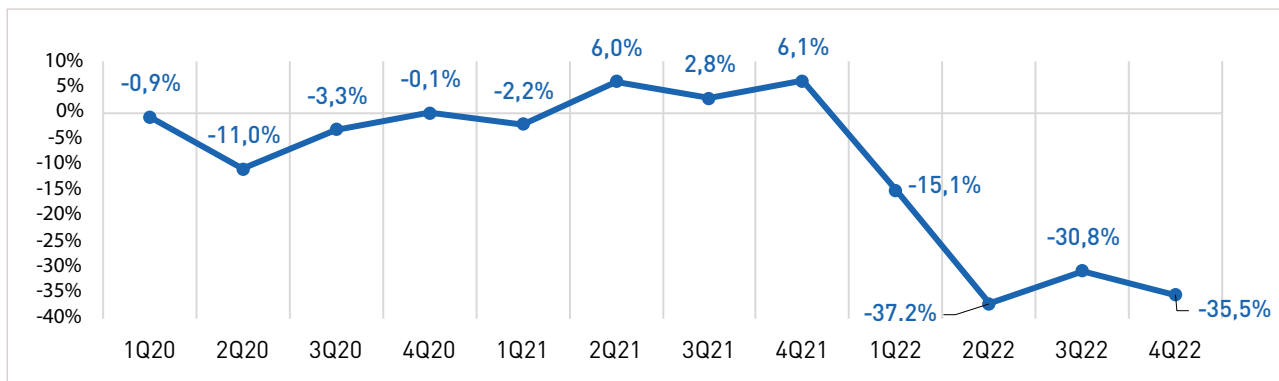
В той час як українська економіка поступово пристосувалася до потреб військового часу, атаки на електричну мережу поставили під загрозу процес її потенційного відновлення. В результаті вторгнення у 2022 році ВВП України скоротився на 29,2 відсотка. Однак у 2022 році падіння економіки зафіксовано на рівні меншому, ніж попередньо очікувалося. На це вплинув запуск Чорноморської зернової ініціативи, укладеної за посередництва ООН, та повернення майже 4 мільйонів мігрантів, що допомогло підтримати економічну діяльність у третьому кварталі. Зростанню також сприяв той факт, що український приватний сектор успішно пристосувався до викликів та переорієнтувався на нові логістичні маршрути та ланцюги поставок. В той час як відбувався процес поступової адаптації української економіки до нових умов, атаки на об'єкти енергетичної інфраструктури, що почались з жовтня 2022 року, суттєво пошкодили електромережу країни, що тим самим погіршило виробничі обмеження для ключових галузей. Значні порушення функціонування виробничого сектору та масштабні відключення світла зумовили падіння ВВП у четвертому кварталі 2022 року на рівні 31,4 відсотка, порівняно з минулим роком, водночас створюючи до-

датковий зовнішній тиск внаслідок обмеження експортного потенціалу та збільшення попиту на імпорт продукції енергетичного сектору (Рисунок 13, Рисунок 14). На майбутній економічний прогноз для України впливатиме характер війни та здатність країни пристосуватися до продовження бойових дій. Наразі очікується, що в 2023 році ВВП зросте лише на 0,5 відсотка, оскільки прогнозується, що відновлення надання послуг всередині країни та діяльність секторів економіки, пов'язаних із війною, переважно знівелюються за рахунок скорочення на 15 відсотків сільськогосподарського виробництва та продовження стагнації на низькому рівні галузей виробництва металу і видобування корисних копалин.

Відповідно до попередньої оцінки Світового банку та з урахуванням глобального рівня бідності в 6,85 доларів США на одну особу, рівень бідності зріс з 5,5 відсотка у 2021 році до 24,1 відсотка у 2022 році, внаслідок чого ще 7,1 мільйона людей стали бідними та було знівельовано 15-річний прогрес у сфері подолання бідності. Очікується, що в регіонах, які постраждали від війни, рівень бідності буде найвищим. За оцінками ПРООН найвищий рі-

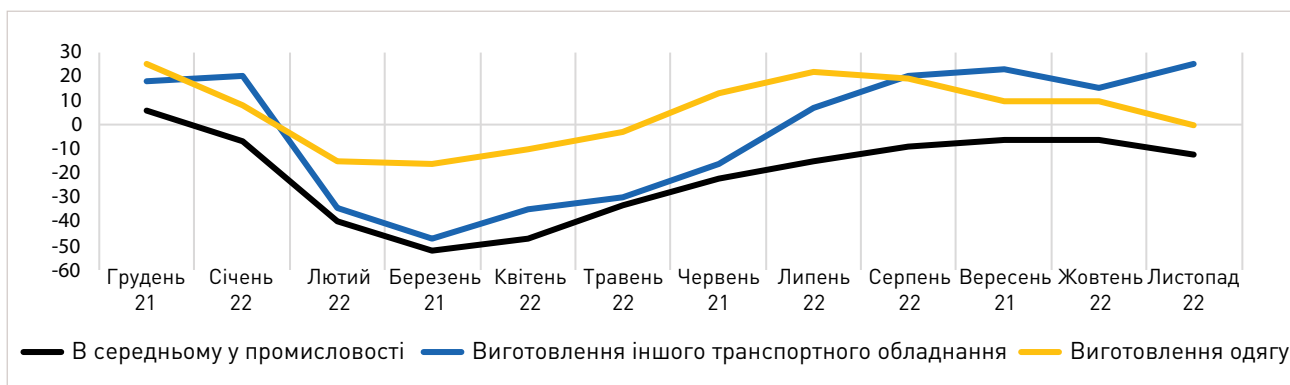

Рисунок 13. Щоквартальна зміна ВВП України, порівняно з минулим роком

Джерело: Державна служба статистики України.

Рисунок 14. Оцінка показників промислового виробництва, грудень 2021 року – листопад 2022 року (індекс)

Джерело: Державна служба статистики України.

вень бідності у грошовому вимірі в Одеській, Луганській, Херсонській, Харківській та Рівненській областях, які були одними з найбільш бідніших областей до початку війни. Висока інфляція, особливо інфляція цін на продукти харчування, непропорційно підірвала купівельну спроможність домогосподарств з низьким рівнем доходів, зважаючи на те, що витрати на продукти харчування становлять значну частину їхніх сімейних бюджетів. Наприклад, в Херсонській області ціни на харчові продукти та безалкогольні напої збільшились на 73,5 відсотка, порівнюючи з минулим роком станом на грудень 2022 року, і на 34,4 відсотка по Україні загалом.²⁷ Якщо не вжити заходів з пом'якшення наслідків бідності для дітей, війна може зумовити довгострокові наслідки в цьому плані. За дослідженням UNICEF,²⁸ прогнозована частка дітей, які пере-

бувають нижче загальнонаціонального рівня бідності (рівень споживання є нижчим за фактичний мінімальний прожитковий рівень в розмірі 5 458 гривень на одну особу в день), зросла з 43,5 відсотка до 65,2 відсотка у 2022 році.

Протягом 2022 року основною причиною зростання інфляції стали шоки, пов'язані з війною. Споживчі ціни зросли в 2022 році на 26,6 відсотка, порівняно з минулим роком. Інфляція переважно була спричинена факторами пропозиції, включно з вищими виробничими витратами, які спричинені порушеннями роботи секторів логістики та енергетики, а також зростанням світових цін на товари. Пом'якшувючими чинниками цього процесу стала фіксація курсу гривні до долара США, встановлена Національним банком України (НБУ), що забез-

27 Регіональні дані про індекс споживчих цін, опубліковані Державною службою статистики України, [Посилання](#).

28 UNICEF, «Бідність серед дітей: початкові оцінки впливу війни на стан домогосподарств, які виховують дітей», 2023 рік.

печило умовне гальмування зростання цін, а також незмінні тарифи на енергоносії. Хоча НБУ монетизував значну частку державних видатків, цей крок не призвів до значного зростання пропозиції грошової маси; а натомість ефективно поглинув надлишкову ліквідність за допомогою великомасштабного продажу депозитних сертифікатів. У майбутньому очікується, що інфляційний тиск зі сторони пропозиції залишатиметься підвищеним, оскільки війна продовжує спричиняти порушення роботи ланцюгів виробництва і постачання, водночас завершення процесу монетизації в 2023 році та продовження «жорсткої» монетарної політики стримуватимуть тиск на сторону попиту.

У 2022 році значно зріс дефіцит зовнішньої торгівлі України, фінансування якого здійснювалося за рахунок значних надходжень міжнародної допомоги. Станом на 2022 рік в Україні було зафіксовано профіцит поточного рахунку платіжного балансу, що дорівнював 5,7 відсотка ВВП. Швидко зростаючий торговельний дефіцит був компенсований за рахунок надходжень коштів від міжнародних грантів. Торговельний дефіцит зріс до 16 відсотків ВВП, оскільки річний експорт скоротився на 30 відсотків, порівняно з 2021 роком, в той час як імпорт скоротився лише на 4 відсотки. Найбільше знизився експорт металу і мінеральних добрив – падіння на 63 та 48 відсотків відповідно. Хоча одразу після початку військового вторгнення експорт сільськогосподарської продукції суттєво скоротився, його показник відновився до колишнього рівня протягом основного експортного сезону після запуску Чорноморської зернової ініціативи, тим самим обмеживши падіння до 16 відсотків. Причиною стало зменшення імпорту обладнання та продукції хімічної промисловості, які є найважливішими виробничими ресурсами. Натомість попит на імпортні товари, пов'язані з війною, такі як пальне, дизель та енергообладнання, залишався високим. Рахунки операцій з капіталом та за фінансовим рахунком, які спочатку хоч і підтримувались завдяки впровадженню контролю за капіталом, зазнавали дедалі більшого тиску через зняття валютних заощаджень українськими біженцями та вплив фінансування торгівлі. Цю ситуацію було збалансовано завдяки надходженням іноземних позик, що допомогло відновити міжнародні резерви до майже довоєнного рівня у 29,9 мільярда доларів США наприкінці 2022 року. Очікується, що в 2023 році обсяг експорту не зміниться під тиском через слабкі врожаї та логістичні проблеми, водночас імпорт продовжить зростати,

і це зростання буде зумовлене вищим попитом на енергоресурси та енергообладнання. В середньостроковій перспективі обмежений експорт і велика залежність економіки від імпорту продукції, необхідної для потреб відбудови, за прогнозами сприятимуть збільшенню дефіциту поточного рахунка.

Війна зумовила появу безпрецедентних потреб у фінансуванні бюджету. Дефіцит зведеного бюджету за виключенням грантів сягнув 26,5 відсотків ВВП у 2022 році. Податкові надходження впали на 8 відсотків у номінальному вираженні (30 відсотків у реальному вираженні), оскільки надходження від сплати податку на додану вартість і акцизного податку сильно скоротились на 13 і 39 відсотків відповідно. Видатки зросли на 65 відсотків у номінальному вираженні (39 відсотків у реальному вираженні), і пріоритетами уряду України стали видатки, пов'язані з війною, а також з наданням базових державних і соціальних послуг. Натомість капітальні видатки скоротились на 37 відсотків. Амортизаційні платежі за існуючими борговими зобов'язаннями України також сприяли зростанню потреб у фінансуванні, переважно внутрішнього боргу, оскільки на комерційний борг (Євробонди) та офіційний зовнішній державний і гарантований державою борг діє дворічний мораторій (погодженого після початку вторгнення).

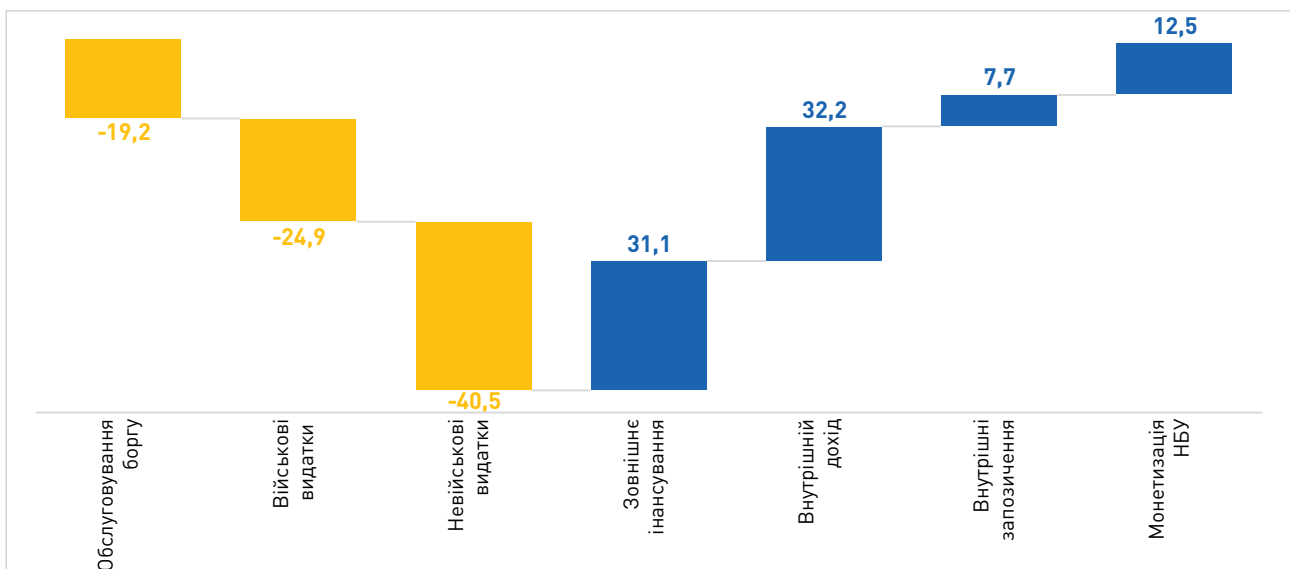
Потреби у фінансах покривались зовнішньою фінансовою допомогою та монетизацією НБУ, водночас вітчизняні банки скорочували свої портфелі державних боргових зобов'язань. Бюджетні фінансові потреби в 2022 році сягнули еквівалента у 54 мільярди доларів США. Україна покривала ці потреби за рахунок двох джерел: офіційної двосторонньої та багатосторонньої допомоги у вигляді грантів і позик; та НБУ, який втрутився як кредитор останньої інстанції та викупив весь залишок державних облігацій. Натомість вітчизняні банки обрали варіант підвищити ставки пролонгації, аніж збільшувати існуючий портфель державних цінних паперів, навіть в умовах наявної значної надлишкової ліквідності. Хоча покладання на монетизацію спричинило ризики, пов'язані з інфляційним тиском зі сторони попиту, НБУ зумів ефективно поглинути підсумкову надлишкову ліквідність в економіці за допомогою валютних інтервенцій та емісії високодохідних депозитних сертифікатів овернайт. У 2023 році ключовий виклик становитиме підвищення ставок пролонгації для вітчизняних банків для запобігання необхідності монетизації та зменшення пов'язаних інфляційних ризиків.

Огляд макроекономічних ризиків і рекомендації щодо політики

У майбутньому Україні необхідно буде збалансувати необхідність підтримки економіки воєнного часу в короткостроковій перспективі з необхідністю створення умов для сталого економічного відновлення в майбутньому. Уряд України використав ці ресурси для підтримки надання базових державних послуг (включно з соціальними трансфертами), одночасно впроваджуючи в широкому сенсі доцільну макроекономічну політику з метою запобігання настання негайних ризиком бюджетного, монетарного та фінансового секторів економіки воєнного часу. Однак Україна постала перед непростим рішенням стосовно того, як слід фінансувати іншу діяльність, включно з аварійним відновленням об'єктів критичної інфраструктури. Додаткове скорочення соціальних видатків може створити ризик порушення умов суспільного договору, функціонування якого опинилося під загрозою, зважаючи на зростаючий рівень бідності та безробіття. Водночас успішний перехід до сталого економічного відновлення залежатиме від поєднання цільових державних інвестицій для відновлення об'єктів критичної інфраструктури із втручанням у політику, яке дає змогу зменшити ризики для організацій-донорів і приватних інвесторів.

У короткостроковій перспективі важливо забезпечити стабільне функціонування економіки під час війни, що передбачатиме визначення можливостей фінансування збільшеного дефіциту бюджету, що обумовлено необхідністю забезпечення оборонних і соціальних видатків протягом періоду зменшення обсягів податкових надходжень, а також амортизацію боргових зобов'язань. У 2023 році щорічні платежі на обслуговування боргу (відсотки та амортизація) залишаються високими на рівні, еквівалентному 18 мільярдів доларів США (Рисунок 15). Станом на березень 2023 року, Україна щомісяця буде витрачати щонайменше 3 мільярди доларів США на покриття дефіциту бюджету та виконання зобов'язань із виплати боргу. Будь-яка зупинка або затримка у фінансуванні може призвести до широких негативних економічних і соціальних наслідків. Постійні надійні надходження коштів у вигляді іноземних грантів та позик є важливим для порятунку економіки, оскільки вони допомагають задовольняти фінансові потреби, балансувати рахунок поточних операцій та надають Україні інструмент контролю за інфляцією.

Рисунок 15. Бюджетні потреби та джерела фінансування в розрізі джерел (млрд дол. США)

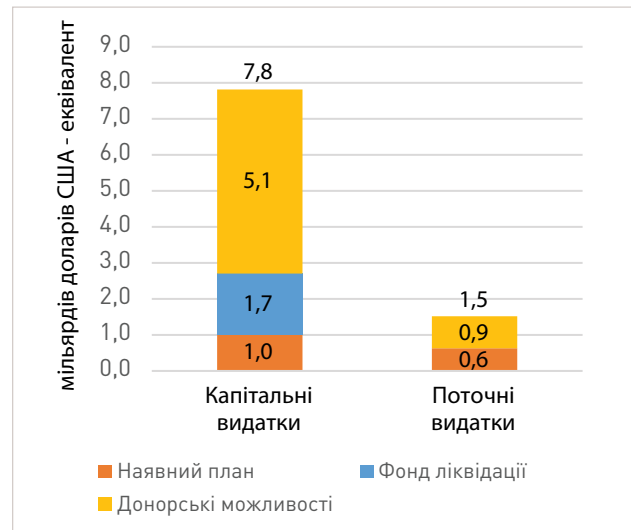
Джерело: оцінки Світового банку, відповідно до даних Міністерства фінансів.

У середньостроковій перспективі Україні потрібно буде встановити необхідні умови для майбутнього сталого економічного відновлення (Рисунок 16).²⁹ RDNA2 визначає еквівалент 14,1 мільярда доларів США як пріоритетні витрати для задоволення потреб у відбудові та відновленні у 2023 році, з яких еквівалент 9,3 мільярда доларів США має пряме значення для державних витрат. З них 3,3 мільярда доларів США в еквіваленті вже включено до бюджету, зокрема 1,6 мільярда доларів США в еквіваленті через виділені бюджетні видатки та 1,7 мільярда доларів США в еквіваленті через Фонд ліквідації наслідків збройної агресії («Damage Liquidation fund»). Шляхом перегляду пріоритетності існуючих проєктів потенційно можна забезпечити додаткові ресурси. Решту можна покрити за рахунок додаткового донорського фінансування, приватного сектора або через державні підприємства, під потенційну підтримку донорських чи урядових гарантій. Отже, у звіті RDNA2 визначено загальну суму в еквіваленті 10,8 мільярда доларів США для додаткових потреб у підтримці, яка буде надана урядовими (еквівалент 6 мільярдів доларів США) та неурядовими організаціями (еквівалент 4,8 мільярда доларів США).

Залучення цього додаткового фінансування є критичним, оскільки за відсутності підтримки або нарощення виробничого потенціалу України в умовах війни, країна ризикує опинитись у ситуації, за якої економічне зростання буде мінімальним або взагалі відсутнім, і тоді після закінчення війни Україна постане перед великими соціальними викликами. Для відновлення приватних інвестицій, зокрема у сектор житла, також може бути необхідним втручання

уряду України. Виробничі сектори, такі як сільське господарство, можуть потребувати додаткового державного фінансування для цілей відновлення, а банківський і фінансовий сектор може потребувати капіталізації для компенсації збитків, понесених під час війни. Україна не зможе покрити нагальні та довгострокові потреби у відновленні за відсутності координації підтримки організацій-донорів. Хоча міжнародна фінансова підтримка життєво важлива, Уряду України необхідно забезпечити прозорість і підзвітність капітальних видатків для посилення підтримки боку організацій-донорів та залученні представників приватного сектору.

Рисунок 16. Пріоритети RDNA2 щодо державних витрат в 2023 році (млрд дол. США)

Джерело: оцінки Світового банку, відповідно до даних Міністерства фінансів.

²⁹ Для узгодженості зі звітом у цьому розділі використовується обмінний курс RDNA2 1 долар США = 36,5686 грн.

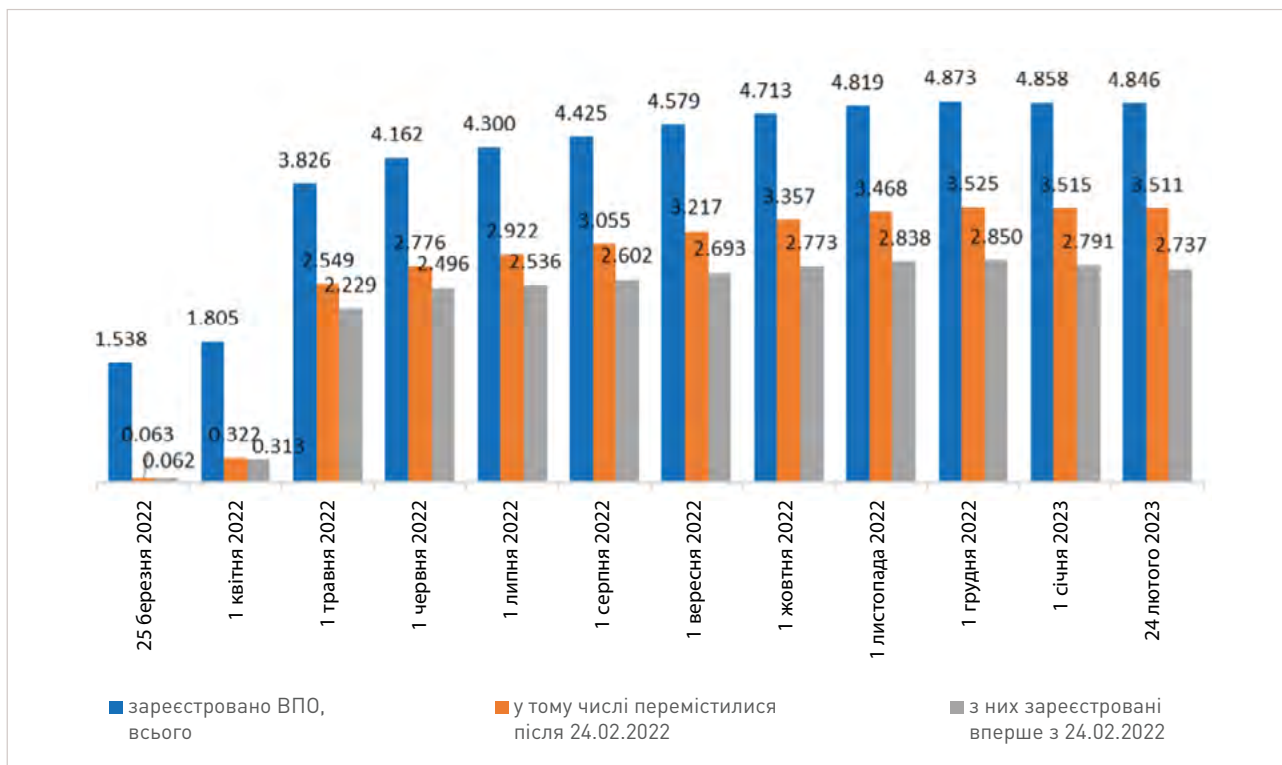

ОЦІНКА ВПЛИВУ НА НАСЕЛЕННЯ/ ВРАЗЛИВІ ГРУПИ

77-річна Ганна ночує в центрі прийому переселенців у Чернігові, але щоранку повертатися до свого двору, де команда MOM зараз відбудовує її будинок. Фото MOM Вікторія Жабо.

Рисунок 17. Кількість зареєстрованих ВПО в Україні (млн), 25 березня – 24 лютого 2023 року

Джерело: Міністерство соціальної політики України, «Динаміка ключових показників, які характеризують стан реєстрації, перереєстрації та ведення обліку внутрішньо переміщених осіб на період дії воєнного стану».

Російське вторгнення спричинило безпосередній або опосередкований вплив на всіх українців. За даними Офісу Генерального прокурора України, станом на 22 лютого 2023 року, внаслідок вторгнення загинуло 9 655 цивільних осіб, зокрема 461 дитини; поранення отримали 12 829 цивільних осіб, з них 926 дітей; також було зафіксовано понад 68 000 військових злочинів, включно з 2 600 злочинами проти дітей.³⁰ Офіс Генерального прокурора також проводить розслідування 171 справи щодо сексуального насильства; ця цифра включає насильство щодо 39 чоловіків та 13 неповнолітніх, зокрема одного хлопчика.³¹ За оцінками Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), до 10 мільйонів українців (або чверть населення) наражаються на ризик виникнення певного психічного розладу – від тривожності й стресу до більш тяжких розладів. Стосовно дітей, які стали сиротами після лютого

2022 року або через інші обставини до того моменту, уряд наразі підтримує 24 613 сімей та установ, які здійснюють опіку над такими дітьми.

Переміщені особи та особи, які повертаються

За оцінками Управління Верховного комісара ООН із питань біженців (УВКБ ООН), 8,1 мільйона осіб були переміщені в межах Європи станом на кінець лютого 2023 року.³² За даними Міжнародної організації з міграції (МОМ), кількість внутрішньо переміщених осіб по Україні станом зменшилася порівняно з показником у 5,9 мільйонів осіб станом на 5 грудня 2022 року і на кінець січня 2023 року становила 5,4 мільйони.³³ За оцінками, кількість внутрішньо переміщених осіб в Україні (ВПО) поступово зменшувалася, починаючи з серпня 2022 року. Однак кількість

30 Уряд України, пресконференція про роботу прокуратури, 22 лютого 2023 року, [Посилання](#).

31 Перша леді України Олена Зеленська згадувала цю роботу Офісу Генерального прокурора у своїх коментарях під час конференції «United for Justice» («Об'єднати заради справедливості»), 4 березня 2023 року, [Посилання](#).

32 Операційний портал даних УВКБ ООН щодо України (UNHCR Operational Data Portal for Ukraine), [Посилання](#).

33 МОМ, «Звіт про внутрішнє переміщення в Україні: Загальне опитування населення, етап 12 (12-23 січня 2023 року)» ("Ukraine Internal Displacement Report: General Population Survey, Round 12 (16-23 January 2023)"), [Посилання](#).

осіб, які є офіційно зареєстрованими як ВПО у Міністерстві соціальної політики, збільшувалася із лютого 2022 року, досягнувши максимального показника у трохи менше ніж 4,9 мільйона осіб у грудні 2022 року; після цього кількість дещо трохи зменшилася (Рисунок 17).³⁴ За даними звіту МОМ за січень 2023 року, тривале переміщення є більш поширеним, і 58 відсотків всіх ВПО мали статус переміщених осіб протягом шести місяців чи більше.

Переміщені особи і надалі стикаються з подібними викликами із часом. Вони частково відрізняються від тих викликів, з якими має справу населення загалом та особи, які повернулися додому. Сімдесят п'ять відсотків ВПО потребують грошової підтримки, порівняно з 62 відсотками загального населення та 59 відсотками осіб, які повернулися додому. Приблизно 1 із 4 респондентів-ВПО (24 відсотки) зазначили, що щомісячна грошова допомога на проживання для ВПО була основним джерелом доходу їхнього домогосподарства. Хоча частка домогосподарств із недостатнім рівнем харчування збільшилася як серед переміщених, так і серед непереміщених осіб протягом 2022 року, розрив між двома групами збільшився після початку зимового періоду. У четвертому кварталі 2022 року недостатній рівень харчування мало кожне четверте домогосподарство серед непереміщених осіб, а серед переміщених осіб – кожне третє.³⁵ Зрештою, за даними Опитування загального населення МОМ у січні 2023 року, 17 відсотків ВПО потребують житло, порівняно з 4 відсотками загального населення та 3 відсотками осіб, які повернулися додому. Враховуючи, що ВПО переважно орендують житло або зупиняються у родичів і друзів, лише 18 відсотків ВПО потребують будівельних матеріалів, порівнюючи з 26 відсотками загального населення та 23 відсотками осіб, які повернулися додому.³⁶

За повідомленням Національного інформаційного бюро³⁷ станом на лютий 2023 року, загальна кількість депортованих та незаконно переміщених громадян України становила 143 239, зокрема 16 221 дітей. Починаючи з перших тижнів вторгнення, було організовано 165 гуманітарних коридорів, через які в період із березня до травня 2022 року було евакуйовано понад 350 000 цивільних осіб, переважно жінок, дітей та осіб старшого віку. У 2022 році Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій перерахувало понад 190 мільйонів гривень особам, які перебувають досі чи перебували в полоні. Зокрема, Міністерство спрямувало 144,8 мільйона гривень особам, звільненим із полону. Ще 46,2 мільйона гривень надійшло сім'ям незаконно утримуваних громадян України. Всього 1 448 осіб було звільнено з полону, та 462 сім'ї осіб, які перебували чи перебувають у полоні, отримали одноразову грошову допомогу у сумі 100 000 гривень.³⁸

Кількість місць компактного проживання (МКП) по всій Україні зросла зі 160 у 2021 році до 7200, з можливістю прийняти майже 500 000 людей.³⁹ Ці МКП базуються в освітніх чи спортивних закладах, оздоровчих таборах та санаторіях комунальної форми власності (53 відсотки), державної форми власності (28 відсотків) та приватної форми власності (19 відсотків). Особи старшого віку, особи з інвалідністю та домогосподарства, які очолюють жінки, найчастіше користуються послугами центрів. З-поміж МКП у всіх областях, за повідомленнями, найбільшими трьома пріоритетними потребами були генератори (67 відсотків), продукти харчування (35 відсотків) та кухонна техніка (25 відсотків); центри також потребували пральних машин та сушарок (22 відсотки) і ремонту систем водопостачання та водовідведення (20 відсотків).

34 Тоді як дослідження МОМ стосується обчислення загальної кількості ВПО відповідно до опитування населення, кількість осіб, зареєстрованих у Міністерстві соціальної політики – це реальна кількість осіб, зареєстрованих для отримання підтримки від уряду внаслідок їхнього переміщення.

35 Всесвітня продовольча програма, «Аналіз тенденцій щодо продовольчої безпеки в Україні: Основні тренди 2022 року (лютий 2023 року)» (“Ukraine Food Security Trend Analysis: Key Trends 2022 (February 2023)”).

36 МОМ, «Звіт про внутрішнє переміщення в Україні: Загальне опитування населення, етап 12 (16–23 січня)» (“Ukraine Internal Displacement Report: General Population Survey, Round 12 (16–23 January)”), [Посилання](#).

37 Бюро було створено у березні 2022 року; див. Розпорядження № 228-р Кабінету міністрів України від 17 березня 2022 року, [Посилання](#).

38 Станом на жовтень 2022 року, 413 сімей отримали виплати, ще 49 сімей осіб, які перебували в полоні, отримали виплати станом на лютий 2023 року, за даними Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, [Посилання](#).

39 УВКБ ООН Координація та управління таборами (СССМ) станом на 11 лютого 2023 р. [Посилання](#).

Вплив з огляду на гендер

Серед осіб, які отримують допомогу від Державної служби зайнятості, маючи статус безробітних, більшістю були жінки (61 відсоток у грудні 2022 року та 68 відсотків у січні 2023 року). За даними Опитування загального населення МОМ, частка чоловіків-ВПО, які залежать від регулярної зарплати як основного джерела доходу, зменшилася у період із серпня 2022 року до січня 2023 року з 50 до 38 відсотків. Серед жінок-ВПО частка становила лише 25 відсотків у січні 2023 року. До того жінки-ВПО більше залежать від щомісячної допомоги, ніж чоловіки-ВПО (29 відсотків, порівняно з 10 відсотками). Станом на серпень 2022 року, більша частка жінок-ВПО, ніж чоловіків-ВПО повідомляла про зменшення видатків на продукти харчування та охорону здоров'я у своїх домогосподарствах в якості стратегії виживання в умовах скрутного фінансового становища. Чоловіки-ВПО більш ймовірно згадували про стратегії виживання на ринку праці, зокрема згода виконувати низькооплачувану роботу (24 відсотки) чи низькокваліфіковану роботу (23 відсотки). За результатами опитування у листопаді 2022 року виявилось, що стратегії виживання які застосовували жінки ВПО щодо послуг, пов'язаних із охороною здоров'я, також стосувалися і осіб, які повернулися додому, та непереміщених жінок.⁴⁰

У жовтні 2022 року Регіональна робоча група з гендерних питань встановила, що вагітні жінки, жінки, які годують груддю, молоді одинокі жінки та жінки-представниці меншин (як-от, спільнота ромів та жінки без громадянства) є особливо вразливими до ризиків, пов'язаних із захистом, гендерно зумовленого насильства

та безпекових ризиків у процесі переміщення.⁴¹

Станом на листопад 2022 року, 64 відсотки мешканців МКП були жінками. За оцінкою у 70 відсотків МКП наявні лише спільні ванні та душові кімнати – без розподілу та належної безпеки, що підвищувало ризик гендерно зумовленого насильства, сексуальної експлуатації та насильства. Опитування, проведене МОМ у жовтні 2022 року, із питань торгівлі людьми виявило, кожен другий українець – 53 відсотки жінок – готовий прийняти щонайменше одну ризиковану пропозицію роботи, що потенційно може призвести до експлуатації чи насильства серед всіх груп населення. За оцінками, 46 000 українців стали жертвами торгівлі людьми протягом 2019-2021 років, зокрема 29 000 за кордоном та 17 000 в Україні. Очікується, що ця ситуація погіршилася після лютого 2022 року.⁴²

Масове і тривале переміщення та призов на військову службу спричинили вплив, пов'язаний із гендерним аспектом, призвели до розлучення сімей⁴³ та збільшило склад осіб українських домогосподарств. Багато жінок стали єдиними піклувальниками та особами, які заробляють на життя, у своїх сім'ях, що поставило їх у вразливе фінансове і соціальне становище. Також спостерігається вплив на склад сім'ї: за даними МОМ, середній розмір українського домогосподарства збільшився після лютого 2022 року (у приймаючих громадах, серед ВПО та серед осіб, які повернулися додому), ймовірно через возз'єднання членів родини.⁴⁴ Однак, відсутність одностатевих цивільних партнерств в Україні вказує на те, що партнери військовослужбовців лесбійок, геїв, бісексуалів, трансгендерів, квір та інтерсексуалів (ЛГБТКІ+)⁴⁵ не можуть відвідувати своїх ко-

40 МОМ, «Україна – Звіт про ситуацію з внутрішнім переміщенням – Загальне опитування населення, етап 12 (16-23 січня 2023 року)» (Ukraine – Internal Displacement Report – General Population Survey Round 12 (16-23 January 2023)), [Посилання](#).

41 Обласне реагування на ситуацію з біженцями в Україні, «Робимо невидиме видимим: науково-доказовий аналіз гендеру в регіональному реагуванні на війну в Україні» (Regional Refugee Response for the Ukraine Situation, "Making the Invisible Visible: An Evidence-Based Analysis of Gender in the Regional Response to the War in Ukraine"), жовтень 2022 року, [Посилання](#).

42 МОМ, «Національне опитування з питань міграції, торгівлі людьми та інших форм експлуатації» ("National Survey on Migration, Human Trafficking and Other Forms of Exploitation"), [Посилання](#).

43 Більше третини українців повідомили про розлучення зі своїми сім'ями, відповідно до опитування 1 етапу SHARP 2022 року (очікує публікації).

44 Публікація МОМ, повідомляє, що середній розмір домогосподарства сімей ВПО збільшився з 3,21 27 жовтня 2022 року до 3,30 23 січня 2023 року. Водночас середній розмір домогосподарства по Україні у 2021 році був 2,60. МОМ «Звіт про ситуацію з внутрішнім переміщенням в Україні: Загальне опитування населення, етап 12 (16-23 січня 2023 року)» [Посилання](#).

45 Здається, що соціальна толерантність стосовно меншин та маргіналізованих груп, зокрема ЛГБТКІ+, виросла у 2022 році. Рівень толерантності для ЛГБТКІ+, становив 5,1 із 10 у 2022 році, порівнюючи з 3,7 із 10 у 2021 році, див. «Соціальна єдність в Україні, частина II: На шляху до толерантного, об'єднаного та інклюзивного суспільства» ("Social cohesion in Ukraine Part II: Towards a tolerant, cohesive and inclusive society"), 2022 рік, [Посилання](#).

ханих у лікарні у разі їх поранення або забирати їхні тіла у разі загибелі.⁴⁶

Особи з інвалідністю

У квітні 2022 року Комітет ООН із питань прав осіб з інвалідністю попередив про те, що 2,7 мільйона осіб з інвалідністю в Україні наражаються на ризик того, що їх покинуть вдома або в інтернатах без «доступу до життєво необхідних медикаментів, постачання кисню, продуктів харчування, води, предметів гігієни, підтримки в повсякденному житті та інших базових послуг».⁴⁷ Масштаб завдання щодо догляду за особами з інвалідністю значно збільшився внаслідок більшої кількості постраждалих осіб внаслідок бойових дій, використання мін та нападів на цивільне населення.

Станом на січень 2023 року, близько 1,3 мільйона ВПО (25 відсотків від загальної кількості у 5,4 мільйона ВПО) повідомили про те, що в їхньому домогосподарстві був один чи більше членів з інвалідністю.⁴⁸ Відсутність зручностей для задоволення потреб ВПО з інвалідністю посилює їхню вразливість, додаючи інші виклики, окрім переміщення. Більшість (73 відсотки) респондентів опитування про бомбосховища поблизу їхнього місця проживання вказували на відсутність доступних бомбосховищ.⁴⁹ Доступність нового модульного житла для ВПО – це ще одна нагальна проблема. Дослідження, проведене громадськими організаціями «Ліга сильних» та Help Age International, встановило невідповідність щодо 10 з 16 мінімальних вимог для доступних прихистків, розроблених CBM International.⁵⁰

Ветерани та їхні сім'ї

Станом на січень 2022 року, кількість ветеранів становила від 851 068 до 896 568 осіб, за офіційними даними Міністерства у справах ветеранів. За оцінками, 9 відсотків серед ветеранів – жінки. Хоча немає офіційних даних про комбатантів та ветеранів, які брали участь у війні, починаючи з лютого, опитування, проведене Українським ветеранським фондом (УВФ) у серпні 2022 року, встановило, що майже 60 відсотків ветеранів перебували на службі, повернувшись служити до лав Збройних сил України після вторгнення.⁵¹ Міністерство у справах ветеранів очікує, що до кінця війни загальна кількість ветеранів зросте втричі і сягне майже 3 мільйонів осіб.

Під час опитування УВФ респонденти визначили такі потреби як найбільш нагальні: підтримка сімей ветеранів (27 відсотків), допомога з житлом (24 відсотки), юридична допомога (22 відсотки), психологічна підтримка (17 відсотків) та медична допомога (15 відсотків). Серед опитаних ветеранів 23 відсотки зазначили, що вони не потребують жодної спеціальної підтримки. Запити на підтримку сімей ветеранів переважно пов'язані з потребою в інформації про пільги і психологічну підтримку (39 відсотків та 38 відсотків відповідно). Додаткові сфери підтримки для сімей включають фінансову підтримку (21 відсоток), юридичну допомогу (20 відсотків) та допомогу з житлом (15 відсотків).

За даними опитування УВФ, більшість ветеранів планують повернутися на своє попереднє місце роботи після закінчення служби. Однак дослідження IREX 2021 року із питань реінте-

46 Див. Фонд Berghof, «Тепер буде важче позбавляти ЛГБТКІ+ військовослужбовців їхніх прав після того, як вони ризикували своїм життям заради своєї країни» ("It Will Be Harder to Deny LGBTQI+ Members of the Military Equal Rights After They Have Risked Their Lives for the Country"), 22 лютого 2023 року. [Посилання](#).

47 Процитовано в Європейському парламенті, «Війна Росії проти України: особи з інвалідністю» ("Russia's War on Ukraine: People with Disabilities"), листопад 2022 року. [Посилання](#).

48 МОМ, «Звіт про внутрішнє переміщення в Україні: Загальне опитування населення, етап 12 (16–23 січня)» ("Ukraine Internal Displacement Report: General Population Survey, Round 12 (16–23 January)"), [Посилання](#).

49 Національна асамблея осіб з інвалідністю України, «Аналітичний звіт про результати опитування про доступ осіб з інвалідністю до різних видів допомоги та послуг, які надаються за їхнім постійним місцем проживання під час війни» ("Analytic Report on the Results of the Survey on the Access of People with Disabilities to Various Types of Aid and Services Provided at their Permanent Places of Residence During the Wartime"), [Посилання](#).

50 HelpAge International, Пошук житла для осіб з інвалідністю, які втікають від війни: гуманітарні потреби чоловіків та жінок старшого віку серед ВПО у Львові та області (Finding housing for people with disabilities who are fleeing war: Humanitarian needs of men and older women among IDPs in Lviv and the region), жовтень 2022 року, [Посилання](#).

51 Опитування проводилося онлайн серед 469 ветеранів російсько-української війни у липні-серпні 2022 року. УВФ, «Портрет ветерана російсько-української війни 2014–2022 рр.» ("Portrait of a Veteran in Russian-Ukrainian War 2014–2022 pp."), 2022 рік, [Посилання](#).

грації ветеранів продемонструвало, що більше однієї четвертої робочих місць ветеранів до служби не були за ними закріплені; навіть серед тих, хто вважав свою роботу закріпленою за собою, лише 70 відсотків змогли повернутися до роботи. Серед жінок-ветеранів лише 45 відсотків змогли повернутися до роботи.⁵²

Опитування УВФ встановило, що 17 відсотків респондентів були зацікавлені в психологічній допомозі, та 38 відсотків опитаних членів сімей ветеранів потребували її. Натомість лише 14 відсотків ветеранів та їхніх членів сімей зазначали, що вони користувалися послугами психологічної реабілітації.⁵³ За даними дослідження SCORE (2021), виклики, які ускладнюють проблеми з психічним здоров'ям для ветеранів, включають складність повернення до цивіль-

ного життя після війни, недоступність систем з охорони здоров'я та відсутність комплексної політики психосоціальної реабілітації.⁵⁴ Можна припустити, що потреба в послугах з охорони психічного здоров'я насправді є набагато вищою та що інформація про наявність такої підтримки є обмеженою.

Потреби щодо відновлення, зокрема відбудова з врахуванням інклюзії

Пріоритети, які потрібно враховувати для реагування на потреби кожної з описаних вище груп, включені до розділу «На шляху до відновлення та відбудови».

52 IREX, «Результати опитування щодо реінтеграції ветеранів про поточні умови працевлаштування ветеранів» (“Veterans Reintegration Survey Results on Veterans’ Current Employment Conditions”), 2021 рік, [Посилання](#).

53 ВФ, «Портрет ветерана російсько-української війни 2014-2022 рр.» (“Portrait of a Veteran in Russian-Ukrainian War 2014–2022 pp.”), 2022 рік, [Посилання](#).

54 SCORE, «Реінтеграція ветеранів АТО та ООС» (“Reintegrating ATO & JFO Veterans”), 2021 рік, [Посилання](#).

СЕКТОРИ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ

ЖИТЛО

Контекст

Через війну житловий сектор постраждав найбільше серед інших галузей. В Україні до війни загалом налічувалось приблизно 18 мільйонів житлових одиниць. Житлові одиниці розподілені на такі категорії житлового фонду як квартири в багатоквартирних житлових будинках, індивідуальні житлові будинки та кімнати в гуртожитках, зі значними відмінностями між містами та сільською місцевістю. У містах переважають багатоквартирні житлові будинки, в яких проживає майже 67 відсотків міського населення. У великих містах ця частка зростає до 79 відсотків. У сільській місцевості переважно розташовані індивідуальні житлові будинки, до яких у цьому звіті також віднесено дачні та садові будинки. У містах житлові будинки для однієї сім'ї обмежуються індивідуальними житловими будинками та садовими будинками, які розташовані на відповідних територіях, спеціально передбачених для такого типу будинків. Більш ніж 80 % багатоквартирних будинків в Україні було побудовано здебільшого за радянських часів, і з кожним роком житло такого типу стає дедалі більш застарілим; менш ніж 20 відсотків було побудовано після 1991 року. Старіння житлового фонду в Україні є також однією з причин високого рівня енергоспоживання, оскільки будівлі, які було збудовано в радянську епоху та не є термомодернізованими не відповідають стандартам енергоефективності. Майже 94 відсотки житла в Україні перебувають у приватній власності, і лише 3,5 відсотка домогосподарств живуть у приватному орендованому житлі. Станом на 2013 рік, 93,7 відсотка житлового фонду в Україні перебуває у приватній власності, на що вплинула приватизація житлового фонду, яка відбулася в 1990-х роках, та лише 3,4 відсотка домогосподарств жили в орендованому житлі, хоча ця цифра не відображає реального стану ринку орендованого житла. Опитування про наміри як українських біженців, так і внутрішньо переміщених осіб (ВПО) показують, що після безпекових питань на другому місці за значу-

щістю проблем, що перешкоджають поверненню додому, є відсутність доступу до належного житла.⁵⁵

Оцінка завданої шкоди та збитків

Загальна шкода житловому сектору оцінюється в понад 50 мільярдів доларів США (Таблиця 5). Найбільшої шкоди (приблизно 7 відсотків) було завдано багатоквартирним будинкам: із червня 2022 року, коли у першому звіті було зафіксовано пошкодження приблизно 564 000 житлових одиниць (квартир), ця цифра за оцінками зросла до 1,4 мільйона житлових одиниць (квартир). Також за оцінками було пошкоджено 135 000 індивідуальних житлових будинків, на які припадає приблизно 9 відсотків загальних активів постраждалого житлового сектору. Зокрема зросла кількість постраждалих житлових одиниць (кімнат) у гуртожитках, із 13 312 у червні 2022 року до 39 040 у лютому 2023. Найбільшої шкоди зазнали Донецька, Харківська, Луганська, Київська та Миколаївська області. За оцінками, серед всіх пошкоджених житлових одиниць понад одну третину (499 056 житлових одиниць) знищено, водночас дві третини є частково пошкодженими, серед яких: 285 257 мають невеликі пошкодження (до 10 відсотків пошкодження), і 787 779 житлових одиниць мають незначний рівень пошкодження (пошкодження на рівні від 10 відсотків до 40 відсотків).

Збитки в житловому секторі оцінюються у 17 мільярдів доларів США. Збитки відображають вартість знесення будинків і розчищення завалів, тимчасову оренду, а також іпотечні збитки та збитки від несплати податку на нерухоме майно. Чисті збитки від оренди сягають 11,4 мільярда доларів США. Через збільшення масштабів руйнування в Україні з часу публікації RDNA1 загальна оцінка збитків на знесення будинків і розчищення завалів зросла на 20 відсотків. Оцінка збитків на ринку оренди не відображає реальної картини ринку оренди житла,

55 УВКБ ООН, 2023 р., Ситуація в Україні – Регіональна відповідь на питання біженців: життя в очікуванні: наміри та перспективи біженці з України №3, [Посилання](#); УВКБ ООН, 2023 р., Життя в очікуванні: наміри та перспективи внутрішньо переміщених осіб, [Посилання](#).

зважаючи на неофіційний характер цього ринку. Збитки від недоотриманих податків на нерухомість обчислюються на рівні 685 мільйонів доларів США, і збитки банків, пов'язані з іпотечним кредитуванням, дорівнюють 1,1 мільярда доларів США. Це було зумовлено збільшенням частки повністю зруйнованих активів відповідно до категорій активів.

Потреби у відбудові та відновленні, зокрема принцип «краще, ніж було» (build back better)

Сума загальних потреб для житлового сектору становить приблизно 68 мільярдів доларів США. Водночас для задоволення нагальних і середньострокових потреб необхідно 31,5 мільярда доларів США, а також приблизно 37,5 мільярда доларів США для задоволення середньострокових і довгострокових потреб. Основний акцент протягом першого року має зосереджуватись на швидкому ремонті та підтримці ринку оренди житла, разом із плануванням, організацією і координацією на загальнодержавному та місцевому рівнях наступних етапів, які включатимуть запуск процесу планування великомасштабної реконструкції багатоквартирних житлових будинків зі значними пошкодженнями, на які припадає найбільша частка втрат, і в яких проживає найбільша кількість українських сімей. У короткостроковій перспективі діяльність буде масштабуватися та передбачатиме охоплення домогосподарств і громад як щодо планування, так і щодо прямої підтримки відбудови (Таблиця 6).

У короткостроковій перспективі більша частина коштів буде спрямована на ремонт і відбудову, субсидії на оренду житла, організаційні заходи, технічну допомогу, розбір та розчищення завалів. Це дасть змогу розпочати етап відновлення з ремонту таких будинків, відновлення яких є технічно та економічно доцільним, та знесення будинків, що не відповідають таким критеріям. Додатково необхідно сприяти розробленню містобудівної документації для цілей короткострокового та середньострокового відновлення. Українська державна система регулювання національної містобудівної діяльності передбачає широку і складну систему містобудівної документації (комплексні плани відновлення, генеральні плани населених пунктів та комплексні плани просторового розвитку тери-

торій), і на виконання вимог цієї документації необхідно передбачити значне фінансування.

Середньострокові та довгострокові потреби для відбудови будуть пов'язані з широкомасштабним відновленням і будівництвом, що потребуватиме значного обсягу фінансування. Коефіцієнт відбудови за принципом «краще, ніж було» відображає потреби для будівництва та реконструкції великої частки застарілих та енергонеефективних будинків, побудованих за радянських часів. Цей етап також включатиме заходи, виконання яких потребує багато часу, оскільки передбачає довготривалі етапи підготовки, а саме – розроблення комплексних планів просторового розвитку територій та реалізацію середньострокових і довгострокових стратегій. Також у випадку із певними територіями існує ймовірність, що необхідно буде багато часу для управління правами власності та/або відновлення екологічного балансу.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

Для ефективного впровадження запланованих пріоритетних потреб житлового сектору на 2023 рік, за попередніми розрахунками необхідно фінансування на рівні в понад 1,9 мільярда доларів США. Зважаючи на відсоток пошкоджених і зруйнованих житлових одиниць, у 2023 році необхідно буде зосередитись на продовженні виконання незначних та середніх за обсягом ремонтних робіт, що є найшвидшим способом зробити ці об'єкти доступними на ринку житла та забезпечити безпечний притулок для ВПО, громадян, які вимушені проживати у пошкоджених будинках, та тих, хто повертається. На цей час, тимчасове житло для ВПО, осіб, які повертаються, та сімей, що проживають у притулках із неадекватними житловими умовами обчислюється на рівні 112 мільйонів доларів США. Витрати на демонтаж зруйнованих будинків і розчищення завалів оцінюються у 161 мільйон доларів США (Таблиця 7). Також важливо розробити стратегію відновлення житлового сектору, включно з фінансовою стратегією відновлення житлового сектору, а також забезпечити підтримку громад у розбудові інституційного потенціалу для виконання передбачених законодавством функцій у здійсненні відбору, підтримці, верифікації та впровадженні інвестицій у ремонт і відбудову житла.

Обмеження і рекомендації для майбутніх оцінок

З моменту публікації RDNA1 типологія активів у житловому секторі залишилася незмінною.

Активи було розбито за такими типами житлових одиниць: житлові одиниці (квартири) у багатоквартирних житлових будинках, індивідуальні житлові будинки та житлові одиниці (кімнати) у гуртожитках. У цьому звіті категорія "індивідуальні житлові будинки" також включає дачні й садові будинки, які переважно розташовані у сільській місцевості, де частина з них виконувала роль другорядного житла для деяких сімей, що безпосередньо впливає на їхні житлові умови. Житлові одиниці (квартири) у багатоквартирних житлових будинках були поділені на дві групи, серед яких домінують житлові одиниці (квартири) у багатоквартирних будинках, побудованих за радянських часів (до 1991 року), які є доволі застарілою забудовою, та за оцінками становить 88 відсотків фонду багатоквартирних будинків. Інша група – су-

часніші квартири у багатоквартирних житлових будинках, побудовані після радянських часів (після 1991 року), на яку, за оцінками, припадає 12 відсотків багатоквартирних житлових будинків у країні.

Оскільки бойові дії в Україні тривають, то є складність з оцінкою як рівня завданої шкоди (ймовірно, що ці цифри застаріють на момент публікації цього звіту), так і витрат, пов'язаних з потребами у відбудові. Окрім того факту, що війна значно обмежує доступ до перевіреної деталізованої інформації, і чим довше вона триватиме, тим важче буде точно оцінити вплив і пов'язані витрати на відновлення.

Стосовно рекомендацій, важливо підготувати загальнодержавну програму відновлення, відбудови і ремонту житлового сектора. Така програма дасть змогу об'єднати всіх різних заінтересованих осіб з метою підтримки вступу України до Європейського Союзу, повернення ВПО і біженців та забезпечення повноцінного відновлення житлового сектора.

Таблиця 5. Завдана шкода, збитки і потреби в розрізі областей (млн дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Потреби (всього)
Черкаська	28,8	1,0	36,6
Чернігівська	1 833,9	84,6	2 329,9
Чернівецька	-	-	1 346,9
Дніпропетровська	1 060,2	23,0	19 933,5
Донецька	15 689,8	1 466,9	17 815,5
Івано-Франківська	-	-	1 444,4
Харківська	14 022,8	1 257,2	27,7
Херсонська	1 136,9	66,9	2,6
Хмельницька	21,8	0,1	1 207,7
Кіровоградська	2,0	0,2	6 171,0
м. Київ	950,6	27,3	8 565,6
Київська	4 857,2	344,6	15,2
Луганська	6 742,0	577,6	2 815,5
Львівська	11,9	0,1	181,8
Миколаївська	2 216,1	45,3	87,7
Одеська	143,1	5,0	8,6
Полтавська	69,0	0,6	486,3
Рівненська	6,8	0,1	3,5
Сумська	382,7	15,4	103,1
Тернопільська	2,8	0,3	0,6
Вінницька	81,2	1,4	7,1
Волинська	0,5	0,0	1 197,5
Закарпатська	5,6	0,1	221,9
Запорізька	942,5	71,1	4,616,7
Житомирська	174,7	5,3	36,6
Загальнонаціональний рівень (нерозподілено)	-	13 216,1	2 329,9
Всього	50 383,0	17 210,1	68 626,9

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: - = не оцінювалось. Збитки включали період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року).

Таблиця 6. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія потреб	Види діяльності/інвестиції	Коротко- строкові (2023–2026)	Середньо- і довгострокові (2027–2033)	Всього (2023–2033)
Потреби у відбудові	Технічна допомога для нагального і короткострокового ремонту та стабілізації	11,3	3,8	15,0
	Історичне житло (тут не включено)	-	-	-
	Субсидії на оренду	2 333,3	2 041,6	4 374,9
	Демонтаж зруйнованих будинків і розчищення завалів, вивезення та переробка відходів руйнування	2 923,8	1 070,2	3 994,0
	Витрати на ремонт і реконструкцію	25 672,7	33 240,2	58 912,9
Потреби у відновленні надання послуг	Оцінка житла	468,3	643,4	1 111,6
	Організаційні заходи	20,0	18,3	38,3
	Координація і технічна допомога	94,3	86,0	180,3
Всього		31 523,5	37 103,4	68 629,9

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Таблиця 7. Оцінені на 2023 рік пріоритетні потреби відновлення (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія потреб	Вид пріоритетної діяльності/інвестицій	Оцінені витрати
Потреби у відбудові	Поточний та капітальний ремонт індивідуальних та багатоквартирних будинків, зокрема за механізмом компенсації	1436,3
	Розроблення проєктно-кошторисної документації для капітального ремонту індивідуальних та багатоквартирних будинків	186,6
	Розроблення програм комплексного відновлення територій територіальних громад та Комплексних планів розвитку територій територіальних громад	17,0
	Демонтаж, вивезення та утилізація відходів руйнування, зокрема придбання спецтехніки	161,1
Потреби у відновленні надання послуг	Технічне обстеження індивідуальних та багатоквартирних будинків	15,0
	Витрати на тимчасове проживання внутрішньо переміщених осіб	112,0
Всього		1 928,0

Джерело: команда з проведення оцінювання.

ОСВІТА І НАУКА

Контекст

Після року війни сектор освіти та науки сектори України зазнали суттєвої шкоди та збитків, зокрема втрат у вигляді погіршення результатів навчання та наукових результатів, а також психосоціального добробуту учнів, освітян та дослідників. Школи поступово відновлюють очну форму навчання, проте лише за умов наявності бомбосховищ. Відтак, використовуються різноманітні способи забезпечення освітнього процесу – очна, онлайн та змішана форми, використання яких дуже різняться залежно від безпекової ситуації на місцях. Повернення до очного навчання може покращити процес навчання та добробуту, проте віддалена форма навчання залишиться основною для багатьох учнів та, ймовірно, спричинить ще більше втрат для навчального процесу, враховуючи постійні перебої з електропостачанням та повітряні тривоги.

Впродовж багатьох років український освітній сектор мав труднощі з адаптацією до мінливої демографічної динаміки, коли протягом останніх десятиліть кількість учнів поступово зменшувалася. Багато педагогів і науковців, а також, щонайменше 2 мільйони дітей виїхали з України, та очікується, що вони залишаться за кордоном в інших країнах Європи, що посилює відтік талантів із країни та зумовить майбутні демографічні проблеми. До війни навчальні результати в Україні були на досить високому рівні, особливо враховуючи рівень доходів у країні; проте вони недотягували до рівня результатів, які спостерігається в країнах Європейського Союзу (ЄС). Війна негативно впливає на освіту і це матиме негативний вплив на людський капітал в Україні. Проявом цього може стати потенційне погіршення Гармонізованих результатів навчання з 481 до 420 балів.⁵⁶ Це втілюється в майбутні втрати доходів, які обчислюються трильйонами доларів.

Оцінка завданої шкоди та збитків

Війна завдала шкоди освітнім закладам по всій Україні у розмірі мінімум 4,4 мільярда доларів США. Станом на 24 лютого 2023 року, щонайменше 2 772 освітніх закладів були частково пошкодженими (454 – зруйнованими), що разом становить орієнтовно 10 відсотків всіх освітніх закладів (всіх освітніх рівнів) в Україні. Найбільш постраждали заклади переважно розташовані на сході України: 64 відсотки всіх освітніх закладів у Донецькій області та 38 відсотків у Харківській області (Таблиця 8). Ці підрахунки не включають руйнування освітнього обладнання, тому реальна сума шкоди, ймовірно, є вищою.

Освітній сектор зазнав збитків щонайменше на 0,8 мільярда доларів США. Наприклад, війна призвела до зменшення надходжень з оплати за навчання у професійно-технічних закладах та закладах вищої освіти, а також до появи додаткових витрат для освітніх установ у зв'язку з використанням їх приміщень з метою надання прихистку внутрішньо-переміщеним особам (ВПО) чи як громадські центри. До того ж деякі вчителі не мають можливості отримати заробітну плату, оскільки вони перебувають на непідконтрольних урядові України територіях або через технічні проблеми під час переказу коштів із місцевих бюджетів. Насамкінець, на уряд України були покладено додаткові витрати, пов'язані з розчищенням завалів та розмінуванням пошкоджених освітніх закладів.

Потреби у відбудові та відновленні, зокрема принцип «краще, ніж було» (build back better)

За оцінкою, відбудова пошкоджених закладів освіти коштуватиме 7,8 мільярда доларів США, з них – найбільша частина припадає на заклади загальної середньої освіти (Таблиця 9). Процес відбудови має відповідати найновітнішим стандартам безпеки, сталості

56 Підрахунки Світового банку щодо гармонізованих результатів навчання ґрунтуються на закритті шкіл та нижчій ефективності онлайн-навчання.

та якості, запровадженими урядом. Ця вимога передбачає обладнання всіх навчальних закладів бомбосховищами, підготовку до зимового сезону (наприклад забезпечення генераторами), відновлення електропостачання/інтернету і забезпечення сучасним навчальним обладнанням. Відбудова пошкоджених об'єктів повинна також співвідноситися з демографічними тенденціями. Насправді, майбутня мережа закладів освіти має враховувати тенденції щодо внутрішнього переміщення та повернення в Україну із метою забезпечення її стійкості та узгодження з попередніми заходами з оптимізації.

Вартість відновлення надання освітніх послуг оцінюється у 1,4 мільярда доларів США. Попри те, що 68 відсотків всіх освітніх закладів обладнано бомбосховищами, значна частка потреб залишається спрямованою на їх будівництво та реконструкцію. У проміжний період тимчасові заходи, такі як організація цифрових освітніх центрів та шкільних послуг із транспортування, є надзвичайно важливими для проведення очного навчального процесу. Також на всіх освітніх рівнях потрібно провести вимірювання втрат у навчанні для надання даних для програм, спрямованих на надолуження навчальної програми та надання психосоціальної підтримки. Зрештою, влада має пріоритизувати надання високоякісних освітніх послуг за допомогою покращення навчальних платформ, підтримки вчителів щодо впровадження ефективних уроків та продовження реформ. Це включає модернізацію навчальних програм професійно-технічної та вищої освіти відповідно до потреб повоєнної економіки, а також відновлення наукового потенціалу України з метою стимулювання економічного зростання та обмеження «витоку мізків». У середньостроковому періоді, заходи відновлення включатимуть розвиток університетських дослідницьких баз, дослідницьких центрів із закордонними університетами та програм академічної мобільності.

Відповідно до Національного плану відновлення України, пріоритетні завдання з відбудови і відновлення освітнього сектору включають забезпечення доступу до навчання та якості освітнього процесу. Важливо, що Україна продовжує реалізовувати довоєнні реформи, спрямовані на покращення рівного доступу, стійкості та ефективності освіти. Ці реформи сприятимуть у подальшому переходу від втручання в умовах надзвичайної ситуації до

більш довгострокових заходів із відновлення. Це також потребуватиме тісної координації між Освітнім кластером та робочими групами в освітньому секторі, а також своєчасний доступ до даних для планування. Крім того, міжгалузева координація життєво важливих послуг, включаючи психічне здоров'я та психосоціальну підтримку, має вирішальне значення для задоволення нагальних потреб і підтримки відновлення сектору освіти.

Впровадження основних заходів із відновлення обов'язково передбачатиме залучення місцевих виконавців до виконання основних завдань. Враховуючи значні відмінності територій, наприклад, щодо розселення осіб, концентрації ВПО, масштабів пошкодження інфраструктури, способів викладання, знадобиться багатовимірний підхід до відновлення. Процес відбудови і відновлення має узгоджуватися з поточними реформами з децентралізації в освітньому секторі: хоча Міністерство освіти і науки України надаватиме рекомендації щодо основних реформ, місцевим органам влади мають бути надані необхідні повноваження та механізми з впровадження.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

Очікувані витрати для забезпечення безпечного доступу до освіти в 2023 році становлять 466,8 мільйона доларів США (Таблиця 10). Уряд України має визнати пріоритетність повернення до очного формату навчання, за умови покращення безпекової ситуації, особливо для категорії дітей молодшого віку. Щоб досягнути цього, потрібно пріоритизувати відновлення частково пошкоджених об'єктів на територіях, які є більш віддаленими від територій, де ведуться активні бойові дії, а також надати перевагу відбудові опорних шкіл у поєднанні з організацією транспортного сполучення, оскільки вони відіграють ефективну роль в оптимізації мережі шкіл та забезпеченні раціонального використання ресурсів. До того ж створення укриттів є важливим для сприяння проведення очного навчання та мінімізації втрат у навчанні. В областях, які розташовані ближче до лінії фронту, де освітні заклади не можуть відкритися для проведення очних занять, пріоритетом має бути запровадження цифрових освітніх центрів із укриттями, які можуть забезпечувати учнів безпечним доступом до онлайн-освіти та можливостей для соціалізації.

На основні заходи на 2023 рік із забезпечення якості освітнього процесу знадобиться, за оцінками, 130,8 мільйона доларів США. Окрім гарантування виплати заробітної платні освітянам та інших форм підтримки для запобігання подальшому скороченню викладацького складу, важливо буде надавати психосоціальну підтримку дітям та освітянам, особливо ВПО та особам, які перебувають на територіях, розташованих близько до зони бойових дій. Шкільна освіта також має зосереджувати увагу на навчальних програмах, спрямованих на здобуття фундаментальних знань, забезпечення цифрових пристроїв і навчальних матеріалів, а також неформальних навчальних програмах для надолуження освітнього процесу, та інших цільових заходах із метою компенсування прогалин у навчанні.

Обмеження та рекомендації для майбутніх оцінок

В наявності були обмежені дані про пошкодження дослідницького обладнання, тому підрахунки із використанням методології RDNA не відображають реальний обсяг втрат навчального процесу. Дані про дослідницьку інфраструктуру та особливо про спеціалізоване і наукове обладнання не є комплексними, що ускладнює проведення обчислень потреб із відновлення науково-дослідницького потенціалу в Україні. До того ж обмежена у часі методологія RDNA обмежує інтегрування навчальних втрат до оцінювання, оскільки їх вплив накопичується протягом трудового життя людини.

Таблиця 8. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Потреби
Черкаська	9,6	14,1	121,7
Чернігівська	152,0	19,8	382,2
Чернівецька	0,0	13,6	105,7
Дніпропетровська	220,1	38,6	496,8
Донецька	994,0	64,7	1 846,6
Івано-Франківська	0,0	14,0	105,7
Харківська	834,7	64,6	1 600,2
Херсонська	294,4	35,0	636,8
Хмельницька	5,3	14,0	114,8
Кіровоградська	12,1	13,1	127,0
м.Київ	113,3	106,7	301,6
Київська	250,6	42,9	596,8
Луганська	284,7	28,0	615,1
Львівська	1,4	17,9	108,4
Миколаївська	350,8	32,5	732,3
Одеська	29,2	26,4	156,7
Полтавська	16,9	14,8	143,6
Рівненська	2,3	13,8	109,7
Сумська	136,4	18,7	353,9
Тернопільська	0,0	13,7	105,7
Вінницька	12,3	14,5	126,8
Волинська	0,0	13,9	105,7
Закарпатська	0,0	13,5	105,7
Запорізька	578,3	107,3	1 195,9
Житомирська	104,6	15,6	288,1
Загальнонаціональний рівень (нерозподілено)	-	37,0	97,4
Всього	4 403,2	808,9	10 680,6

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року); - = не оцінювалося.

Таблиця 9. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види заходів/інвестиції	Коротко- строкові (2023–2026)	Середньо- і довгострокові (2027–2033)	Всього (2023–2033)
Потреби у відбудові	Дошкільна освіта	495,8	743,7	1 239,6
	Шкільна освіта	1 589,3	2 383,9	3 973,2
	Заклади позашкільної освіти	126,2	294,6	420,8
	Професійно-технічна освіта	313,5	731,6	1 045,1
	Заклади фахової передвищої освіти	123,6	288,3	411,9
	Вища освіта	153,7	358,6	512,3
	Спеціалізовані освітні заклади	19,1	44,6	63,7
	Спеціальна освіта	21,4	49,9	71,2
	Освіта для дорослих	1,7	3,9	5,6
	Дослідницька інфраструктура	30,4	71,0	101,4
	Молодіжні центри	1,1	2,6	3,8
Потреби у відновленні надання послуг	Забезпечення безпечного доступу до освіти для всіх	976,2	823,9	1 800,0
	Реагування на навчальні втрати та травми	241,2	241,2	482,5
	Забезпечення якісної освіти на всіх рівнях	164,9	384,7	549,6
Всього		4 258,1	6 422,5	10 680,6

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Таблиця 10. Оцінка пріоритетних потреб відновлення на 2023 рік (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види пріоритетних заходів/інвестиції	Обчислена вартість
Потреби у відбудові	Дошкільні заклади	49,7
	Заклади загальної середньої освіти	167,8
	Заклади професійно-технічної освіти	26,4
	Заклади фахової передвищої освіти	10,3
	Заклади вищої освіти	15,2
Потреби у відновленні надання послуг	Будівництво та модернізація бомбосховищ	138,6
	Придбання додаткових шкільних автобусів	27,3
	Створення безпечних цифрових навчальних центрів	31,5
	Забезпечення вчителів та учнів цифровими пристроями	24,7
	Надання підтримки психічного здоров'я та психосоціальної підтримки вчителям та учням	38,6
	Навчання вчителів та освітні матеріали для зосередження уваги на фундаментальному навчанні	30,8
	Неформальні програми для надолуження навчальної програми, або пришвидшеного навчання для вразливих груп учнів	36,7
Всього		597,7

Джерело: команда з проведення оцінювання.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я

Контекст

З початку російського вторгнення, війна зумовила значні негативні наслідки не лише з огляду на показники смертності та інвалідності, але й в контексті наявності та доступності медичних послуг та інфраструктури. Починаючи з 1 червня 2022 року, завдана шкода та збитки зросли приблизно на 79,2 відсотка та 157,7 відсотка відповідно. За той самий період орієнтовні потреби щодо відновлення та відбудови зросли на 8,6 відсотка. Незважаючи на обмежені ресурси, система охорони здоров'я в Україні з початку війни продемонструвала надзвичайну стійкість, а заклади охорони здоров'я продовжували функціонувати. Проте без цільових невідкладних інвестицій, належно узгоджених із позицією уряду України щодо реформи сфери охорони здоров'я, ризику для населення України зростатимуть.

Оцінка завданої шкоди та збитків

Війна завдала шкоду інфраструктурі сектору охорони здоров'я в Україні, у розмірі приблизно 2,5 мільярдів доларів США (Таблиця 11). Міністерство охорони здоров'я збирає дані про шкоду, завдану закладам охорони здоров'я з початку війни. Згідно з реєстром МОЗ, до війни в країні було 15 084 закладів різних типів і форм власності, зокрема 9 925 публічних закладів охорони здоров'я (державної та комунальної власності). Станом на 24 лютого 2023 року, пошкоджено або знищено 15,9 відсотка публічних закладів охорони здоров'я (1 574 закладів загальною площею 1 791 608 м²); це майже втричі перевищує рівень завданої шкоди, про які повідомляється в RDNA1 (5,6 відсотка). Постраждали об'єкти зосереджені у північно-східній частині країни, зокрема в Донецькій, Харківській та Чернігівській областях. Серед пошкоджених об'єктів – 596 аптек (37,9 відсотка постраждалих закладів)⁵⁷, 436 лікарень загального профілю або монопрофільні лікарні (27,7 відсотка постраждалих за-

кладів або 23,4 відсотка всіх зареєстрованих лікарень) та 297 центрів первинної медичної допомоги (ПМД) (18,9 відсотка постраждалих закладів або 4,3% усіх зареєстрованих центрів ПМД). Крім того, в країні до війни було 3 118 машин швидкої допомоги, з них 650 (20,8 відсотка) пошкоджено або викрадено. Фактичний рівень шкоди, ймовірно, вищий, враховуючи неповні або відсутні дані щодо приватного сектору, а також щодо пошкоджених об'єктів, розташованих на тимчасово непідконтрольних уряду України територіях.

За мінімальними підрахунками, загальна сума збитків становить 16,5 мільярда доларів США, зокрема витрати на розчищення завалів та знесення зруйнованих об'єктів, втрату доходів приватних медичних закладів, збитки, пов'язані з фінансуванням закладів, а також додаткові збитки, завдані здоров'ю населення через недоотриману допомогу та збільшення загроз для громадського здоров'я. Згідно зі стандартним підходом до поточної оцінки, припущення щодо розчищення завалів та знесення зруйнованих об'єктів залишилися такими самими, як і в RDNA1. Частина додаткових витрат за Програмою медичних гарантій (ПМГ), необхідних для забезпечення діяльності надавачів медичних послуг та заробітної плати медичних працівників, також оцінюється як збитки. RDNA2 охоплює збитки, пов'язані з необхідним зміцненням основних функцій громадського здоров'я. В новому звіті враховано збільшення витрат і потреб, пов'язаних з епідеміологічним наглядом, забезпеченням готовності та реагуванням на надзвичайні ситуації у сфері охорони здоров'я, зокрема збільшення витрат на моніторинг якості води, імунізацію та контроль окремих інфекційних захворювань. Як і в RDNA1, оцінка втрат здоров'я населення визначалась за допомогою концепту DALY.⁵⁸ Згідно з оцінками RDNA2, виражені в DALY збитки становлять 13,2 мільярда доларів США за 12 місяців після початку вторгнення і додаткові 18 місяців після 24 лютого 2023 року, що призвело до збільшен-

57 У листопаді 2021 року в Україні налічувалося 22 816 аптек. Новіші базові дані щодо аптек відсутні.

58 DALY, оцінюють загальний тягар хвороб, виражений як кількість років, втрачених через смертність і захворюваність. Один DALY означає втрату еквівалента одного року повного здоров'я.

ня збитків від додаткового навантаження на систему охорони здоров'я та передчасної смерті більш ніж утричі, порівнюючи з RDNA1.

Потреби у відбудові та відновленні, зокрема за принципом «краще, ніж було» (build back better)

Очікувані потреби у відбудові та відновленні становлять 16,4 мільярда доларів США протягом наступних 10 років (Таблиця 12). З них 3,6 мільярда доларів США необхідні для відновлення системи охорони здоров'я та задоволення збільшених потреб у сфері охорони здоров'я в найближчій та короткостроковій перспективі. Ця сума охоплює будівництво нової інфраструктури на заміну зруйнованим об'єктам з використанням підходу «Відбудувати краще, ніж було», а також негайну модернізацію та відновлення частково пошкоджених об'єктів. Нові заклади можуть бути зведені в інших місцях для обслуговування більшої кількості населення на основі нових моделей надання медичної допомоги. Зруйнована лікарня загального профілю може бути відновлена як більш ефективний заклад, що обслуговуватиме щонайменше 300 000 осіб, або, в деяких випадках, як спеціалізована лікарня, що обслуговуватиме до 750 000 осіб. Центри ПМД можуть бути перебудовані як комплексні центри ПМД, або ПМД+⁵⁹, які надають багатопрофільну медичну допомогу, мають розширений діагностичний потенціал та надають базові послуги при невідкладних станах. На середньострокові та довгострокові потреби потрібно додатково 12,7 мільярда доларів США. Послуги з реабілітації та охорони психічного здоров'я, а також ПМД та доступ до основних лікарських засобів необхідно посилити та розширити, щоб подолати наслідки війни для населення України. Оцінка потреб охоплює витрати на додаткове обладнання для зміцнення діагностичних та екстрених служб у лікарнях у межах двох поточних проєктів, що фінансуються Світовим банком, а також нового проєкту, що передбачає виділення 500 мільйонів доларів США на підтримку відбудови та відновлення.

Вкрай важливо систематично виявляти та усувати перебої в наданні медичних послуг, які розпочалися під час пандемії COVID-19, а також після повномасштабного вторгнення. Необхідно покращити надання медичних послуг на рівні громад, забезпечити додаткові ліки за програмою «Доступні ліки»⁶⁰ та розширити послуги телемедицини. Суттєве розширення послуг потребуватиме значних інвестицій у підвищення кваліфікації медичного персоналу та залучення додаткових працівників без фахової освіти для проактивного виявлення людей, які потребують послуг.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

Короткострокові потреби у 2023 році становлять близько 544 мільйони доларів США (Таблиця 13). Зміцнення ПМД як основи надання послуг, орієнтованих на потреби людей, а також проведення невеликих ремонтів для відновлення функціоналу закладів охорони здоров'я має бути першочерговим завданням, особливо на територіях, які нещодавно були повернуті під контроль Уряду України. Такі інвестиції допоможуть пришвидшити відновлення пошкоджених під час війни закладів та перебудувати застарілі реабілітаційні та психіатричні заклади, які потребують оновлення та модернізації. Ця сума також покриває підготовчі роботи та планування інвестицій, пов'язаних із капітальною реконструкцією та будівництвом об'єктів із застосуванням підходу «Відбудувати краще, ніж було». Ця сума також охоплює наступне: подальше збільшення фінансування послуг з охорони психічного здоров'я, зокрема ветеранів та жертв гендерно зумовленого насильства; розширення реабілітаційних послуг, допоміжних технологій та заходів щодо вирішення проблеми упущеного скринінгу неінфекційних захворювань; ведення людей, що мають хронічні захворювання; розширення масштабів вакцинації дітей і дорослих. Зважаючи на те, що в цей період зростають ризики для громадського здоров'я, необхідно посилити увагу до загроз; це має включати інвестиції у належний епідемі-

59 Розширена модель ПМД, або ПМД+, покриватиме стандартні послуги, що надаються в межах ПМД, але також пропонуватиме низку додаткових послуг, таких як амбулаторна допомога вузьких спеціалістів та амбулаторна фізична терапія. Крім того, заклади ПМД+ проводитимуть медичні огляди та надаватимуть пацієнтам доступ до низки програм контролю за хворобами, а також пропонуватимуть пацієнтам доступ до ширшого кола фахівців, ніж базова команда ПМД, яка складається з лікарів загальної практики, медсестер, акушерок та, в деяких випадках, фізичних терапевтів.

60 «Доступні ліки» — програма відшкодування вартості амбулаторних лікарських засобів для пацієнтів, яка стартовала у 2017 році.

ологічний нагляд, механізми готовності та регування, а також посилений моніторинг якості води та інших екологічних ризиків для здоров'я.

Обмеження та рекомендації для майбутніх оцінок

Обмежена доступність джерел достовірних даних залишається проблемою. Для визначення початкового рівня аналіз базувався на єдиному джерелі даних – Ліцензійному реєстрі МОЗ України з медичної практики. Незважаючи на те, що цей реєстр є найповнішим джерелом інформації, його дані є неповними, тому в роз-

рахунках використовувалися припущення. Однак у майбутньому, ймовірно, буде використано дані електронної системи охорони здоров'я та незалежні перевірки для триангуляції даних про заклади охорони здоров'я. RDNA2 також не містить даних про шкоду, завдану приватним медичним закладам, оскільки ці дані не оновлювалися з 2022 року. Проте на 2023 рік заплановане опитування приватних медичних закладів, про результати якого Світовий банк повідомить у 2023 році. Втрати здоров'я оцінювалися за основними напрямками захворюваності, на які війна, ймовірно, вплинула найсильніше. У майбутніх оцінках методика може бути вдосконалена.

Таблиця 11. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Потреби (всього)
Черкаська	0,9	462,3	442,4
Чернівецька	0,0	302,4	339,4
Чернігівська	259,4	460,9	438,0
Дніпропетровська	51,6	1 056,0	1 194,3
Донецька	785,8	1798,6	1 767,6
Івано-Франківська	0,0	458,9	515,1
Харківська	618,3	1 048,6	1 163,7
Херсонська	78,3	347,5	403,5
Хмельницька	0,6	417,1	468,4
м. Київ	69,0	1 710,7	1 144,8
Київська	101,3	802,4	713,3
Кіровоградська	0,0	351,9	344,2
Луганська	188,2	914,1	854,4
Львівська	0,0	841,3	944,5
Миколаївська	211,0	391,1	475,1
Одеська	6,2	957,6	898,0
Полтавська	0,3	532,8	515,2
Рівненська	1,5	387,8	435,6
Сумська	16,0	486,1	399,0
Тернопільська	0,0	346,9	389,4
Вінницька	4,3	512,7	576,3
Волинська	0,0	346,8	389,4
Житомирська	796,4	400,5	694,7
Закарпатська	0,0	422,6	509,2
Запорізька	577,1	650,1	827,8
Загальнонаціональний рівень (нерозподілено)	30,3	68,6	8,5
Всього	2 484,7	16 476,4	16 385,2

Джерело: команда з проведення оцінювання. Збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року).

Таблиця 12. Потреби у відбудові та відновленні (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види діяльності/інвестицій	Коротко- строкова перспек- тива (2023–2026)	Середньо- та довгостроко- ва перспектива (2027–2033)	Загалом (2023–2033)
Потреби у відбудові	Знесення зруйнованих об'єктів та розчищення завалів	242,1	0,0	242,1
	Інвестиції у будівництво нових закладів вторинної медичної допомоги	535,9	4 823,3	5 359,2
	Інвестиції у будівництво нових закладів вторинної медичної допомоги із центрами передового досвіду	266,6	2 399,8	2 666,4
	Інвестиції у відбудову пошкоджених закладів вторинної медичної допомоги	439,9	0,0	439,9
	Інвестиції в оновлення та оснащення станцій швидкої медичної допомоги	4,5	0,0	4,5
	Інвестиції в будівництво нових закладів первинної медичної допомоги	82,1	0,0	82,1
	Інвестиції у відбудову пошкоджених закладів первинної медичної допомоги	10,2	0,0	10,2
	Інвестиції в будівництво нових реабілітаційних центрів	0,0	495,0	495,0
	Інвестиції у відбудову реабілітаційних центрів	84,8	763,3	848,1
	Інвестиції в модернізацію спеціалізованих та первинних центрів охорони психічного здоров'я	192,7	449,6	642,3
Потреби у відновленні надання послуг	Додаткові послуги первинної медичної допомоги та ліки	1 190,6	2 778,1	3 968,8
	Готовність до надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я та реагування	59,9	139,7	199,6
	Додаткові потреби у послугах з охорони психічного здоров'я	166,0	387,3	553,2
	Додаткові реабілітаційні послуги	156,7	365,7	522,4
	Освітні потреби	113,3	0,0	113,3
	Цифровізація і телемедицина	60,0	140,0	200,0
	Інвестиції в обладнання для надання невідкладної допомоги	38,0	0,0	38,0
Всього		3 643,4	12 741,8	16 385,2

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Таблиця 13. Оцінка пріоритетних потреб відновлення на 2023 рік (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види пріоритетних заходів/інвестицій	Оцінка витрат
Потреби у відбудові	Знесення зруйнованих об'єктів та розчищення завалів	48,4
	Інвестиції у відбудову пошкоджених закладів вторинної медичної допомоги	219,9
	Інвестиції в оновлення та оснащення станцій швидкої медичної допомоги	4,5
	Інвестиції в будівництво нових закладів первинної медичної допомоги	16,4
	Інвестиції у відбудову пошкоджених закладів первинної медичної допомоги	10,2
	Інвестиції у відбудову реабілітаційних центрів	42,4
	Інвестиції в модернізацію спеціалізованих центрів та центрів надання первинної медичної допомоги з охорони психічного здоров'я	9,0
Потреби у відновленні надання послуг	Додаткові послуги первинної медичної допомоги та ліки	70,0
	Готовність до надзвичайних ситуацій у сфері охорони здоров'я та реагування	12,0
	Додаткові потреби у послугах охорони психічного здоров'я	20,0
	Додаткові реабілітаційні послуги	20,0
	Освітні потреби	22,7
	Цифровізація і телемедицина	10,0
	Інвестиції в обладнання для надання невідкладної допомоги	38,0
Всього		543,6

Джерело: команда з проведення оцінювання.

СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ І ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАСОБІВ ДО ІСНУВАННЯ

Контекст

Україна демонструє стійкість на тлі війни, проте сфера соціального захисту та забезпечення засобів до існування продовжує зазнавати суттєвого негативного впливу. Приблизно 5,6 мільйона внутрішньо переміщених осіб повернулося додому, 20 відсотків із них – з-за кордону.⁶¹ Проте прогнозований вплив війни залишається значним. Рівень монетарної бідності в країні може повернутися до показників, які спостерігалися 16 років тому, отже, понад 7,1 мільйона українців можуть опинитися за межею бідності, а майже 3,7 мільйона осіб будуть «вразливими до бідності». Попри те, що ситуація на ринку праці покращилася з моменту проведення аналізу в межах RDNA1 (станом на червень 2022 року), прогнозований негативний вплив на ринок праці є дуже значним. За оцінками Міжнародної організації праці (МОП), рівень зайнятості у 2022 році становив на 15,5 відсотків нижче довоєнного рівня (зменшення на 2,4 мільйона робочих місць).⁶² Результати національного опитування свідчать про те, що лише 67 відсотків осіб, які були працевлаштованими до війни, мають роботу.⁶³ До того ж деякі офіційно працевлаштовані особи отримують нижчу заробітну платню (порівнюючи з лютим 2022) або взагалі її не отримують.⁶⁴ Лише

близько 40 відсотків осіб працюють так само, як і до війни. З погляду зайнятості за видами економічної діяльності, відтік біженців, ймовірно, має непропорційно негативний вплив на зайнятість у сферах оптової та роздрібною торгівлі, освіти, охорони здоров'я та соціальних послуг, в яких до повномасштабного вторгнення працювало майже 40 відсотків біженців з числа працевлаштованих осіб.⁶⁵ До того ж протягом 2022 року кількість осіб з інвалідністю збільшилася щонайменше на 130 000 (станом на 1 грудня 2022 року). МОП прогнозує лише незначне покращення ситуації на ринку праці у 2023 році. Якщо припустити, що ситуація щодо безпеки в країні залишиться незмінною протягом року, зростання зайнятості прогнозується лише на рівні 0,5 відсотка, що дорівнює приблизно 70 000 робочих місць.

У 2022 році Україна спрямувала близько 159 мільярдів гривень (4,3 мільярда доларів США) на соціальну допомогу. Ці видатки включають державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям (ДСДМС), житлову субсидію, державну допомогу сім'ям з дітьми, допомогу на догляд, допомогу особам з інвалідністю, допомогу на проживання внутрішньо переміщеним особам (ВПО) тощо. В період із червня по грудень 2022 року видатки на соціальну допомогу становили

61 Міжнародна організація міграції (МОМ), «Звіт про внутрішнє переміщення в Україні: загальне опитування населення, раунд 12 (16-23 січня 2023 року)» ("Ukraine Internal Displacement Report: General Population Survey, Round 12 (16-23 January 2023)"), [Посилання](#).

62 Міжнародна організація праці, «Вплив кризи на працевлаштування, дохід та соціальний захист» ("Impact of the Crisis on employment, Incomes, and Social Protection"), листопад 2022 року, [Посилання](#).

63 Соціологічна група «Рейтинг», «Правовий захист постраждалих від воєнних злочинів Росії (23-26 грудня 2022 року)» ("Legal Protection of Victims from the War Crimes of Russia (December 23-26, 2022)"), 2 лютого 2023 року, [Посилання](#).

64 Дослідницька компанія «Gradus», «Соціальний скринінг українського суспільства під час російського вторгнення – 12-ий етап дослідження» ("Social Screening of Ukrainian Society During the Russian Invasion – The Twelfth Wave of the Study"), жовтень 2022 року, [Посилання](#).

65 Міжнародна організація праці, «Звіт про події, пов'язані з резолюцією щодо агресії Російської Федерації проти України, з точки зору мандату Міжнародної організації праці» ("Report on developments relating to the resolution concerning the Russian Federation's aggression against Ukraine from the perspective of the mandate of the International Labour Organization") лютий 2023; [Посилання](#).

близько 3,4 мільярда доларів США. Допомога на проживання ВПО, запроваджена у березні 2022 року, забезпечує щомісячною підтримкою приблизно 1,9 мільйона отримувачів (станом на грудень 2022 року). Загальні видатки на соціальну допомогу для ВПО у 2022 році становили 53,5 мільярда гривень (1,46 мільярда доларів США), включно з 1,26 мільярда доларів США, виплачених, починаючи з червня 2022 року. У березні 2022 року було запроваджено програму компенсацій витрат на оплату праці за працевлаштування ВПО, спрямовану на заохочення роботодавців наймати осіб з числа ВПО. До кінця 2022 року понад 16 500 ВПО отримали роботу у межах цієї програми, їхні роботодавці отримали понад 200 мільйонів гривень (5,7 мільйона доларів США) у вигляді компенсацій. У 2023 році в межах програми очікується, що будуть працевлаштовані близько 23 000 ВПО.⁶⁶

Оцінка завданої шкоди та збитків

Завдана шкода у сфері соціального захисту переважно пов'язана зі зруйнованою або частково пошкодженою інфраструктурою, наприклад, інтернатів, закладів інституційного догляду та виховання, санаторіїв та закладів, що надають соціальні послуги. Станом на грудень 2022 року, заклади соціального захисту продовжували зазнавати ушкоджень: 158 об'єктів соціальної інфраструктури було пошкоджено чи повністю зруйновано. Загальна сума завданої шкоди становить близько 241 мільйон доларів США (Таблиця 14).⁶⁷

Загальні збитки сектору соціального захисту і забезпечення засобів до існування оцінюються у 65,7 мільярдів доларів США. Такий великий об'єм збитків виник внаслідок втрати робочих місць та доходу домогосподарств від заробітної платні, збільшення рівня бідності, підвищення видатків на програми соціальної допомоги, яка надається з перевіркою доходів, та додаткових видатків на інші програми, наприклад, у разі втрати годувальника або особам з інвалідністю. Запровадивши мораторій на підвищення тари-

фів на послуги з розподілу природного газу, теплової енергії, постачання теплової енергії та постачання гарячої води, уряд України зменшує можливість збитків, пов'язаних зі зростанням видатків на житлові субсидії, але в цьому випадку збитки покладаються на сектор енергетики. Це рішення дало змогу надати допомогу вразливому населенню та уникнути погіршення ситуації через значне розширення програм соціальної допомоги, які надаються з перевіркою доходів.

Найбільша частка збитків пов'язана із безповоротною втратою робочих місць і працівників. В той час, як МОП оцінює зниження рівня зайнятості на 15,5 відсотків, національні опитування свідчать про те, що з тих осіб, які були працевлаштованими до війни, 33 відсотки (5,1 мільйона) повідомляють про втрату роботи, тоді як близько 17 відсотків (2,6 мільйона) повідомляють про відсутність або часткове отримання заробітної платні.⁶⁸ Збитки, пов'язані з видатками на програми соціального захисту, оцінюються у 4,2 мільярда доларів США. При оцінці збитків використовувалася середня заробітна платня в Україні до війни (станом на січень 2022 року), що становила 534 долари США, та період охоплення у додатковий період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року).

Потреби у відбудові та відновленні, зокрема за принципом «краще, ніж було» (build back better)

Відновлення робочих місць залишається основним пріоритетом. Безповоротно втрачені робочі місця не можуть бути відновлені у межах заходів із відбудови, оскільки вони були втрачені через те, що певна кількість підприємств припинила своє існування та через прямі втрати робочої сили. Близько 19 відсотків біженців наразі не мають наміру повертатися в Україну,⁶⁹ тоді як за повідомленнями органів влади майже 2 мільйони осіб було примусово депортовано до

66 Там само.

67 У RDNA1 ці цифри були відповідно 56 інфраструктурних об'єктів та 164,4 мільйона доларів США завданої шкоди.

68 Обчислення збитків використовує найнижчу кількість осіб без роботи із опитувань Рейтингової соціологічної групи та Дослідницької компанії «Gradus»; кількість осіб, які отримують найнижчий дохід (або жодного доходу), є усередненою. Припускається, що отриманий у результаті цього дохід для цієї категорії становить 50 відсотків від довоєнного доходу.

69 Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, «Життя на паузі: наміри та перспективи біженців з України» ("Lives on Hold: Intentions and Perspectives of Refugees from Ukraine"), вересень 2022 року, [Посилання](#).

Росії⁷⁰ ці особи можуть наразі не мати можливості повернутися. Станом на січень 2023 року, серед тих, хто повернувся до місць постійного проживання, 34 відсотки повідомили про те, що дохід на одного члена їхніх домогосподарств на місяць дорівнює або є нижчим за 2 600 гривень (що приблизно відповідає прожитковому мінімуму на одну особу на місяць).⁷¹ За оцінками RDNA, близько 10 відсотків (1,5 мільйона) всіх робочих місць може бути втрачено назавжди. Відновлення цих робочих місць потребуватиме додаткових зусиль та видатків (на гранти заохочення мобільності робочої сили, програми професійного навчання, виплату підйомної допомоги, компенсації роботодавцям за працевлаштування та інші види підтримки для роботодавців – для відновлення виробництва, ринків та ланцюгів постачання, а також для забезпечення робочою силою із необхідними навичками через механізми зворотної міграції та імміграції). Також очікується, що видатки на соціальну допомогу з перевіркою доходів і майнового стану будуть залишатися високими під час відбудови. Додаткові видатки знадобляться не тільки для підтримки осіб, які тимчасово втратили роботу, але й на заходи, які сприятимуть працевлаштуванню (наприклад, створення стимулів для мобільності та перекваліфікації, яке вимагатиме розвитку спроможності Державної служби зайнятості). Структурні зміни на ринку праці вимагають запровадження спеціальних програм для подолання викликів, пов'язаних із невідповідностями – географічними та галузевими – між попитом і пропозицією робочої сили. Оцінені потреби у секторі соціального захисту і забезпечення засобів до існування становлять 41,8 мільярда доларів США на 10 років (Таблиця 15).

Основна увага має зосереджуватися на реабілітації тих осіб, які зазнали впливу війни, таких як сироти, ВПО та особи з інвалідністю. Цей підхід є також надзвичайно важливим для реінтеграції ветеранів війни у суспільство та подолання багатомірних викликів, з якими стикаються особи та сім'ї, які втратили рідних. Відповідні заходи можуть включати вдосконалення та модернізацію системи соціальної допомоги, а також розвиток соціальних послуг, направлених на реінтеграцію ветеранів у мирне життя (наприклад, психологічної підтримки, фізичної реабілітації з метою покращення функ-

ціональності організму, соціальної реабілітації для забезпечення повноцінної участі в житті громади). Щоб підтримати повернення на ринок праці колишніх ВПО та біженців, необхідна підтримка заходів з переміщення підприємств у безпечні області, розвиток спроможності Державної служби зайнятості та приватних надавачів послуг у сфері зайнятості, а також професійне навчання (зокрема – навчання підприємництву). Бюджет на соціальний захист осіб з інвалідністю, включно з реабілітацією та допоміжними засобами реабілітації, збільшено з 51 мільйона доларів США у 2022 році до 94 мільйонів доларів США у 2023 році. Уряд України демонструє намір перейти до використання процедури встановлення інвалідності на основі принципів Міжнародної класифікації функціонування, обмежень життєдіяльності та здоров'я (МКФ) Всесвітньої організації охорони здоров'я. Це дозволить уряду України краще оцінювати індивідуальні потреби осіб з інвалідністю та планувати заходи реабілітації, необхідні для відновлення їхньої здатності функціонувати та працювати, та видатки на ці заходи.

На етапі відновлення потрібно розширювати використання новітніх технологій, зокрема хмарних та онлайн-рішень, з метою посилення адаптивності системи. Україна багато інвестує в цифрові рішення в сфері соціального захисту, зокрема Єдиний портал державних послуг «Дія», цифрову платформу Пенсійного фонду та Єдину інформаційну систему соціальної сфери, що дало змогу, зокрема, цифровізувати соціальну допомогу для ВПО та житлових субсидій. Однак потрібні нові рішення, наприклад, для сприяння працевлаштуванню з урахуванням наявних навичок. «Дія», яка має понад 18 мільйонів користувачів станом на грудень 2022 року, дозволяє онлайн-реєстрацію для отримання статусу безробітного та отримання допомоги по безробіттю, а також дозволяє подати заяву на отримання чотирьох видів соціальної допомоги, зокрема, допомоги на проживання для ВПО, житлову субсидію та допомогу при народженні дитини, та Муніципальна програма няні (яка передбачає компенсацію за послуги з догляду за дітьми до трьох років); через які разом надається підтримку більше 46 відсоткам усіх отримувачів соціальної допомоги. Понад

70 «Президент: Росія депортувала близько двох мільйонів українців, серед них багато дітей», Укрінформ, 18 грудня 2022 року, [Посилання](#).

71 Міжнародна організація міграції (МОМ), «Звіт щодо повернення» ("Ukraine Returns Report"), 16 - 23 січня 2023 року, [Посилання](#).

1,4 мільйона (близько 60 відсотків) отримувачів допомоги ВПО подали онлайн-заявки на отримання такої допомоги. До кінця 2023 року уряд України запустить онлайн-реєстрацію на додаткові програми задля посилення доступу до соціальної допомоги під час війни. У грудні 2022 року був запущений застосунок для навчання онлайн-навичкам для учнів закладів професійної освіти та здобувачів професійних кваліфікацій – цифрова навчальна платформа Професійна освіта онлайн – яка включає модулі віртуальної реальності, щоб частково компенсувати прогалини у навчанні, спричинені війною через перерви в роботі шкіл та компаній. Застосунок вже охоплює 29 професій та буде розширений ще на 60.⁷²

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

У безпосередньому майбутньому та в короткостроковій перспективі (2023–2026 роки) існує потреба у фінансуванні соціальних видатків, щоб захистити вразливі домогосподарства та осіб від додаткової шкоди у довгостроковій перспективі, наприклад, щоб попередити застосування ними несприятливих стратегій виживання. Такі видатки включають підтримку через програми соціальної допомоги малозабезпеченим сім'ям, яка забезпечує отримувачів доходом для покриття базових потреб, а також через програму житлових субсидій, спрямовану на запобігання енергетичній бідності, особливо під час опалювального сезону. Очікується, що видатки, пов'язані з цими та іншими програмами (такими як соціальна допомога ВПО та відновлення соціальних послуг), становитимуть більше 3,6 мільярда доларів США (Таблиця 16). Ця цифра не включає житлової субсидії, які стануть частиною видатків на соціальну допомогу після того, як буде знято мораторій на підвищення тарифів на комунальні послуги. Ця цифра може збільшитися після повернення територій під контроль уряду України, відновлення діяльності закладів надання соціальних послуг, повернення біженців із-за кордону та/або зняття мораторію на підвищення тарифів. Лише зміна тарифів може збільшити потреби на 2023 рік на, орієнтовно, 750 мільйонів доларів США.

Обмеження та рекомендації для майбутніх оцінок

Ця оцінка не включає результатів ймовірних змін у сфері соціального захисту, які будуть запроваджені з метою підвищення ефективності використання державних коштів. Міністерство соціальної політики підготувало Концептуальну записку, в якій були визначені основні проблеми та виклики, пов'язані з системою соціального захисту, запропоновані відповідні пріоритети щодо реформування системи (перелічені нижче), та зазначено, що впровадження заходів для подолання визначених викликів вплине на потреби соціального захисту у майбутньому:

- **Соціальне страхування (пенсії).** Об'єднання та спрощення пенсійних гарантій, перегляд критеріїв для встановлення інвалідності та підготовка до запровадження обов'язкового накопичувального рівня пенсійної системи для забезпечення адекватного рівня пенсійних виплат.
- **Соціальна допомога.** Трансформування прожиткового мінімуму в інструмент, який буде використовуватись для подолання бідності (потрібно відв'язати прожитковий мінімум від штрафів, пені, та інших адміністративних зборів, платежів і стягнень, а також заробітної платні у державному секторі); оптимізація кількості видів та алгоритмів надання соціальних виплат; відокремлення виплат соціальної допомоги від пенсій; посилення стимулів до працевлаштування. Ці кроки дозволять підвищити адресність допомоги, запровадити стимули, що будуть заохочувати до працевлаштування, та збільшать адекватність соціальної підтримки. У вдосконалену програму по типу ДСДМС можуть бути інтегровані кілька менш ефективних видів соціальної допомоги.
- **Соціальні послуги.** Розширення використання соціальних послуг, щоб допомогти отримувачам подолати складні життєві обставини; розвиток сімейних форм виховання та надання соціальних послуг в громадах, для вдосконалення системи соціальних послуг в Україні.

Для програм соціальної допомоги, які залежать від зміни рівня доходів, існує невідомість поза межами безпосереднього

72 Міжнародна організація праці, «Один рік війни в Україні: Професійне навчання онлайн» ("One year of war in Ukraine: "Professional Education Online"), 21 лютого 2023. [Посилання](#).

майбутнього/короткострокової перспективи. Видатки на програми, які надають допомогу з перевіркою доходів або майнового стану, можуть суттєво змінюватися залежно від змін у

доходах домогосподарств та їхнього співвідношення із вартістю базових потреб, виражених через законодавчо визначений мінімальний дохід.

Таблиця 14. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Потреби (всього)
Чернігівська	1,2	0,4	1,6
Дніпропетровська	3,6	0,6	4,8
Донецька	43,0	6,1	58,1
Харківська	7,2	0,6	9,7
Херсонська	2,0	0,3	2,8
м. Київ	68,8	9,3	92,9
Київська	10,7	0,7	14,4
Луганська	30,5	3,3	41,2
Миколаївська	8,8	1,1	11,9
Одеська	42,3	0,5	57,1
Сумська	12,4	1,8	16,8
Закарпатська	0,2	0,0	0,2
Запорізька	9,4	1,5	12,7
Житомирська	0,5	0,1	0,7
Загальнонаціональний рівень (нерозподілено)	-	65 712,8	41 458,1
Всього	240,6	65 738,9	41 783

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: відсутні дані для Черкаської, Чернівецької, Хмельницької, Кіровоградської, Львівської, Полтавської, Рівненської, Тернопільської, Вінницької та Волинської областей. Збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року).

Примітка: збитки внаслідок втрати доходу домогосподарствами у сумі 61,5 мільярда доларів США не включені до загальних показників RDNA2 задля уникнення потенційного подвійного обрахунку з іншими секторами.

Таблиця 15. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види заходів/інвестиції	Коротко- строкові (2023–2026)	Середньо- і довгострокові (2027–2033)	Всього (2023–2033)
Потреби у відбудові	Інтернати для осіб похилого віку, осіб з інвалідністю та дітей	127,5	0	127,5
	Санаторії, дитячі табори	146,2	0	146,2
	Заклади надання соціальних послуг	51,2	0	0
Потреби у відновленні надання послуг	Відновлення втрачених робочих місць	3 495,3	6 116,7	9 612,0
	Соціальна допомога, що надається з перевіркою доходів	7 590,9	14 180,0	22 522,9
	Виплати ВПО	4 298,3	1 718,3	6 016,6
	Відновлення соціальних послуг	900,0		900,0
	Військова соціальна допомога та інші довгострокові види допомоги, пов'язані з війною	1 148,0	2 009,0	3 157,0
Всього		17 757,3	24 025,6	41 783

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Таблиця 16. Оцінка пріоритетних потреб відновлення на 2023 рік (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види пріоритетних заходів/інвестиції	Обчислена вартість
Потреби у відбудові	Інтернати для осіб похилого віку, осіб з інвалідністю та дітей	1,1
	Санаторії, дитячі табори	112,7
	Заклади надання соціальних послуг	127,5
Потреби у відновленні надання послуг	Відновлення втрачених робочих місць	250,0
	Соціальна допомога, що надається з перевіркою доходів	1 942,4
	Виплати ВПО	1 576,4
	Відновлення соціальних послуг	225,0
	Військова соціальна допомога та інші довгострокові види допомоги, пов'язані з війною	287,0
Всього		3 644,2

Джерело: команда з проведення оцінювання.

КУЛЬТУРА І ТУРИЗМ

Контекст

Війна суттєво вплинула на різноманіття та багатство культури і культурної спадщини України, спричинивши пошкодження об'єктів культурної інфраструктури та активів, зменшуючи доходи діячів культурного сектору, обмежуючи доступ до культури та створюючи перешкоди для реалізації культурних прав. Історичні міста з об'єктами історичної спадщини та пам'ятками перебувають під загрозою, а пошкодження приміщень музеїв та розкрадання колекцій висвітлили потребу у кращій інвентаризації та управлінні колекціями. Від моменту початку вторгнення було вжито невідкладних заходів із метою убезпечення пересувного культурного майна; також знадобиться масштабне опрацювання із метою збереження з огляду на нестабільні умови зберігання. Війна також суттєво вплинула на збереження нематеріальної культурної спадщини та творчості, негативно впливаючи на соціальну сферу та порушуючи повсякденну життєдіяльність та роботу працівників творчої сфери, продюсерів, членів громади, фахівців культурної сфери та митців. Внутрішнє переміщення та виїзд митців та фахівців культурної сфери значно зменшило різноманіття культурних практик та проявів, особливо на сході країни, та зменшило здатність культурних установ реагувати на нагальні потреби. На ранньому етапі війни спостерігалося значне зменшення культурних заходів та туризму. Це спричинило значні втрати доходів, аніж фізичні пошкодження.

Починаючи з червня 2022 року, почалося поступове відновлення певних культурних заходів. Однак ринок для митців та фахівців у культурному секторі значно зменшився з помітним зменшенням їхніх доходів. Незважаючи на пошкодження інфраструктури зв'язку та мовлення, багато ЗМІ та журналісти продовжували працювати над забезпеченням доступу до інформації; багато місцевих і гіперлокальних засобів масової інформації стикаються з серйозними фінансовими обмеженнями після

значного падіння прибутків від реклами та інших доходів. Туризм, особливо міжнародний туризм, в країні все ще перебуває у занепаді, але деякі релігійні об'єкти та культурні установи знову відкрилися і організовують показ тимчасових виставок, демонструючи стійкість українського культурного сектору та його важливість для відновлення почуття нормальності та колективного добробуту. Через зменшення видатків із національного бюджету на культуру багато культурних установ опинилися під ризиком закриття, водночас найбільшого впливу зазнав незалежний сектор. Проте громадські організації, волонтери, митці та фахівці культурної сфери демонструють безпрецедентний активізм стосовно збереження культури України під час війни. До того ж пошкодження культурних об'єктів та розкрадання колекцій спричинили публічне обговорення щодо національних цінностей та повоєнного відновлення.

Оцінка завданої шкоди та збитків

Станом на 24 лютого 2023 року, загальна завдана шкода оцінюється у 2,6 мільярда доларів США за розподілом за наступними категоріями активів. Будівлі, райони та місця з визнаною культурною/соціальною цінністю — 1,7 мільярда доларів США; рухомі культурні цінності та колекції, за сектором сховища предметів культури — 143 мільйони доларів США; будівлі/майстерні/ательє, присвячені культурній та творчій галузям — 150 мільйонів доларів США; та туристичні об'єкти — 650 мільйонів доларів США. Найбільшого впливу серед областей зазнала Харківська (30 відсотків пошкоджень), Донецька (16 відсотків) та Луганська (9 відсотків) області (Таблиця 17).

За оцінками, збитки становлять 15,2 мільярда доларів США та включають втрату прибутків від туризму, мистецтва, спорту, розваг і відпочинку, культурних та креативних індустрій, освіти у сфері культури, а також розчищення завалів та захист цінних активів. Найбільш важливі збитки стосуються культурних та креа-

тивних індустрій (10,8 мільярда доларів США) та туризму (3,2 мільярда доларів США). На відміну від завданої шкоди, втрати прибутків переважно зосереджені у столиці (м. Київ); на рівні у 7,3 мільярда доларів США вони становлять близько половини всіх збитків. Ще 4,6 мільярда доларів США збитків не розподілені як збитки за певними областями, а радше є збитками на загальнонаціональному рівні.

Потреби у відбудові та відновленні, зокрема за принципом «краще, ніж було» (build back better)

Протягом наступних 10 років загальні потреби у відновленні та відбудові, зокрема відновленні надання послуг, становлять 6,9 мільярда доларів США, водночас короткострокові потреби (2023–2026 роки) становлять 2,3 мільярда доларів США, а середньо- і довгострокові потреби (2027–2033 роки) становлять 4,6 мільярда доларів США (Таблиця 18). Очікується, що початковий етап включатиме оцінювання та документування завданої шкоди, нагальні заходи щодо культурних нерухомих і рухомих об'єктів (зокрема розчищення завалів), заходи зі стабілізації та збереження культурних активів, управління збереженням, плани готовності та безпосереднє збереження з метою запобігання подальшим втратам і мародерству. На цьому етапі також передбачена підтримка культурних та креативних індустрій, збереження нематеріального культурного спадку, а також відновлення та відбудова орієнтовно 30 відсотків об'єктів. Решта заходів із відбудови та відновлення (зокрема операційні витрати), також подальша підтримка творчої і креативної галузей і збереження нематеріальної культурної спадщини відображені у середньо- і довгострокових потребах.

Наполегливо рекомендовано посилити захист об'єктів культурної спадщини та вжити заходів із профілактичного збереження місць та об'єктів, які наражаються в подальшому на ризик пошкодження чи руйнування. Це передбачатиме визначення кожного культурного об'єкта, таких як історичні райони, будівлі об'єкти культурної спадщини, музеї, пам'ятки, національні/обласні театри та релігійні місця. А також визначення того, що об'єкти рухомого майна, які представляють культурну цінність, що тимчасового зберігаються чи утримуються у таких будівлях, потребують захисту і більш систематичного управління з боку відповідних органів влади.

Більш важливим є те, що для відбудови сектору потрібний комплексний план відновлення. Цей план має включати узгодження з міжнародними стандартами, посиленій правовий захист та управління, розроблення протоколів та настанов із захисту та відновлення культурної спадщини, а також комплексну цифрову архітектуру для документування та управління культурними цінностями. Потрібно переглянути державну політику задля сприяння збереженню та охороні культурної спадщини, розбудувати інституційну спроможність та розробляти нормативно-правові акти, зокрема для захисту об'єктів культурної спадщини від знесення та при плануванні міст. Надзвичайно важливими є заохочення та створення умов для відновлення культурних заходів на безпечних територіях і повернення спеціалістів культурного сектору до України. Усі ці пріоритетні завдання мають супроводжуватися розробленням та реалізацією інклюзивної програми з розбудови спроможностей для культурного сектору з метою забезпечення сталого характеру досягнутих результатів. План відновлення потребуватиме значних фінансових ресурсів зі збільшенням видатків із місцевих бюджетів на культуру; цей процес розпочався у 2019 році, проте війна його зупинила. Для помітного відновлення та відбудови культурного сектору потрібні децентралізація та локалізація, а також стратегічний перегляд архітектури сектору. Також потрібно переосмислити схеми фінансування з урахуванням повоєнного перехідного сценарію та сценарію відновлення.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

Впродовж 2023 року практичні заходи з відновлення та відбудови включають захист та збереження цінних об'єктів, невідкладні ремонти та запобігання знесенню об'єктів/будівель, які мають культурну цінність (Таблиця 19). На потреби інших критично важливих заходів у 2023 році виділено 5-7.5 відсотків на компонент від усіх необхідних заходів із відновлення протягом наступних 10 років. Такі заходи включають (i) постійний моніторинг, оцінку та документування пошкоджень об'єктів культурної спадщини із використанням супутникових знімків географічної інформаційної системи (GIS); (ii) посилення правового захисту та нормативно-правової системи, пов'язаної зі спадщиною; (iii) нагальні заходи з управління, інвентаризації, управління сховищами,

плани готовності та невідкладного збереження із метою уникнення втрат і мародерства; (iv) ремонт об'єктів для відновлення функції та збереження спадщини та культурної інфраструктури, наскільки це можливо, щоб запобігти знесенню активів культурного значення; (v) підтримку креативного і культурного секторів із метою сприяння ширшому доступу до культурного життя, продовження мистецької творчості, відновлення проведення культурних подій та розроблення громадських планів і практик зі збереження нематеріальної культурної спадщини; та (vi) зміцнення спроможності працівників культури. Загальні потреби на 2023 рік становлять 108,5 мільйона доларів США.

Обмеження та рекомендації для майбутніх оцінок

У звіті RDNA2 покращено процес збору інформації, порівняно з RDNA1, зокрема за допомогою уточнення категорій пошкоджень через обчислення з використанням усереднених даних. RDNA2 включає зв'язку та радіомовлення, культурні та креативні індустрії, а також частково нематеріальний культурний спадок. Однак, зважаючи на відсутність можливості перевірки даних на місцях, обчислення обсягу завда-

ної шкоди базується на даних звітувань ОВА та відповідних органів влади; із застосуванням певних припущень. Здійснення моніторингу об'єктів сфери культури у недоступних районах, особливо невеликих об'єктів місцевого значення, залишається складним завданням. Оцінка завданої шкоди підводній культурній спадщині є також складним завданням на цьому етапі, враховуючи, що протяжність узбережжя в Україні становить 2 700 км. Збитки, пов'язані з нематеріальною культурною спадщиною, не було оцінено в повній мірі. Крім того, кількісні дані про втрати людських ресурсів у культурній сфері поки що недоступні, що не дозволяє розробити відповідні необхідні заходи з відновлення для культурних установ. Збір даних про збитки був складнішим, порівнюючи із завданою шкодою та потребами, особливо щодо втрат прибутків, оскільки наявні останні дані датувалися 2021 роком, що означає, що період фіналізації вже зазнав впливу війни. Відтак, дані 2020 і 2021 років використовувалися для виведення даних про гіпотетичні прибутки і застосовувалися припущення про рівень тяжкості пошкоджень для отримання збитків. Однак довелося застосовувати багато припущень, і в найближчому майбутньому потрібно буде провести більш детальні обчислення на основі фактичної інформації.

Таблиця 17. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Потреби (всього)
Черкаська	4,6	41,3	9,0
Чернігівська	96,7	72,1	246,9
Чернівецька	1,1	5,7	2,2
Дніпропетровська	63,1	379,4	134,9
Донецька	414,4	172,1	1 007,3
Івано-Франківська	1,7	14,9	3,3
Харківська	809,9	1 017,5	2 194,5
Херсонська	87,3	59,8	191,1
Хмельницька	5,3	11	12,2
Кіровоградська	1,9	9,4	3,7
м.Київ	54,9	7 340,7	134,5
Київська	118,6	155,4	317,6
Луганська	242,5	70,7	584,8
Львівська	7,8	528,4	17,8
Миколаївська	177,1	75,3	481,8
Одеська	132,8	205,3	349,9
Полтавська	4,6	31,7	9,0
Рівненська	1,4	3,4	2,8
Сумська	86,6	38,8	227,1
Тернопільська	1,3	7,4	2,5
Вінницька	16	143,4	42,9
Волинська	1,3	7,5	2,5
Закарпатська	1,3	10,2	3,2
Запорізька	138,1	122,6	317,6
Житомирська	17,4	28,7	43,5
Загальнонаціональний рівень (нерозподілено)	143,0	4 608,2	557,8
Всього	2 630,8	15 160,9	6 887,5

Джерело: оманда з проведення оцінювання.

Примітка: збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року).

Таблиця 18. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види заходів/інвестиції	Коротко- строкові (2023–2026)	Середньо- і довго- строкові (2027–2033)	Всього (2023–2033)
Потреби у відбудові	Оцінка пошкоджень, детальне документування та гармонізована цифровізація	173,4	80,0	253,4
	Нагальні заходи щодо культурного нерухомого майна (укріплення, закріплення, структурне посилення, захист та захисні заходи, зокрема розчищення завалів) та рухомого майна (інвентаризація, плани готовності, управління сховищами, тощо)	780,5	0,0	780,5
	Ремонт об'єктів, за можливості, для відновлення функціонування та забезпечення збереження і відновлення спадщини, історичних міст та культурної інфраструктури з метою запобігання/пом'якшення впливу знесення місць/будівель культурного значення	520,3	0,0	520,3
	Відбудова/відновлення об'єктів	260,2	3 483,7	3 743,9
Потреби у відновленні надання послуг	Посилення правового захисту культурного сектору та нормативно-правової сфери під час та після конфлікту	29,1	10,1	39,2
	Посилення потенціалу фахівців	204,0	201,3	405,3
	Сприяння відновленню креативних індустрій та збереження нематеріальної культурної спадщини	262,3	372,5	634,7
	Експлуатаційні витрати	87,4	422,8	510,2
Всього		2 317,3	4 570,3	6 887,6

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Таблиця 19. Оцінка пріоритетних потреб на 2023 рік (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види пріоритетних заходів/інвестиції	Обчислена вартість
Потреби у відбудові	Оцінка завданої шкоди, детальне документування та гармонізована цифровізація	35,8
	Ремонт об'єктів, за можливості, для відновлення функціонування та забезпечення збереження і відновлення спадку, історичних міст та культурної інфраструктури з метою попередження/пом'якшення впливу знесення місць/будівель культурного значення	13,0
Потреби у відновленні надання послуг	Посилення правового захисту культурного сектору та нормативно-правової сфери під час та після війни	17,5
	Зміцнення спроможності працівників культури	29,1
	Сприяння відновленню креативних індустрій та збереження нематеріальної культурної спадщини	13,1
Всього		108,5

Джерело: команда з проведення оцінювання.

ВИРОБНИЧІ СЕКТОРИ

СІЛЬСЬКЕ ГОСПОДАРСТВО⁷³

Контекст

До війни частка сільського господарства у ВВП України становила 10 відсотків, у секторі працювало 14 відсотків населення, крім цього сектор генерував 41 відсоток загальних експортних надходжень. Війна розпочалася саме перед початком весняної посівної кампанії 2022 року, що мало значний вплив на функціонування сектору. Порівнюючи з 2021 роком, загальна посівна площа скоротилася на 20 відсотків, а вже після перших трьох місяців війни було завдано шкоди 15 відсоткам основних фондів сільського господарства. Обсяги виробництва зернових та олійних культур у 2022 році зменшилися на 37 відсотків, порівнюючи з аналогічним періодом минулого року. Підвищення цін на сировину, особливо на добрива та дизельне паливо, а також зниження обсягів виробництва, призвело до значного зменшення доходів агровиробників. Протягом перших кількох місяців війни експорт зернових значно скоротився через блокаду чорноморських портів, через які проходило 90 відсотків довоєнного сільськогосподарського експорту. У березні 2022 року експорт зерна становив лише 0,3 млн т, порівняно з 5,4 млн т у січні 2022 року. Попри те, що завдяки використанню альтернативних маршрутів експорт зернових зріс до 1,2 млн т у квітні та 2,7 млн т у червні 2022 року, це все одно було значно менше, ніж 5-6 млн т, які щомісяця експортувалися через чорноморські порти до війни. Внаслідок цього із січня до червня 2022 року відпускні ціни на пшеницю та кукурудзу на внутрішньому ринку впали на 45 відсотків, тоді як у світі вони зросли на 15 відсотків. Завдяки запуску Чорноморської зернової ініціативи з липня 2022 року, значно сукупний обсяг експорту значно збільшився (до

6-7 млн т щомісяця), проте логістичні витрати залишилися дуже високими і далі спричиняли зменшення відпускних цін на внутрішньому ринку. Такий тиск був найбільшим щодо кукурудзи, що призвело до затримки зі збиранням її врожаю; у лютому 2023 року ще близько 6% всіх площ під кукурудзою в Україні залишалися необмолоченими. Посівна площа озимої пшениці у 2022 році зменшилася на 25 відсотків, та багато агровиробників перейшли на виробництво олійних культур, що ще більше зменшить обсяг врожаю та експорту зернових в Україні у 2023 році. Низький обсяг експорту зернових загострює ситуацію з продовольчою безпекою у світі, спричиняючи ризик того, що поточна криза доступу до продовольства перетвориться на кризу наявності продовольства на наступні декілька років.

Оцінка завданої шкоди та збитків

За оцінками, завдана шкода та збитки в сільському господарстві України сягають 40,2 доларів США, водночас на збитки припадає 78 відсотків від цієї суми (Таблиця 20).

Станом на 24 лютого 2023 року, війна спричинила шкоду в сільськогосподарському секторі на суму у 8,72 мільярда доларів США, тоді як сукупні економічні збитки становлять 31,5 мільярда доларів США. Ід завданою шкодою мається на увазі часткове або повне знищення техніки та обладнання, складських об'єктів, худоби, рибних ставків та багаторічних культур, а також викрадення матеріально-технічних ресурсів та продукції.⁷⁴ Пошкодження машин та обладнання є найбільшою складовою частиною загальних пошкоджень (53 відсотки), на другому місці – викрадення матеріально-технічних

73 Сільське господарство включає в себе рослинництво, тваринництво та рибальство. До сільського господарства в RDNA2 не входять зрощення та лісове господарство, а також харчова промисловість та агрологістика, які розглядаються в інших частинах RDNA2.

74 Ця секторальна оцінка піл втратами та потребами включає витрати на рекультивуацію та очищення угідь після розмінування. Збитки, пов'язані з мінуванням сільськогосподарських угідь, та потреба в їх розмінуванні не включені до оцінки сільськогосподарського сектору. Вони розглядаються в окремому розділі RDNA2.

ресурсів і продукції (23 відсотки) і пошкодження складських об'єктів (15 відсотків). Завдана шкода зростає майже у чотири рази, порівнюючи з червнем 2022 року із кількох причин: на територіях, які тимчасово не контролювалися урядом України, частково пошкоджені активи стали повністю зруйнованими; зростає вартість викрадених матеріально-технічних ресурсів і продукції; та за результатами опитування агро-виробників, проведеного Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (FAO) та Світовим банком (які використовувалися для цієї оновленої оцінки), реальна шкода виявилася більшою, ніж попередні припущення.

Збитки, спричинені війною, включають втрату доходів сільськогосподарськими підприємствами через скорочення/недоотримання обсягів виробництва (наприклад незібрані врожаї), зниження відпускних цін на їхню продукцію (через логістичні проблеми у процесі експорту), зростання собівартості виробництва (наприклад цін на добрива та пальне), вартість рекультивації постраждалих угідь (після розмінування) та зупинку рибальства. Збитки сягають загалом 31,5 мільярда доларів США (Таблиця 20). Найбільші збитки, на які припадає 46 відсотків від загальної суми збитків, були спричинені зниженням відпускних цін на такі експорторієнтовані товари, як пшениця, ячмінь, кукурудза та соняшникове насіння. Далі йдуть збитки, спричинені зменшенням виробництва однорічних і багаторічних культур (44 відсотки), зниженням виробництва продукції тваринництва та рибальства (6 відсотків) та підвищенням собівартості виробництва (3 відсотки). Збитки за цими категоріями є вищими, лише на 11 відсотків, порівняно зі оцінкою збитків станом на червень 2022 року.

Потреби у відбудові та відновленні, зокрема за принципом «краще, ніж було» (build back better) —

Загальні потреби у відбудові та відновленні державного сектору оцінюються у 29,7 мільярда доларів США протягом 10 років (Таблиця 21), зокрема 600 мільйонів доларів США у 2023 році (Таблиця 22).⁷⁵ Для потреб відновлення сільськогосподарського сектору, його

перетворення на рушійну силу для економічного відновлення в цілому та на джерело гідного доходу для агровиробників, і з метою забезпечення населення України продовольством, найбільш нагальними інвестиціями мають стати інвестиції у відбудову пошкоджених об'єктів, допомога із відновленням сільськогосподарського сектору через реагування на проблему ліквідності (особливо у випадку менших за розміром підприємств), інвестиції у забезпечення стійкості до кліматичних змін, в інтегровані системи продовольства-енергетики (IFES), а також посилення профільних державних установ задля забезпечення ефективної підтримки відновлення та відбудови аграрного сектору.

На пріоритетні середньо- та більш довгострокові потреби (з 2024 до 2033 року) потрібно 29,1 мільярда доларів США або 98 відсотків від загальної суми потреб (Таблиця 21), із зосередженням уваги на наступному:

- Завершення відбудови або заміна пошкоджених війною об'єктів; відбудова за принципом «краще, ніж було»,
- Збільшення безпосередньої підтримки для агровиробників та банків (через підтримку ліквідності для видачі нових кредитів) протягом кількох наступних сезонів виробництва з метою сприяння відновленню сільськогосподарського виробництва,
- Сприяння більш довгостроковому відновленню сільськогосподарського виробництва з метою підвищення диверсифікації виробництва, рівня інклюзивності, стійкості до змін клімату, інтегрування продовольства та енергетики, а також забезпечення екологічної і соціальної сталості відповідно до вимог Європейського зеленого курсу (European Green Deal, ЄЗК) прийнятого ЄС,
- Зростання обсягів інвестицій у державні установи, які відповідають за санітарні та фітосанітарні заходи, продовольчу безпеку, моніторинг та реєстрацію земель, аналіз ґрунтів для точного сільського господарства, сільськогосподарські дослідження та надання інформаційно-консультативних послуг, навчання та перекваліфікація агровиробників та персоналу інших сільськогосподарських підприємств тощо, щоб підприємства могли краще сприяти відновленню сільськогосподарського сектору з урахуванням змін

⁷⁵ Оцінка потреб ґрунтується на Плані відновлення Уряду України, Програмі реагування Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН з відновлення продовольчих систем та захисту продовольчої безпеки в сільських районах в Україні у 2023 році та інших джерелах.

клімату, а також допомагати аграріям отримати доступ до фондів ЄС, які мають стати доступними для України у найближчому майбутньому.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

Основна увага щодо відновлення та відбудови протягом першого року зосереджується на наступних заходах із урахуванням спроможності уряду України із реалізації/впровадження:

- Надання безпосередньої підтримки аграрним виробникам через державні програми, які було успішно впроваджено у 2022 році. Для перезапуску сільськогосподарського виробництва така підтримка поєднує гранти та надання матеріально-технічних ресурсів (для невеликих підприємств) і відшкодування відсоткової ставки для кредитів для продовження сільськогосподарського виробництва у поєднанні з частковим гарантуванням кредитів для невеликих підприємств; інвестиційні гранти для сприяння використанню альтернативних джерел енергії для аграрних виробників та елеваторів, а також розвитку садівництва та теплиць;

- Рекультивация сільськогосподарських угідь після їх розмінування (оцінено окремо, не включено до Таблиці 22).

Обмеження та рекомендації для майбутніх оцінок

Незважаючи на те, що більшість шкоди було оцінено з використанням результатів опитування галузевих експертів, проведених у 2022 році, деякі пошкодження оцінювалися опосередковано, зокрема викрадені матеріально-технічні ресурси та продукція. Такі дані підлягають повторній оцінці у майбутньому. Знадобляться більш точні обчислення закупівельних цін, собівартості виробництва та логістичних витрат для різних товарів із метою вдосконалення обчислення збитків. Включення обчисленої вартості розмінування сільськогосподарських угідь, зрошування, харчової промисловості та сільськогосподарської логістики, які наразі представлено в інших частинах RDNA, допоможе встановити повний обсяг економічних збитків і потреб сектору виробництва сільськогосподарської продукції.

Таблиця 20. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Потреби (всього)
Черкаська	0,8	1 580,8	802,7
Чернігівська	230,8	1 889,3	1 321,1
Чернівецька	0,0	180,8	91,7
Дніпропетровська	1,0	1 827,1	929,4
Донецька	959,5	1 446,6	2 290,0
Івано-Франківська	-	72,3	36,6
Харківська	1 206,9	2 984,8	3 449,0
Херсонська	1 410,7	2 136,7	3 296,9
Хмельницька	-	1 044,4	529,4
Кіровоградська	1,1	1 552,6	788,9
Київська	457,0	1 777,7	1 616,3
Луганська	2 499,8	1 167,3	4 448,4
Львівська	-	384,5	194,9
Миколаївська	385,9	1 686,4	1 477,1
Одеська	1,0	1 334,8	678,3
Полтавська	0,4	1 985,1	1 006,9
Рівненська	-	483,6	245,1
Сумська	115,5	1 509,1	951,0
Тернопільська	-	771,4	391,0
Вінницька	-	2 034,2	1 031,1
Волинська	-	353,3	179,1
Закарпатська	-	44,8	22,7
Запорізька	1 447,2	2 445,2	3 520,0
Житомирська	0,0	795,1	403,0
Всього	8 717,7	31 487,7	29 700,6

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року).

Таблиця 21. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види заходів/інвестиції	Коротко- строкові (2023–2026)	Середньо- і довгострокові (2027–2033)	Всього (2023–2033)
Потреби у відбудові	Відбудова та заміна пошкоджених активів, машин, матеріально-технічних ресурсів та продукції	2 796,2	6 524,4	9 320,6
Потреби у відновленні надання послуг	Підтримка безпосереднього відновлення виробництва	1 870,0	-	1 870,0
	Підтримка більш довгострокового відновлення сільськогосподарського виробництва	4 335,0	10 165,0	14 500,0
	Підтримка державних сільськогосподарських підприємств із метою пришвидшення відновлення	1 203,0	2 807,0	4 010,0
Всього		10 204,2	19 496,4	29 700,6

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Таблиця 22. Оцінка пріоритетних потреб на 2023 рік (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види пріоритетних заходів/інвестиції	Обчислена вартість
Потреби у відбудові	Відбудова та заміна пошкоджених активів, машин, матеріально-технічних ресурсів та продукції	50,0
Потреби у відновленні надання послуг	Підтримка безпосереднього відновлення виробництва	490,0
	Підтримка більш довгострокового відновлення сільськогосподарського виробництва	50,0
	Підтримка державних сільськогосподарських підприємств із метою пришвидшення відновлення	10,0 ^а
Всього		600

Джерело: команда з проведення оцінювання.

а. Очікується, що близько 50 відсотків цієї суми буде спрямовано на державні установи міста Києва.

ЗРОШЕННЯ ТА УПРАВЛІННЯ ВОДНИМИ РЕСУРСАМИ

Контекст

У секторі зрошення та управління водними ресурсами було завдано значної шкоди та збитків. В Україні налічується 41 мільйон га земель сільськогосподарського призначення, з яких наразі 33 мільйона га – рілля. Агропромисловий сектор створює близько 10 відсотків ВВП та 20 відсотків експорту. На зрошення припадає 1 відсоток усіх сільськогосподарських угідь, але воно має надзвичайно важливе значення для виробництва деяких культур (наприклад, 15 відсотків площ зайнято під картоплю, майже всі томати та рис вирощуються тільки на зрошенні) та для сільськогосподарського виробництва у регіонах (наприклад, 14 відсотків сільськогосподарської продукції вирощується на зрошенні у Херсонській області) та сприяє економічному розвитку сільських територій. Дренаж охоплює близько 10 відсотків сільськогосподарських угідь, переважно на півночі й північному заході, сприяючи зростанню загального обсягу виробництва в Україні, зокрема національного виробництва зернових та яловичини, через забезпечення придатних для використання пасовищ і кормових угідь.

Навіть до війни галузь зрошення і дренажу (ЗіД), захисту від паводків та управління водними ресурсами перебувала на етапі трансформації. До війни існували значні проблеми щодо надання послуг зі зрошення і дренажу (ЗіД) в Україні, після набуття Україною незалежності сектор зрошення занепадав й потребував глибоких структурних змін для подолання інфраструктурних бар'єрів. Система зрошення і дренажу в Україні була розроблена для по-

треб державних сільськогосподарських підприємств, але в умовах переходу до нових економічних і політичних реалій після розпаду Радянського Союзу ці великі структури перестали існувати, зумовивши проблеми щодо права власності та джерел фінансування, що призвело до загального погіршення стану галузі. Ці зміни також спричинили гострий негативний вплив на зрошувані площі в Україні.

Оцінка завданої шкоди та збитків

Розмір шкоди, завданої сектору зрошення і дренажу⁷⁶ у деяких областях, оцінюється в 380,5 мільйонів доларів США (Таблиця 24). Ця цифра включає шкоду, завдану інфраструктурі сільськогосподарських підприємств, каналам зрошення, дамбам, будівлям та приміщенням органів виконавчої влади. Ця цифра частково відображає реальний масштаб шкоди і охоплює шкоду, завдану (i) територіям, які не контролювались урядом України та нещодавно були повернуті під контроль української влади, (ii) територіям, які постраждали внаслідок обстрілів, та (iii) територіям, які були затоплені для захисту від вторгнення.

Різні державні суб'єкти господарювання понесли суттєві операційні втрати (у вигляді скорочення доходів, розмірів митних та податкових надходжень). Збитки внаслідок зменшення прибутків від експлуатації зрошуваних сільськогосподарських угідь включені в оцінку збитків для сільськогосподарського сектора (814 мільйонів доларів США) і, отже, виключені з цього сектору, щоб уникнути подвійного підрахунку. Первинна загальна сума збитків,

76 Оцінка шкоди, завданої сектору управління водними ресурсами (УВР), була проведена у дуже обмеженому вигляді через недостатність часу і необхідних даних на момент її проведення. Зокрема, шкода, завдана таким компонентам як управління річковими басейнами, планування управління ризиками повеней та посух, створення режимів експлуатації водосховищ, видача дозволів, міжгалузєва та транскордонна кооперація, не оцінювалась та повинна бути проаналізована у майбутніх оцінках. Шкода, завдана моніторингу водних ресурсів, була оцінена лише частково.

підрахованих у даному звіті (дані все ще є неповними) становить приблизно 282,5 мільйонів доларів США. Ці збитки включають операційні збитки, в основі яких – втрачені прибутки, дані про які подавали до Державного агентства водних ресурсів різні суб'єкти господарювання, які ведуть діяльність в межах сфери водного господарства України. Дані на рівні сільськогосподарських підприємств та категорії оцінки збитків для використання систем зрошення та дренажу були отримані Інститутом водних проблем і меліорації НААН та НУО «Primavera». Залежно від обласного району, Існує багато чинників, що обумовили різні операційні збитки, в розрізі областей:

- **Збитки, обумовлені підтопленнями.** В північних областях України басейни річок були підтоплені для захисту від вторгнення, що завадило збору врожаїв та унеможливило вирощування сільськогосподарських культур у цих областях.
- **Збитки, обумовлені мінуванням територій.** Для оборони від вторгнення деякі території вздовж кордону (ділянки, спеціально визначені військовими) були заміновані. Через мінування ці території були виключені із сільськогосподарського виробництва, що призвело до операційних збитків. У процесі розмінування необхідно взяти заходів, спрямованих на покращення якості ґрунтів, оскільки міни та інші реактивні снаряди забруднили сільськогосподарські угіддя.
- **Збитки, обумовлені пошкодженням або обмеженнями роботи енергетичної інфраструктури.** У деяких областях є пошкоджені об'єкти енергетичної інфраструктури або об'єкти, які працюють з обмеженим функціоналом, що не дозволяє відкачувати воду з осушуваних полів або постачати воду для зрошення. Вимушене повернення до незрошеного землеробства та неспроможність контролювати паводки обмежують сільськогосподарське виробництво та зумовлюють скорочення прибутків на 20–30 відсотків.
- **Збитки, спричинені пошкодженням інфраструктури ЗіД.** У деяких областях інфраструктура ЗіД була зруйнована, а водопроводи демонтовано. Підтверджено пошкодження двох водосховищ: Оскільське водосховище (Харківська область) та Карачунівське водосховище (Дніпропетровська область).
- **Збитки, спричинені погіршенням стану сільськогосподарського сектору.** Неадекватне технічне обслуговування, брак операційного персоналу, недостатні фактори виробництва та брак сировини призвели до погіршення стану сільськогосподарського сектору та унеможливили здійснення сільськогосподарської діяльності для багатьох агровиробників, що спричинило суттєві збитки.

Також важливо розглянути інші категорії збитків, які не були охоплені цією оцінкою, та які будуть включені в майбутні оцінки:

- **Збитки, спричинені скороченням або відсутністю функцій державного управління,** як-от: руйнування інфраструктури моніторингу (включно з лабораторіями), обмеження у створенні режимів для управління/видачі дозволів на спеціальне водокористування для водних об'єктів, розташованих на недоступних територіях, а також у розробці запроваджені планів управління ризиками в річкових басейнах та плани управління ризиками паводків та посух, а також підтримувати і реалізувати транскордонну співпрацю.
- **Втрати водних ресурсів, спричинені скиданням/забором води,** зумовлені руйнуванням гідрологічних об'єктів на великих водосховищах та основних зрошувальних каналах. Ці категорії збитків важко обчислити в грошовому вимірі; однак, їх не варто недооцінювати, і вони мають бути оцінені в майбутньому.

Потреби у відбудові та відновленні, зокрема за принципом «краще, ніж було» (build back better) —

Сума загальних потреб у відбудові і відновленні в державному секторі оцінюється в 8,9 мільярда доларів США за підходом відбудови «краще, ніж було», що має застосовуватись до об'єктів зрошення, дренажу і захисту від паводків (Таблиця 25). Необхідні деякі інвестиції для ремонту пошкоджених систем, якщо можливо, застосовуючи підхід відбудови «краще, ніж було». Інші програми є компенсуючими, тобто вони розроблені для підтримки і покращення рівнів виробництва завдяки покращеному дренажу і зрошенню в різних частинах країни, які будуть під контролем уряду України.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

Найбільш нагальні інвестиції передбачають відновлення зруйнованих гідравлічних об'єктів та конструкцій водосховищ на територіях, які нещодавно були повернені під контроль уряду України, а також на територіях, на яких не відбувалось військових дій. Ці інвестиції допоможуть галузі УВР відновитись через врегулювання основної невідповідності: відсутність послуг водопостачання і зрошення, що мають надаватись сільськогосподарським підприємствам (Таблиця 26). Ці інвестиції сприятимуть відновленню та відбудові за принципом «краще, ніж було» сільськогосподарських комплексів на територіях, де формуються Асоціації водокористувачів (30 мільйонів доларів США), пошкодженого рухомого майна, що підлягає заміні, та відновленню гідравлічних конструкцій (11 мільйонів доларів США), а також переміщенню лабораторій для моніторингу водних ресурсів східних областей (0,5 мільйона доларів США).

Обмеження і рекомендації для майбутніх оцінок

За підсумками консультацій з представниками Міністерства аграрної політики і продовольства, Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів і Державного агентства водних ресурсів у RDNA2 наведено 6 пріоритетних категорій, під які підпадають певні області України (Таблиця 23). Залежно від ступеня вразливості до впливів війни, області

підпадають під категорію від 1 до 6. Сьома категорія (Категорія 0) стосується тих областей, які не постраждали від війни. Стосовно територій, включених у Категорію 3 (ведення активних бойових дій) та Категорію 4 (тимчасово не підконтрольні уряду України), дані кадастрів є неповними через об'єктивні причини; зокрема, відсутня (надійна) комунікація з органами виконавчої влади.

Проведенню цієї оцінки сприяло включення даних опитування на місцях, які допомагають покращити розуміння масштабу завданої шкоди та збитків. Такі опитування із довшими часовими межами мають стати частиною майбутніх оцінок. У майбутніх оцінках також є необхідним акцентувати більшу увагу на географічному охопленні певних пошкоджень та збитків; у звіті RDNA 2 оцінка залежала від інформованих припущень щодо зазначеної інформації, та існував ризик представлення неточних даних – або надто завищених, або надто недооцінених. Інша рекомендація полягає в отриманні більш детального розуміння потреб з метою формування чітких пріоритетів для програм відбудови за принципом «краще, ніж було».

Не було можливим навести грошові оцінки завданої шкоди, збитків та потреб у сфері управління водними ресурсами, особливо щодо функцій управління та втрат (скидання/забір) водних ресурсів, зумовлених бойовими діями, як це описується в розділі, присвяченому збиткам. У майбутніх оцінках цій сфері слід приділити більше уваги та зусиль.

Таблиця 23. Огляд пріоритетних категорій і відповідних областей

Пріоритетна категорія	Області
1. Території, де існує найвищий пріоритет у частині проведення ремонтних робіт після припинення бойових дій та повернення територій під контроль України	Чернігівська, Харківська, Київська, Сумська
2. Території, які нещодавно були повернені під контроль України, але які все ще зазнають атак ракетами і дронами	Частина Харківської, Херсонської, Запорізької та Миколаївської областей
3. Території, на яких тривають бойові дії і продовжуються ракетні та артилерійські атаки	Частина Херсонської, Миколаївської, Донецької, Луганської та Запорізької областей
4. Території, на яких припинилось ведення бойових дій, однак продовжуються атаки ракетами і дронами, і де є значні пошкодження інфраструктури	Харківська, частина Донецької, Херсонської, Миколаївської, Запорізької областей
5. Території, які тимчасово не підконтрольні уряду України	Частина Донецької та Херсонської областей, Луганська область, Автономна республіка Крим
6. Території, у яких існують пошкодження внаслідок ракетних атак, будівництва фортифікаційних споруд або підтоплення з метою оборони від атак	Київська, Миколаївська, Рівненська, Волинська, Житомирська, Чернігівська
0. Території, які порівняно не постраждали	Вінницька, частина Чернігівської, Миколаївської та Житомирської областей, Івано-Франківська, Хмельницька, Кіровоградська, Львівська, Одеська, Полтавська, Тернопільська, Закарпатська

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Таблиця 24. Завдана шкода, збитки і потреби в розрізі областей (млн дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Потреби
Черкаська	-	-	82,8
Чернігівська	90,2	36,0	415,1
Чернівецька	-	-	92,0
Дніпропетровська	0,2	-	476,5
Донецька	0,7	-	154,4
Івано-Франківська	-	-	92,0
Харківська ^а	5,8	-	1,3
Херсонська ^б	3,6	22,2	181,8
Кіровоградська	0,0	-	62,8
Київська	57,3	19,4	787,6
Луганська ^в	0,7	-	10,3
Львівська	0,0	-	182,9
Миколаївська	4,9	22,2	638,0
Одеська	0,0	-	336,6
Полтавська	-	-	152,8
Рівненська ^г	58,6	46,8	419,1
Сумська	32,0	12,8	289,1
Вінницька	-	-	230,0
Волинська ^г	62,5	50,0	435,1
Закарпатська	-	-	150,0
Запорізька ^б	-	22,2	184,2
Житомирська ^г	63,9	51,0	440,1
Загальнонаціональний рівень (не розподілено)	-	-	2 605,6
Всього	380,5	282,5	8 891,2

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: Не проводилось жодної оцінки для Хмельницької області, м. Київ або Тернопільської області. Збитки охоплювали період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року).

а. Дані стосуються лише територій моніторингу.

б. Дані лише для територій, повернутих під контроль уряду України.

в. Майже вся область (99%) не підконтрольна державі.

г. Затоплену територію охороняють Збройні сили України.

Таблиця 25. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія потреб	Види діяльності/інвестиції	Коротко-строкові (2023–2026)	Середньо-та довго-строкові (2027–2033)	Всього (2023–2033)
Потреби у відбудові	Відбудова, перевірка і модернізація державної інфраструктури зрошення	-	1 254,9	1 254,9
	Реконструкція гідравлічних конструкцій та об'єктів водосховищ для комплексного використання	-	77,0	77,0
	Модернізація і розширення системи зрошення в чотирьох пріоритетних системах: Каховська, Північно-Рогачинська, Сірогозька та Приазовська	-	1 254,7	1 254,7
Потреби у відновленні надання послуг	Відновлення і модернізація інфраструктури управління водними ресурсами	19,1	1 099,6	1 118,6
	Відновлення функціонування державної системи моніторингу водних ресурсів	0,9	1,1	2,0
	Відновлення і будівництво централізованого водопостачання в сільській місцевості, використовуючи привезену воду	-	91,6	91,6
	Відновлення дренажних систем	-	1 080,0	1 080,0
	Захист, відновлення і модернізація дренажних систем розташованих у верхньому басейні р.Дніпро та басейні р. Буг	-	3 742,3	3 742,3
	Відновлення інфраструктури зрошення фермерських господарств	100,0	170,0	270,0
Всього		119,9	8 771,3	8 891,2

Джерело: команда з проведення оцінювання.

(Хоча діяльність «Відновлення та посилення інтегрованого управління водними ресурсами шляхом розробки та реалізації планів управління річковими басейнами, ризиком повеней і посухи та механізмів транскордонного співробітництва (включаючи транскордонні угоди та спільні органи), включаючи наслідки війни та заходи з відновлення» не можна було оцінити, це дуже важливо для відновлення та покращення управління водними ресурсами, зрошення та всієї інфраструктури, згаданої в цьому розділі, і має бути проаналізовано в майбутніх оцінках).

Таблиця 26. Оцінені на 2023 рік пріоритетні потреби відновлення (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія потреб	Вид пріоритетної діяльності/інвестицій	Оцінені витрати
Service delivery restoration needs	Переміщення лабораторії моніторингу водних ресурсів східного регіону, облаштування приміщення лабораторії та проведення комунікацій, закупівля другорядного обладнання для моніторингу додаткових показників	0,5
	Відновлення пошкоджених гідравлічних об'єктів та систем управління, а також будівель; заміна рухомих активів, зважаючи на поточні потреби	11,0
	Відновлення інфраструктури зрошення сільськогосподарських підприємств	30,0
Всього		41,5

Джерело: команда з проведення оцінювання.

ТОРГІВЛЯ І ПРОМИСЛОВІСТЬ

Контекст

На промисловість і торгівлю припадало близько третини ВВП України у 2021 році та близько 7,2 мільйона робочих місць у 2020 році.⁷⁷ З приблизно 700 000 діючих підприємств в Україні у 2021 році переважну більшість становили мікро – та малі підприємства з чисельністю менш ніж 50 співробітників.⁷⁸ Найбільша концентрація компаній (19 відсотків) спостерігалася у місті Києві. За даними статистичного збірника «Робоча сила України 2019», найбільше працівників було зайнято в оптовій та роздрібній торгівлі, далі – сектор сільське господарство і промисловість.⁷⁹ З огляду на географічне положення України, людський капітал та фізичні активи, до війни потенціал сектору торгівлі та промисловості недостатньо повно використовувався. Проводилися реформи, спрямовані на поліпшення бізнес- та інвестиційного клімату і, зокрема, на посилення конкуренції, реформування державних підприємств і надання компаніям можливостей зайняти нішу виробництва продукції з вищою доданою вартістю на ринку. З часу проведення RDNA1 бізнес зазнав суттєвого впливу з огляду на різні аспекти, як-от доходи, витрати, наявність запасів, матеріальні збитки, порушення торговельних шляхів та примусове переміщення клієнтів.

Оцінка завданої шкоди та збитків

Станом на 24 лютого 2023 року загальний обсяг шкоди, завданої за рік війни промисловості та торговим об'єктам, оцінюється у 10,9 мільярдів доларів США (Таблиця 27), що на 12,4 відсотка більше, ніж оцінка представлена в RDNA1 (9,7 мільярдів доларів США станом на 1 черв-

ня 2022 року). Більша частина завданої шкоди (77,9 відсотка) припадає на промисловість, а решта на торгівлю. Приблизно половина руйнувань припала на великі та середні підприємства – як приватні, так і державні (50,2 відсотка). За оцінками, руйнування двох металургійних заводів у Донецькій області, а саме Металургійного комбінату «Азовсталь» та Металургійного комбінату імені Ілліча в Маріуполі становлять майже 75,8 відсотків загальної завданої шкоди, якої, зазнали такі підприємства (4,2 мільярда доларів США).

Загальні збитки в торгівлі та промисловості становлять 85,5 мільярда доларів США, які оцінюються за 30 місяців: 12 місяців після початку вторгнення і додаткові 18 місяців після 24 лютого 2023 року для обрахунку постійних збитків. Збитки у промисловості були розраховані на основі звітів про продажі з останніх доступних фінансових звітів та збільшені з урахуванням інфляції. Дані про збитки у торгівлі були взяті зі звітів відповідних асоціацій, але також враховують оцінку контрфактуальної втрати продажів (оцінку приблизного доходу, який був би отриманий, якби не відбулося російського вторгнення).⁸⁰ Втрачені продажі також розраховувалися для підсекторів, що зазнали впливу на загальнодержавному рівні, зокрема для тих, які надають специфічні послуги, як-от прокат автомобілів або послуги з працевлаштування.⁸¹ Збитки також охоплюють узгоджені розрахунки витрат на демонтаж та вивезення відходів руйнування, які були розраховані відповідно до завданої шкоди. Загальні збитки сектору промисловості становлять близько 44,7 мільярдів доларів США, а сектору торгівлі – 41,1 мільярдів доларів США. Показники втрачених продажів у цих розрахунках, ймовірно, переоцінені. Однак,

77 Оцінки ґрунтуються на даних Державної служби статистики України.

78 Дані Державної служби статистики України. У цих даних з 700 000 компаній майже половина не була класифікована за розміром, але більшість, ймовірно, є приватними підприємцями або невеликими компаніями.

79 Державна служба статистики України. Статистичний збірник «Робоча сила України 2019», 2020 р., [Посилання](#).

80 Українська рада торгових центрів та Асоціація ритейлерів України надали оновлені дані про збитки та завдану шкоду.

81 До них не належать креативні послуги або галузі, описані в інших частинах звіту, як-от кінотеатри та реклама.

втрачені продажі використовуються як непрямий показник визначення інших збитків, як-от щодо продуктивності та потреби в орендній платі, за якими дані були відсутні. Крім того, при оцінці було сформовано припущення про те, що показник втрачених продажів не враховує всі пошкоджені та постраждалі підприємства на національному рівні.

Потреби у відбудові та відновленні, зокрема за принципом «краще, ніж було» (build back better)

За оцінками, загальні потреби у відновленні та відбудові сектора торгівлі та промисловості становлять 23,2 мільярда доларів США на період до 2033 р. Потреби на відбудову інфраструктури та активів відповідно до принципу «краще, ніж було» (build back better) оцінюються загалом на рівні 18,5 мільярда доларів США, з рівномірним розподілом у коротко- та середньо-/довгостроковій перспективі (Таблиця 28). Це означає, що понад 80 відсотків передбачуваних потреб цього сектора припадає на відновлення та модернізацію будівель, обладнання та товарно-матеріальних запасів. У багатьох магазинах, зокрема у роздрібній торгівлі, спостерігається відновлення обсягів продажів, але переважно на рівні, меншому за довоєнний. Отже, коефіцієнт відбудови за принципом «краще, ніж було» для торгівлі трохи нижчий, ніж для промисловості, та становить 1,5 проти 1,75 відповідно. Потреби на відновлення надання послуг та поліпшення їх якості з урахуванням принципу «краще, ніж було» загалом становлять 4,6 мільярда доларів США, з яких 2,8 мільярда доларів США визначено у короткостроковому періоді, а 1,8 мільярда доларів США – у довгостроковому. Потреби, розраховані для витрат на демонтаж та вивезення відходів руйнування, включені до коефіцієнта відбудови за принципом «краще, ніж було».

Різноманітні опитування та дослідження⁸² бізнесу виявили основні обмеження та по-

треби підприємств. До основних обмежень бізнесу зокрема належать перебої з електро-, водо- та тепlopостачанням; зростання цін на ресурси; небезпека на робочому місці; порушення ланцюгів поставок; зниження попиту; майбутнє невизначеність; нестача капіталу, зокрема можливостей отримання кредитів та грантів; високі податки та збори; регуляторні та фіскальні перешкоди. Малі та середні підприємства (МСП) зокрема відзначили, що відновленню їхньої бізнес-діяльності може сприяти отримання грантів для поповнення оборотного капіталу або залучення інвестицій, отримання можливостей для навчання та участі в міжнародних партнерствах.⁸³

Пріоритетом є поживлення торгівлі та промислового сектору з огляду на те, що від цього сектору залежать засоби до існування мільйонів працівників та роботодавців, а також враховуючи їхній внесок у задоволення найважливіших потреб під час відбудови, як-от будівництво, підприємства харчової промисловості та провідні виробничі підприємства. Нижче наведені пріоритетні рекомендації щодо підтримки торгівлі та промисловості у короткостроковій перспективі:

- Надавати фінансову підтримку компаніям у формі позик, грантів і гарантій, аби дати змогу життєздатним компаніям вижити, перемістити виробництво (у разі потреби), провести реструктуризацію та модернізувати активи, а також створити можливості для появи нових учасників ринку, особливо орієнтуючись на малий бізнес за участі вразливих категорій населення, таких як ВПО, жінки та ветерани.
- Підтримувати перепідготовку та підвищення кваліфікації робочої сили для отримання навичок, необхідних підприємствам для доступу до нових ринків.
- Сприяти компаніям у виході на нові ринки за допомогою інструментів із забезпечення відповідності стандартам на міжнародних ринках, послаблювати митні обмеження,

82 Дослідження «Стан та потреби бізнесу в умовах війни», проведене у січні 2023 року в межах Ініціативи для відновлення економіки, розвитку підприємництва та експорту України, яка реалізується Центром розвитку інновацій, Офісом з розвитку підприємництва та експорту, національним проектом «Дія.Бізнес» спільно зі стратегічним агентством Advanter Group та за співпраці з відповідними міністерствами, Державною регуляторною службою та Коаліцією бізнес-спільнот за модернізацію України. Див. також: Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), «ЄБРР, США та Швеція оцінюють вплив війни на МСП в Україні», 1 березня 2023 р., [Посилання](#); Інститут економічних досліджень та політичних консультацій, «Нове щомісячне опитування підприємств», січень 2023 р.

83 Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), «ЄБРР, США та Швеція оцінюють вплив війни на МСП в Україні», 1 березня 2023 р., [Посилання](#).

сприяти міжнародним партнерствам та навчанню, а також розширювати доступність інструментів фінансування торгівлі та страхування.

- Відновити логістичну інфраструктуру, необхідну для доступу до ресурсів і ринків.
- Спростити регулювання ведення бізнесу та податкове регулювання, аби спростити процедури започаткування та відновлення бізнесу, а також впровадження нових продуктивних лінійок і способів доставки.
- Сприяти внутрішнім та іноземним інвестиціям для відновлення ключових галузей промисловості.
- Забезпечити участь приватного сектору в діяльності з відбудови та розвивати зв'язки з МСП в пріоритетних секторах для відновлення та інвестицій, як-от у сферах будівництва, транспорту та логістики.

У середньостроковій та довгостроковій перспективах слід і надалі докладати зусиль з відбудови відповідно до принципу «краще, ніж було», приділяючи особливу увагу екологічним і цифровим технологіям з метою створення стійких підприємств, продукція та бізнес-процеси яких відповідають стандартам ЄС. Слід також продовжувати надавати фінансову підтримку компаніям, зокрема це стосується заходів з полегшення доступу до кредитів. Пріоритетним має стати усунення перешкод на шляху формування привабливого бізнесу, інвестиційного та торговельного клімату, які існували до початку війни, наприклад, в частині гармонізації торгівлі з ЄС, проблем конкуренції та реформи державних підприємств. Пряма технічна допомога компаніям, потенційно спрямована на сектори, які є критично важливими для зростання, як-от агробізнес, металургія, машинобудування та ІТ, може допомогти їм вийти на нові ринки, перейти до виробництва продукції з вищою доданою вартістю та запровадити стійкіші практики. Фінансова та нефінансова підтримка може бути спрямована на компанії, що належать жінкам та керуються ними.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

На 2023 рік загальні пріоритетні потреби оцінюються на рівні 3,85 мільярда доларів (Таблиця 29), що становить приблизно одну третину від загального обсягу короткострокових потреб, визначених на період до 2026 р. (Таблиця 28). Більша частина цих витрат, 3 мільярди

доларів США, припадає на потреби відбудови, адже головними пріоритетами у цьому секторі є ремонт будівель, інвестиції в нове обладнання, вдосконалення процесів і відкриття нових підприємств. Більшість підприємств, навіть ті, потужності яких не зазнали пошкоджень, опинилися в ситуації скорочення доходів через перебої сектору інфраструктури, скорочення внутрішнього ринку, спричинене імміграцією, та розрив ланцюгів постачання. Отже, залишок коштів (850 мільйонів доларів США) у межах витрат на відновлення надання послуг має на меті розв'язати ці проблеми за допомогою підтримки оновлення систем (наприклад здійснення цифровізації), витрат на переміщення та інших потреб у оборотному капіталі, навчання та підвищення кваліфікації співробітників, а також здійснення інвестицій, пов'язаних зі стандартами якості та сертифікацією для забезпечення доступу до нових ринків. Деякі компанії вже почали змінювати свої продуктивні лінійки або виходити на нові ринки. Іншим необхідно почати інвестувати в зміни та модернізацію процесів та обладнання, зокрема докласти зусиль щодо забезпечення відповідності стандартам ЄС та іншим міжнародним стандартам для виходу на нові ринки. Деякі компанії, особливо в зоні ведення активних бойових дій, докладатимуть зусиль, щоб вижити, й потребуватимуть лише оборотного капіталу, що зумовлено втратою робочої сили або значною невизначеністю. Хоча вартість більшості інвестицій нестимуть компанії, підтримка з боку державного сектору може допомогти їм вижити та забезпечити надходження інвестицій, необхідних для адаптації до нових умов у 2023 році.

Орієнтовна сума пріоритетних потреб відновлення на 2023 рік становить 3,85 мільярдів доларів США і враховує як приватні, так і державні внески. Державний внесок на заходи з відбудови, зокрема від уряду України, міжнародних фінансових організацій і донорів, на 2023 рік оцінюється в 2,2 мільярда доларів США (Таблиця 29). Інструменти, визначені в Таблиці 30, узгоджуються з пріоритетами уряду України, враховуючи інституційну спроможність, кількість місяців до кінця 2023 року, та чи було забезпечено фінансування. Пріоритетні інструменти включають гранти та доповнення інших грантів, зокрема через програму «Робота; субсидоване кредитування за програмою 5-7-9; кредитні лінії та інша підтримка від ІFC та Європейського банку реконструкції та розвитку (ЄБРР); гарантії, перестраховування та програми підтримки експорту через Експорт-

но-кредитне агентство та донорські програми. Наскільки це можливо, державний внесок за допомогою цих інструментів зосереджується на очікуваній підтримці компаній сектору торгівлі та промисловості, але заплановані кредитні лінії та програми перестраховання, як очікується, спрямовуватимуться на широку підтримку приватного сектору, включно з компаніями сектору сільського господарства та інфраструктури, що задовольнить значно більші потреби, ніж визначені в цьому розділі RDNA2.

Обмеження і рекомендації для майбутніх оцінок

Визначення та припущення, що використовуються для розрахунків у секторі торгівлі та промисловості, аналогічні до застосованих в RDNA1. Промисловість, за визначенням, яке наведене у цьому розділі, охоплює виробництво та послуги, які не включено до інших розділів звіту. Зокрема це визначення не включає виробництво, пов'язане з транспортом, військовою справою та енергетикою, але охоплює сектор агропромисловий комплекс на етапі оброблення. Також виключаються послуги, пов'язані з культурою, туризмом, фінансами та креативними індустріями, як-от готельна справа, туристичні послуги та реклама. Послуги закладів ресторанного господарства та харчування включені до сектору промисловості та торгівлі. Торгівля охоплює оптову та роздрібну торгівлю, а також складування. У цьому розділі досліджено вплив як на державні підприємства, так і на приватні компанії.

Цей аналіз зіткнувся з наступними обмеженнями, для яких у перспективі можуть бути знайдені рішення в межах подальших досліджень:

- Регіональні дані щодо деяких областей, які, ймовірно, постраждали від війни, були недоступні.
- Стосовно сектору торгівлі, то дані в розрізі областей були відсутні. Для визначення

частки пошкоджень та збитків використовувався непрямий метод на основі впливу на малі підприємства, оскільки на них припадає більшість торгових точок. Дані за лютий 2023 року були доступні лише для магазинів роздрібною торгівлі; щодо торгових центрів використано дані за листопад 2022 року. Немає нових даних щодо діяльності складів, АЗС чи аптек.

- Інформація про пошкоджені активи та вартісні показники була недоступною для більшості компаній, особливо менших за розміром. Використані припущення базувалися на фінансовій звітності, відповідно до якої були здійснені найкращі оцінки.
- Збитки були розраховані тільки на основі втрачених продажів, хоча і були завищені з метою врахування інших збитків. Для великих та державних підприємств втрачені продажі, ймовірно, не охоплювали весь обсяг збитків, оскільки компанії, які не зазнали жодних фізичних пошкоджень, ймовірно, все одно зазнали економічних збитків. За ідеальних умов для подальшого аналізу можна було б збирати дані для оцінювання втрат продуктивності та інших непрямих витрат, як-от орендної плати.
- Розбивка малих підприємств за секторами була відсутня та їх діяльність не могла бути оцінена за допомогою непрямих методів.
- Розрахунки потреб на відновлення базувалися на розрахунках завданої шкоди сектору торгівлі та промисловості. З огляду на величезні збитки на загальнонаціональному рівні, яких зазнав цей сектор, дані розрахунки можуть виявитися заниженими.
- Ключовою рекомендацією є створення електронної системи для фіксації завданої шкоди, необхідного ремонту та понесених збитків, яка б забезпечила прозорий та перевірений метод інформування про збитки, який передбачатиме прозорість та перевірку, а також допоможе уряду України та донорам у наданні підтримки тим, хто її потребує, зокрема представникам бізнесу.

Таблиця 27. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Потреби
Черкаська	-	42,6	-
Чернігівська	650,3	7738,2	1 333,8
Чернівецька	-	9,1	-
Дніпропетровська	0,0	255,0	0,0
Донецька	4 907,7	29 972,0	10 544,6
Івано-Франківська	-	17,5	-
Харківська	2 428,5	21 243,5	5 020,2
Херсонська	18,7	213,2	40,9
Хмельницька	-	24,0	-
Кіровоградська	-	10,2	-
Київ (місто)	35,0	2 377,7	71,7
Київська	579,1	5 762,4	1 228,3
Луганська	884,2	6 101,0	1 835,2
Львівська	9,5	218,2	20,7
Миколаївська	542,1	3 865,8	1 171,0
Одеська	58,5	370,8	127,9
Полтавська	-	76,3	-
Рівненська	-	10,8	-
Сумська	245,6	3 470,1	512,5
Тернопільська	-	11,8	-
Вінницька	-	33,6	-
Волинська	-	2,0	-
Закарпатська	-	9,0	-
Запорізька	526,0	3 721,1	1 150,7
Житомирська	58,0	285,1	125,5
Всього	10 943,2	85 841,0	23 183,0

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: - = не оцінювалося; дані про збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року).

Таблиця 28. Потреби у відбудові та відновленні станом на 24 лютого 2023 року (млн дол. США)

Категорія	Типи заходів / інвестицій	Коротко-строкові (2023-2026)	Середньо-та довгострокові (2027-2033)	Підсумок (2023-2033)
Потреби у відбудові	Промисловість	7 460,6	7 460,6	14 921,3
	Торгівля	1 812,6	1 812,6	3 625,2
Потреби у відновленні надання послуг	Промисловість	2 238,2	1 492,1	3 730,3
	Торгівля	543,8	362,5	906,3
Всього		12 055,2	11 127,8	23 183,0

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Таблиця 29. Орієнтовні пріоритетні потреби відновлення у 2023 році станом на 24 лютого 2023 року (млн дол. США)

Категорія	Типи пріоритетних заходів / інвестицій	Орієнтовна вартість
Потреби у відбудові	Ремонти / відбудова компаній	1 500
	Ремонти та інвестиції у нове / покращене обладнання та механізми	1 000
	Відкриття бізнесу	200
Потреби у відновленні надання послуг	Інвестиції в модернізацію систем, що забезпечують надання послуг для доступу до нових ринків	500
	Підтримка оборотних коштів	500
	Навчання / підвищення кваліфікації співробітників	50
	Інвестиції у стандарти якості, сертифікацію і т.д. для виходу на нові ринки	100
Всього		3 850

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Таблиця 30. Приблизний внесок уряду України, міжнародних фінансових організацій і донорів у реалізацію пріоритетів до 2023 року (млн дол. США)

Типи інструментів	Орієнтовна вартість
Гранти та дотації на ремонт, модернізацію підприємства тощо	313,0
Субсидоване кредитування за програмою «5-7-9»	300,0
Кредитні лінії	1 000,0
Гарантії та перестраховання для сприяння інвестиціям та експорту	514,0
Всього	2 127,0

Джерело: команда з проведення оцінювання, за погодженням Уряду України.

ФІНАНСОВИЙ СЕКТОР І БАНКІВСЬКА СПРАВА

Контекст

Війна суттєво вплинула на фінансовий сектор України. На момент початку війни банківська система перебувала у порівняно хорошому стані, і банки продовжують операційну діяльність та залишаються дуже ліквідними.⁸⁴ Банки загалом залишаються прибутковими, а рентабельність власного капіталу у банківській системі становить 11 відсотків.⁸⁵ Однак втрата активів, заставного майна та доходів серйозно впливає на прибутковість та платоспроможність банків. Упродовж березня-грудня 2022 року банківський сектор сформував резерви обсягом 2,8 мільярда доларів США на випадок очікуваних кредитних збитків, пов'язаних з війною.⁸⁶ Під час воєнного стану були запроваджені далекосяжні надзвичайні заходи з метою збереження фінансової стабільності. Можна передбачити, що на додаток до довоєнних вразливостей, внаслідок російського вторгнення сектор небанківських фінансових установ (НБФУ) також зазнає значних збитків. Однак дані на даний момент дуже обмежені. З огляду на невелику частку цього сектору, навряд чи НБФУ матимуть системний вплив на фінансову систему загалом.

Оцінка завданої шкоди та збитків

За поточних умов станом на 24 лютого 2023 року, а також за наявними даними, загальна завдана шкода оцінюється в 18,8 мільярда доларів США, а збитки – на рівні 6,85 мільярда доларів США (Таблиця 31). Завдана шкода оцінювалася за допомогою даних щодо основних засобів банків (зокрема банківських приміщень та обладнання), а також за даними опитування банків з питань завданої шкоди, яке було про-

ведене Національним банком України (НБУ) у жовтні 2022 року. Завдана шкода охоплює часткове або повне знищення основних засобів банків, як-от банківських приміщень та обладнання. Збитки охоплюють втрати за кредитами та втрату готівки, заставного майна та інвестиційної нерухомості. Кредитні збитки були оцінені на рівні 30 відсотків від довоєнного чистого кредитного портфеля банків відповідно до верхнього діапазону оцінок НБУ, викладених в опублікованому Звіті про фінансову стабільність за друге півріччя 2022 року. Знадобиться багато місяців, щоб справжній масштаб завданої шкоди фінансовому сектору став повністю очевидним / підлягав кількісному вимірюванню. Окрім цього, кількісна оцінка збитків не враховує внутрішніх ризиків щодо можливої втрати надбання реформ, проведених в останні роки у фінансовому секторі, зокрема через послаблення пруденційних нормативів та зміни підходів до управління державними банками; ця оцінка не враховує також потенційних затримок із запровадженням подальших реформ, спричинених необхідністю спершу вирішити повоєнні проблеми.

Потреби у відбудові та відновленні, зокрема за принципом «краще, ніж було» (build back better)

Загальні потреби на відбудову та відновлення сектору оцінюються на рівні 6,79 мільярда доларів США, причому найбільш нагальні з них пов'язані з формуванням резервів на покриття кредитних збитків банків. Потрібно вжити критично важливих заходів для захисту фінансової системи, підтримки довіри та мінімізації фіскальних витрат. Водночас платоспромож-

84 Національний банк України (НБУ) вжив заходів з метою розв'язання проблеми надлишкової ліквідності в банківській системі, зокрема за допомогою підвищення резервних вимог.

85 НБУ, Звіт про фінансову стабільність, 2022 р. (2-го півріччя). Див. [Посилання](#).

86 Це становить близько 13 відсотків чистого кредитного портфеля банків станом на кінець лютого 2022 року, тоді як НБУ у своєму Звіті про фінансову стабільність за 2022 рік (2-го півріччя) стверджує, що збитки можуть сягнути 30 відсотків.

ний, ліквідний та стабільний фінансовий сектор буде ключовим чинником забезпечення фінансування економіки під час війни та після її завершення. Критично важливими вбачаються чотири ключові сфери реформування політики у фінансовому секторі: (i) збереження фінансової стабільності та підтримка суспільної довіри, (ii) посилення готовності до врегулювання, (iii) захист інституційних рамок та (iv) збільшення внеску фінансового сектору для задоволення потреб фіскального та приватного секторів.

Аби фінансовий сектор відновився та забезпечив сприяння загальному економічному відновленню, необхідно вжити низку заходів відповідно до різних запропонованих часових меж. Орієнтовні потреби фінансового сектору у відбудові та відновленні становлять 6,46 мільярда доларів США у короткостроковій перспективі та 0,34 мільярда доларів США у середньостроковій (Таблиця 32). Загалом сукупні потреби сектору – це 6,79 мільярда доларів США (Таблиця 32). Реформи політики у фінансовому секторі мають бути зосереджені на чотирьох сферах, перерахованих вище. Для забезпечення фінансової стабільності під час війни та на етапі відновлення / відбудови потрібні скоординовані зусилля всіх гравців фінансового ринку – фінансових установ, НБУ, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (НКЦПФР) та інших регуляторів ринку, – а також дієва підтримка органів державної влади, зокрема Міністерства фінансів України.

Пріоритетні потреби у середньо- та довгостроковій перспективах (з 2024 до 2033 року) становлять 1,7 мільярда доларів США, або 25 відсотків від загальних потреб, з акцентом на таких напрямках:

- **Продовжити проведення діагностичних обстежень стану фінансового сектору та втілити у життя їх результати.** Фінансові установи мають надати плани рекапіталізації з метою забезпечення відповідності пруденційним нормативам. Використовуючи результати цих діагностичних обстежень як відправну точку, у перспективі слід провести оцінку спроможності окремих установ.
- **Реформувати механізми розв'язання проблеми непрацюючих кредитів (NPL)** та створити ринки / механізми для роботи з проблемними активами.
- **Надавати фінансову підтримку компаніям, які постраждали від війни, але залишаються життєздатними,** якщо вони пройнуть

комплексну та впорядковану програму корпоративної реструктуризації. Таке фінансування потребуватиме прозорого та чіткого механізму управління та має бути добре інтегровано з процедурами реструктуризації.

- **Розробити програми допомоги застрахованим сторонам.** Такі програми знадобляться для тих, хто зазнав значних збитків, коли зобов'язання страховиків є невизначеними або діють умови непереборної сили.
- **Розробити належно продумані програми фінансової підтримки із конкретними часовими межами їх виконання,** спрямовані на позичальників і сектори, що постраждали внаслідок війни, з використанням прозорих правил і механізмів управління. Стратегічні заходи реагування потребуватимуть мінімізації можливостей для того, щоб матеріалізувалися моральний ризик та пошук ренти; необхідно буде також забезпечувати дотримання надійних методів управління кредитними ризиками та застосування механізмів незалежного управління державними банками, сприяючи водночас ефективному розподілу нових кредитів. Необхідно створити спеціальний страховий пул військових ризиків та забезпечити функціонування Фонду часткового кредитного гарантування для дрібних сільськогосподарських виробників.
- **У середньостроковій перспективі слід продовжити реалізацію критично важливих реформ у фінансовому секторі.** Вони мають відповідати міжнародним стандартам та Директивам ЄС та спрямовуватися на посилення фінансової стабільності, сприяння сталому розвитку банківського сектору, стимулювання цифрових фінансових послуг та збалансованої диверсифікації й посилення доступності фінансової системи.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

Основний напрям відновлення та реконструкції на перший (2023) рік передбачає такі заходи (Таблиця 33):

- **Аналіз впливу війни на фінансовий сектор (проведення оцінки якості активів).** НБУ має підготувати та провести початкову оцінку щодо збитків фінансових установ із подальшою незалежною оцінкою вартості активів банків тоді, коли це стане можливим.
- **Розроблення та ухвалення стратегії розвитку фінансового сектору з акцентом на**

реструктуризацію фінансового сектору та розв'язання проблеми непрацюючих позик (NPL) з урахуванням вимог до стратегічного управління, прозорості та фінансування.

- **Розроблення ретельно вивіреного плану поступового скасування спеціальних заходів, запроваджених під час війни.** Такі заходи слід поступово замінювати стандартними заходами або доопрацьованими законами та нормативними актами, які покликані відповідати мінливій ситуації.
- **Заходи, спрямовані на забезпечення фінансової стійкості Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (ФГВФО).** ФГВФО потребуватиме достатніх коштів для покриття застрахованих депозитів, розміщених у банках з найбільшою ймовірністю отримання статусу неплатоспроможних.
- **Діяльність фінансових установ розвитку.** Необхідно оцінити переваги створення установи з питань фінансування розвитку порівняно з варіантом розширення діяльності вже наявної структури. Мається на меті наявність єдиної установи, відповідальної за координацію та використання коштів на відбудову, а також за забезпечення реалізації механізмів належного контролю, з дотриманням пріоритетів як уряду України, так і донорів.

Обмеження та рекомендації для майбутніх оцінок

Наведена оцінка потреб фінансового сектора ґрунтується на широкому спектрі вхідних даних та інформації з різноманітних джерел, зокрема це дані НБУ та матеріали опитувань установ фінансового сектору. В підготовці оцінки використовувалися також висновки експертів і вторинні дані, де це було можливо. Проте, як і у випадку RDNA1, наведені оціночні дані базуються на доступній на момент підготовки звіту інформації, яка переважно є несистемною та потребуватиме перегляду. Більш точні підрахунки можна отримати після завершення проведення діагностичних обстежень щодо стану фінансового сектору. Як зазначалося вище, кількісна оцінка збитків також не враховує внутрішніх ризиків щодо втрати надбань реформ, проведених в останні роки у фінансовому секторі, зокрема через послаблення пруденційних нормативів та зміни підходів до управління державними банками; ця оцінка не враховує і потенційних затримок із запровадженням подальших реформ, спричинених необхідністю спершу вирішити повоєнні проблеми.

Таблиця 31. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Потреби
Черкаська	0	53,9	53,9
Чернігівська	0,4	29,5	30,1
Чернівецька	0	18,0	18,0
Дніпропетровська	0	271,3	271,3
Донецька	2,8	229,3	233,2
Івано-Франківська	0	60,2	60,2
Харківська	6,0	1 120,9	1 129,4
Херсонська	1,4	241,3	288,9
Хмельницька	0	56,9	56,9
Кіровоградська	0	36,8	36,8
Київ (місто)		3 056,7	3 056,7
Київська	0,6	48,0	48,9
Луганська	2,5	40,5	44,0
Львівська	0	219	219
Миколаївська	1,1	122,0	123,6
Одеська	0	272,2	272,2
Полтавська	0	70,3	70,3
Рівненська	0	33,3	33,3
Сумська	0,3	50,1	50,5
Тернопільська	0	36,2	36,2
Вінницька	0	58,7	58,7
Волинська	0	24,2	24,2
Закарпатська	0	26,4	26,4
Запорізька	3,6	549,1	554,2
Житомирська	0	34,4	34,4
Україна (без конкретизації регіону)	0	74,9	7,0
Всього	18,8	6 835,2	6 793,5

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: не оцінювалося; дані про збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року).

Таблиця 32. Потреби на відновлення та відбудову станом на 24 лютого 2023 року (млн дол. США)

Категорія	Типи заходів / інвестицій	Коротко-строкові (2023-2026)	Середньо- та довгострокові (2027-2033)	Всього (2023-2033)
Потреби на відбудову	Банки державного сектору	16,1	0	16,1
	Приватні банки (місцеві та закордонні банки)	12,1	0	12,1
Потреби на відновлення надання послуг	Банки державного сектору	2 356,8	123,8	2 480,6
	Приватні банки (місцеві та закордонні банки)	4 070,7	214,1	4 284,8
Всього		6 455,6^а	337,9	6 793,5

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: - = не оцінювалося; дані про збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року)

а. Короткострокові потреби на відновлення надання послуг охоплюють вже сформовані резерви на покриття кредитних збитків, пов'язаних з війною, 90 відсотків решти оцінених кредитних збитків, а також інвестиції, спрямовані на посилення стійкості банківської діяльності (супутникові термінали та генератори). У 2022 році вже були сформовані резерви на покриття кредитних збитків, пов'язаних з війною, на загальну суму 2,8 мільярда доларів США. Потреби на відбудову охоплюють оцінену вартість відновлення пошкоджених та зруйнованих відділень.

Таблиця 33. Орієнтовні пріоритетні потреби у 2023 році станом на 24 лютого 2023 року (млн дол. США)

Категорія	Типи заходів / інвестицій	Оціночна вартість
Потреби на відбудову	Відбудова зруйнованих відділень на звільнених територіях	13,1 ^а
Потреби на відновлення надання послуг	Додаткові кредитні резерви та витрати на проведення огляду якості активів	Підлягають обговоренню ^б
	Інвестиції, спрямовані на посилення стійкості банківської діяльності (супутникові термінали та генератори)	7,0 ^г
Всього		20,1

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка:

а. Пріоритетними потребами на відбудову є потреби відділень, які зазнали пошкоджень на нещодавно звільнених територіях (Чернігівська, Харківська, Херсонська, Київська та Сумська області).

б. Оцінки потреби в рекапіталізації банківського сектору можна визначити після оцінки стійкості, яка буде проведена НБУ у 2023 році.

г. Оцінки НБУ.

СЕКТОРИ ІНФРАСТРУКТУРИ

Історична будівля Першої української гімназії імені Миколи Аркаса.
Місто Миколаїв Миколаївської області. Фото від Миколаївської міської ради.

ЕНЕРГЕТИКА І ВИДОБУВАННЯ КОРИСНИХ КОПАЛИН

Контекст

До початку війни енергетичний сектор відіграв ключову роль у забезпеченні економічного зростання України та її національної безпеки, й дедалі більшою мірою сприяв реалізації прагнення країни модернізувати свою економіку. На сектор енергопостачання припадало 7 – 8 відсотків валового внутрішнього продукту (ВВП), а платежі за транзит газу з Росії становили близько 0,3 відсотка ВВП.⁸⁷ Усе населення країни мало доступ до електроенергії, і 94,9 відсотків населення мало доступ до екологічно чистих видів палива для приготування їжі.⁸⁸ Централізоване опалення було присутнє в домоівках багатьох людей (приблизно 47 відсотків), особливо у великих містах. Газорозподільні мережі охоплювали 74 відсотки населення,⁸⁹ і завдяки системам водопостачання, що подається з насосів, 89 відсотків населення мали доступ до очищеної води.

У період з лютого 2022 року до вересня 2022 року енергетичний сектор зазнав пошкоджень, пов'язаних із війною (хоча переважно це були супутні збитки); однак інтенсивні цільові атаки на енергетичну інфраструктуру з початку жовтня 2022 року спричинили масштабні руйнування у всій країні. За останні місяці енергетична інфраструктура України зазнала численних ракетних та артилерійських атак, а також кібератак на енергетичні компанії. Атаки спричинили значну шкоду об'єднаній енерге-

тичній системі України, включно з інфраструктурою генерації та передачі електроенергії.

Оцінка завданої шкоди та збитків

Попередні оцінки вказують на те, що поточна шкода, завдана енергетичній інфраструктурі, є понад у п'ять разів більшою за обсяги шкоди станом на червень 2022 року. Станом на 24 лютого 2023 року, розмір шкоди, завданої інфраструктурі сфери енергетики, газопостачання, тепlopостачання та видобутку вугілля, перевищував 10 мільярдів доларів США, порівняно з 2 мільярдами доларів США, за оцінками, зробленими до 1 червня 2022 року (включно з оціненою шкодою, завданою деяким активам, розташованим на тимчасово непідконтрольних уряду України територіях).⁹⁰ Найбільшої шкоди було завдано сектору електроенергетики (приблизно 6,5 мільярдів доларів США). Серед сегментів сектору електроенергетики найбільше постраждала енергогенерація (3,9 мільярда доларів США), а також система передачі електроенергії (приблизно 1,9 мільярда доларів США). Шкода, завдана сегменту розподілу електроенергії, оцінюється в приблизно 404 мільйона доларів США (не включаючи активи, розташовані на тимчасово непідконтрольних уряду України територіях). Відсутність даних за цією категорією, ймовірно, призвів до заниження завданої шкоди. Шкода, завдана газовому сектору оцінюється у приблизно 1,2 мільярда доларів США (порівнюючи з 500 мільйонами

87 За час, що минув після здобуття незалежності, транзит природного газу через територію України зазнав значних змін. Будівництво газопроводів («Блакитний потік» у 2003 році, «Північний потік 1» у 2011 році та «Турецький потік» у 2020 році), газові спори між Україною та Росією й розвиток ринку зрідженого природного газу (ЗПГ) протягом кількох останніх років сприяли невпинному зменшенню обсягів транзиту газу через територію України.

88 Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ). «Огляд стану здоров'я людей у світі» (2022), [Посилання](#).

89 Державна служба статистики України.

90 Оцінюється, що активи, розташовані на територіях, тимчасово непідконтрольних уряду України, є частково пошкодженими (50 відсотків). Ймовірно, що деякі активи є повністю зруйнованими, водночас інші є майже неушкодженими. На сьогодні існує обмежена здатність перевірити ступінь пошкодження.

доларів США, оціненими в RDNA1); ця цифра включає шкоду, завдану газорозподільній інфраструктурі, а також шкоду, що звітувалась оператором газотранспортної системи (ГТС). Розмір шкоди у нафтовому секторі оцінюється в приблизно 1,7 мільярда доларів США, що охоплює виробничі об'єкти нафтопереробної галузі, склади з паливом та заправні станції. Неможливо заново оцінити розмір шкоди, завданої вуглевидобувному сектору, оскільки бракує інформації, що стосується шахт, розташованих на непідконтрольних уряду України територіях; для цього сектору використовуються розрахунки, обчислені в RDNA1. У Таблиці 34 наведена індикативна розбивка завданої шкоди і втрат в розрізі областей.⁹¹

Оцінений розмір недоотриманих доходів в секторах енергетики, газовидобування, транзиту газу, видобутку вугілля та нафтовому секторі, що спричинено війною, перевищує 27 мільярдів доларів США.⁹² Недоотримання доходів було спричинено постійними атаками на об'єкти енергетичної інфраструктури, що в результаті спричинили втрату доступу або обмеження електропостачання, а також порушення роботи систем водопостачання і опалення для 12 мільйонів домогосподарств в період, коли в більшості областей країни температура повітря була нижче нуля градусів. Незважаючи на зусилля щодо відновлення функціонування зазначених систем,⁹³ в період з 10 жовтня до кінця грудня 2022 року в українському домогосподарстві в середньому сукупно протягом п'яти тижнів була відсутня електроенергія. Більша частина енергетичної системи продовжує функціонувати у централізовану (із поділом на вісім електроенергетичних підсистем), у такий спосіб підтримуючи стабільність, однак після кожної атаки стає дедалі важче відновлювати надання послуг. Ситуація відрізняється, залежно від стану розподільчих мереж на територіях, що тимчасово не контролюються урядом України, і водночас енергосистеми деяких областей лишаються заживленими до російської енерго-

мережі, а інші – експлуатуються в острівному режимі.⁹⁴ Порушення роботи газорозподільної мережі та системи електропостачання також суттєво негативно вплинуло на водопостачання у великих містах, а також на телекомунікаційний і банківський сектори, особливо щодо обробки платежів.

Потреби у відбудові та відновленні, зокрема за принципом «краще, ніж було» (build back better) —

Дуже важко балансувати короткострокові потреби в енергетиці разом із довгостроковими цілями в контексті значної невизначеності. Під час відновлення необхідно якомога швидше поновити надання базових енергопостачальних і комунальних послуг, що дасть змогу повернути внутрішньо переміщених осіб, навіть якщо кількість населення України та його просторове розміщення відрізнятимуться від довоєнних показників. Однак рішення щодо енергетичної політики, зроблені під час відбудови, можуть впливати на довгострокову економічну і енергетичну безпеку, а також на досягнення кліматичних цілей. Після завершення війни з'явиться можливість переглянути пріоритети енергетичного сектору в Україні, одночасно балансувати потребу в швидкому відновленні надання життєво важливих послуг разом із необхідністю відбудови за принципом «краще, ніж було». Останнє також має бути узгоджене із системним впровадженням заходів з енергоефективності в межах масштабної відбудови, яка відбуватиметься в усіх секторах – державному та приватному, зокрема в домогосподарствах. Необхідно буде провести ретельне планування для гарантування безпечних інвестицій, а також необхідно буде спростити інституційні процеси для залучення потоків фінансування від різних державних і приватних джерел. Будь-яке планування, здійснене під час війни, ймовірно, вимагатиме корегування і переосмислення протягом етапу відбудови.

91 Зважаючи на чутливість цієї інформації, більша частина завданої шкоди підсумовується та представлена на загальнонаціональному рівні (без розподілу між областями).

92 Втрати оцінені через порівняння рівня виробництва і доходів у 2021 та 2022 роках, а також враховуючи скорочення виробництва, спричиненого війною.

93 ОСПЕ, «Укренерго», організував 40 мобільних ремонтних бригад, у яких налічувалось понад 700 людей, для швидкого ремонту пошкоджень елементів мережі та відновлення електропостачання.

94 До липня Херсон був під'єднаний лише на непостійній основі. Маріуполь ніколи не був під'єднаний. До деяких груп населення на територіях, непідконтрольних уряду України, здійснювалось постачання електроенергії від систем, що функціонують у місцевому острівному режимі, таких як Зуївська ТЕС біля Донецька.

Загальна сума потреб на відбудову і відновлення в державному секторі оцінюється у 47 мільярдів доларів США (Таблиця 34), зокрема приблизно 5,7 мільярдів доларів США для нагальних і короткострокових потреб (2023–2026) (Таблиця 35). Оскільки енергетична галузь забезпечує надання критичних послуг, інвестиції у відбудову і відновлення цього сектору вважаються нагальними. Окрім цього, фінансування частини непрямих втрат також може вважатись нагальним для забезпечення короткострокових операцій в цій галузі, що включає необхідність покриття розривів ліквідності ОСП електроенергетичного сектору (Укренерго), ключового державного постачальника газу (Нафтогаз) та інших зацікавлених осіб.

Щоб досягти економічного відновлення та виконання довгострокових кліматичних цілей⁹⁵, одночасно забезпечуючи енергетичну безпеку, Україні необхідно відбудувати свою систему енергопостачання відповідно до моделі, розробленої Світовим банком, зокрема скорочуючи залежність від викопного палива та інвестуючи у відбудову енергоємних галузей з урахуванням принципу мінімізації споживання енергоресурсів. Зі сторони попиту Україні необхідно просувати електрифікацію промислової, транспортної галузей та галузі тепlopостачання. Промисловому сектору та галузі тепlopостачання необхідно зменшити залежність від газу для уникнення імпорту газу в короткостроковій перспективі, одночасно досягаючи вуглецевої нейтральності в довгостроковій перспективі. За умови здійснення доцільних інвестицій в енергоефективність та електрифікацію попит на первинну енергію може залишатись нижчим за довоєнний рівень протягом багатьох десятиліть, і не корелювати з показником економічного зростання. Зі сторони пропозиції біопаливо (включно з біомасою, біогазом та воднем) мають замінити природний газ як основне джерело палива в промисловому та тепlopостачальному секторах, навіть якщо електрифікація промисловості та тепlopостачання сприятимуть зміщенню акценту від газу.

Очікується, що енергосистема залишатиметься об'єднаною та синхронізованою із Європейською мережею операторів системи передачі

електроенергії (ENTSO-E), однак в ідеальному вигляді ключові підсистеми могли б, за необхідності, функціонувати в острівному режимі. Для посилення стійкості може бути необхідним проведення додаткових заходів, включаючи впровадження альтернативних децентралізованих мереж у містах для забезпечення резервної підтримки. На деяких територіях мережі, можливо, необхідно буде експлуатувати в ізольованому режимі протягом проміжного періоду часу. Що стосується генерації, припускаючи базовий сценарій декарбонізації, за яким до 2060 року буде досягнута ціль кліматичної нейтральності, важливими є декілька моментів: (i) відбудова нових електростанцій, що працюють на вугіллі, буде економічно не доцільним; (ii) необхідним буде швидке зростання використання відновлюваних джерел енергії та систем накопичення енергії для заміни теплової генерації та потужностей з виробництва енергії з відновлюваних джерел, що були зруйновані протягом війни, а також для поступового скорочення та відмови до 2035 року від виробництва електроенергії з вугілля; (iii) необхідно відновити наявні потужності з виробництва електроенергії на АЕС, які відіграватимуть важливу роль до щонайменше 2040 року, коли декілька атомних електростанцій необхідно буде вивести з експлуатації, і зростуть інвестиції у виробництво електроенергії з відновлюваних джерел; та (iv) повна декарбонізація означатиме суттєву електрифікацію протягом наступних років, і відповідно, до 2060 року існуватиме необхідність у багатих більших генеруючих потужностях, аніж за сценарієм "як є". Торгівля електроенергією та супровідними послугами з Європою може стати значним джерелом надходжень у країну протягом процесу відбудови та відновлення, збільшуючи економічні стимули щодо сприяння енергоефективності, навіть якщо в подальшому необхідно буде виконати роботу з аналізу потенційних сценаріїв.⁹⁶

Після закінчення війни ключовим нагальним пріоритетом стане віднолення надання критичних послуг і забезпечення енергетичної безпеки до настання наступного опалювального сезону, тобто забезпечення доступу до електроенергії та газу, а також відбудова основної інфраструктури для гарантування

95 Україна взяла на себе зобов'язання щодо переходу на чисті джерела енергії, а також міжнародні зобов'язання щодо кліматичних змін у середньостроковій та довгостроковій перспективі. Кліматичні цілі відповідають необхідності скорочення енергозалежності від імпортованого газу та вугілля, що є стратегічними пріоритетами.

96 Моделювання передбачало обмежену торгівлю електроенергією. В цю модель не було включено біопаливо або водень.

належного рівня послуг, що надаватимуться житловому та секторам критичної інфраструктури (лікарні, аеропорти, школи, об'єкти залізниці тощо). Протягом першого року війни керівництво країни повинно намагатись збільшити рівень торгівлі енергоресурсами із європейськими енергетичними ринками та впроваджувати заходи з метою покращення фінансової ситуації в галузі (поступове скасування верхніх меж ціни, спеціальних обов'язків з надання громадських послуг, а також заходів реагування на надзвичайні ситуації), а також підвищувати стійкість сектору (покращення кібербезпеки, регулювання резервної генерації і систем збереження електроенергії, мережеві операційні процедури тощо).

Під час відбудови Україні необхідно буде застосувати підхід відбудови за принципом «краще, ніж було» разом із політиками, які наближають її енергетичну модель до енергетичної стратегії Європейського Союзу (ЄС) у напрямі вуглецевої нейтральності економіки. Зусилля щодо досягнення вуглецевої нейтральності є надзвичайно важливими для виконання вимог вступу до ЄС та підвищення енергетичної безпеки. Важливі реформи передбачатимуть транспозицію вимог Четвертого Енергопакету «Чиста енергія для усіх європейців» за підтримки Секретаріату Енергетичного співтовариства, виправлення інституційних та ринкових невідповідностей, а також прийняття підходу, запропонованого у Плані RepowerEU (щодо стрімкого зниження залежності ЄС від російського викопного палива) для підвищення енергетичної безпеки. Для досягнення цієї останньої цілі Україні слід зосередити увагу на (i) диверсифікації газопостачання та сприянні використанню «зелених газів» і електрифікації, якщо це є економічно доцільним; (ii) прискоренні декарбонізації електроенергетичного сектору та запровадженні дорожньої карти справедливого переходу до виробництва енергії з відновлюваних джерел; та (iii) прискорення енергоефективності в енергоємних секторах (житло, промисловість, транспорт). Базуючись на досягненнях цифрового розвитку до та під час війни, відбудова має скористатись можливостями і синергією для декарбонізації і цифровізації енергетичного сектору, у такий спосіб підвищуючи стійкість до атак на кібербезпеку та до природних лих. Ці політики також допоможуть залучити підтримку від організацій-донорів, інвесторів для прискорення відбудови та відновлення.

Зважаючи на існування необхідності балансування короткострокових потреб та довгострокових цілей, Україна має акцентувати увагу на політиках, що дають змогу мінімізувати фінансові зобов'язання в галузі, прискорити зовнішнє фінансування та підвищити прозорість і внутрішній потенціал реалізації. Це також має забезпечити, щоб короткострокові заходи з реагування та відновлення не заважали досягненню прогресу у виконанні довгострокових міжнародних кліматичних зобов'язань та вимог щодо вступу в ЄС.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

Підготовка до опалювального сезону 2023/2024 років повинна зосереджуватись на відновленні доступу до електропостачання для мільйонів українців та об'єктів критичної інфраструктури, зокрема в сфері теплопостачання, постачання питної води, очищення стічних вод, а також на безпеці високовольтних трансформаторів та деяких інших об'єктах. Сума нагальних потреб в цих сферах дорівнює приблизно 2,1 мільярдів доларів США. Ці потреби є частиною загальних короткострокових (2023 – 2026 роки) потреб, описаних вище, та їхній розмір дорівнює 5,7 мільярдів доларів США. Окрім цього, в Таблиці 35 включені потреби ліквідності для закупівлі газу й імпорту електроенергії до та під час наступного опалювального сезону.

Обмеження і рекомендації для майбутніх оцінок

Основний недолік аналізу полягає в тому, що він базується на обмеженій інформації щодо певних підгалузей і регіонів:

- Оцінки завданої шкоди енергетичного сектору на територіях, непідконтрольних уряду, є неточними. На територіях, тимчасово непідконтрольних уряду України, точність оцінок відрізняється. Пізніше необхідно провести повну оцінку пошкоджень енергетичного сектору на територіях, що наразі тимчасово непідконтрольні уряду Україною.
- Дані електроенергетичного ОСП є агрегованими на загальнонаціональному рівні з урахуванням надмірної чутливості інформації.
- Газовий сектор не включає пошкоджень у галузі видобування газу. Якщо уряд надасть

дані щодо цієї категорії, пошкодження можуть бути обчислені.

- Дані щодо централізованого теплопостачання повинні бути уточнені загалом та в розрізі областей.
- Через брак даних не було проведено достатніх обчислень щодо вугледобувної галузі.

Оцінка включає низку припущень окрім загальних припущень RDNA2 щодо географічного розподілу та часових меж:

- Пошкодження охоплюють завдані пошкодження як на територіях, що повністю або частково контролюються урядом України, так і на територіях, що тимчасово не контролюються урядом України. Дані щодо шкоди, завданої операторам системи розподілу електроенергії та об'єктам системи централізованого опалення, наводяться лише в розрізі підконтрольних Україні територій. Завдана шкода на територіях, що тимчасово не контролюються урядом України, оцінюються відповідно до інформації, наданої урядом України, та відповідно до інших джерел, що стосуються фактичного пошкодження об'єктів. Активи на територіях, що тимчасово не контролюються урядом України, не вважаються такими, що однозначно були втрачені, якщо немає впевненості, що вони були повністю зруйнованими.
- Обчислення завданої шкоди у електроенергетичній галузі проводиться на основі вартості заміщення (із обладнанням подібної якості).
- Оцінка пошкоджень об'єктів електрогенерації ґрунтується на консервативних припущеннях та відокремленій інформації — пошкодження теплоелектростанцій (ТЕС) можуть бути суттєвішими. Деякі активи були пошкоджені та ремонтувались багато разів.
- Пошкодження об'єктів передачі електроенергії обраховувались на основі оцінок, наданих НЕК «Укренерго», які поєднують попередні та фактичні оцінки. Попередні оцінки застосовуються до закінчення військових дій та базуються на доступній інформації, наданій технічним персоналом (на основі даних очевидців), щодо стану активів, ступенів пошкодження та можливості відновлення функціонування. Фактичні оцінки базуються на фактичній інспекції, технічній інспекції та повній інвентаризації на територіях, що контролюються урядом України, якщо такі інспекції можна провести. НЕК «Укренерго» має операційні дані щодо пошкодження мережі, проводить інспекції та ремонтні роботи над пошкодженими активами.
- Враховуючи обмеження, встановлені урядом України, щодо оприлюднення даних, не можна було отримати детальну інформацію про пошкодження розподільчих мереж. У майбутньому необхідно буде провести оцінку фактичного масштабу пошкоджень, і для доопрацювання оцінок потреб необхідно буде розробити модель енергетичного сектору.
- Пошкодження газорозподільної галузі були оцінені за балансовою вартістю, наданою оператором газотранспортної системи. Були зроблені додаткові підрахунки для визначення цих показників.
- Пошкодження галузі централізованого теплопостачання базувались на попередніх даних, наданих урядом, які були порівняні з попередніми оцінками в деяких містах. Для більшої точності необхідно провести подальшу верифікацію.
- Обчислення для нафтового сектору базувались на оцінках, наданих Київською Школою Економіки, що доповнювали додаткове моделювання, проведене Світовим Банком. Разом із додатковими даними ці оцінки можуть бути доопрацьовані та перевірені.
- Там, де це було можливо, були оцінені пошкодження об'єктів на територіях, що тимчасово не контролюються урядом України, припускаючи часткове пошкодження замість 100 відсоткового знищення. Пізніше слід провести більш детальну оцінку.

Таблиця 34. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Потреби (всього)
Чернігівська	86,8	1,6	173,5
Дніпропетровська	72,8	1,1	137,5
Донецька	751,8	13,1	1 486,1
Харківська	303,3	5,1	592,3
Херсонська	82,0	1,4	160,4
м. Київ	24,4	0,4	48,6
Київська	131,9	1,9	246,0
Луганська	170,0	3,1	342,5
Львівська	12,0	0,2	25,0
Миколаївська	112,9	1,6	208,0
Одеська	13,8	0,2	25,0
Полтавська	34,2	0,6	69,6
Сумська	251,8	3,4	456,7
Вінницька	12,0	0,2	24,4
Закарпатська	16,4	0,3	33,4
Запорізька	423,4	5,3	751,9
Житомирська	5,9	0,1	12,0
Загальнонаціональний рівень (не розподілено)	8 082,1	27 119,3	42 192,3
Всього	10 588,3	27 159,1	46 985,2

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: області, що не оцінювались, включають Черкаську, Чернівецьку, Івано-Франківську, Хмельницьку, Кіровоградську, Рівненську, Тернопільську та Волинську області. Непрямі втрати включають період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року).

Таблиця 35. Потреби у відновленні та реконструкції (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія потреб	Види діяльності/інвестиції	Коротко-строкові (2023–2026)	Середньо- та довго-строкові (2027–2033)	Всього (2023–2033)
Потреби у відбудові	Відбудова електроенергетичного сектору, зокрема оператора системи передачі, операторів системи розподілу, об'єкти електрогенерації	2 962,7	34 070,8	37 033,5
	Відбудова систем централізованого опалення, зокрема мережі тепlopостачання, теплових пунктів та котельень, що виробляють лише тепло, теплоелектроцентралей	747,4	1 743,9	2 491,3
	Відбудова газотранспортної системи, зокрема оператора газотранспортної системи та операторів газорозподільних мереж	377,1	2 136,7	2 513,7
	Відбудова нафтового сектору, зокрема нафтопереробні об'єкти та розподільчі мережі	339,5	3 055,4	3 394,8
	Вуглевидобувна галузь (проведення негайних робіт із консервації наразі окупованих, затоплених шахт)	48,0	272,0	320,0
Потреби у відновленні надання послуг	Потреби у ліквідності енергетичного сектору	200,0	-	200,0
	Потреби у ліквідності сектору централізованого опалення	-	-	-
	Ліквідність закупівлі газу та функціонування газової системи	1 032,0	-	1 032,0
Всього		5 706,6	41 278,8	46 985,4

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: - = не оцінювались.

Таблиця 36. Оцінені на 2023 рік пріоритетні потреби відновлення (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року

Категорія потреб	Вид пріоритетної діяльності/інвестицій	Оцінені витрати
Потреби у відбудові	Потреби НЕК «Укренерго» в обладнанні для проведення аварійних робіт (на підконтрольних уряду територіях)	466,0
	Реалізація проєктів безпечної електромережі (захист підстанцій НЕК «Укренерго»)	500,0
	Статичні синхронні компенсатори (STATCOMs) для покращення імпорتنих та експортних операцій	40,0
	Побудова з'єднань ліній електропередачі із ЄС/Словаччиною	30,0
	Побудова з'єднань ліній електропередачі із ЄС/Румунією	60,0
	Відновлення великих ГЕС для роботи протягом сезону 2023/2024 років	63,0
	Відновлення ТЕС для роботи протягом опалювального сезону 2023/2024 років	167,0
	Дрібномасштабна/розподілена генерація	275,0
	Електропостачання (зокрема розподільчі станції, повітряні лінії електропередачі)	193,0
	Обладнання для проведення аварійних робіт на об'єктах теплопостачання (мобільні бригади)	200,0
Потреби у відновленні надання послуг	Теплопостачання (зокрема котельні, що виробляють лише тепло, мережу централізованого теплопостачання, тепlopункти, теплоелектроцентралі)	81,1
	Потреби в закупівлі газу на наступний опалювальний сезон	1000
	Потреби в імпорті та купівлі електроенергії на наступний сезон	200
	Інші потреби у ліквідності газової системи	31,8
	Інші потреби у ліквідності електроенергетичного сектора	-
	Потреби у ліквідності сектора централізованого теплопостачання	-
Всього		3 306,9

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: - = не оцінювались.

ТРАНСПОРТ

Контекст

З часу завершення роботи над RDNA1 контекст завданої шкоди, збитків і потреб у транспортному секторі в Україні змінився, зокрема внаслідок повернення певних територій під контроль уряду України, посилення інтенсивності бойових дій у прифронтових містах на півдні та сході, впровадження Чорноморської зернової ініціативи та ініціативи «Шляхи солідарності». В областях, які було повернуто під контроль держави, транспортні мережі зазнали впливу додаткових переміщень важкого озброєння та транспортних засобів постачання, а також військових дій, спрямованих на перешкоджання відступу чи просуванню сил противників. Позиційні бої у прифронтових містах на сході та півдні країни спричинили посилення військових ударів по основній логістичній інфраструктурі. З огляду на скупчення військових та важкого озброєння у цих містах, а також інтенсивне використання артилерії під час ведення оборонних позиційних боїв, посилюється стратегічне значення автомобільного та залізничного сполучення, яке використовується для логістичного забезпечення. Інтенсивного обстрілу зазнали ключові логістичні вузли, які сполучаються з прифронтовими територіями. Крім того, було суттєво зруйновано міську транспортну інфраструктуру самих прифронтових міст (зокрема, Куп'янська, Соледача, Бахмута, Оріхова, Гуляйполя).

Чорноморська зернова ініціатива, ініціатива «Шляхи солідарності» та, що найважливіше, спроможність установ транспортного сектору України здійснювати аварійні ремонти сприяли зменшенню збитків у транспортному секторі. Чорноморська зернова ініціатива дала змогу з 3 серпня 2022 року відвантажити з портів України приблизно 22 мільйони тонн українського зерна (на рівні близько половини річного довоєнного чорноморського експорту). Аналогічно ініціатива «Шляхи солідарності» успішно допомогла збільшити обсяги транспортування у західному напрямі за допомогою логістичних ланцюгів, які проходять через Європейський Союз (ЄС). «Шляхи солідарності» залишаються єдиним варіантом для експорту

інших українських товарів, крім зерна (наприклад, сталі, готової продукції, руди), а також для імпорту критично необхідних продуктів (як-от пальне, гуманітарна допомога). У період з травня 2022 року до кінця січня 2023 року загальна вартість торгівлі через «Шляхи солідарності» оцінюється приблизно в 65 мільярдів євро. Окрім цих ключових ініціатив значно зменшити збитки дала змогу також стійкість установ транспортного сектору та їх спроможність здійснювати швидкий аварійний ремонт пошкоджених об'єктів (як описано далі).

Оцінка завданої шкоди та збитків

Загальна завдана шкода транспортному сектору оцінюється у 35,7 мільярда доларів США (Таблиця 37). Найбільших пошкоджень зазнали наступні об'єкти: (i) обласні й сільські дороги місцевого значення та вулиці й дороги комунальної власності в межах населених пунктів (далі – дороги комунальної власності або комунальні дороги) разом (32 відсотки); (ii) автомобільні дороги державного значення (далі – державні дороги), а саме: міжнародні, національні, регіональні й територіальні (21 відсоток); та (iii) залізнична інфраструктура, рухомий склад, обладнання та інші активи (19 відсотків). Шкода, завдана транспортній інфраструктурі, розподіляється нерівномірно та, очевидно, пов'язана зі змінами інтенсивності подій війни. Значний обсяг завданої шкоди зосереджено у населених пунктах, де точилися більш тривалі бої.

Зростання обсягу завданої шкоди, порівнюючи з RDNA1, найбільшою мірою зумовлене пошкодженнями міської транспортної інфраструктури та рухомого складу (майже у п'ять разів більше, порівнюючи з RDNA1), залізничної мережі України (зростання більш ніж утричі) та доріг комунальної власності (приблизно на 50 відсотків більше). Зростання рівня пошкоджень залізничної та дорожньої інфраструктури місцевого значення віддзеркалює зростання рівня руйнувань у прифронтових районах, де ведуться позиційні бої, а також пошкодження критичної логістичної інфраструктури, яка використовується для постачання прифронтових районів. Від червня 2022 року у Донецькій, Луганській,

Запорізькій, Херсонській та Харківській областях зазнали пошкоджень ще 88 залізничних станцій, понад 400 залізничних мостів, 28 мостів на автомобільних дорогах державного значення, 76 мостів на обласних і сільських дорогах, та більш ніж 250 мостів та інших штучних споруд мережі доріг комунальної власності. Збільшення обсягу завданої шкоди міській транспортній інфраструктурі та рухомому складу на 1,4 мільярда доларів США, ймовірно, відображає покращення доступу до даних на територіях, повернутих під контроль уряду України, викрадення транспортних засобів відступаючими військами Російської Федерації та завдання додаткової шкоди через посилення нападів на цивільне населення в міських районах. Шкода, завдана інфраструктурі мостів на дорогах державного та місцевого значення та комунальної власності, а також залізниці України, залишається значною (оцінюється приблизно в 4,4 мільярда доларів США, або 12 відсотків від усієї шкоди, завданої у транспортному секторі).

Шкода, завдана у транспортному секторі, є найбільшою в областях, де велися тривалі позиційні бої; понад 70 відсотків завданої шкоди припадає на Донецьку, Луганську, Херсонську та Запорізьку області. Найбільше зростання рівня завданої шкоди з червня 2022 року серед названих областей спостерігалося в Донецькій, Херсонській та Запорізькій (що оцінюється в додаткові 3 мільярди доларів США, 2,2 мільярда долара США та 1,0 мільярда доларів США відповідно). У випадку Херсонської області природний бар'єр, створений річкою Дніпро, призвів також до наявності статично зафіксованої лінії фронту упродовж кінця 2022 року та початку 2023 року. Населення, яке залишилося та повернулося (близько 160 000 осіб⁹⁷) до приблизно 200 населених пунктів у всій Херсонській області, підпало під артилерійські та ракетні обстріли, які ще більше пошкодили місцеву та міську транспортну інфраструктуру.

Збитки у транспортному секторі для прогнозованого періоду (до 24 серпня 2024 року) оцінюються в 31,6 мільярдів доларів США, зумовлені переважно триваючими перебоями в роботі морського транспорту у Чорному морі. Найбільші обсяги збитків зумовлені (i) наявністю перешкод у доступі до Чорного моря (64 відсотки); (ii) припиненням діяльності в авіаційній галузі України та втратою прибутків від авіапе-

ревезень (разом - 21 відсоток); (iii) перебоями у здійсненні автомобільних перевезень (7 відсотків); та перебоями у здійсненні залізничних перевезень (7 відсотків). У звіті RDNA2 враховано позитивний ефект запуску Чорноморської зернової ініціативи, яка допомогла розблокувати морські транспортні маршрути для перевезення приблизно 22 мільйонів тонн українського зерна в період від 3 серпня 2022 року до 24 лютого 2023 року. За цей період ця ініціатива дала змогу зменшити збитки приблизно на 1,3 мільярда доларів США, забезпечивши можливість перевезення зерна морським транспортом. Чорноморська зернова ініціатива не поширюється на інші морські вантажі, окрім зерна, які історично втричі перевищували за тоннажем експорт українського зерна. Отже, ініціатива ЄС «Шляхи солідарності» має вкрай важливе значення для сприяння альтернативним торговим маршрутам для таких вантажів, хоча в аналізі RDNA на цьому етапі окремо не обраховано позитивний ефект, зумовлений саме ініціативою «Шляхи солідарності».

Спроможність установ транспортного сектору України здійснювати аварійні ремонти приблизно на 30–40 відсотків зменшує потенційні збитки, які в іншому разі виникали б через перебої в автомобільних і залізничних перевезеннях. Державне агентство відновлення та розвитку інфраструктури України завершило або нині здійснює аварійно-відновлювальні роботи на приблизно половині пошкоджених державних доріг на територіях, які було повернуто під контроль уряду України. «Укрзалізниця» (АТ «Українська залізниця») змогла відновити сполучення на більшій частині магістральних колій на територіях, які повернулися під контроль уряду. Більшість аварійних ремонтних робіт, здійснених станом на сьогодні, не можна вважати виконаними капітально, але вони виявилися достатніми для відновлення життєво важливого транспортного сполучення принаймні тимчасово, доки фіскальна та інституційна спроможність України залишається сильно обмеженою війною. Очевидним винятком у транспортному секторі є авіаперевезення, оскільки повне закриття повітряного простору для цивільної авіації зумовлює збитки (22 відсотки всіх врахованих збитків у транспортному секторі), негативні наслідки яких неможливо зменшити в межах галузі.

Потреби у відбудові та відновленні, зокрема принцип «краще, ніж було» (*build back better*)

За оцінками, потреби у відбудові та нагальному відновленні становлять 92,1 мільярда доларів США (Таблиця 38). Потреби у відбудові є найбільшими для наступних категорій об'єктів: (i) залізнична інфраструктура, рухомий склад, обладнання та інші активи (30 відсотків); (ii) автомобільні дороги державного значення (29 відсотків); та (iii) обласні й сільські дороги місцевого значення та дороги комунальної власності (16 відсотків). У межах цього більш загального огляду потреб можна виділити програму розширення логістичних зв'язків у західному напрямку та екстрену програму ремонту та часткового відновлення основних транспортних послуг упродовж 2023 року. Розширення логістичних ланцюгів на захід може забезпечити як короткострокові, так і довгострокові переваги (як описано в наступному розділі). На відміну від цього, витрати на аварійний ремонт будуть спрямовані на тимчасові рішення, метою яких є пом'якшення негативних наслідків пошкодження транспортної інфраструктури та перебоїв у наданні послуг для населення та економіки України під час війни. Передбачається, що реалізація проєктів, що передбачатимуть капітальні ремонти, розпочнеться після 2024 року, зважаючи на необхідність складної підготовки проєктів та ймовірність того, що інституційні та фіскальні можливості держави буде витрачено на великі за масштабами й обсягом потреби в аварійному ремонті у найближчому майбутньому.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

За оцінками, у 2023 році на термінове розширення логістичних ланцюгів на захід, першочерговий аварійний ремонт і відновлення послуг (до відбудови) необхідно буде приблизно 3,5 мільярда доларів США. Незважаючи на загальну стійкість установ транспортного сектору, спроможність України здійснити масштабну відбудову транспортної інфраструктури протягом 2023 року стримують три чинники: (i) обмежена готовність проєктів і відсутність готової технічної проєктної документації для проєктів відбудови; (ii) жорсткі фіскальні обмеження; та (iii) невизначеність як у попиту на транспортні перевезення, так і на ринку підрядних послуг через динамічну безпекову ситу-

ацію, спричинену війною. Ключові пріоритетні завдання для 2023 року буде зосереджено на задоволенні нагальних потреб (Таблиця 39), що включають зокрема:

- **Прискорене обстеження, розмінування та вивільнення землі на територіях, повернутих під контроль уряду України, щоб уникнути затримок у відновленні доступу до землі.** Потреба в масштабному обстеженні та розмінуванні стала головною перешкодою для аварійного ремонту мереж на територіях, повернутих під контроль уряду. Наприклад, забруднення дорожнього покриття між Києвом і Черніговом мінами та вибухонебезпечними предметами призвело до затримки початку аварійно-відновлювальних робіт на більш ніж на місяць. Хоча розмінування належить до функцій установ транспортного сектору України, ці установи могли б ефективніше зменшувати збитки шляхом розширення підтримки прискорених операцій з обстеження, розмінування та вивільнення землі.
- **Забезпечення фіскальних і технічних можливостей для проведення аварійних ремонтів.** Виконання таких ремонтів терміново потрібне як в загальнодержавному, так і в місцевому сегментах транспортної мережі України для відновлення мінімального рівня транспортного сполучення, що дуже важливо для задоволення основних потреб населення, забезпечення функціонування українського бізнесу та стабільного надання державних послуг. Забезпечення якісного транспортного сполучення вимагає також посилення та підтримки роботи транспортної інфраструктури, яка не була безпосередньо пошкоджена бойовими діями. Зменшення кількості варіантів сполучення, зростання важливості об'єктів критичної інфраструктури, що залишилися неушкодженими, і підвищення інтенсивності їх використання основними транспортними коридорами (особливо тих, що сполучають Україну з сусідніми країнами ЄС і Молдовою) призводять до появи термінових потреб в технічному обслуговуванні.
- **Відновлення життєво важливих транспортних послуг у постраждалих від війни громадах.** Міський громадський транспорт, шкільний транспорт і регіональне пасажирське сполучення вкрай необхідні в громадах, що постраждали від війни, але тут є ціла низка проблем. По-перше, фізичні активи, такі як парки рухомого складу, депо та ву-

лична інфраструктура, були серйозно пошкоджені, а в деяких випадках надходили повідомлення про викрадення функціонуючого рухомого складу (наприклад, шкільних автобусів у Херсонській області). По-друге, кількість населення на територіях, які тимчасово мали статус непідконтрольних уряду, становить приблизно 20 відсотків від довоєнного рівня, тому існує менший потенціал для відшкодування витрат і більша потреба у фіскальній підтримці процесу надання послуг. Насамкінець, оскільки більша частина послуг громадського транспорту в Україні залежить від електроенергії (наприклад, трамваї, тролейбуси, метро), вони вразливі до перебоїв у електропостачанні. Національна програма, спрямована на забезпечення роботи життєво важливого рухомого складу (який працює переважно на дизельному паливі), що супроводжується фіскальною підтримкою для забезпечення надання послуг, може запропонувати спосіб вирішення цих проблем у найближчій перспективі.

- **Подальше посилення спроможності розбудови транспортних сполучень у західному напрямку.** Розширення транспортних сполучень у західному напрямку є важливим як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. У короткостроковій перспективі це зменшить збитки, спричинені порушенням доступу до Чорного моря та закриттям повітряного простору. У довгостроковій перспективі ці зв'язки сприятимуть зближенню з єдиним європейським ринком, що приведе до фізичної інтеграції з Транс'європейською транспортною мережею (TEN-T). Збільшення пропускної спроможності вздовж транспортних комунікацій у західному напрямку та заходи, які вже здійснюються через «Шляхи солідарності», є безпрограшними інвестиціями, які потребують негайного впровадження та добре узгоджуються з майбутнім України в ЄС.

Хоча аварійні ремонти та відновлення основних шляхів сполучення, ймовірно, переважатимуть у 2023 році, існує нагальна потреба мобілізувати підготовку проєктів з відбудови та сформувані відповідні команди з їх впровадження. Проєкти з відбудови у транспортному секторі технічно складні та потребують інтенсивної інженерної підготовки. Окремі проєкти потребуватимуть здійснення екологічних оцінок та/або придбання землі паралельно з проведенням громадських консультацій. Необхідність дотримання вимог, які застосовують-

ся до подібних проєктів ЄС, також вимагатиме від України застосування стандартів, які відрізняються або заміняють ті, що застосовувалися раніше. До власних внутрішніх стандартів України з часом потрібно буде вносити зміни для їх узгодження із правовою системою ЄС. Вартість виконання завдань з підготовки проєктів, ймовірно, становитиме від 2 до 10 відсотків від загальної суми інвестицій у будівельні роботи (приблизно 2–10 мільярдів доларів США на період відбудови). Підготовка безпрограшних пріоритетних інвестиційних проєктів дасть змогу гарантувати, що Україна зможе ефективно використовувати кошти, виділені на відбудову. Також важливим стане набуття навичок і досвіду командами із впровадження проєктів Державного агентства відновлення та розвитку інфраструктури України, АТ «Укрзалізниця», Адміністрації морських портів України, Державної служби морського та річкового транспорту, обласних державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Безпосереднє залучення партнерів з розвитку до вирішення цих питань може допомогти підвищити ефективність реалізації проєктів у період виконання завдань з відбудови у транспортному секторі.

Обмеження та рекомендації щодо майбутніх оцінок

Оцінка транспортного сектору в RDNA2 охоплює оцінку стану доріг, залізниці, мостів, авіаційної інфраструктури, портів, внутрішніх водних шляхів та міського громадського транспорту. Підхід, що було застосовано, містить наступні обмеження:

- **Набори даних та їх повнота.** Так само, як і в RDNA1, в RDNA2 обчислюються збитки, завдані активам у сферах автомобільного, залізничного, авіаційного та міського транспорту на основі даних, отриманих від Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, АТ «Укрзалізниця», Державного агентства відновлення та розвитку інфраструктури України, обласних адміністрацій та муніципальних органів влади. Точність цих даних залежить від безпекової ситуації, тобто від того, чи мають представники влади доступ до відповідних об'єктів і можливість підтвердити (хоча б орієнтовно) їх розташування та фактичний рівень збитків. Такий доступ значно поліпшився з моменту підготовки RDNA1, але отримати точні дані про пошкоджені активи на територіях,

нині невідконтрольних уряду України, все ще неможливо. Таким чином, підсумковий результат аналізу завданої шкоди та потреб є частково достовірним.

- **Непрямі збитки.** Наразі непрямі збитки обчислюються лише для авіаційної галузі. Це обмеження, очевидно, найбільшою мірою стосується втрати доступу до Чорного моря для перевезення інших товарів, окрім зерна, оскільки певні промислові кластери поблизу портових агломерацій, ймовірно, були побудовані в місцях з можливістю транспортування товарів Чорним морем, бо в іншому разі вони навряд чи були б конкурентоспроможними. Порушення в роботі певних автомобільних та залізничних сполучень можуть мати подібні наслідки для галузей з суворими вимогами до форми перевезень, коли перехід на альтернативні види транспорту може виявитися неможливим. Через ці обмеження, ймовірно, недооціненими є масштаби збитків, понесених через перебої в роботі транспортного сектору, хоча можливо, що деякі з таких наслідків відображено в аналізі інших секторів.
- **Оцінка витрат.** В оцінках витрат на потреби у відбудові використовують переважно підхід за вартістю одиниці або наближені значення для оцінки конкретних об'єктів, ніж детальні інженерні оцінки; фактичні витрати будуть різними залежно від ступеня пошкоджень, місця розташування на території України та ринкових чинників, які можуть вплинути на встановлення цін для робіт з відбудови. Вартість одиниці відображає також припущення щодо характеру робіт, необхідних для відбудови, і фактичні технічні рішення можуть відрізнятися від рішень, отриманих на основі припущень. Детальний інженерний аналіз з розбиттям за об'єктами, який міг би суттєво зменшити невизначеність, навряд чи можна буде провести в найближчому майбутньому з огляду на обмеження бюджетів і можливостей, яке накладає військовий час.

- **Припущення щодо рівня завданої шкоди.** Так само, як і в RDNA1, оцінювання завданої шкоди не охоплює детальних інженерних робіт і випробувань. Остаточне визначення рівнів завданої шкоди необхідне для розроблення належних стратегій реагування на них; наприклад, може з'ясуватися, що окремі активи, які вважалися повністю пошкодженими, не потребують повної заміни/модернізації. Незважаючи на те, що площа підконтрольної уряду території України збільшилася від часу роботи над RDNA1, все ще існуючі загрози безпеці та бюджетні обмеження у більшості випадків перешкоджають детальній інженерній оцінці.
- **Подальше блокування доступу до Чорного моря та закриття повітряного простору.** При розрахунку збитків у RDNA1 було припущено, що доступ України до Чорного моря залишатиметься повністю обмеженим, а повітряний простір України – повністю закритим до грудня 2023 року. Ці припущення переглянуто. Передбачається, що Чорноморська зернова ініціатива триватиме, і в аналізі RDNA було використано дані за 2022 рік для прогнозування тоннажу Чорноморської зернової ініціативи за місяцями до серпня 2024 року. Крім того, припускається, що повітряний простір України протягом цього часу залишатиметься повністю закритим. Ці припущення безпосередньо пов'язані з фактичними військовими здобутками України та ефективністю зусиль міжнародної дипломатії, а розгляд обох цих чинників виходить за межі аналізу RDNA. Прогнозовані збитки, яких можна було б зазнати або уникнути, відповідно мають високий рівень невизначеності.

Найголовніші рекомендації на майбутнє такі:

(i) якщо це дозволять вимоги безпеки, інтенсифікувати дослідження на польовому рівні та інженерні роботи, необхідні для визначення та класифікації пошкоджень; та (ii) паралельно з перевіркою даних про пошкодження на місцях, включити до розгляду непрямі збитки, що потребуватиме складніших методологій розрахунків.

Таблиця 37. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Всього
Черкаська	28,1	771,3	81,8
Чернігівська	1 661,2	897,8	6 022,1
Чернівецька	2,0	293,4	30,8
Дніпропетровська	151,7	2 886,6	725,7
Донецька	9 254,5	1 819,4	20 250,5
Івано-Франківська	5,0	645,5	22,6
Харківська	3 679,9	2 101,5	9 387,9
Херсонська	5 363,0	703,9	14 044,5
Хмельницька	9,8	616,2	36,8
Кіровоградська	48,9	528,2	115,1
Київська (включно з м. Київ)	1 981,4	8 837,3	5 344,4
Луганська	5 358,7	464,8	13 073,0
Львівська	19,2	1 584,7	68,9
Миколаївська	1 277,6	829,5	4 407,7
Одеська	130,3	1 488,7	402,3
Полтавська	7,9	1 379,1	52,7
Рівненська	2,4	498,8	19,8
Сумська	1 315,7	728,5	4 231,1
Тернопільська	-	410,8	15,1
Вінницька	48,1	968,3	313,4
Волинська	1,9	560,2	27,3
Закарпатська	2,7	440,1	22,6
Запорізька	5 076,9	1 468,4	12 331,4
Житомирська	249,6	687,5	1 050,3
Всього	35 676,6	31 610,6	92 078,0

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року).

Таблиця 38. Потреби у відбудові та відновленні (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види пріоритетних заходів/інвестицій	Коротко-строкова перспектива (2023–2026)	Середньо- та довгострокова перспектива (2027–2033)	Всього (2023–2033)
	Дорожні мости (державні дороги)	872,5	6 398,2	7 270,6
	Дорожні мости (місцеві дороги)	91,2	668,9	760,2
	Автомобільні дороги державного значення	3 171,0	23 254,0	26 425,0

Категорія	Види пріоритетних заходів/інвестицій	Коротко-строкова перспектива (2023–2026)	Середньо- та довгострокова перспектива (2027–2033)	Всього (2023–2033)
Потреби у відбудові	Обласні та сільські дороги	636,7	4 669,0	5 305,6
	Комунальні дороги	1 013,3	7 430,6	8 443,8
	Аеропорти	201,3	1 476,2	1 677,5
	Залізничні колії, мости, станції та електричне обладнання	2 792,7	20 479,9	23 272,7
	Залізничний рухомий склад	294,3	2 157,9	2 452,2
	Залізничне обладнання та інші активи	171,7	1 259,0	1 430,7
	Приватні автомобілі	819,0	6 006,2	6 825,2
	Інфраструктура портів і внутрішніх водних шляхів	39,7	291,3	331,0
	Рухомий склад міського громадського транспорту, інфраструктура, депо, машини для ремонтно-технічного обслуговування	529,0	3 879,5	4 408,5
Потреби у відновленні надання послуг	Ремонт доріг державного значення та мостів	1 498,6	-	1 498,6
	Ремонт доріг місцевого значення та мостів	324,8	-	324,8
	Ремонт комунальних доріг та мостів	176,4	-	176,4
	Аварійний ремонт залізничної інфраструктури	524,4	-	524,4
	Залізничний рухомий склад та обладнання залізниць	169,6	-	169,6
	Ремонт міського транспорту	23,5	-	23,5
	Рухомий склад та обладнання міського транспорту	173,4	-	173,4
	Ремонт портів	4,6	-	4,6
	Розширення пропускної здатності пунктів прикордонного контролю (ППК)	51,0	-	51,0
	Ремонт інфраструктури внутрішніх водних шляхів і розширення портів на річці Дунай	30,0	-	30,0
	Обладнання для ремонту та обслуговування міської транспортної інфраструктури	29,9	-	29,9
	Обладнання для ремонту та обслуговування державних і місцевих доріг і мостів	68,8	-	68,8
	Технічне обслуговування інфраструктури доріг і мостів, постраждалих від війни, але не пошкоджених	399,9	-	399,9
Всього		14 107,3	77 970,6	92 078,0

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Таблиця 39. Оцінка найбільш пріоритетних потреб відновлення на 2023 рік (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види пріоритетних заходів/інвестицій	Оцінка витрат
Потреби у відбудові	<i>Очікується після 2023 року</i>	-
Потреби у відновленні надання послуг	Ремонт доріг державного значення та мостів	1 498,6
	Ремонт доріг місцевого значення та мостів	324,8
	Ремонт комунальних доріг та мостів	176,4
	Аварійний ремонт залізничної інфраструктури	524,4
	Залізничний рухомий склад та обладнання залізниць	169,6
	Ремонт міського транспорту	23,5
	Оновлення рухомого складу міського транспорту та закупівля необхідного обладнання	173,4
	Ремонт портів	4,6
	Розширення пропускної здатності пунктів прикордонного контролю (ППК)	51,0
	Ремонт інфраструктури внутрішніх водних шляхів і розширення портів на річці Дунай	30,0
	Обладнання для ремонту та обслуговування міської транспортної інфраструктури	29,9
	Обладнання для ремонту та обслуговування державних і місцевих доріг і мостів	68,8
	Технічне обслуговування інфраструктури доріг і мостів, постраждалих від війни, але не пошкоджених	399,9
Всього		3 475,0

Джерело: команда з проведення оцінювання.

ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЇ ТА ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

Контекст

Телекомунікаційний та цифровий сектор України відіграє величезну роль у розвитку сектору послуг України, особливо ІТ-індустрії та стартапів. Широкий доступ до мобільного та стаціонарного широкосмугового зв'язку був одним з ключових чинників економічного зростання країни в довоєнний період.⁹⁸ Поштова служба України відіграла важливу роль у зростанні електронної комерції в Україні.

Через рік після початку війни з Росією телекомунікаційний сектор України довів свою стійкість. Попри посилення інтенсивності бойових дій із червня 2022 року, оператори телекомунікаційного зв'язку, надавачі послуг поштового зв'язку, теле- і радіокомпанії адаптувалися до умов війни та спромоглися надавати телекомунікаційні послуги та надалі обслуговувати інфраструктуру під час російських ракетних обстрілів цивільних об'єктів в Україні.

Оцінка завданої шкоди та збитків

Від початку війни до 24 лютого 2023 року, за оцінками, загальна завдана шкода в телекомунікаційному секторі становить 1,6 мільярда доларів США. Провайдери стаціонарного широкосмугового зв'язку зазнали шкоди на 0,8 мільярда доларів США, оператори мобільного зв'язку – на 0,6 мільярда доларів США, надавачі послуг поштового зв'язку – на 0,2 мільярда доларів США, а радіо- та телекомпанії – на 0,05 мільярда доларів США (Таблиця 40). Пошкодження зосереджені в районах з інтенсивними бойовими діями у східних областях країни: на Харківську область припадає 20 відсотків завданої сектору шкоди, на Донецьку область – 19 відсотків, на Запорізьку – 15 відсотків, а на Херсонську – 13 відсотків.

Станом на 24 лютого 2023 року, за оцінками, сукупні збитки в телекомунікаційному секторі України становлять 1,55 мільярда доларів США. Провайдери стаціонарного широкосмугового зв'язку зазнали сукупних збитків на 0,1 мільярда доларів США, оператори мобільного зв'язку – на 0,3 мільярда доларів США, надавачі послуг поштового зв'язку – на 1,1 мільярда доларів США, а радіо- та телекомпанії – на 0,02 мільярда доларів США. Збитки зосереджені у Київській (37 відсотків збитків телекомунікаційного сектору), Харківській (19 відсотків) та Донецькій областях (17 відсотків).

Потреби у відновленні та відбудові, зокрема за принципом «краще, ніж було» (build back better)

Пріоритетні короткострокові потреби щодо відновлення обчислюються у 3,1 мільярда доларів США; із цієї суми 1,8 мільярда доларів США потрібні на відбудову, а 1,3 мільярда доларів США – це потреби, пов'язані з відновленням надання послуг. Такі підрахунки включають надбавку за принципом відбудови «краще, ніж було» на рівні 40 відсотків на додачу до підрахунків завданої шкоди (Таблиця 41).

Основні рекомендації стосовно відбудови і відновлення стосуються пріоритизації запасних засобів електропостачання (генераторів) для операторів телекомунікаційного зв'язку. Такі заходи матимуть безпосередній вплив на отримання гуманітарної допомоги та доступ до інформації. Щодо короткострокових ремонтних робіт, то забезпечення операторів телекомунікаційного зв'язку генераторами та паливом є надзвичайно важливим. З огляду на завдані пошкодження електромережі України внаслідок російських обстрілів телекомунікаційний сектор широко використовує генератори для подальшого надання послуг.

⁹⁸ Станом на грудень 2019 року, покриття бездротовим доступом до інтернету становило 131 відсотків на душу населення, що було другим найвищим показником серед країн Східного партнерства. Ринок мобільного зв'язку був конкурентним, та мобільний інтернет загалом був доступним для середньостатистичного українця. Ринок бездротового доступу до інтернету демонстрував рівні конкуренції, подібні на порівнювані європейські ринки.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

За оцінками, на пріоритетні завдання щодо відновлення та відбудови на 2023 рік знадобиться щонайменше 602 мільйони доларів США, які переважно мають зосереджуватись на підтриманні телекомунікаційної та поштової інфраструктури і покритті безпосередніх операційних витрат, пов'язаних із генераторами для провайдерів мобільного та стаціонарного широкосмугового зв'язку. Таблиця 42 підсумовано пріоритетні завдання та показано підрахунки відповідних бюджетів.

Обмеження та рекомендації для майбутніх оцінок

Основні дані, які використовувалися для про-

ведення цих підрахунків, було отримано від Уряду України (отримано від надавачів послуг поштового зв'язку, державних радіо- та телекомпаній, провайдерів інтернету) та від Київської школи економіки. Дані за період із 1 червня 2022 року до 24 лютого 2023 року отримано за результатами екстраполяції у випадку поштових послуг, тоді як дані щодо радіо- та телетрансляції було отримано від уряду України. Дані щодо телекомунікацій частково можна отримати в операторів, а частково отримано внаслідок екстраполяції з оцінювання RDNA1 із використанням даних про інтенсивність бойових дій із розбивкою за областями. У цій галузевій оцінці, яка зосереджувалася на постачальниках послуг фіксованого широкосмугового зв'язку, операторах мобільного зв'язку, поштових службах та інфраструктурі суспільного мовлення, кількісно не було визначено шкоду та збитки, завдані ЗМІ.

Таблиця 40. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Потреби (всього)
Черкаська	-	1,2	21,6
Чернігівська	102,3	71,6	219,3
Чернівецька	0,9	1,0	5,5
Дніпропетровська	6,4	6,0	70,8
Донецька	309,2	263,8	757,7
Івано-Франківська	1,0	2,2	81,3
Харківська	323,4	297,8	824,7
Херсонська	215,8	50,2	311,5
Хмельницька	0,2	0,8	1,6
Кіровоградська	0,2	0,9	18,3
Київська	155,9	572,2	1 214,5
Луганська	138,6	65,4	253,5
Львівська	0,5	2,5	25,9
Миколаївська	69,1	86,4	188,8
Одеська	14,5	2,8	25,2
Полтавська	0,2	1,8	3,3
Рівненська	0,5	1,1	22,6
Сумська	44,9	30,7	58,2
Тернопільська	0,2	1,0	2,1
Вінницька	1,4	1,8	5,2
Волинська	0,2	1,4	2,7
Закарпатська	0,7	1,8	50,6
Запорізька	241,4	85,5	348,2
Житомирська	0,6	1,3	2,7
Всього	1 628	1 551,2	4 515,7

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року).

Таблиця 41. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види заходів/інвестиції	Коротко- строкові (2023–2026)	Середньо- і довгострокові (2027–2033)	Всього (2023–2033)
Потреби у відбудові	Телекомунікації	1 469,8		1 469,9
	Пошта	247,8	12,2	260
	Мовлення	72,2		72,2
Потреби у відновленні надання послуг	Телекомунікації	320,4	480,6	800,9
	Пошта	926,5	959,9	1 886,4
	Мовлення	10,9	16,6	27,3
Всього		3 046,7	1 469,0	4 515,7

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Таблиця 42. Оцінка пріоритетних потреб на 2023 рік (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види пріоритетних заходів/інвестиції	Обчислена вартість
Потреби у відбудові	Телекомунікації	215,9
	Пошта	60,7
	Мовлення	17,7
Потреби у відновленні надання послуг	Телекомунікації	78,4
	Пошта	226,9
	Мовлення	2,7
Всього		602,2

Джерело: команда з проведення оцінювання.

ВОДОПОСТАЧАННЯ ТА ВОДОВІДВЕДЕННЯ

Контекст

За оцінками, до війни доступ до централізованого водопостачання мали 70 відсотків жителів країни, а доступ до послуг із централізованого водовідведення та очищення стічних вод – близько 50 відсотків;⁹⁹ приблизно 10 мільйонів осіб не мають доступу до надійних послуг із водопостачання, а 20 мільйонів позбавлені доступу до послуг із централізованого збору та очищення стічних вод. Існує суттєва нерівність між міською і сільською місцевістю щодо доступу до водопостачання (80 відсотків у міській місцевості, порівнюючи з 34 відсотками у сільській місцевості), доступу до туалетів зі зливом (86 відсотків, порівнюючи з 26 відсотками) та у підключенні до каналізаційної мережі (75 відсотків, порівнюючи з лише 8 відсотками). До того ж система управління сектором водопостачання та водовідведення (ВВ) є дуже фрагментованою та містить адміністративні й законодавчі недоліки, які обмежують координацію та ефективність між зусиллями національних та місцевих органів влади.

У зв'язку з війною, що триває в Україні, сектор водопостачання і водовідведення (ВВ) зазнав шкоди і збитків та має проблеми із наданням критичних послуг в надзвичайно складних умовах. Масштабні атаки із використанням дронів та ракетні обстріли критичної цивільної інфраструктури наприкінці 2022 року та на початку 2023 року суттєво вплинули на надання послуг ВВ. Інфраструктуру ВВ було пошкоджено як підконтрольних уряду України територіях, так і на непідконтрольних уряду України територіях, проте, що важливо, постійні відключення електроенергії та перебої з електропостачанням суттєво вплинули на надання цих послуг. Об'єкти водопостачання і водовідведення, насосні станції тощо всі дуже залежать і потребують постійного електропостачання. Попри триваючі зусилля служб з реагування на над-

звичайні ситуації та комунальних підприємств, мільйони українців і надалі отримують послуги ВВ із перебоями

Оцінка завданої шкоди та збитків

За оцінками, сукупна сума завданої фізичної шкоди у секторі ВВ становить 2,2 мільярда доларів США (Таблиця 43); із цієї суми близько 0,9 мільярда доларів США пов'язані зі шкодою, завданою у період із 1 червня 2022 року до 24 лютого 2023 року. Враховуючи різноманітні виклики, пов'язані зі збором даних (особливо в областях, де досі тривають бойові дії, та в областях, які наразі є непідконтрольними уряду України, це досить консервативна цифра, яка може недооцінювати реальну шкоду до 30 відсотків; однак, наразі це є справедливою оцінкою масштабу пошкодження інфраструктури ВВ. З огляду на отримані дані, найбільш постраждалими є Харківська, Луганська, Чернігівська, Київська та Донецька області. Було неможливо отримати дані та інформацію по Херсонській області, проте вважається, що ця область зазнала подібного рівня шкоди сектору ВВ. Також очікується, що буде виявлено значне збільшення масштабу завданої шкоди в Луганській та Донецькій областях після того, як вони стануть повністю підконтрольними уряду України та можна буде провести нову оцінку завданої шкоди у безпечних умовах. Щодо інфраструктури, то більшість шкоди завдана великим інфраструктурним об'єктам, наприклад, каналізаційним очисним спорудам, мережах водопостачання та водовідведення і водопровідних очисних спорудах та інших об'єктах. Також було пошкоджено значну кількість водопровідних та каналізаційних насосних станцій, які є критично важливими для функціонування систем ВВ, проте комунальні підприємства постійно працюють над їх усуненням із метою забезпечення базового надання послуг ВВ.

⁹⁹ За даними Уряду України. Національний звіт про якість питної води та стан постачання питної води в Україні за 2020 рік. 2021 р. [Посилання](#).

Збитки оцінюються в орієнтовно 7,5 мільярда доларів США, водночас спостерігалось ще більше проблем зі збором надійних даних для цього оцінювання. За підтримки Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України (Мінінфраструктури), інших партнерів із розвитку, RDNA2 містить інформацію про збитки, проте лише на загальнонаціональному рівні. Понад 40 відсотків всіх збитків стосуються втраченого доходу від надання послуг ВВ. Війна значно зменшила обсяг споживання послуг, оскільки мільйони осіб виїхали з країни та багато підприємств тимчасово припинили діяльність або значно зменшили свої обсяги використання води. Крім того, рівень збору платежів за надані послуги (особливо в областях, які зазнали впливу війни) впав до надзвичайно низького рівня та все ще відновлюється досить повільно. Наступною найбільшою категорією збитків є додаткові витрати на надання послуг ВВ через підвищені витрати на електроенергію; електроенергія є другим найбільшим компонентом витрат (на рівні близько 30 відсотків) для українських комунальних підприємств ВВ, після витрат на утримання персоналу. Решта економічних збитків пов'язані з підвищеним рівнем споживання пального, підвищеними цінами на матеріали та обладнання, відсутністю необхідного ремонту, дефіцитом у тарифах, втратами води, підвищеними витратами на хімічні реагенти, а також необхідним знесенням будівель та управлінням уламками.

Потреби у відбудові та відновленні, зокрема за принципом «краще, ніж було» (build back better)

Під час оцінювання потреб було застосовано обмежений підхід до відновлення за принципом «краще, ніж було» у випадку відбудови пошкоджених/зруйнованих активів ВВ. Потреби оцінено як реконструкція чи відбудова пошкоджених об'єктів інфраструктури ВВ до початкового рівня функціонування, проте із врахуванням нових вимог щодо потужності, матеріалів та технологій (Таблиця 44). Цей підхід не має на меті досягнути негайної та повної відповідності Цілі сталого розвитку 6 (Чиста вода та належні санітарні умови) або Директивам Європейського Союзу щодо води, а закладає основу для потенційної відповідності у середньостроковій перспективі.

Оцінювання потреб ВВ розподілено між короткостроковими та середньо- і довгостроковими витратами, що уможливорює пріоритизацію інвестицій та підготовку сектору до **необхідного розвитку інфраструктури**. У процесі того, як триває війна, більшість зусиль мають зосереджуватися на підтриманні стану інфраструктури ВВ настільки, наскільки це можливо, задля забезпечення надання базових послуг ВВ як для населення, так і для промисловості, і задля мінімізації перебоїв із наданням послуг. Це є особливо релевантним для областей, які безпосередньо зазнали впливу бойових дій, проте через характер військових дій вся територія України зазнає шкоди від війни. Для реагування на надзвичайну ситуацію в наявності має бути таке аварійне обладнання, як генератори, водовози тощо. У короткостроковій перспективі увага має зосереджуватися спершу на водопостачанні, зокрема на системах для моніторингу за якістю і кількістю води, перш ніж переходити до вдосконалення послуг із водовідведення та захисту навколишнього середовища. До того ж має і надалі надаватися поточна підтримка комунальних підприємств ВВ з національного і місцевого бюджетів (особливо в областях, які зазнали впливу війни) із метою підтримання надавачів послуг на плаву та забезпечення надання послуг. Така підтримка операційних витрат є найбільшою частиною необхідних потреб у короткостроковому фінансуванні, проте без цього комунальні підприємства ВВ, які зазнали найбільшого впливу війни, не зможуть покрити базові потреби і надавати послуги ВВ.

Знадобляться секторальні реформи і потужна підтримка для реалізації амбітного середньо- і довгострокового плану для ВВ, що передбачає інвестування близько 3,3 мільярда доларів США. Деякі реформи можна підготувати та погодити, поки ще триває війна, щоб зекономити час стосовно необхідної попередньої роботи в секторі, яка має ґрунтуватися на стратегічному підході та плані відбудови для найближчого повоєнного періоду.

Під час пріоритизації потреб сектору ВВ уряд України має застосовувати поетапний підхід до необхідних інвестицій; увагу потрібно зосереджувати на забезпеченні надання базових, безпечних послуг ВВ до перегляду чинних цільових показників і встановлення нових національних цільових показників у межах Протоколу про проблеми води і здоров'я ЄЕК ООН-ВООЗ/

Європа¹⁰⁰ або застосування законодавства ЄС у сфері захисту навколишнього середовища (EU environmental acquis). Відповідно, план відновлення для сектору має визначати інвестиції, необхідні для відновлення базових послуг ВВ, із використанням технічних рекомендацій задля запровадження на практиці концепції відбудови «краще, ніж було». Знадобляться додаткові настанови та розвиток спроможностей для підтримки України у процесі того, як вона працює над наближенням до стандартів ЄС, водночас роблячи це поетапно відповідно до її спроможностей та наявних необхідних механізмів управління ризиками.

До того ж через низький адміністративний потенціал та обмежений інвестиційний досвід сектор ВВ не готовий до впровадження великих інвестицій, та національні та місцеві органи влади мають бути відкритими для отримання технічної підтримки для підготовки і реалізації таких значних вимог щодо потреб ВВ. Потрібні значні підтримка та координування задля своєчасного впровадження обчислених середньо- і довгострокових інвестицій, що може отримати ще більшу користь від залучення всіх агенцій із розвитку, які працюють в Україні, після завершення періоду реагування на надзвичайну ситуацію.

Заходи з відбудови мають супроводжуватися програмою реформи задля забезпечення сталого функціонування та технічного обслуговування новоствореної інфраструктури. Потрібна значна інституційна та нормативно-правова робота для досягнення кількох цілей, зокрема щодо нарощування потенціалу комунальних підприємств, їх об'єднання, посилення регулювання та уможливлення участі приватного сектору. Лише завдяки таким реформам сектор зможе реалізовувати інвестиції в секторі на мільярди доларів США протягом наступних 10 років. До того ж планування відбудови інфраструктури ВВ в Україні має враховувати ширші виклики, пов'язані з водою у країні, наприклад, наявність та вразливість водних ресурсів (особливо вразливість до забруднення у результаті промислової діяльності), вплив зміни клімату, більш часті посухи і повені; це допоможе гарантувати, що у процесі модернізації послуг ВВ

впроваджуються інноваційні, сталі, екологічно орієнтовані та стійкі варіанти, такі як природні рішення для очищення стічних вод. Також важливо наголосити на тому, що відбудова такого масштабу є історичною можливістю для відбудови за принципом «краще, ніж було» (як системи, так і інфраструктури), застосування міжнародних кращих практик та інтегрування основних аспектів енергоефективності та економіки замкнутого циклу, що принесе значну економічну вигоду.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

Попри те, що зусилля у 2023 році мають зосереджуватись на відновленні інфраструктури та забезпеченні надання послуг ВВ (Таблиця 45). Також мають бути докладені зусилля для підготовки портфелю проєктів щодо необхідних інвестицій відповідно до вище рекомендованого поетапного підходу. Заходи з відновлення та реконструкції мають використовувати підхід до відбудови за принципом «краще, ніж було» задля досягнення кращих результатів та забезпечення сталості роботи об'єктів і надання послуг ВВ. До того ж потрібно ініціювати певну попередню роботу з реформування сектору. Інформаційна записка про сектор ВВ, підготовлена Світовим банком,¹⁰¹ може використовуватися як основа для подолання деяких основних проблемних питань: (i) покращення управління для підвищення рівня доступу, прозорості та підзвітності; (ii) посилення регулювання для покращення продуктивності та якості послуг; та (iii) реформування підходу до фінансування для забезпечення відшкодування витрат і сталості, а також диверсифікації варіантів фінансування.

Обмеження та рекомендації для майбутніх оцінок

Хоча робота над RDNA1 посилила спроможність Мінінфраструктури зі збору даних та реагування на проблеми в секторі ВВ, Міністерству все ще бракує інформаційної системи, необхідної для збору ключових даних, ухва-

100 Протокол про проблеми води і здоров'я UNECE (ЄЕК; Європейська економічна комісія ООН)/ВООЗ (Всесвітня організація охорони здоров'я) надає платформу для інтегрованого аналізу пріоритетних завдань і потреб сектору ВВ, зосереджуючи увагу на універсальному доступі і стійкості до змін клімату. Див. детальніше в ЄЕК ООН «Про Протокол про проблеми води і здоров'я», [Посилання](#).

101 Світовий банк, «Інформаційна записка про водопостачання та водовідведення в Україні» («Ukraine Water Supply and Sanitation Policy Note»), Світовий банк, Вашингтон, Округ Колумбія, 2021 р., [Посилання](#).

лення поінформованих рішень та виконання ролі сторони, відповідальної за політику в секторі ВВ. У цьому аспекті аналіз ВВ у межах RDNA2 є корисним, проте його потрібно ще вдосконалювати за допомогою проведення додаткових та детальніших оцінок потреб, деякі з яких вже було ініційовано. Поточна децентралізація в Україні не означає, що всі обов'язки у сфері ВВ передані на місцевий рівень та що в національного уряду не лишилося більше обов'язків;

радше, потрібно розробити механізм для забезпечення того, що національна політика передається на нижчий рівень та впроваджується на місцевому рівні, відтак сприяючи досягненню національних цілей та очікуваних результатів для сектора. Ця мета потребує створення або посилення установ (наприклад, національної асоціації водоканалів) для кращого зв'язку та гармонізації роботи між національним і місцевими рівнями влади.

Таблиця 43. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Потреби
Чернігівська	310,1	47,8	582,6
Донецька	161,7	8,0	287,0
Харківська	811,9	124,4	1 525,0
Київська	192,4	28,6	360,5
Луганська	505,7	80,7	953,1
Миколаївська	46,9	3,0	84,0
Одеська	63,0	10,1	118,8
Сумська	40,2	4,3	73,7
Тернопільська	0,0	0,0	0,1
Запорізька	51,4	7,9	96,5
Житомирська	0,0	0,0	0,0
Загальнонаціональний рівень (нерозподілено)	-	7 178,1	3 063,8
Всього	2 183,4	7 492,9	7 145,0

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: - = не оцінювалося. Наступні області не оцінювалися або щодо них відсутні дані: Черкаська, Чернівецька, Дніпропетровська, Івано-Франківська, Херсонська, Хмельницька, Кіровоградська, Львівська, Полтавська, Рівненська, Вінницька, Волинська, Закарпатська та Житомирська області. Збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року).

Таблиця 44. Потреби щодо відновлення і реконструкції (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види заходів/інвестиції	Коротко- строкові (2023–2026)	Середньо- і довгострокові (2027–2033)	Всього (2023–2033)
Потреби щодо реконструкції	Водопровідні очисні споруди	81,0	324,0	405,0
	Каналізаційні очисні споруди	171,0	684,0	855,0
	Водопровідні насосні станції	38,5	154,1	192,7
	Каналізаційні насосні станції	52,9	211,7	264,6
	Водопровідні мережі	156,0	624,0	780,1
	Каналізаційні мережі	147,2	588,7	735,9
	Свердловини	1,2	4,7	5,9
	Лабораторії	0,3	1,4	1,7
	Резервуари для чистої води	4,9	19,6	24,5
	Водонапірні башти	2,0	7,8	9,8
Потреби у відновленні надання послуг	Знесення та управління сміттям	63,0	251,8	314,8
	Експлуатаційні витрати об'єкта	98,3	393,0	491,3
	Покриття операційних витрат	3 063,8	-	3 063,8
Всього		3 880,1	3 264,9	7 145,0

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: - = не оцінювалося.

Таблиця 45. Оцінка пріоритетних потреб на 2023 рік (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види пріоритетних заходів/інвестиції	Обчислена вартість
Потреби щодо реконструкції	Водопровідні очисні споруди	48,6
	Каналізаційні очисні споруди	34,2
	Водопровідні насосні станції	19,3
	Каналізаційні насосні станції	10,6
	Водопровідні мережі	31,2
	Каналізаційні мережі	36,8
	Свердловини	1,2
	Лабораторії	0,3
	Резервуари для чистої води	4,9
	Водонапірні башти	2,0
Потреби у відновленні надання послуг	Знесення та управління сміттям	15,7
	Експлуатаційні витрати об'єкта	19,7
	Підтримка збільшеного споживання енергії/палива	170,2
Всього		635,3

Джерело: команда з проведення оцінювання.

МУНІЦИПАЛЬНІ ПОСЛУГИ

Контекст

Війна, що нині триває, призвела не лише до продовження завдання шкоди комунальній інфраструктурі та зростання дефіциту надання послуг, але й експоненціально перенавантажила спроможність органів місцевого самоврядування. Станом на 24 лютого 2023 року шкода, завдана комунальній інфраструктурі збільшилася, порівнюючи зі станом пошкоджень, які існували на 1 червня 2022; однак це збільшення може вважатись недооціненим, зважаючи на відсутність доступу до даних щодо пошкоджень у прифронтових регіонах та обмежений збір даних щодо видів активів, які охоплюються цим сектором.

До війни надання комунальних послуг у всіх областях було нестабільним, і коефіцієнти покриття були низькими. Інвестицій і реформування особливо потребував сектор поводження з відходами, і за оцінками він покривав лише 79 відсотків домогосподарств.¹⁰² Аналогічно існували недоліки, пов'язані з наданням інфраструктурних послуг, що відображається в частих затримках ремонту місцевих доріг,¹⁰³ поганому утриманні зелених насаджень загального користування (лише 50 відсотків),¹⁰⁴ необхідності облаштування 500 цвинтарів в містах,¹⁰⁵ а також необхідності кращого охоплення вуличним освітленням та якості тротуарів. Органи місцевого самоврядування в Україні, відповідальні за надання широкого діапазону послуг та утримання інфраструктури, зіткнулись із численни-

ми обмеженнями свого потенціалу.¹⁰⁶ Загальні регулятивні функції виконуються в Україні на місцевому рівні та безпосередньо впливають на якість життя громадян, місцевий економічний та сталий розвиток. Після початку війни сильно збільшилось навантаження на органи місцевого самоврядування, оскільки очікується, що вони мають виконувати аварійні відновлювальні роботи, забезпечувати безперебійне надання послуг мешканцям (незважаючи на пошкодження, завдані комунальній інфраструктурі, та порушення в роботі мереж з надання послуг), створювати умови для забезпечення стійкості та розробки планів відновлення міст для координації відновлення на місцевому рівні.

Оцінка завданої шкоди та збитків

Станом на 24 лютого 2023 року, за попередніми оцінками, війна завдала шкоди на щонайменше 2,3 мільярда доларів США у вигляді пошкоджень муніципальної інфраструктури та порушень у роботі сектору послуг. Для цілей RDNA муніципальна інфраструктура та галузева оцінка послуг охоплюють п'ять категорій активів:¹⁰⁷ поводження з твердими побутовими відходами; утримання громадських просторів, інфраструктури та зручностей для населення; адміністративні будівлі органів місцевого самоврядування; спортивні об'єкти та об'єкти місцевої мобільності.¹⁰⁸ Найбільш постраждалими є об'єкти місцевої мобільності (тротуари та вуличне освітлення) на рівні 38 відсотків. Далі йде категорія утримання громадських про-

102 Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України (Мінрегіон), «Стан сфери поводження з побутовими відходами в Україні за 2021 рік», 19 травня 2022 року, [Посилання](#).

103 Мінрегіон, «Аналіз стану сфери дорожньо-мостового господарства за 2021 рік, 6 червня 2022 року, [Посилання](#).

104 Мінрегіон, «Стан сфери зеленої економіки за 2021 рік», 13 травня 2022 року, [Посилання](#).

105 Мінрегіон, «Стан галузі поховання в Україні за 2020 рік», 1 квітня 2022 року, [Посилання](#).

106 Органи місцевого самоврядування надають «тверді» муніципальні послуги (такі, як будівництво місцевих доріг, поводження з побутовими відходами, надання комунальних послуг, утримання об'єктів соціальної сфери та інженерних мереж, і споруд комунального господарства, забезпечення міських зручностей) разом із соціальними послугами, одночасно виконуючи свої громадські обов'язки та обов'язки щодо захисту довкілля.

107 Комунальні послуги і житло розглядаються відповідно в розділах, присвячених питанням інфраструктури та житлового сектору.

108 Типи активів за кожною категорією не є вичерпними через наявність обмежених даних, однак вони відображають відповідний діапазон об'єктів інфраструктури та послуг.

сторів та інфраструктури та зручностей для населення, на яку припадає 25 відсотків загальної шкоди, і яка включає такі важливі інфраструктурні об'єкти, як цвинтарі і парки, на які припало відповідно 20 та 10 відсотків пошкоджень в межах цієї категорії. Адміністративні будівлі органів місцевого самоврядування та центри надання адміністративних послуг (ЦНАП) органів місцевого самоврядування, також зазнали пошкоджень, на суму приблизно 204 мільйони доларів США.¹⁰⁹ Шкода, завдана сфері поводження з твердими побутовими відходами, була суттєвою і дорівнювала 99,9 мільйонів доларів США, що призвело до порушень в роботі всієї мережі послуг сфери поводження з відходами, яка і до початку війни і так функціонувала на межі потужності. За оцінкою, найбільшу шкоду було завдано Луганській, Донецькій, Харківській, Херсонській та Запорізькій областям. У Таблиці 46 показана завдана шкода у розрізі всіх областей.¹¹⁰

Галузеві збитки оцінюються в 2,9 мільярда доларів США та включають розбір і вивезення відходів руйнування, недоотримані надходження та збільшені видатки, понесені органами місцевого самоврядування та компаніями, що займаються збором сміття.¹¹¹ Оцінки недоотриманих надходжень органами місцевого самоврядування включали як місцеві частки податків на доходи фізичних осіб¹¹², так і надходження з власних джерел¹¹³, і були узагальнені за один рік тривалості війни, після чого був зроблений прогноз на наступні 18 місяців. Значна цифра загальних збитків у 88 від-

сотків відображає недоотримані муніципальні надходження, акцентуючи увагу на необхідності надання органам місцевого самоврядування фіскальних повноважень з метою продовження надання ними муніципальних послуг протягом майбутніх місяців. Надходження, недоотримані компаніями, що займаються управлінням побутовими відходами (приватні, державні та комунальні підприємства), оцінюються в 32 мільйони доларів США в період з березня 2022 року до лютого 2023 року, водночас сума додаткового фінансового навантаження на органи місцевого самоврядування, пов'язаного з наданням житлово-комунальних послуг у додаткових обсягах, дорівнювала 18 мільйонів доларів США протягом того самого періоду.¹¹⁴

Потреби у відбудові та відновленні, зокрема за принципом «краще, ніж було» (build back better)

Для того, щоб відновити роботу муніципального сектору й так само сприяти відбудові і відновленню на місцях, оцінені потреби дорівнюють 5,7 мільярда доларів США (Таблиця 47). Оцінені потреби враховують витрати, пов'язані з інфляцією та відбудовою за принципом «краще, ніж було» відповідно до стратегії відбудови України, пріоритетом якої є досягнення вуглецевої нейтральності, а також проведення реформ і розбудова інституційного потенціалу з метою виконання критеріїв вступу до Європейського Союзу.

109 Адміністративні будівлі не включають об'єкти охорони здоров'я та освіти.

110 Точність і покриття даних щодо шкоди, завданої областям, відрізняються в залежності від типу активу та області, що обумовлено обмеженнями в зборі даних на місцях та верифікацією цих даних, змінами контролю за територіями та порушеннями роботи, спричиненими війною. Проблема розбіжностей даних вирішується за допомогою інформованих припущень та екстраполяцій, ґрунтуючись на звітах про довоєнну базу інформації, обмежених супутникових знімках видимих пошкоджень, даних про географічну локацію конфліктних подій та неофіційних свідченнях місцевих експертів та органів влади. Оцінена сума завданої шкоди не є точною, вона є радше індикативною та відображає масштаб шкоди.

111 Оцінки збитків не враховують збільшених витрат, що стосуються підвищеної вартості пального.

112 В період з березня до грудня 2022 року надходження до місцевих бюджетів збільшувались, порівнюючи з тим самим періодом у 2021 році. Це збільшення пояснюється підвищенням компонента податку на доходи фізичних осіб у регіональних надходженнях серед 20 областей (тобто не спостерігалось жодних втрат таких надходжень). Ймовірним поясненням цього є значне підвищення зарплат в оборонній та ІТ галузях та відповідне збільшення цифри вступу до лав армії.

113 Муніципальні надходження із власних джерел складаються з місцевих податків і зборів (наприклад, єдиний податок, земельний і майновий податок, і збори), збори за користування не комунальними послугами, адміністративні збори та будь-які місцеві надходження коштів. Втрати надходжень до місцевих бюджетів обумовлюються переважно втратами надходжень від власних джерел, що зумовлено зменшенням ймовірності сплати та збору місцевих податків і зборів, зменшенням обсягів надання місцевих адміністративних послуг та звільнень від сплати податків, виключень і обмежень, що передбачені військовим бюджетним кодексом, який залишався діяти протягом періоду оцінки.

114 Галузеві оцінки збитків залежали від наявних даних про місцеві бюджети та припущень, зроблених відповідно до аналізу інтенсивності конфлікту, військового бюджетного кодексу та довоєнної базової інформації про поводження з твердими побутовими відходами, тарифів і обсягів переробки таких відходів.

Роль органів місцевого самоврядування у відновленні й відбудові є життєво важливою та виходить за межі виключно муніципальних активів. Органи місцевого самоврядування відіграють ключову роль у реалізації, координації і планування заходів, передбачених функціональними секторами та профільними міністерствами. Це додатково зумовлює необхідність застосування інтегрованого та орієнтованого на місцерозташування підходу на місцевому рівні. Окрім цього для подолання ймовірних викликів, пов'язаних із обмеженими ресурсами та нестабільними грошовими потоками протягом періоду відновлення, органам місцевого самоврядування, особливо у великих містах, необхідно буде провести обґрунтоване визначення пріоритетних потреб із відповідним встановленням черговості виконання заходів із відновлення і відбудови. Також необхідно покращити потенціал місцевого впровадження для забезпечення можливості старту заходів із відновлення і відбудови.

Сума короткострокових потреб дорівнює 1,7 мільярдів доларів США з акцентом на необхідності підтримки надання послуг, включно з хабами внутрішньо переміщених осіб (ВПО), а також посилення місцевого технічного і операційного потенціалу з метою уможливлення проведення наступних етапів відбудови. Перший крок полягатиме у створенні необхідної моделі та інституційних заходів для виконання передбачених робіт із відбудови. Наприклад, розчищення і вивезення відходів руйнування, що необхідно здійснити у всіх секторах на початковому етапі відбудови і відновлення, відповідає повноваженням органів місцевого самоврядування та прямо пов'язане із компетенцією сектору поводження з твердими відходами. Тому в короткостроковій перспективі найбільш нагальні потреби стосуватимуться (i) підтримки надання послуг, що також може включати ремонт і відбудову критично важливих об'єктів, таких як цвинтарі, центри надання адміністративних послуг, облаштування тротуарів та вуличного освітлення, (ii) швидкого спрямування додаткових інвестицій в сектор поводження з відходами, та (iii) формулювання місцевих стратегій і планів реалізації з відновлення і відбудови. Початок проведення відновлення і відбудови також залежить від створення чітких пріоритетів та послідовності інвестицій, спираючись на технічні оцінки та збори даних на місцевому рівні, а також від сприятливого інституційного і правового середовища для реалізації планів.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

Для задоволення нагальних потреб, а також для підготовки необхідних умов для подальших інвестицій необхідно 200 мільйонів доларів США (Таблиця 48). У 2023 році нагальні потреби включатимуть продовження надання послуг в хабах ВПО, таких як Харків та Дніпро. Також важливо буде здійснити закупівлю активів (сміттєвозів, контейнерів для сміття) для того, щоб органи місцевого самоврядування могли і далі надавати послуги щодо поводження з відходами, спрямовувати ресурси для забезпечення санітарного благополуччя і безпечної роботи, а також здійснювати управління полігонами твердих побутових відходів і сміттєзвалищ. Інвестиції в активи сектору поводження з відходами є життєво важливим для продовження досягнення зусиль з вивезення відходів руйнування, особливо у прифронтових областях, та в областях, де проживає значна частка ВПО. Такі території потребують термінового вивезення відходів руйнування, та мають додаткові потреби в управлінні відходами. Потреби в 2023 році також враховують витрати на створення фундаментальної моделі й основи для проведення відновлення і відбудови, а також включають такий важливий захід, як технічно-інженерні дослідження, оновлення планів просторового розвитку, планів відновлення та визначення пріоритетів на місцевому рівні.

Обмеження і рекомендації для майбутніх оцінок

Для майбутніх розробок щодо збору даних та оцінки може бути корисним проведення розподілу інфраструктурних об'єктів в розрізі міст та у сільській місцевості, а також регулярне підсумування загальнодержавних даних, перевірки на місцевому рівні. Інфраструктурні потреби та потреби в наданні послуг, підходи до надання послуг та витрати на такі послуги у містах сильно відрізняються від тих, що існують у сільській місцевості. Зокрема, потенціал міст значно відрізняється від потенціалу менших за розміром населених пунктів або пунктів сільської місцевості. Зведення даних у категорії залежно від рівня урбанізації може забезпечити краще розуміння конкретної контекстуальної політики та вимог до фінансування. Також у нагоді може стати посилення уваги щодо збору даних про об'єкти, які утримуються та знаходяться у володінні місцевих органів самоврядування, для систематично-

го підсумування на загальнодержавному рівні. Краща координація між місцевим і державним рівнями може також допомогти у досягненні успіху в процесі виконання відповідних робіт із відновлення. Регулярний збір даних на місцевому рівні, в розрізі міст та сільської місцевості, може допомогти покращити моніторинг надання місцевих послуг та сформувати інвестиційні пріоритети на загальнодержавному рівні. Стосовно цієї оцінки, в більшості випадків дані були або

неповними, або не перевіреними, що означає, що система звітування даних про об'єкти комунальної сфери потребує покращення. Представлені дані щодо втрат та завданої шкоди значною мірою були екстрапольовані на основі аналізу інтенсивності характеру війни у розрізі областей та базувались на основі обґрунтованих припущень та інформації, отриманої з різних джерел. Результати оцінки є орієнтовними і не можуть бути прийнятими за точні величини.

Таблиця 46. Завдана шкода, збитки та потреби станом на 24 лютого 2023 року в розрізі областей (млн дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Потреби
Черкаська	7,6	69,6	19,7
Чернігівська	116,3	47,7	277,6
Чернівецька	4,2	16,3	10,4
Дніпропетровська	37,8	245,2	93,3
Донецька	477,5	584,8	1 146,9
Івано-Франківська	0,6	16,2	3,5
Харківська	178,9	448,7	428,4
Херсонська	239,3	234,1	571,0
Хмельницька	1,7	18,5	5,3
Кіровоградська	12,0	17,0	30,2
м. Київ	18,1	235,5	45,6
Київська	147,1	140,3	348,6
Луганська	628,5	236,5	1 504,3
Львівська	7,8	50,8	21,4
Миколаївська	156,3	54,2	370,6
Одеська	14,2	89,0	35,2
Полтавська	7,0	32,5	19,0
Рівненська	1,3	14,9	3,8
Сумська	95,7	43,0	224,4
Тернопільська	-	12,3	1,2
Вінницька	11,2	24,7	28,5
Волинська	1,0	13,3	3,2
Закарпатська	0,8	16,6	4,1
Запорізька	171,3	284,8	411,4
Житомирська	42,2	40,5	99,6
Загальнонаціональний рівень (не розподілено)	10,0	-	24,1
Всього	2 388,5	2 987,0	5 731,3

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: - = не оцінювалось, Збитки включали період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року).

Таблиця 47. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія потреб	Види діяльності/інвестиції	Коротко-строкові (2023–2026)	Середньо- та довгострокові (2027–2033)	Всього (2023–2033)
Потреби у відбудові	Відбудова активів	315,3	3 257,2	4 030,6
	Технічні роботи, включно з розробленням документації з планування, та покращення інституційних процесів	240,8	171,4	
	Вивезення та утилізація відходів руйнування	45,8	-	
Потреби у відновленні надання послуг	Підтримка надання послуг і покращення рівня надання послуг у центрах для ВПО	129,3	116,6	1 700,7
	Ремонт і стабілізація пріоритетної суспільної інфраструктури та інфраструктури надання послуг	429,9	175,0	
	Координоване та ефективне вивезення відходів руйнування та покращений потенціал поводження з відходами	259,7	-	
	Операційні витрати — товари, обладнання і інфраструктура	298,6	291,6	
Всього		1 719,4	4 011,9	5 731,3

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Таблиця 48. Оцінені на 2023 рік пріоритетні потреби відновлення (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія потреб	Вид пріоритетної діяльності/інвестицій	Оцінені витрати
Потреби у відбудові	Ремонти інфраструктури критичної мобільності та комунальної інфраструктури, включно з критично важливими центрами надання адміністративних послуг	16
	Технічна підтримка планування місцевого відновлення (зокрема плани просторового розвитку, землеустрій, техніко-економічні обґрунтування та інженерні дослідження, тощо.)	70,2
Потреби у відновленні надання послуг	Продовження надання основних послуг у прифронтових областях, у повернутих під контроль уряду України територіях та в центрах для ВПО	41,4
	Інвестиції в обладнання для продовження надання послуг поводження з твердими відходами	30,1
	Вивезення відходів руйнування для продовження надання послуг	42,9
Всього		200,6

Джерело: команда з проведення оцінювання.

НАСКРІЗНІ СЕКТОРИ

ОХОРОНА ДОВКІЛЛЯ, ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ ТА ЛІСОВЕ ГОСПОДАРСТВО

Контекст

Війна продовжується протягом останніх 12 місяців, і шкода, завдана довкіллю, продовжує накопичуватися та посилюватися, порівнюючи з тим, що було визначено у межах RDNA1. Додаткового впливу зазнали практично всі компоненти довкілля, зокрема повітря, вода, ґрунт та біота. Пошкодження інфраструктури, спричинене війною, як-от пошкодження небезпечних промислових об'єктів та енергетичних установок (наприклад, електростанцій, нафто-сховищ та нафтопереробних заводів), а також руйнування житлових та комерційних будівель, які можуть містити азбест, збільшує забруднення довкілля. Сільськогосподарські угіддя, ліси, водні та інші екосистеми зазнали прямого чи опосередкованого впливу, зокрема через наявність мінних полів або нерозірваних боеприпасів, утворення воронки від інтенсивних обстрілів, спричинення лісових пожеж, а також через відсутність доступу та можливостей управління.

Війна загострила наявні екологічні проблеми в Україні. До початку війни Стратегія національної екологічної політики України на період до 2020 року¹¹⁵ визначала кілька ключових екологічних проблем: забруднення повітря; якість водних ресурсів та деградація ґрунтів; управління твердими відходами; втрата біорізноманіття; проблеми, пов'язані з наслідками для здоров'я населення.

Оцінка завданої шкоди та збитків

Завдана шкода в лісовому господарстві оцінюється на рівні понад 1,5 мільярда доларів США, а збитки – у 523 мільйони доларів США. Шкода внаслідок пожеж охоплює 183 181 га¹¹⁶ переважно в Донецькій, Харківській та Луганській областях, де вона зумовлює високу оцінку шкоди лісовим масивам та дорогам. Шкода, завдана запасам вирощуваних рослин обсягом 43,1 мільйона м³, еквівалентна дворічній валці лісу по всій державі та становить 93 відсотки від 1,5 мільярда доларів США фінансової шкоди (Таблиця 49). Крім того, як такі, що потребують ремонту, оцінюються приблизно 275 км доріг. Близько 1,8 мільйона га, або 20 відсотків лісу, зараз недоступні через мінування. Це відповідає 62% фінансових збитків, які оцінюються обсягом 523 мільйонів доларів США, а решта пов'язана з нездатністю лісу забезпечити різноманітні екосистемні послуги.

Завдана шкода, пов'язана з викидами парникових газів (ПГ), перевищує 3 мільярди доларів США. За допомогою коефіцієнтів, розроблених Міжурядовою групою експертів з питань зміни клімату (IPCC), та кількості гектарів лісів та «природних ландшафтів», які постраждали від пожеж, загальні викиди CO₂eq (в еквіваленті вуглекислого газу) оцінені на рівні 28 468 136 тонн та 528 471 тонн відповідно. За поточної ціни на вуглецеві квоти у 100,34 євро¹¹⁷ це дорівнює вартості викидів ПГ

115 Уряд України, Національна екологічна політика на 2011-2022 роки, [Посилання](#); див. також FAO Aquastat, Country Profile: Ukraine, 2015, [Посилання](#).

116 Кода внаслідок пожеж у лісовому господарстві (183 184 га) розрахована за даними Інформаційних бюлетенів Регіонального Східноєвропейського центру моніторингу пожеж за всіма областями, окрім Миколаївської, для якої були використані дані Державного Агентства Лісових Ресурсів України.

117 Ембер, «Відстежувач цін на вуглецеві квоти» (доступ 21 лютого 2023 р.), [Посилання](#).

у 3 083 мільйони доларів США. Збитки, спричинені лише екосистемним послугам внаслідок пожеж у «природних ландшафтах», розраховувалися відповідно до масштабу пожеж, про які повідомляється у щомісячних Інформаційних бюлетенях, і вартості неринкових екосистемних послуг, пов'язаних із пасовищами, у розмірі 337 доларів США на га-1 в Україні.¹¹⁸ Було спалено понад 440 000 га природних ландшафтів, і щорічні збитки становлять 148 мільйонів доларів США, або 371 мільйон доларів США за 30-місячний період збитків, який використовується у цьому звіті.

Загальні збитки від забруднення повітря оцінюються на рівні 14 мільярдів доларів США, причому їх більшість припадає на забруднення частинками $PM_{2.5}$ від лісових та лугових пожеж (13,9 мільярда доларів США), за якими йдуть пожежі на нафтоховищах (122 мільйони доларів США) та знищення бойових військових машин (2 мільйони доларів США). Обсяги викидів визначаються відповідно до Технічного посібника з підготовки національних кадастрів викидів (рекомендацій Програми співробітництва з моніторингу та оцінки перенесення на великі відстані забруднювальних речовин над європейською територією / Європейського агентства з охорони довкілля, ЕМЕР/ЕЕА)¹¹⁹ та множаться на коефіцієнти, що враховують небезпеку, вплив на довкілля та масштаб подій, а також одиничну вартість. Одинична вартість відповідає ставці податку на викиди зі стаціонарних джерел (Наказ Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України від 13 квітня 2022 р. № 175¹²⁰ та ст. 143 Податкового кодексу¹²¹).

Потреби у відбудові та відновленні, зокрема за принципом «краще, ніж було» (build back better)

Були оновлені потреби на відбудову та відновлення лісового господарства та оцінені потреби щодо нарощування потенціалу в еко-

логічному врядуванні (Таблиця 50). Лише потреби лісового господарства на відбудову за принципом «краще, ніж було» оцінені у понад 1 мільярд доларів США на період 2023–2033 років. Переважно вони пов'язані з відновленням лісів, кадровим забезпеченням для потреб відбудови та обслуговування, технікою для лісозаготівлі та транспортування лісу, а також ремонтом доріг. Діяльність з нарощування потенціалу для зміцнення екологічного врядування потребуватиме, за оцінками, 420 мільйонів доларів США, переважно для екстреного стримування та очищення у зв'язку з забрудненням довкілля. Хоча потреби, пов'язані з забрудненням атмосфери, не оцінюються, оновлення даних у межах RDNA2 відображає, що масштаб оцінених обсягів завданої шкоди та зазнаних збитків призведе до значних потреб на відбудову, які мають бути оцінені пізніше. Важливо, що зусилля з відбудови повинні відображати потребу України у трансформації на користь «зеленої» та вуглецево-нейтральної економіки, яка узгоджується з екологічними та кліматичними цілями ЄС.

Потреби лісового господарства переважно є двовекторними. По-перше, у 2023–2026 роках необхідно відновити ланцюги постачання лісозаготівлі та деревооброблення, аби забезпечити постачання життєво важливої сировини експортно-орієнтованим компаніям, що сприяють підтримці зайнятості в сільській місцевості та створюють додану вартість. У лісовому господарстві й надалі є достатні ресурси, і вони досі доступні; проте для забезпечення сталості будуть потрібні складне програмне забезпечення та системи управління. По-друге, сам ліс протягом 2027–2033 років необхідно відновити тією мірою, щоб максимізувати пов'язані з ним екосистемні послуги, зокрема послуги забезпечення, які можуть приносити дохід та забезпечувати відновлювану та низьковуглецеву сировину для відбудови за принципом «краще, ніж було». Підготовка до такого лісовідновлення має стартувати негайно, починаючи з відновлення та розширення мережі

118 Соловій І. та ін. Інтеграція оцінки екосистемних послуг у планування землекористування: приклад українських сільськогосподарських ландшафтів, Ліси 12, № 11 (2021 р.): 1465, [Посилання](#).

119 Європейське агентство з охорони довкілля, Посібник Програми співробітництва з моніторингу та оцінки перенесення на великі відстані забруднювальних речовин над європейською територією / Європейського агентства з охорони довкілля з питань інвентаризації викидів забруднювачів повітря 2019 р. Технічні вказівки з підготовки національних кадастрів викидів», звіт Європейського агентства з охорони довкілля № 13/2019, 2019 р. (ЕЕА, ЕМЕР/ЕЕА Air Pollutant Emission Inventory Guidebook 2019: Technical Guidance to Prepare National Emission Inventories,“ EEA Report No. 13/2019, 2019), [Посилання](#).

120 [Посилання](#).

121 [Посилання](#).

сучасних розсадників саджанців із закритою кореневою системою.

Діяльність з **нарощування потенціалу** має зосереджуватися на підготовці українських співробітників за наступними напрямками для (i) відновлення роботи мереж екологічного моніторингу, а також інфраструктури лабораторій для аналізу ключових середовищ довкілля (повітря, поверхневих вод, ґрунтових вод, ґрунтів тощо); (ii) пріоритетних дій з очищення довкілля для видалення джерел забруднення та усунення шляхів забруднення для чутливих об'єктів; (iii) будівництво та введення в експлуатацію інфраструктури контролю забруднення довкілля (наприклад, підприємств з переробки небезпечних відходів, спроектованих сміттєзвалищ, водоочисних споруд) з дотриманням принципу відбудови «краще, ніж було» та використанням «зелених» технологій; (iv) створення подальшої програми екологічного моніторингу для оцінки ефективності ліквідації екологічних наслідків.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

Лісове господарство. У 2023 році пріоритетом має стати збереження наявного обладнання та його переміщення в безпечніші зони. Лісовпорядне виробниче об'єднання «Укрдержліс-проект», за потреби, має бути відновлене або передислоковане. Виробниче об'єднання має посилити підтримку централізованого стратегічного лісового планування, щоб мінімізувати довгостроковий вплив війни на лісові та екосистемні ресурси. У координації зі стратегічним плануванням, слід відновити або перемістити сучасні потужності розплідників закритого кореневого типу, якщо необхідно, з акцентом на збалансоване відновлення та задоволення довгострокових потреб деревообробного сектору, а також надання інших кліматично стійких екосистемних послуг. Необхідно почати розглядати питання адміністративного функціонування та мобільності персоналу, включно з ремонтом та наданням офісу, транспортних засобів та обладнання. На решту 2023 року пропонується оцінити 10 відсотків запропонованої вартості відновлення, із врахуванням 30-відсоткової премії на відбудову «краще, ніж було». У той час як 2023 рік слід використати для того, щоб закласти основи для сталого довгострокового планування, у 2024 році стане можливим відновити парк лісозаготівельного обладнання із залученням сучасної техніки.

Нарощування потенціалу та екологічні оцінки. До негайних пріоритетів належать (i) вирішення питання надзвичайних екологічних ситуацій з метою локалізації та очищення від небезпечних матеріалів та забруднення, які становлять безпосередній ризик; (ii) проведення попередньої польової оцінки 5-7 пріоритетних забруднених ділянок, які становлять найбільший ризик для здоров'я людини та вразливих екосистем; (iii) надання підтримки у нарощенні потенціалу з метою розв'язання проблеми забруднення довкілля та наслідків війни (Таблиця 51).

Обмеження і рекомендації для майбутніх оцінок

Це оновлення враховує потреби, пов'язані з лісовим господарством та нарощуванням потенціалу. Потреби у зв'язку з пожежами природного ландшафту можна оцінити лише після детальної оцінки завданої шкоди. Оцінка потреб у зменшенні забруднення повітря потребує подальших оцінок для кожного сектору (енергетики, транспорту, добувної промисловості, металургії, хімічної промисловості, міського господарства тощо) на основі застосування передових практик та сучасних технологій, як це і заплановано. Аналіз з питань нарощування потенціалу в основному є якісним, але забезпечує певні оцінки щодо майбутніх потреб.

На оцінку RDNA2 негативно вплинула відсутність даних щодо різних аспектів впливу війни на довкілля в Україні. Доступні дані неповні або не пройшли перевірку, пов'язану з цілісністю польових даних. Це означає, що неможливо було оцінити завдану шкоду та потреби через забруднення ґрунту, води та екосистем, зокрема морського середовища, або довгострокові наслідки для кліматичних змін та біорізноманіття. Крім того, поки що неможливо було оцінити фактичну шкоду завдану здоров'ю населення від забруднення, включно з впливом від забруднення повітря чи азбестом, оскільки дані про вплив невідомі. При оцінці лісових пожеж, у звіті RDNA1 покладалася на дані, зібрані за допомогою дистанційного зондування. Однак дані польової перевірки Держлісагентства України показали значно менші збитки від лісових пожеж, у деяких випадках на кілька порядків, зокрема на територіях, куди був безперешкодний доступ. Ця розбіжність свідчить про важливість перевірки на місці як параметра перевірки, де це можливо, для визначення масштабу завданої шкоди та потреб на відновлення. Тривають заходи щодо

поступового покращення оцінок лісових пожеж в Україні, спричинених триваючою війною.

Важливо, щоб уряд України визначив екологічні небезпеки війни, а також визнав пріоритети та впровадив на практиці заходи з мінімізації екологічних ризиків для громадського здоров'я. Це вимагатиме оцінки небез-

печних забруднювачів довкілля, які впливають на здоров'я українців, а також визначення тих екологічних небезпек, які потребують негайної уваги. Така структура допоможе визначити першочергові потреби з очищення та міститиме безпрограшні заходи, які можна впровадити під час війни.

Таблиця 49. Завдана шкода, збитки та потреби (млн дол. США)

Область	Шкода	Збитки	Потреби (всього)
Черкаська	-	-	5,9
Чернігівська	67,9	102,7	50,2
Чернівецька	-	-	4,4
Дніпропетровська	-	-	3,3
Донецька	322,3	55,6	182,8
Івано-Франківська	-	-	10,7
Харківська	444,0	79,1	254,1
Херсонська	106,0	31,2	61,1
Хмельницька	-	-	4,9
Кіровоградська	-	-	3,1
Київська	183,9	63,2	114,5
Луганська	326,0	87,4	186,8
Львівська	-	-	11,6
Миколаївська	19,1	4,6	12,5
Одеська	-	-	3,8
Полтавська	-	-	4,6
Рівненська	-	-	13,6
Сумська	1,0	53,5	8,5
Тернопільська	-	-	3,4
Вінницька	-	-	6,5
Волинська	-	-	11,7
Закарпатська	-	-	12,3
Запорізька	15,5	15,1	10,5
Житомирська	51,9	30,8	47,6
Україна (без конкретизації регіону)	-	-	425,0
Всього	1 537,7	523,2	1 453,3

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: - = не оцінювалося; дані про збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення (з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року).

Таблиця 50. Потреби на відновлення та відбудову станом на 24 лютого 2023 року (млн дол. США)

Категорія	Типи заходів / інвестицій	Коротко-строкові (2023-2026)	Середньо- та довгострокові (2027-2033)	Всього (2023-2033)
Потреби на відбудову у лісовому господарстві	Лісовідновлення, обладнання, ремонт доріг, лісові розсадники	274,5	582,7	857,2
Потреби на відновлення надання послуг у лісовому господарстві	Забезпечення персоналу для проведення відбудови та обслуговування, нарощування потенціалу, інформаційна система лісового господарства	67,1	108,9	176,1
Потреби на відбудову з нарощування потенціалу	Екологічна оцінка, навчання та очищення	90,2	329,8	420,0
Всього		431,8	1 021,5	1 453,3

Джерело: команда з проведення оцінювання..

Таблиця 51. Орієнтовні пріоритетні потреби відновлення 2023 році станом на 24 лютого 2023 року (млн дол. США)

Категорія	Типи пріоритетних заходів / інвестицій	Оціночна вартість
Потреба на відбудову у лісовому господарстві для будівництва двох розсадників та придбання лісозаготівельної техніки	Відбудова/перенесення сучасних розплідників закритого кореневого типу	0,5
Потреби на відновлення надання послуг у лісовому господарстві	Відновлення/реконструкція офісів, активів, транспортних засобів; відновлення ролі ВО «Укрдержліспроект»	6,1
Потреби на відбудову з нарощування потенціалу та екологічних оцінок	Оцінка 5-7 забруднених ділянок, , навчання з питань оцінку забруднення довкілля, заходи з очищення	5
Всього		11,6

Джерело: команда з проведення оцінювання.

РЕАГУВАННЯ НА НАДЗВИЧАЙНІ СИТУАЦІЇ ТА ЦИВІЛЬНИЙ ЗАХИСТ

Контекст

Сектор реагування на надзвичайні ситуації та цивільного захисту разом з відповідними компетентними органами був на передовій у реагуванні на негайні потреби, спричинені шкодою, пов'язаною з війною. З початку війни Державна служба України з надзвичайних ситуацій (ДСНС) активно надає необхідну та невідкладну допомогу вразливим групам населення. ДСНС є центральним органом виконавчої влади, відповідальним за цивільний захист і управління ризиками катастроф в Україні та координується Міністерством внутрішніх справ¹²². До сфери діяльності ДСНС, визначеної у Кодексі цивільного захисту, належать, зокрема, реагування на надзвичайні ситуації, робота аварійно-рятувальних і пошуково-рятувальних служб, пожежно-рятувальних підрозділів, гідрометеорологічна діяльність, організація евакуаційних заходів¹²³.

Війна загострила проблеми, які існують у секторі. Навіть до початку війни в лютому 2022 року, повідомлялося, що техніка та транспортні засоби ДСНС були застарілими, а зіткнувшись до того ж з наслідками війни, таке обладнання було доведено до межі можливостей. Швидкість та ефективність заходів з реагування на надзвичайні ситуації в Україні також були обмеженими через брак фінансування, що призвело до старіння та неналежного обслуговування об'єктів ДСНС, надмірного робочого навантаження працівників і використання застарілого

технічного обладнання для реагування на надзвичайні ситуації. Крім того, серйозним чинником ризику є наявність застарілого машинного парку в країні.

Оцінка завданої шкоди та збитків

Сукупна завдана шкода, зафіксована службами реагування на надзвичайні ситуації / цивільного захисту, сягає в грошовому вимірі 179,7 мільйона доларів США (Таблиця 52), що на 80 відсотків більше, ніж в період, охоплений RDNA1. Більша частина цієї суми (170,5 мільйона доларів США) пов'язана з пошкодженням або руйнуванням будівель, які переважно є власністю регіональних підрозділів ДСНС. Пошкодження в цій категорії зросли на 93 відсотки, порівнюючи з періодом RDNA1. Збільшення пошкоджень будівель зумовлене не так пошкодженнями нових будівель, як збільшення частки зруйнованих будівель відносно частки пошкоджених (45% проти 55% відповідно). За територіальним розподілом найбільше пошкоджень будівель зафіксовано в Луганській, Харківській, Запорізькій та Донецькій областях. Шкода, завдана захопленням і знищенням транспортних засобів, становить 8,3 мільйона доларів США, водночас понад 60 відсотків шкоди, пов'язаної з транспортними засобами, припадає на Донецьку область.

Понесені збитки пов'язані насамперед з широкою залученістю ДСНС до аварійно-рятувальних операцій та операцій реагування на

122 ДСНС є компетентним органом України у рамках Конвенції (ЄЕК ООН – UNECE) про трансграничний вплив промислових аварій. ДСНС також активно працює з Офісом ООН зі зменшення ризику стихійних лих (UNDRR) над впровадженням Сендайської рамкової програми зі зменшення ризику стихійних лих на 2015–2030 роки.

123 До складу ДСНС входять 25 органів обласного рівня, які керують діяльністю служб реагування на надзвичайні ситуації, включно з пожежно-рятувальними підрозділами та оперативними-комунікаційними центрами. Система раннього виявлення загрози та оповіщення населення ДСНС підтримується Українським гідрометеорологічним центром і охоплює як гідрометеорологічні умови, так і геофізичні процеси. Штат ДСНС налічує 59 039 осіб (включно з 36 000 осіб, які надають першу допомогу), з яких 12 469 (21 відсоток) становлять жінки та 46 570 (79 відсотків) – чоловіки.

надзвичайні події, що призвело до додаткових витрат у сумі 473,3 мільйона доларів США. З початку війни ДСНС була задіяна у 82 007 аварійно-рятувальних операціях з ліквідації наслідків обстрілів та погасила 14 008 пожеж, що виникли внаслідок обстрілів. Надаючи невідкладну допомогу соціально незахищеним групам населення, ДСНС врятувала 3 935 осіб та надала психологічну допомогу 203 485 особам. Враховуючи, що цю масштабну роботу було виконано без збільшення кількості персоналу, збитки, пов'язані з додатковими годинами праці (підвищення зарплати на 30 тисяч гривень відповідно до вимог воєнного часу до лютого 2023 року), зросли удвічі.

Війна завдала значних пошкоджень інфраструктурі, що значно збільшило ризик промислових аварій, які можуть мати негативні наслідки також для сусідніх та/або прибережних країн. Великі промислові аварії, включно зі спричиненими війною, є реальними ризиками в Україні та можуть мати серйозні та довгострокові наслідки, які посилюють людські страждання та завдають серйозної екологічної та економічної шкоди. Триваюча війна вже знищила численні промислові об'єкти, що призвело до витoku нафти та викиду інших небезпечних хімічних речовин.

Потреби у відбудові та відновленні, зокрема, за принципом «краще, ніж було» (build back better)

Більшість потреб у цьому секторі пов'язані із загальним удосконаленням служби цивільного захисту. З огляду на те, що війна триває, ДСНС продовжує надавати невідкладну підтримку громадянам у межах пошуково-рятувальних операцій. Отже, першочергові короткострокові заходи мають бути пов'язані із закупівлею нових транспортних засобів для реагування на надзвичайні ситуації та пожежогасіння на заміну транспортних засобів, які було захоплено або знищено (Таблиця 53).

У середньо- та довгостроковій перспективі у центрі уваги має бути надання підтримки сис-

темі цивільного захисту, яку обтяжувало невідповідне та застаріле технічне обладнання. Нині потрібне обладнання для підтримки розширення річкових/морських рятувальних команд, мобільних командно-диспетчерських пунктів і мобільних підрозділів знезараження. Для комплексних аварійних операцій необхідні також додаткові транспортні засоби, такі як важкі аварійні вантажівки та пожежні вантажівки з драбинами, які можуть подовжуватися на 30–50 м. На 12-му засіданні Конференції сторін Конвенції ЄЕК ООН про транскордонний вплив промислових аварій (30 листопада – 1 грудня 2022 р.) Україна представила свої поточні потреби та виклики, пов'язані із запобіганням промисловим аваріям, підготовленістю до них та належним реагуванням. Зокрема, Україна домагається забезпечення постачання електроенергії до небезпечних об'єктів; отримання спеціального аварійно-рятувального обладнання; експертної підтримки для подальшого приведення національного законодавства у відповідність до Конвенції після нещодавнього приєднання до неї України¹²⁴; допомоги технічних місій у сприянні реалізації Конвенції; продовження транскордонної співпраці в басейнах річок, таких як дельта Дунаю; відновлення критичної інфраструктури; вирішення нагальних проблем охорони довкілля в басейні річки Дністер.

Серед об'єктів, пошкоджених або зруйнованих обстрілами, пріоритетній відбудові та ремонту мають підлягати будівлі ДСНС та гідрометеорологічної служби. Потрібно буде також вдосконалити систему цивільного захисту через створення нових навчальних центрів, логістичних хабів, майданчиків і ангарів для гелікоптерів та укриттів на об'єктах цивільного захисту.

Врешті-решт, зосереджуючись на необхідності надання негайної підтримки, дуже важливо також підтримувати та посилювати потенціал ДСНС. ДСНС має бути не лише в змозі реагувати на пошкодження, пов'язані з війною, та пом'якшувати їх негативні наслідки, але й надалі брати участь у загальних заходах, спрямованих на попередження надзвичайних ситуацій та забезпечення готовності до них на національному та регіональному рівнях. Для цього необхідно зміцнювати державне управління, посилювати

¹²⁴ У 2022 році Україна стала стороною Конвенції ЄЕК ООН про транскордонний вплив промислових аварій. Приєднання стало завершенням багаторічної роботи у сфері промислової безпеки, яка вважається надзвичайно важливою з огляду на високий рівень індустріалізації України, значну хімічну промисловість і багаті запаси мінеральних ресурсів. ЄЕК ООН, "Україна приєднується до Конвенції ЄЕК ООН про транскордонний вплив промислових аварій" (UNECE, "Ukraine Joins UNECE Convention on the Transboundary Effects of Industrial Accidents,") 14 липня 2022 року, [Посилання](#).

законодавство та формувати й впроваджувати політику щодо управління ризиками стихійних лих та пом'якшення їх наслідків, включно з оцінкою ризиків і вразливості, а також розроблення відповідних заходів.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

З огляду на те, що нині пріоритетом системи цивільного захисту є надання невідкладної допомоги громадянам під час війни, яка триває, нагальна потреба полягає насамперед у забезпеченні аварійно-рятувальної та пожежної техніки. Кількість таких транспортних засобів зменшилася через їх знищення та захоплення, а попит на них зріс внаслідок прохань про підтримку в аварійно-рятувальних операціях. Тому пріоритетним заходом у 2023 році є закупівля транспортних засобів на суму 117 мільйонів доларів США (Таблиця 54). Крім того, слід усунути завали й сміття з постраждалих будівель ДСНС, щоб забезпечити нормальне функціонування всіх підрозділів ДСНС (13 мільйонів доларів США).

Під час складання бюджету потреб у цивільному захисті на 2023 рік слід врахувати, що 48 частково пошкоджених будівель ДСНС було відремонтовано до стану їх придатності для використання (інвестовано 0,3 мільйона доларів США). Крім того, загалом було закуплено 115 транспортних засобів (на суму 23,6 мільйона доларів США), а 291 транспортний засіб було передано в межах міжнародної гуманітарної допомоги (вартістю 12,1 мільйона доларів США).

Обмеження і рекомендації для майбутніх оцінок

Ця оцінка ґрунтується на тих самих принципах і припущеннях, що й RDNA1. Дані початкового рівня та дані щодо обсягу завданої шкоди і понесених збитків були надані ДСНС. З огляду на те, що війна триває та продовжуються атаки на інфраструктуру, а отже, зростає кількість операцій реагування на надзвичайні ситуації, які здійснює ДСНС, ця оцінка враховує навантаження і складні умови, в яких функціонує цей сектор.

Таблиця 52. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Потреби
Черкаська	-	13,4	28,4
Чернігівська	5,4	11,2	29,6
Чернівецька	-	10,3	21,8
Дніпропетровська	1,0	34,	58,8
Донецька	24,1	47,1	164,4
Івано-Франківська	-	15,6	16,3
Харківська	37,3	30,5	111,4
Херсонська	2,9	12,0	135,9
Хмельницька	-	14,2	25,3
Кіровоградська	-	10,4	19,7
Київ (місто)	1,1	34,0	42,4
Київська	9,7	20,8	78,2
Луганська	48,4	30,6	229,2
Львівська	-	28,6	53,6
Миколаївська	8,9	12,7	83,9
Одеська	0,6	27,1	30,1
Полтавська	1,1	15,6	24,8
Рівненська	-	13,2	34,4
Сумська	3,9	12,0	23,4
Тернопільська	-	11,8	22,2
Вінницька	-	17,4	26,3
Волинська	-	11,8	15,6
Закарпатська	-	14,4	11,3
Запорізька	34,7	24,2	202,2
Житомирська	0,8	13,6	16,2
Всього	179,7	486,5	1 505,1

Джерело: команда з проведення оцінювання

Примітка: - = оцінювання не здійснювалося.

Таблиця 53. Потреби у відбудові та відновленні (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види діяльності/інвестицій	Коротко-строкова перспектива (2023–2026)	Середньо- та довгострокова перспектива (2027–2033)	Всього (2023–2033)
Потреби у відбудові	Будівлі	0	258,8	258,8
	Розчищення завалів	13,2	0	13,2
Потреби у відновленні надання послуг	Транспортні засоби	469,8	0	469,8
	Поліпшення послуг	0	763,2	763,2
Всього		483,0	1 022,1	1 505,1

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Таблиця 54. Оцінка найбільш пріоритетних потреб відновлення на 2023 рік (млн дол. США) станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види пріоритетної діяльності/інвестицій	Оцінка витрат
Потреби у відбудові	Розчищення завалів	13,2
Потреби у відновленні надання послуг	Транспортні засоби, що використовуються під час реагування на надзвичайні ситуації	117,5
Всього		130,6

Джерело: команда з проведення оцінювання.

ЮСТИЦІЯ ТА ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ

Контекст

Попри війну, що триває, сектор юстиції України, суди, прокуратура та Державна митна служба продовжили виконання своїх функцій. Ті елементи сектору юстиції та державного управління, які були створені та суттєво реформовані до війни, зокрема, Національне антикорупційне бюро України (НАБУ), Спеціалізована антикорупційна прокуратура (САП), Вищий антикорупційний суд (ВАКС) та Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК), продовжили працювати настільки ефективно та результативно, наскільки це можливо в нинішніх умовах. Було призначено нового Директора НАБУ. 88 відсотків судів України продовжували функціонувати протягом останнього року.¹²⁵ Було проведено понад 100 000 судових засідань онлайн, і надалі ухвалювалися рішення. Хоча 38 судів перебувають на територіях, непідконтрольних українській владі, суддів та персонал цих судів переведено для роботи до інших судів. Українські судді проходять навчання із проведення судових процесів для розгляду воєнних злочинів. Реформування сектору юстиції триває. Оновлена Вища рада правосуддя відновила свою роботу після призначення 15 членів, необхідних для кворуму, після того, як Етична рада завершила початковий етап своєї роботи з проведення оцінювання кандидатів на відповідність критерію професійної етики і доброчесності. Вища кваліфікаційна комісія суддів все ще не запрацювала, хоча Конкурсна комісія вже розпочала проведення співбесід з обраними кандидатами на початку 2023 року. Понад 2 000 вакантних посад у судовій системі залишаються незаповненими. ВАКС ухвалив 19 рішень протягом 2022 року, зокрема рішення про конфіскацію активів російських громадян відповідно до нового Закону України «Про санкції», а також заслухав понад 3 000 судових клопотань. Державна митна служба в Україні зазнала значного впливу війни. Багато митних постів було суттєво пошкоджено чи

навіть зруйновано. Доходи від митних зборів значно впали через суттєве зменшення обсягу торгівлі та обігу товарів, накладення ембарго на весь імпорт із Російської Федерації та зміни у митній політиці, зумовлені новими економічними реаліями. Від початку війни українська пенітенціарна система зіткнулася з надзвичайними викликами. За даними Міністерства юстиції, у 2022 році кожна третя пенітенціарна установа в Україні знаходилася у зоні активних бойових дій, та кожна десята - перебувала у районах, непідконтрольних уряду України.

Оцінка завданої шкоди та збитків

Війна суттєво вплинула на сектори юстиції та державного управління в Україні. Попри те, що суди, антикорупційні органи прокуратура та митна служба змогли продовжити надавати послуги, всі вони зазнали шкоди та збитків стосовно критично важливих людських і матеріальних ресурсів. Пенітенціарні установи та органи пробації також зазнали значної шкоди. Загальна шкода, починаючи з лютого 2022 року, обчислюється у 290 мільйонів доларів США. Харківська та Донецька області зазнали найбільшої шкоди (29,5 відсотків та 21,7 відсотків відповідно). Збитки досягли загалом 1,4 мільярда доларів США (Таблиця 55). Збитки зосереджені у Київській та Харківській областях, на які припадає 59,9 відсотка та 22 відсотки всіх збитків відповідно. Більш детальну інформацію про завдану шкоду і збитки у різних інституціях сектору юстиції та державного управління наведено нижче.

Прокуратура. Починаючи з лютого 2022 року, 67 будівель зазнали часткових пошкоджень та 7 будівель прокуратури було зруйновано із загальної кількості 784 будівлі. Загальна шкода, завдана Офісу Генерального прокурора (ОГП), становить майже 22 мільйони доларів США. Масштаб пошкоджень складає 5,1 мільйона доларів США у розрізі повністю зруйнованих будівель та 14,82 мільйона у розрізі частково

125 За даними Програми Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Правосуддя для всіх».

пошкоджених будівель. Найбільш суттєві пошкодження будівель спостерігаються у Харківській, Херсонській та Донецькій областях. Найбільше шкоди і збитків було встановлено у Харківській області (7,9 мільйона доларів США завданої шкоди та 0,7 мільйона доларів США збитків). Такий показник щодо Харківської області може бути пов'язаний із тим фактом, що частина області повернулася під контроль уряду України, а тому ОГП було легше встановити шкоду і збитки. Внаслідок війни інфраструктура САП не постраждала.

Судова влада. Від початку війни загальна завдана судовій системі шкода становить 119,1 мільйона доларів США, що включає пошкоджені й зруйновані будівлі, пошкоджені й зруйновані транспортні засоби, меблі та інший інвентар. Найбільше шкоди будівлям суду було завдано в Донецькій, Харківській та Миколаївській областях. Загальні збитки судової системи, переважно пов'язані з вартістю знесення будівель та розчищенням завалів, становлять 15,2 мільйона доларів США.

Установи зі сфери Міністерства юстиції (пенітенціарні установи та органи пробації). Загальна завдана шкода становить 125,3 мільйона доларів США, водночас більша частина шкоди припадає на пенітенціарні установи (123,8 мільйона доларів США). Найбільшої шкоди зазнали Харківська, Херсонська та Запорізька області. Із 3 556 будівель 311 було частково пошкоджено та 43 зруйновано. Завдана будівлям шкода оцінюється в 124,9 мільйона доларів США (88,9 мільйона доларів США у випадку частково пошкоджених та 36,02 мільйона доларів США у випадку зруйнованих). Збитки становлять 7,4 мільйона доларів США і переважно пов'язані з вартістю знесення будівель та розчищенням завалів.

Державна митна служба. Від початку війни митна служба втратила 43 будівлі, а ще 273 будівлі було частково пошкоджено. У Чернігівській області спостерігається найбільше зруйнованих будівель (21), а у Харківській області 173 будівлі було частково пошкоджено. Загальна шкода, завдана митній службі, становить 23,6 мільйона доларів США, з яких майже 16 мільйонів доларів США припадає на частково пошкоджені і зруйновані будівлі, а 7,6 мільйона доларів США – на пошкодження транспортних засобів, меблів та іншого інвентаря. На повністю зруйновані будівлі припадає 7,6 мільйона доларів США, а на частково пошкоджені будівлі – 8,4 мільйона доларів США. Завдана митній службі шкода є

найбільшою у Сумській, Харківській та Чернігівській областях.

Загальні збитки секторів юстиції та державного управління становлять 1,4 мільярда доларів США. Це включає 15,6 мільйона доларів США збитків судовій системі, 1,8 мільйона доларів США – прокуратурі, 1,4 мільярда доларів США – митній службі та 7,4 мільйона доларів США – пенітенціарним установам і органам пробації. Найбільша частина збитків митної служби, 1,4 мільярда доларів США, – це втрата плати за митні послуги (зменшення митних надходжень від постачання газу, нафтопродуктів та електроенергії становить понад 850 мільйонів доларів США), та ще 1,4 мільйона доларів США – це розчищення завалів та знесення зруйнованих і пошкоджених будівель. Велика частина збитків судової системи стосується витрат на розчищення завалів та знесення зруйнованих і пошкоджених будівель. Більшість збитків у прокуратурі стосується розчищення завалів та знесення будівель, а також витрат на придбання меблів, обладнання та іншого інвентаря для відремонтованих приміщень.

Потреби у відбудові та відновленні, зокрема за принципом «краще, ніж було» (build back better) —

Загальні потреби у відновленні та відбудові сектору юстиції та державного управління становлять 646,9 мільйона доларів США (Таблиця 56). Це включає приблизно 220,6 мільйона доларів США на короткострокові потреби та 426,2 мільйона доларів США на середньо- і довгострокові потреби. На Харківську та Донецьку області припадає найбільша частка як короткострокових, так і середньо-/довгострокових потреб. На судову систему припадає 265,3 мільйона доларів США із загальних потреб (90,2 мільйона доларів США короткострокових потреб і 175,1 мільйона доларів США середньо-/довгострокових потреб), тоді як на ОГП припадає 60,2 мільйона доларів США потреб загалом (27,9 мільйона доларів США короткострокових потреб і 32,3 мільйона доларів США середньо-/довгострокових потреб). На митну службу припадає 50,9 мільйона доларів США потреб загалом (16,2 мільйона доларів США короткострокових потреб і 34,7 мільйона доларів США середньо-/довгострокових потреб). Потреби пенітенціарної системи та органів пробації оцінюються у 270,5 мільйона доларів США (86,3 мільйона доларів США короткострокових по-

треб і 184,1 мільйона доларів США середньо-/довгострокових потреб). Найбільшою потребою і в коротко-, і в довгостроковій перспективі є відновлення та відбудова будівель суду, а також будівель прокуратури та митної служби. Митній службі також потрібно буде збільшити свою спроможність у західних областях, враховуючи переорієнтацію торговельних потоків до ЄС. Зрештою, митна служба зіткнеться із великою потребою у фінансуванні для заміни втрачених і пошкоджених транспортних засобів, меблів та іншого інвентаря.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

У 2023 році, враховуючи ситуацію із завданою шкодою та потреби установ цього сектору, до пріоритетних заходів слід включити розчищення завалів (25 мільйона доларів США) та початок відбудови (58,3 мільйона доларів США) (Таблиця 57). Деякі ресурси, хоча і менші (1,6 мільйона доларів США), також необхідні для потреб з відновлення надання послуг.

Обмеження та рекомендації для майбутніх оцінок

Відсутність даних про активи на непідконтрольних уряду України територіях є значним викликом у процесі оцінювання завданої шкоди та визначення майбутніх потреб із відбудови. Навіть після повернення Сумської, Чернігівської областей та більшої частини Харківської області під контроль уряду України було практично неможливо отримати доступ до митних об'єктів для проведення детального оцінювання шкоди, завданої будівлям і рухомому майну.

Цей аналіз включає дані лише частини інституцій Міністерства юстиції. Зокрема, включено дані пенітенціарних установ і органів пробації.

Дані інших інституцій Міністерства юстиції і дані Державної податкової служби не були включені до цього аналізу. Ця прогалина буде заповнена у наступних раундах оцінки.

Таблиця 55. Завдана шкода, збитки та потреби в розрізі областей (млн дол. США)

Область	Завдана шкода	Збитки	Потреби
Черкаська	0,5	0,0	1,0
Чернігівська	15,4	71,7	33,4
Дніпропетровська	4,2	0,6	9,5
Донецька	62,8	8,5	141,0
Харківська	85,6	314,5	191,0
Херсонська	42,0	84,6	96,6
Київ (місто)	0,1	853,6	0,2
Київська	5,8	0,5	12,9
Луганська	9,4	0,9	21,9
Львівська	5,1	0,1	10,9
Миколаївська	14,2	1,0	30,8
Полтавська	2,6	0,0	5,5
Сумська	9,1	37,1	20,2
Запорізька	29,4	52,3	63,3
Житомирська	3,8	0,4	8,5
Всього	290,0	1 425,9	646,9

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: не надано даних про шкоду для Чернівецької, Івано-Франківської, Хмельницької, Кіровоградської, Одеської, Рівненської, Тернопільської, Вінницької, Волинської та Закарпатської областей. Збитки охоплюють період у 18 місяців після спливу 12 місяців з моменту початку вторгнення [з 24 лютого 2022 року до 24 лютого 2023 року].

Таблиця 56. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види заходів/інвестиції	Коротко- строкові (2023–2026)	Середньо- і довгострокові (2027–2033)	Всього (2023–2033)
Потреби у відбудові	Судова система	61,3	143,1	204,4
	Міністерство юстиції	65,6	153,0	218,5
	Прокуратура	10,5	24,4	34,9
	Митниця	8,4	19,6	28,0
Потреби у відновленні надання послуг	Судова система	28,9	32,0	60,9
	Міністерство юстиції	20,8	31,2	52,0
	Прокуратура	17,3	7,9	25,2
	Митниця	7,8	15,1	22,9
Всього		220,6	426,2	646,9

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Таблиця 57. Оцінка пріоритетних потреб на 2023 рік (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види пріоритетних заходів/інвестиції	Обчислена вартість
Потреби у відбудові	Розчищення завалів	25,0
	Початок відбудови	58,3
Потреби у відновленні надання послуг	Транспортні засоби	1,6
Всього		84,9

Джерело: команда з проведення оцінювання.

УПРАВЛІННЯ ВИБУХОНЕБЕЗПЕЧНИМИ ПРЕДМЕТАМИ

Контекст¹²⁶

Очищення від вибухонебезпечних предметів (мін, боєприпасів, що не вибухнули, та саморобних вибухових пристроїв) є передумовою безпечної відбудови, відновлення надання послуг і повернення до нормального життя в Україні. Ефективне та результативне розмінування, зокрема, проведення нетехнічного обстеження (НТО),¹²⁷ технічного обстеження (ТО)¹²⁸ і розмінування,¹²⁹ є критично важливою частиною очищення території. «П'ять складових протимінної діяльності», описані Службою ООН з питань протимінної діяльності (UNMAS), також включають заходи, відмінні від обстеження та розмінування, які є надзвичайно важливим для управління ризиками, пов'язаними з вибухонебезпечними предметами.¹³⁰ Масштаб забруднення залишками касетних боєприпасів в Україні не обчислювався, однак вважається великим. В Україні також є боєприпаси, що не вибухнули, та вибухонебезпечні боєприпаси часів Першої та Другої світових воєн, а також від системи радянської військової підготовки і запасів. Окрім наявності вибухонебезпечних предметів як перешкоди для доступу і відновлення, також існують витрати, пов'язані з підтримкою

та реабілітацією постраждалих від інцидентів. За інформацією Управління Верховного комісара ООН з питань людини, станом на 15 лютого 2023 року 632 цивільні особи постраждали від мін та вибухонебезпечних залишків війни, 413 з них вижили та потребуватимуть допомоги і реабілітації. Витрати на підтримку таких постраждалих осіб включені до розділу про соціальний захист та забезпечення засобів до існування.

Оцінка завданої шкоди та збитків —

На думку Національного органу з питань протимінної діяльності, війна спричинила безпосередній вплив на 25 відсотків території України (Рисунок 18), та попри те, що заходи з обстеження й надалі будуть сприяти кращому визначенню масштабу забруднення, наразі вартість очищення території від вибухонебезпечних предметів по всій Україні оцінюється у 37,6 мільярда доларів США (Таблиця 59). Ця цифра включає витрати, пов'язані зі значними інвестиціями в обладнання, навчання та виплату заробітної плати з метою розширення спроможностей зі стратегічного планування та операційної робочої сили. Також дуже важливо буде збільшити кількість заходів із проведення

126 Під час RDNA1 ця секторальна оцінка мала назву «Очищення території країни».

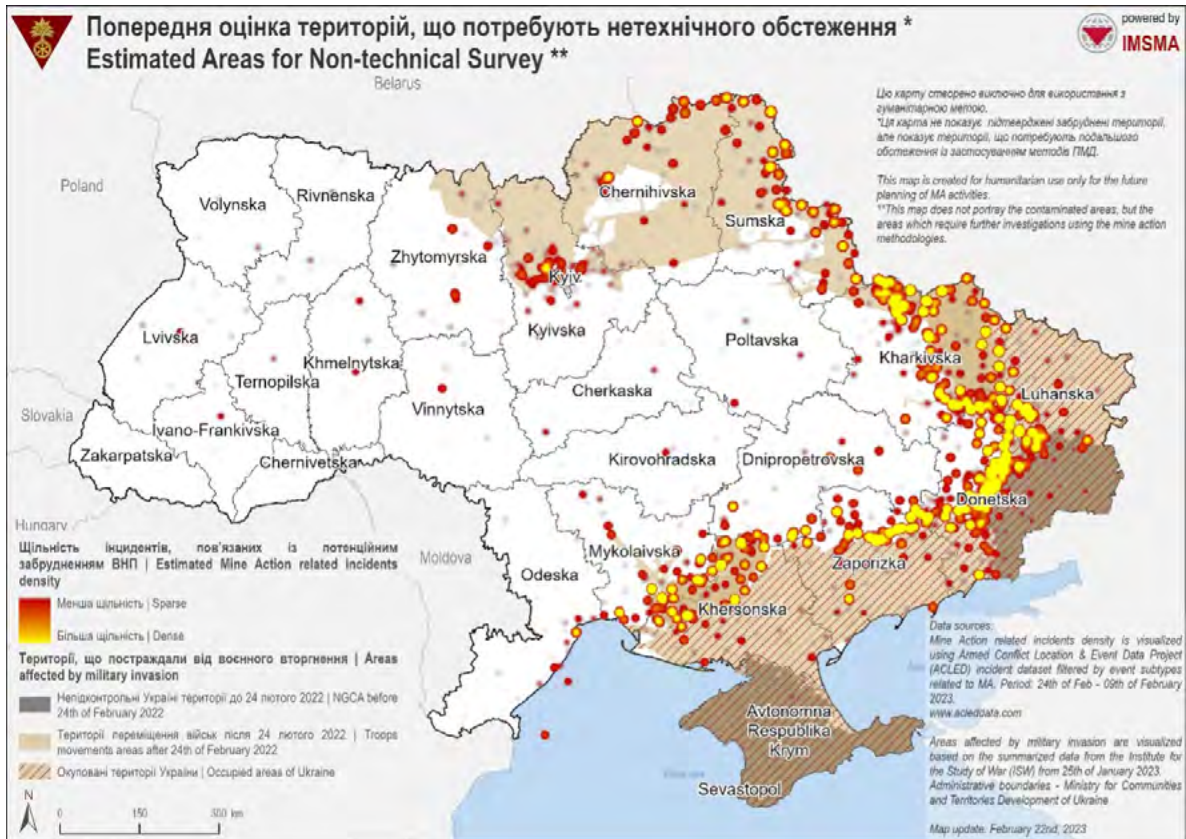
127 НТО є початком для визначення, отримання доступу до даних, збору таких даних, звітування та використання інформації для визначення можливих територій, де є міни/вибухонебезпечні залишки війни (ВЗВ), а також де їх немає. Це також допомагає із виявленням ймовірно небезпечних територій (ІНТ) та підтверджено небезпечних територій (ПНТ), які потребують подальшого обстеження та/або проведення очищення.

128 Техніки та методи ТО передбачають фізичне втручання з використанням засобів обстеження або розмінування для проникнення в небезпечний район, щоб: (i) підтвердити наявність або відсутність мін/ВЗВ та визначити тип наявної небезпеки; (ii) краще визначити межі ймовірно небезпечних територій і підтверджено небезпечних територій, які потребують очищення; та (iii) зібрати інформацію для прийняття рішень про очищення території. Технічне обстеження можна загалом охарактеризувати як цільові або систематичні, залежно від зібраної інформації про небезпеку і загрозу. Засоби ТО мають гарантувати високу ймовірність (майже впевненість) у тому, що використовувані обладнання та методологія виявлять очікувані небезпечні предмети та що персонал ТО знаходиться у безпеці під час проведення робіт.

129 Найбільш поширеною та видимою частиною протимінної діяльності є очищення від мін та ВЗВ. Вона також є найдорожчою. Очищення включає інтрузивний процес збору інформації та усунення загроз, який повністю визначає небезпечну територію, одночасно усуваючи вибухонебезпечні елементи.

130 UNMAS, «П'ять складових протимінної діяльності» ("5 Pillars of Mine Action"), [Посилання](#).

Рисунок 18. Карта районів, які зазнали безпосереднього впливу війни, що використовується як початковий рівень

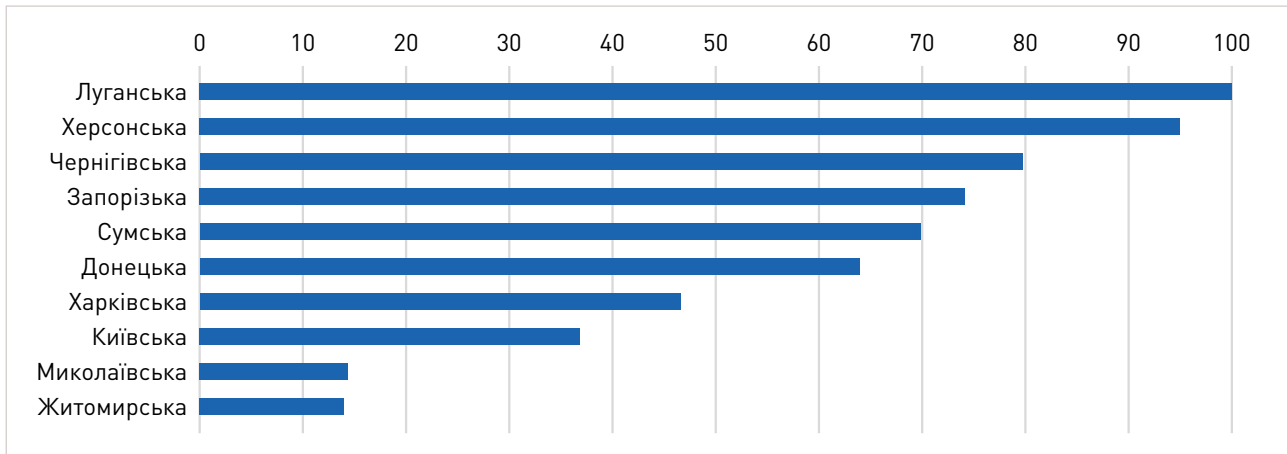
Джерело: Секретаріат Національного органу з питань протимінної діяльності та Центр протимінної діяльності.

обстеження, щоб уможливити виключення незабруднених районів на ранньому етапі і пріоритизувати райони, які потребують найбільш нагального очищення, наприклад, дуже забруднені райони із високим рівнем концентрації цивільного населення та райони, які є критично важливими для відновлення виробництва та економічних потоків. Витрати на НТО становлять 200 мільйонів доларів США, на ТО – до 9,8 мільярда доларів США, а на повне очищення – 27,6 мільярда доларів США (Таблиця 58). Такі витрати включають закупівлю машин для проведення розмінування, собак для виявлення мін, металошукачів, дронів, особистого захисного спорядження, транспортних засобів та іншого спеціалізованого обладнання. Такі інвестиції потребуватимуть більших спроможностей для реагування на додаткові потреби у районах, де відновлено контроль уряду України та де припинилися військові дії.

Пріоритетні потреби у відбудові та відновленні на 2023 рік

Управління вибухонебезпечними предметами є тим фактором, який уможливить відновлення і відбудову, відтак спрямування заходів із розмінування буде визначатися з огляду на інші пріоритетні завдання щодо відновлення і відбудови. Пріоритетні завдання у 2023 році включатимуть реагування на гуманітарні потреби, окреслені в Плані гуманітарного реагування на 2023 рік, та зосереджуватимуть увагу на пріоритетних районах, визначених Секретаріатом Національного органу з протимінної діяльності: (i) житлових районах; (ii) об'єктах інфраструктури електропостачання та опалення; (iii) дорогах, мостах та залізничних сполученнях; і (iv) сільськогосподарських землях. Загальні пріоритети на 2023 рік обчислюються у 397,1 мільйона доларів США для НТО, ТО та розмінування, включно з чотирма областями (Чернігівська, Київська, Сумська та Житомирська), водночас витрати на обладнання включено до обчислень вартості розмінування (Таблиця 60).

Рисунок 19. Безпосередній вплив війни на області (у відсотках)

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Обмеження і рекомендації для майбутніх оцінок

Обчислені витрати відображають певні зміни, порівнюючи з RDNA1: (i) зменшення площі районів, які, за повідомленнями, зазнали безпосереднього впливу війни (зменшено з 267 638 км² в RDNA1 до 187 732 км²) та які є потенційно забрудненими¹³¹ (Рисунок 19); та (ii) запровадження важливого компоненту «виключення небезпечного району»¹³² через проведення НТО, який вибірково застосовується у північних та східних областях. Обчислені витрати на обстеження та розмінування враховують вищу вартість розмінування, збільшену з 2 доларів США до 3 доларів США на м². У процесі розширення заходів із НТО характер та масштаб забруднення буде краще визначено, та прогнозоване виключення компоненту небезпечного району в процесі звільнення земель буде ставати дедалі точнішим.

Експлуатаційні витрати є занадто спрощеними, проте все одно можуть вважатися середнім показником. Фактично існує поетапний підхід до очищення території, за якого підрозділи Мі-

ністерства оборони та Державної служби надзвичайних ситуацій України спершу проводять невідкладне очищення необстежених районів («окремі точкові завдання»), після чого слідує більш систематичне очищення території відповідно до міжнародних стандартів, яке проводиться додатковими операторами. До того ж, хоча площа, яка використовується в обчисленнях включає умови наземного, та підводного очищення, відсутнє розрізнення між підходами до очищення наземних і підводних територій. Також припускається, що вартість обладнання включена до використаної вартості очищення квадратного метра.

Розмінування та управління ризиками, пов'язаними з вибухонебезпечними предметами, триватиме протягом десятиліть. Витрати, пов'язані з усуненням встановлених і вільно плаваючих морських мін у Чорному морі, ще потрібно обчислити. Однак до завершення розмінування Чорного моря та портів України страхові транспортних суден продовжать виставляти високі і навіть історично найвищі ціни на страхування, що є вартістю, яка згодом перекладається на споживачів, і це є особливо актуальним питанням у випадку експорту зерна.

131 187 732 км² – це площа для НТО (165,44 км²), ТО (13,2 км²) і розмінування (9,18 км²), що відповідає обчисленню загальної площі в межах RDNA1.

132 Мається на увазі «визначена площа, яка, за висновками, не містить доказів забруднення вибухонебезпечними предметами за результатами проведення нетехнічного обстеження ймовірно небезпечного району / підтверджено небезпечного району» відповідно до пункту 03.30 Міжнародних стандартів протимінної діяльності: 04.10 стандарт «Глосарій термінів, визначення та скорочень у сфері протимінної діяльності» («Glossary of mine action terms, definitions and abbreviations»), [Посилання](#).

Таблиця 58. Забруднення вибухонебезпечними предметами та обчислена вартість очищення (млн дол. США)

Область	тисячі км ²					млн доларів США			
	Площа області ^а	% земель, безпосередньо уражених конфліктом	Обчислена площа			Обчислена вартість гуманітарного розмінування			
			Нетехнічне обстеження	Технічне обстеження	Очищення	Нетехнічне обстеження	Технічне обстеження	Clearance	Всього
Черкаська	20,9	0	0	0	0	0	0	0	0
Чернігівська ^а	31,9	80	25,5	1,3	0,6	30,8	955,5	1 911,0	2 897,3
Чернівецька	8,1	0	0	0	0	0	0	0	0
Дніпропетровська	31,9	0	0	0	0	0	0	0	0
Донецька	26,5	64	17,0	1,7	1,3	20,5	1 270,5	3 810,0	5 101,0
Івано-Франківська	13,9	0	0	0	0	0	0	0	0
Харківська	31,4	46	14,4	1,4	1,1	17,5	1 083,0	3 249,0	4 349,5
Херсонська	28,4	95	27,1	2,7	2	32,8	2 030,2	6 090,0	8 153,0
Хмельницька	20,6	0	0	0	0	0	0	0	0,0
Київська ^а	28,1	37	10,4	0,5	0,3	12,6	390,0	780,0	1 182,6
Кіровоградська	24,6	0	0	0	0	0	0	0	0
Луганська	26,7	100	26,6	2,7	2,0	32,3	2 000,2	6 000,0	8 032,5
Львівська	21,8	0	0	0	0	0	0	0	0
Миколаївська	24,6	14	3,4	0,2	0,1	4,2	127,5	255,0	386,7
Одеська	33,3	0	0	0	0	0	0	0	0
Полтавська	28,7	0	0	0	0	0	0	0	0
Рівненська	20,0	0	0	0	0	0	0	0	0
Сумська ^а	23,8	70	16,7	0,4	0,2	20,2	312,7	624,0	956,9
Тернопільська	13,8	0	0	0	0	0	0	0	0
Вінницька	26,5	0	0	0	0	0	0	0	0
Волинська	20,1	0	0	0	0	0	0	0	0
Закарпатська	12,8	0	0	0	0	0	0	0	0
Запорізька	27,2	74	20,1	2	1,5	24	1 507,5	4 521,0	6 052,8
Житомирська ^а	29,8	14	4,2	0,21	0,10	5	156,0	312,0	473,1
Україна	575,5		165,44	13,1	9,18	200	9 833,2	27 552,0	37 585,4
дол США/кв.км						1 210	750 000	3 000 000	

Джерело: площа області та відсоток земель, які зазнали безпосереднього впливу війни: офіційна/публічна інформація; European Space Agency WorldCover 2020 Land Cover, [Посилання](#). Обчислення відсотка усунення небезпечних районів за результатами нетехнічного обстеження та експлуатаційні витрати: команда з проведення оцінювання. Район конфлікту: база даних Інформаційної системи з протимісної діяльності (IMSMA), 22 лютого 2023 року.

Примітка: а. З-поміж північних областей 95 відсотків площі, за оцінками, буде скасовано за результатами проведення НТО, що лишає 5 відсотків на ТО; 50 відсотків цієї площі передбачено для повного очищення. З-поміж східних областей 80 відсотків площі, за оцінками, буде виключено після НТО, що залишить 10 відсотків для ТО; 75 відсотків цієї площі передбачено для повного очищення.

Таблиця 59. Потреби у відновленні та відбудові (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види заходів/інвестиції	Коротко- строкові (2023–2026)	Середньо- і довгострокові (2027–2033)	Всього (2023–2033)
Потреби щодо відновлення надання послуг	Нетехнічне обстеження	80,1	120,1	200,2
	Технічне обстеження	1 475,0	8 358,2	9 833,2
	Розмінування	4 132,8	23 419,2	27 552,0
Всього		5 687,9	31 897,5	37 585,4

Джерело: команда з проведення оцінювання.

Примітка: Обладнання, яке потрібно закупити на суму 372 мільйони доларів США та 400 мільйонів доларів США для довгострокових потреб (всього на 772 мільйони доларів США), вважається передумовою для розмінування та відтак вже включено як вартість за одиницю в НТО/ТО і розмінування.

Таблиця 60. Оцінка пріоритетних потреб на 2023 рік (млн дол. США)
станом на 24 лютого 2023 року

Категорія	Види пріоритетних заходів/інвестиції	Обчислена вартість
Потреби щодо відновлення надання послуг	Нетехнічне обстеження	34,3
	Технічне обстеження	181,4
	Розмінування	181,4
Всього		397,1

Джерело: команда з проведення оцінювання.

НА ШЛЯХУ ДО ВІДНОВЛЕННЯ ТА ВІДБУДОВИ

Реагування на надзвичайні ситуації та гуманітарне реагування

3 лютого 2022 року уряд України взяв на себе координацію гуманітарної підтримки постраждалих від війни регіонів і населення. Для надання послуг, координації та підтримки України створено онлайн-платформи з питань гуманітарної допомоги; Цими онлайн-платформами керують державні органи та волонтери. Для підтримки внутрішньо переміщених осіб (ВПО)¹³³ під керівництвом Офісу Президента України було створено широкомасштабну програму допомоги ВПО, у межах якої надається грошова допомога домогосподарствам. Це основне джерело забезпечення ВПО допомогою на проживання.

Станом на лютий 2023 року, загальна підтримка України з боку ЄС, його держав-членів та європейських фінансових установ становила приблизно 50 мільярдів євро¹³⁴ (53 мільярди доларів США в еквіваленті)¹³⁵. Крім того, ЄС опікується 4 мільйонами українців, які виїхали з України та знайшли притулок у країнах ЄС. Отже, загальна сума підтримки ЄС, надана Україні та українцям в країнах ЄС, становить близько 67 мільярдів євро (71 мільярд доларів США). За допомогою Механізму цивільного захисту (UCPM) ЄС використав для допомоги активи rescEU, зокрема електрогенератори, медичне обладнання, тимчасові житлові модулі та інше спеціалізоване обладнання, та координував медичну евакуацію понад 1700 українських пацієнтів, які терміново потребували лікування. У Польщі, Румунії та Словаччині було створено логістичні центри ЄС.

У відповідь на війну Гуманітарна група ООН і неурядові партнери посилили свою присутність

в Україні які надають допомогу майже 16 мільйонам осіб. Вартість цієї допомоги, яка розподіляється у формі готівки, харчових продуктів, ліків, генераторів та зимових речей, становить 3,4 мільярди доларів США.¹³⁶ Система розвитку ООН підтримала надзвичайні заходи Уряду України зі швидкого відновлення, мобілізувавши 1 мільярд доларів США для технічної допомоги на стратегічному та секторальному рівнях і надаючи базові послуги вразливим особам і місцевим громадам. У межах цієї системи було також надано допомогу з високовольтним енергетичним обладнанням, відбудовою критичної інфраструктури, розчищенням завалів і розмінуванням, підтримкою переміщення підприємств і забезпеченням джерел існування, а також посиленням потенціалу національних і місцевих органів влади в управлінні кризами та їхньої здатності реагувати на потреби та вразливості населення.

Від лютого 2022 року Група Світового банку мобілізувала понад 18 мільярдів доларів США на фінансову підтримку України¹³⁷. Основний фінансовий інструмент Світового банку для України, Проєкт «Підтримка державних видатків для забезпечення стійкого державного управління в Україні» (PEACE), дає змогу міжнародним донорам надавати підтримку¹³⁸. Світовий банк підтримує також підготовку та впровадження рамкових проєктів¹³⁹.

Відновлення та відбудова

Уряд веде Україну шляхом відновлення та відбудови. У квітні 2022 року було створено Національну раду з відновлення України від наслідків війни під співголовуванням Уряду України та Офісу Президента України¹⁴⁰. Наці-

133 Станом на 23 січня 2023 року, кількість ВПО становила 5,4 мільйона осіб, згідно з даними МОМ: "Звіт про внутрішнє переміщення в Україні: Опитування загального населення, раунд 12, 16-23 січня 2023 р." (IOM "Ukraine Displacement Report: General Population Survey, Round 12 (16-23 January 2023),") [Посилання](#).

134 Європейська Комісія, "Солідарність з Україною" (European Commission, "EU Solidarity with Ukraine,") 2023, [Посилання](#); Consilium, "Саміт ЄС-Україна", 3 лютого 2023 р. ("EU-Ukraine Summit, 3 February 2023,") [Посилання](#); Consilium, "Відповідь ЄС на вторгнення Росії в Україну" ("EU Response to Russia's Invasion of Ukraine,") 2023, [Посилання](#).

135 Використано обмінний курс станом на 28 лютого 2023 року: 1 євро = 1,06 дол. США.

136 Управління ООН з координації гуманітарних питань (ООН) Україна. Україна: Звернення до 2022 року. Звіт про фінансування - 21 лютого 2023. [Посилання](#).

137 Світовий банк, "Мобілізація Світовим банком фінансової підтримки України з 24 лютого 2022 р.", 12 січня 2023 р. ("World Bank Financing Support Mobilization to Ukraine Since February 24, 2022," January 12, 2023), [Посилання](#).

138 Світовий банк, "Надання підтримки Україні протягом війни" (World Bank, "Supporting Ukraine through the War"), 2023, [Посилання](#).

139 Світовий банк, "Світовий банк схвалює початковий грант в сумі 50 мільйонів доларів США для ремонту транспортної інфраструктури в Україні", 10 лютого 2023 р. (World Bank, "World Bank Approves Initial \$50 Million Grant to Help Repair Transport Infrastructure in Ukraine," February 10, 2023), [Посилання](#).

140 Урядовий портал, "Про Національну раду з відновлення України від наслідків війни", [Посилання](#).

ональна рада відповідає за розроблення пропозицій щодо пріоритетних реформ і підготовку плану післявоєнного відновлення та розвитку. У липні 2022 року на Міжнародній конференції з питань відновлення України (URC2022), що проводилася в місті Лугано, уряд України подав комплексний План відновлення в сумі 750 мільярдів доларів США¹⁴¹ з цільовими завданнями до 2032 року, у центрі уваги яких – питання пом'якшення впливу та наслідків війни, а також економічний розвиток в ширшому розумінні. Для підтримки досягнення цих цілей було розроблено 15 національних програм, присвячених роботі над коротко-, середньо- та довгостроковими цілями¹⁴².

З метою підтримки процесу відбудови та відновлення Україна впроваджує низку інституційних і законодавчих реформ. З метою кращої координації та підвищення ефективності відновлення регіонів, постраждалих від війни, було об'єднано Міністерство інфраструктури та Міністерство розвитку громад і територій¹⁴³. Для забезпечення системного підходу до планування відновлення України створено посаду Віце-прем'єр-міністра з питань відновлення України; цей міністр водночас виконує обов'язки Міністра з розвитку громад, територій та інфраструктури України. Уряд України також забезпечує здійснення реформ у будівельному секторі, реформи децентралізації (яка має охоплювати підтримку місцевих ініціатив з відновлення та відбудови) та реалізацію політики енергоефективності (ЕЕ).

Міжнародні партнери надають підтримку зусиллям з відновлення та відбудови. На Конференції з питань відновлення України (URC2022) представники міжнародної спільноти ухвалили

Декларацію Лугано, взявши на себе зобов'язання щодо виконання 12 заходів, зокрема створення ефективної координаційної платформи, сприяння інноваційним підходам до відновлення та запрошення приватного сектору, наукових кіл, громадянського суспільства, установ-виконавців субнаціонального рівня та інших до участі в процесі відновлення¹⁴⁴. Відповідно до цих зобов'язань, у 2022 року уряд України та міжнародні партнери з розвитку створили тематичні секторальні робочі групи відповідно до розділів Плану відновлення, щоб спільно визначити ключові принципи та пріоритетні заходи в кожному секторі та забезпечувати координацію та ефективність допомоги Україні. У січні 2023 року ЄС сприяв запуску Міжвідомчої донорської координаційної платформи для підтримки процесу відновлення, реконструкції та відбудови України та для подолання розриву між потребами та ресурсами¹⁴⁵. Ця платформа підтримує координацію дій між донорами та фінансовими організаціями. Перше засідання платформи зібрало посадовців високого рівня з України, ЄС та країн G7, а також представників фінансових установ, таких як Європейський інвестиційний банк, Європейський банк реконструкції та розвитку, Міжнародний валютний фонд та Група Світового банку. У грудні 2022 року Світовий банк створив Трастовий фонд допомоги, відновлення, відбудови та реформ в Україні (URTF) для спрямування допомоги донорів на підтримку України¹⁴⁶. Через Програму заходів з підвищення економічної стійкості, Міжнародна фінансова корпорація задовольняє нагальні потреби приватного сектору України завдяки пакету в сумі 2 мільярдів доларів США, щоб допомогти підвищити стійкість українського приватного сектору та підтримати джерела засобів до існування¹⁴⁷.

141 Recovery.gov.ua, "Відновлення України" ("Recovery of Ukraine"), [Посилання](#); URC2022, "План відновлення" ("Recovery Plan"), 2022, [Посилання](#).

142 Див. Government of Ukraine, "Plan for the Recovery of Ukraine (ПЛАН ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ)," 2022, [Посилання](#).

143 Урядовий портал, "Олександра Кубракова призначено Віце-прем'єр-міністром з відновлення України – Міністром розвитку громад, територій та інфраструктури України", 1 грудня, 2022 р. [Посилання](#).

144 URC2022, "Декларація Лугано" ("Lugano Declaration"), 2022, [Посилання](#).

145 Європейська Комісія, "Україна: Міжвідомча донорська координаційна платформа для України розпочинає роботу", 26 січня 2023 р., (European Commission, "Ukraine: Multi-agency Donor Coordination Platform for Ukraine Kick-starts Work," January 26, 2023), [Посилання](#).

146 Світовий банк, "Створено новий Мультидонорський трастовий фонд для спрямування грантових ресурсів від донорів в Україну", пресреліз, 16 грудня 2022 р. (World Bank, "New Multi-Donor Trust Fund Established to Channel Donor Support to Ukraine," press release, December 16, 2022), [Посилання](#).

147 Міжнародна фінансова корпорація, "МФК започатковує Пакет відповіді для підтримки приватного сектору України в сумі 2 мільярди доларів США", 15 грудня 2022 р. (International Finance Corporation, "IFC Launches \$2 Billion Response Package to Support Ukrainian Private Sector," December 15, 2022), [Посилання](#).

Керівні принципи відновлення та відбудови

Уряд України й міжнародна спільнота вже визначили і схвалили керівні принципи відновлення та відбудови. Основними керівними принципами урядового Плану відновлення є: негайний початок і поступове нарощування процесу; підвищення добробуту на засадах справедливості; інтеграція в ЄС, відповідність і підтримка траєкторії вступу; процес кращої відбудови (на майбутнє); і стимулювання приватних інвестицій і підприємництва¹⁴⁸. В Декларації Лугано про відбудову України від липня 2022 року окреслено низку керівних принципів відбудови й відновлення¹⁴⁹. До них належать, зокрема, партнерство, спрямованість на реформи, прозорість, підзвітність і верховенство права; демократична участь, залучення багатьох зацікавлених сторін; гендерна рівність та інклюзія; сталий розвиток.

В RDNA1 було запропоновано набір додаткових керівних принципів, які ґрунтуються на міжнародному досвіді відновлення та відбудови після конфліктів і стихійних лих. Вони підтверджуються результатами RDNA2; далі наведено принципи, виділені як найбільш актуальні в контексті України:

- **Лідерство та координація на рівні уряду України та підтримка партнерів.** Цей принцип передбачає встановлення спільних систем і процесів для координації, нагляду тощо, а також посилення інституційного, управлінського та технічного потенціалу установ-виконавців / зацікавлених сторін для забезпечення мобілізації та використання фінансових ресурсів, включно із зовнішньою та приватною підтримкою. Такі заходи вкрай важливі для вирішення проблем впровадження та подальшого посилення потенціалу органів влади та інших зацікавлених сторін щодо використання ресурсів і реалізації запланованого. Перелічені заходи мають підтримувати також реалізацію відновлення та відбудови у прозорий та ефективний спосіб, що відповідає встановленим цілям, усуває дублювання зусиль, які здійснюються або фінансуються різними
- виконавцями, та повністю узгоджується з нещодавніми реформами, спрямованими на передачу повноважень та децентралізацію в Україні.
- **Забезпечення балансу між невідкладними потребами й середньо- та довгостроковими цілями.** Загальна стратегія та стратегії для конкретних секторів і регіонів можуть допомогти спрямовувати зусилля на задоволення нагальних потреб, що охоплює визначення пріоритетності найбільш уразливих груп, підтримку як середовищ проживання та місцевих громад, так і безпеки й економічної діяльності, а також усунення завдяки відновленню та відбудові основних причин вразливості та ризиків. Такий підхід може, крім того, створити умови для планування інвестицій у середньо- та довгострокові заходи відновлення та відбудови. Для забезпечення найкращого використання ресурсів і оптимальних зв'язків між ними слід схвалити стратегічне визначення пріоритетів відбудови в усіх секторах і заходи з відбудови, ініційовані на місцевому рівні, та застосовувати принципи відновлення та відбудови в послідовний спосіб.
- **Диференційовані підходи, які надають пріоритетність наслідкам і потребам та стимулюють децентралізацію.** Інвестиції мають відображати конкретні потреби місцевих громад, областей, регіонів і зацікавлених сторін. Субнаціональні органи влади повинні заохочувати та допомагати в підготовці місцевих планів розвитку із встановленням інклюзивних механізмів координації відновлення місцевого рівня, які забезпечують участь місцевих громад і залучають цілу низку ключових зацікавлених сторін. Такі механізми, встановлені на місцях, можуть підтримувати скликання зборів представників органів влади, громадянського суспільства, членів громади та суб'єктів приватного сектору для розроблення та надання підтримки відповідно до конкретних потреб місцевих громад і полегшення повернення та

148 Див. Уряд України, "Plan for the Recovery of Ukraine (ПЛАН ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ)," 2022, [Посилання](#).

149 URC2022, "Декларація Лугано" ("Lugano Declaration"), 2022, [Посилання](#).

інтеграції біженців і ВПО. Цей підхід має забезпечити зосередження уваги на місцевому управлінні та потребах і залученні громад, а також сприяти децентралізації відповідно до принципу субсидіарності.

- **Стійкість і процес кращої відбудови для забезпечення стабільності у майбутньому.**

Метою заходів з відновлення та відбудови має бути розбудова процвітаючої та сучасної України. Інвестиції повинні здійснюватися в межах рішень моделі циркулярної економіки, що дає змогу зменшити виснаження природних ресурсів, скоротити обсяги викидів та відходів, а також захистити людей та навколишнє середовище. Для посилення адаптації та стійкості слід приймати екологічні рішення та забезпечувати відновлення ландшафту. Інвестиції повинні супроводжуватися подальшою децентралізацією та реформами, що сприятиме соціальній згуртованості та дозволить Україні підтримувати гармонізацію її законодавства та політики із законодавством ЄС і відповідати стандартам ЄС та *acquis Communautaire*¹⁵⁰.

- **Довгострокові рішення щодо повернення біженців та інтеграції переміщених людей, визначення пріоритетності їхніх потреб у житлі, доступі до базових послуг, соціального захисту та засобів для існування.** Партнерство між органами влади центрального та місцевого рівнів, громадянським суспільством, науковими колами та приватним сектором може допомогти розробити

та запропонувати довгострокові рішення з конкретними пропозиціями підтримки для місцевих громад. Ці пропозиції можуть охоплювати питання житла, доступу до базових послуг, соціального захисту, психічного здоров'я та психосоціальної підтримки, допомоги із забезпеченням засобів до існування та фінансуванням бізнесу, а також технічну допомогу для полегшення повернення та інтеграції біженців і ВПО.

- **Безперервний збір даних.** Усі центральні та місцеві органи влади та інші відповідні зацікавлені сторони мають і надалі залучатися до діяльності з метою постійного збору даних та ведення записів, пов'язаних із усіма завданими пошкодженнями, збитками та наслідками війни, з приділенням особливої уваги до вразливих груп, та координувати цю діяльність. Вони повинні також брати участь у зборі інформації про поточні/завершені/заплановані ремонти та відбудову, щоб допомогти визначити потреби на 2023 і на наступні роки. Загальна мета покращеного збору та опрацювання даних полягає у забезпеченні можливості проведення подальшого оцінювання наслідків війни та орієнтовної оцінки потреб у відновленні та відбудові. Ця інформація є вкрай важливою для створення інформаційної основи для заходів на національному та міжнародному рівнях і для надання своєчасної та постійної підтримки постраждалим громадам з урахуванням їх конкретних потреб.

Процес кращої відбудови із забезпеченням інклюзивності

До пріоритетних потреб, визначених для кожної групи, що постраждала від наслідків війни, належать, зокрема, такі:

Переміщені особи. Хоча більшість ВПО забезпечені тією чи іншою формою приватного житла, існує потреба в наданні відповідної допомоги приймаючій сім'ї, яка зберігалася б протягом тривалішого періоду, щоб тим часом можна було забезпечити більш доступні варіанти житла, а

також поліпшити колективні центри, які могли б реагувати на зміни попиту з часом, що стосується насамперед більш уразливих груп. Грошова підтримка важлива також для ВПО та осіб, які повернулися без значних джерел доходу, хоча необхідно водночас докладати зусиль до забезпечення ширших можливостей працевлаштування, щоб зменшити потребу в грошовій підтримці. Реабілітація соціальної та економічної інфраструктури до рівня європейських та

150 EUR-Lex, "Acquis," [Посилання](#).

інших приймаючих країн є так само важливим засобом заохочення біженців повернутися в Україну та залишитися в Україні, як і надання психічної та психосоціальної підтримки.

Гендерно-специфічні наслідки війни. Важливим питанням буде потреба жінок-ВПО отримувати дохід — як для забезпечення задоволення нагальних потреб у готівці, так і для стимулювання фінансової самодостатності. Вагітні жінки та жінки, які годують груддю, молоді самотні жінки та жінки з груп меншин (наприклад, роми та жінки без громадянства) потребують захисту від гендерного насильства, сексуальної експлуатації та жорстокого поводження. Хоча це не включено до цього звіту про оцінку, визначення вартості економічних наслідків насильства за гендерною ознакою може бути заплановане в майбутньому, з використанням загальноприйнятих методологій та обчисленням прямих і непрямих матеріальних і нематеріальних витрат.

Особи з інвалідністю. Будь-які нові будівлі, зокрема притулки та модульні будинки, слід будувати із забезпеченням доступності. Доступність є важливішою, ніж будь-коли, оскільки кількість людей з інвалідністю (та, ймовірно, їхня частка в загальній кількості населення) зростає внаслідок війни. Слід підвищити доступність колективних центрів проживання, і забезпечити посилення потенціалу їхніх працівників, щоб вони могли сприяти інтеграції людей з інвалідністю. Необхідно забезпечити навчання у сфері цифрової грамотності, щоб посилити використання електронних послуг. Потрібні довгострокові інвестиції в підходи інклюзивного розвитку та реабілітації на основі громад, які застосовуються в охороні здоров'я, освіті, працевлаштуванні та інших секторах і сприяють участі людей з інвалідністю у прийнятті рішень

щодо відновлення, відбудови та відповідальних громад. Люди з інвалідністю, які повернуться після переміщення в Європі, привезуть із собою також цінний досвід доступної інфраструктури та послуг, і це може стати інформаційною основою для відбудови.

Ветерани та їхні сім'ї. Законом України «Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту» передбачено 109 пільг і субсидій, але ветерани не завжди ними користуються. Потрібно запроваджувати поліпшені інформаційні та інформаційно-просвітницькі системи для посилення охоплення послугами, можливо, через «єдине вікно». Водночас важливо оцінювати фінансові наслідки значного збільшення кількості бенефіціарів, які відповідають критеріям надання допомоги, та рівня користування послугами, оскільки таке збільшення, безсумнівно, посилить навантаження на обмежені фіскальні ресурси. Для послаблення короткострокового тиску на бюджетні ресурси можна розглянути варіанти відстрочених форм виплат бенефіціарам. Може знадобитися складний вибір, щоб зменшити кількість наданих пільг так, щоб найважливіші пільги могли бути запропоновані всім бенефіціарам. Найбільш пріоритетними напрямками підтримки є послуги, пов'язані з житлом, пенсіями, медичною допомогою, юридичні послуги, підтримка працевлаштування (включно з підприємництвом), психіатричне обслуговування. Полегшення переходу до цивільного життя потребуватиме розбудови соціальної згуртованості та залучення ветеранів до заходів з відновлення. Комплексна допомога ветеранам має сприяти їхньому успіху в цивільному житті після проходження військової служби, а також вирішувати проблеми, пов'язані з бойовими пораненнями та втратами.

Забезпечення максимального приватного фінансування зеленої та стійкої відбудови

Масштаб інвестицій, потрібних для відбудови України, буде значним і потребуватиме посилення обмеженого державного та донорського фінансування приватними інвестиціями. Підтримка державних інвестицій з боку партнерів з розвитку є ключовою, але ці державні інвестиції потрібно доповнити значними приватними інвестиціями, щоб забезпечити максимальне

доступне фінансування для відбудови. В окремих секторах і ситуаціях обмежене державне фінансування може використовуватися для залучення додаткових приватних інвестицій. Є можливість розвинути структури інноваційного фінансування для пом'якшення ризиків і забезпечення більшого обсягу приватного фінансування, коли ситуація достатньо стабілізується

для інвестування у відбудову. Станом на лютий 2023 року, необхідна допомога, щоб приватний сектор працював і був спроможним підтримувати надання базових товарів і послуг.

Приватний сектор залишається основним локомотивом економіки. До війни на приватний сектор припадало 60-70 відсотків обсягу виробництва України. Однак у 2022 році ВВП скоротився приблизно на 30,4 відсотка. Вартість експорту товарів скоротилася на 35 відсотків, а вартість експорту послуг – на 12 відсотків. Згідно з оцінками RDNA2, вартість прямих збитків торговельних і промислових підприємств, включно з державними підприємствами та підприємствами фізичних осіб-підприємців, становить за номінальною вартістю 85,8 мільярда доларів США. За оцінками МОП, було втрачено близько 2,4 мільйона робочих місць, що становить приблизно 15,5 відсотка від рівня довоєнної зайнятості. Близько 80 відсотків робочих місць і 60 відсотків валового обсягу продажів забезпечують мікро-, малі та середні підприємства (ММСП), і є свідченням того, що під час війни вони виявилися менш стійкими, ніж великі підприємства¹⁵¹. Особливо великої шкоди завдано секторам енергетики, транспорту, сільського господарства та обробної промисловості. Хоча банківський сектор продемонстрував високу життєздатність, якість активів значно погіршилася¹⁵². За таких обставин сектор інформаційних технологій надалі працює достатньо добре.

Економічне відновлення з опорою на приватний сектор потребує послідовних рішень державної політики. При розробленні таких рішень можна розглянути можливість застосування підходу Групи Світового банку щодо забезпечення максимального приватного фінансування для розвитку (Вставка 3). Цей підхід можна використати для визначення приватних мож-

ливостей у ключових секторах, а також для визначення регуляторних перешкод і післявоєнних умов, які накладатимуть ризики на виконання та комерційні ризики. Після війни ризики поступово зменшуватимуться завдяки гарантіям та інструментам розподілу ризиків. Державні ресурси можуть посилити вплив секторальних реформ та інструментів зменшення ризиків.

Певне приватне фінансування буде доступне негайно для комерційних можливостей відбудови, які не потребують значних змін політики, а реформи політики збільшать доступну суму. Інвестиції приватного сектору після війни, зокрема з нерозподіленого прибутку, забезпечать певні ресурси для ремонту/заміни пошкоджених об'єктів, наприклад, у сільському господарстві, промисловості, торгівлі та телекомунікаційному секторі. Відбудова відкриє можливості для приватного сектору в сфері логістики та будівництва. Після закінчення війни та продовження політичних реформ, напрямки інвестицій дедалі більше розширюватимуться та стосуватимуться не лише активів, що були пошкоджені. Прозорий ринок землі та ефективна система управління використанням та охороною земель сприятимуть стрімкому зростанню сільського господарства та попиту на приватне фінансування, потребуватимуть роботи над Державним земельним кадастром. Кадастр охоплює сільськогосподарські землі та містить інформацію лише про 70 відсотків земель; відсутність ясності щодо прав, пов'язаних з іншими 30 відсотками, спотворює ринок землі. Промисловість (як-от фармацевтична та агропереробна промисловість) і торгівля виграють від покращення бізнес клімату, включаючи спрощене регулювання, яке полегшить відкриття та відновлення бізнесу¹⁵³. Для нормалізації повоєнних умов ведення бізнесу зна-

151 Кожен п'ятий бізнес із сектору ММСП припинив діяльність до середини квітня 2022 року; частка великих підприємств, яка так вчинила, була меншою. Однак ситуація поліпшується, оскільки ММСП пристосовуються до нового середовища та відновлюють свою діяльність. Див. ПРООН, "Швидка оцінка впливу війни на мікро, малі та середні підприємства в Україні", жовтень 2022 (UNDP, "Rapid Assessment of the War's Impact on Micro, Small and Medium Enterprises in Ukraine," October 2022), [Посилання](#). Цей результат узгоджується з результатами обстеження Європейської Бізнес Асоціації, які показують, що компанії пристосовуються до умов війни. Європейська Бізнес Асоціація, "Презентація результатів дослідження: Індекс настроїв малого бізнесу, 2022" (European Business Association, "Presentation of the Study Results: Small Business Sentiment Index 2022,") [Посилання](#).

152 Коефіцієнт достатності регулятивного капіталу становив 19,8 відсотка станом на 1 лютого 2023 року проти 16,7 відсотка станом на 1 червня 2022 року. Непрацюючі кредити становили 38,2 відсотка від загальної суми кредитів станом на 1 лютого 2023 року проти 26,6 відсотка станом 1 березня 2022 року (дані Національного банку України).

153 До війни отримання дозволу на будівництво потребувало в середньому 61,5 дня. Це нижче середнього показника для регіону Європи та Центральної Азії, який становить 93,1 дня, але дає простір для можливостей з підтримки зусиль з відбудови. У виробництві отримання дозволів на будівництво потребує в середньому 101 день (в середньому по регіону – 95,6 дня). Обстеження підприємств Світовим банком (World Bank Enterprise Survey, 2019.)

Вставка 3. Забезпечення максимального приватного фінансування для розвитку в контексті України

Відповідно до каскадного принципу, перш ніж розглядати рішення державного сектору, слід визначати пріоритетним, де це можливо, приватне фінансування, як це показано далі:

Комерційне фінансування: під час війни приватне фінансування надходило до українського приватного сектору, наприклад ІТ-сектору, хоча й в обсягах, значно менших за необхідні. Після закінчення війни ще належить з'ясувати, чи комерційне фінансування для сталого інвестування буде мобілізоване в економічно ефективний спосіб, і якщо так, то в якому обсязі та в яких секторах.

Потреба у зміцненні потенціалу державного сектору надавати підтримку впровадженню реформ: очікується, що початкові реформи, спрямовані на виправлення збоїв ринкового механізму, сприятимуть розвитку приватного сектору в контексті програми відбудови, яка максимізує вплив на розвиток обмеженого потенціалу державного сектору України. Реформи, спрямовані на виправлення збоїв ринкового механізму, – зокрема, за допомогою політики країни та сектору, регулювання та ціноутворення, установ, наявного потенціалу тощо, – повинні брати до уваги обмежений потенціал щодо регулювання та впровадження. Хоча можна очікувати, що приватні інвестиції покриють значну частину потреб післявоєнної відбудови, зміцнення потенціалу державного сектору є дуже важливим чинником, який зможе забезпечити відчутне розширення масштабів реформ у довгостроковій перспективі.

Використання державних і пільгових ресурсів для фінансування інструментів зниження ризиків і підвищення кредитної якості: ризики зросли, тому знадобляться інструменти управління ризиками. Уряду України та донорам доведеться здійснювати інновації за допомогою цих інструментів і порівнювати співвідношення ціни та якості у разі використання цих інструментів із прямими державними інвестиціями. Можливо, доведеться постійно оцінювати економічну ефективність (з погляду фіскальних витрат) інструментів зниження ризику та підвищення кредитної якості впродовж певного часу, поки ризики не зменшаться. Підвищення рівня доходів зменшить потребу у платежах за доступність кредитних коштів для соціальної інфраструктури. Проте навіть у цьому випадку можуть знадобитися значні державні ресурси для фінансування інструментів зниження ризиків упродовж періоду безпосередньо після завершення війни. Якщо це буде неможливим, можна розглянути можливість використання державного та пільгового фінансування.

Державне та пільгове фінансування, включно з субсуверенним фінансуванням: використання державних ресурсів – наприклад, банків розвитку, суверенних фондів добробуту, багатосторонніх банків розвитку та фінансових установ розвитку, – для досягнення цілей розвитку вимагатиме ретельного визначення пріоритетів та послідовності, оскільки короткострокові потреби можуть значно перевищувати наявні ресурси, особливо у період безпосередньо після завершення війни.

Джерело: див. Світовий банк, "Стратегія Світового банку щодо нестабільності, конфліктів і насильства на 2020-2025 рр." ("World Bank Group Strategy for Fragility, Conflict, and Violence 2020–2025,") 2020,

[Посилання.](#)

добиться час, і прогнозується, що операційні ризики спочатку залишатимуться високими; Інструменти зниження ризиків, фінансовані партнерами з розвитку, можуть бути потрібними навіть після закінчення війни.

Фінансовий сектор має низку специфічних проблем. На банки припадає 89 відсотків активів фінансового сектору, а на державні банки – по-

над половина всіх банківських активів станом на кінець 2022 року. Пошкодження та збитки в фінансовому секторі ілюструють важливість цього сектору для економічного відновлення. Короткостроковим рішенням можуть стати гарантії фінансування торгівлі та механізми розподілу ризиків, але вони не можуть бути надійною заміною надання послуг у фінансовому секторі. Рівень обслуговування банками ММСП

є непропорційно низьким¹⁵⁴. Для забезпечення стабільності фінансового сектору та стимулювання масштабних інвестицій у цей сектор може виявитися необхідним врегулювання проблеми непрацюючих кредитів та реструктуризація/рекапіталізація окремих банків. Сектор фінансових технологій (фінтех), що розвивається, може ще більше розширити можливості фінансування приватного сектору, залучаючи його до досягнення очікуваних цільових показників Уряду України для цифрової галузі на 2025 рік¹⁵⁵.

Для забезпечення доступності широкомаштабного приватного фінансування для енергетичного і транспортного секторів, потрібні стратегічні заходи. Присутність держави в обох цих секторах значна. Залучення приватного фінансування для відновлення цих секторів після величезних пошкоджень потребує зміцнення структури державно-приватного партнерства (ДПП), щоб уможливити значнішу участь приватного сектору в інфраструктурі, завершення реформ енергетичного ринку та покращення управління державними підприємствами та їх ефективності. Ці реформи та підготовка операцій з використанням ДПП потребуватимуть часу та, ймовірно, продовжать період очікування значних приватних інвестицій в інфраструктуру. Потреба у відбудові відкриває можливості для зелених і стійких інвестицій. Як перший крок, приватний сектор може співпрацювати з державними підприємствами у разі, якщо уряд України продемонструє тверду відданість реформам.

Широкомасштабне приватне фінансування в соціальному та комунальному секторах вимагатиме надання адресних субсидій споживачам послуг або платежів постачальникам послуг за доступ. Шкода, завдана житлово-комунальній інфраструктурі, інфраструктурі охорони здоров'я та освіти потребує термінових інвестицій для надання послуг населенню, що залишилося, та населенню, яке повертається. Масштабне залучення приватного фінансуван-

ня вимагатиме надходжень, які на цьому етапі перевищують платіжну спроможність населення. Ефективне використання державних ресурсів залежатиме від конкурентоспроможних контрактів на основі результатів та прозорості і чесної комунікації з приватними компаніями та населенням.

Державна підтримка буде потрібною навіть у секторах, які були б комерційно життєздатними за звичайних обставин, особливо у східних областях. Державні гарантії повинні будуть компенсувати близький до дефолту суверенний кредитний рейтинг України, який, за прогнозами, підвищуватиметься лише поступово. Комерційний ризик буде різним для різних секторів та областей та, згідно з прогнозами, знижуватиметься із відновленням рівня доходів та стабілізації ринків. Післявоєнні умови на територіях із значними руйнуваннями створюватимуть проблеми, і залучення приватних інвесторів на ці території може вимагати цілеспрямованих політичних втручань, які виходять за рамки компенсації комерційного ризику та покривають ризик виконання.

У відповідь на наслідки війни приватний сектор та ініціативи місцевих громад забезпечили важливе фінансування та внески в натуральній формі. У майбутньому зацікавлені сторони на рівні громад будуть важливим джерелом соціального капіталу і запорукою успішності заходів відновлення та відбудови на місцевому рівні, а також відіграватимуть важливу роль у нагляді та забезпеченні підзвітності.

Відповідно до керівних принципів і відбудови за принципом «краще ніж було», важливим буде розгляд способів мобілізації та узгодження державного й приватного фінансування з довгостроковими пріоритетами сталого розвитку на майбутнє та забезпечення прозорого планування за участю населення, як частини процесу відновлення.

154 У 2018 році дефіцит фінансування ММСП становив, за оцінками, 36,5 відсотка ВВП (32,3 відсотка ВВП, якщо врахувати лише малі та середні підприємства). Фінансовий Форум МСП (SME Finance Forum, 2018). Згідно з результатами обстеження Європейської Бізнес Асоціації, майже 60 відсотків респондентів вважають доступ до банківських кредитів складним або неможливим (n = 325 малих бізнесів в Україні). Європейська Бізнес Асоціація, "Презентація результатів дослідження: Індекс настроїв малого бізнесу, 2022" (European Business Association, "Presentation of the Study Results: Small Business Sentiment Index 2022,") [Посилання](#).

155 До цільових показників для цифрової галузі, належать, зокрема, такі: ІТ-сектор становить 10 відсотків ВВП України; 95 відсотків населення мають доступ до високошвидкісного інтернету.

ДОДАТОК 1. КОМАНДА RDNA

Команда RDNA2 хотіла б висловити свою глибоку вдячність усім особам та організаціям, які зробили свій внесок у цю оцінку (перераховані нижче та в Таблиця 61).

З боку уряду України підтримка була забезпечена під керівництвом Олександра Кубракова, Віце-прем'єр-міністра з питань відновлення України та Міністра розвитку громад, територій та інфраструктури України; Анни Юрченко, заступниці Міністра розвитку громад, територій та інфраструктури України з питань європейської інтеграції; Наталії Козловської, заступниці Міністра розвитку громад, територій та інфраструктури України, та Ольги Зикової, заступниці Міністра фінансів України.

З боку Європейської Комісії, підтримка була надана під керівництвом Катаріни Матернової, заступниці генерального директора, Генерального директорату з питань політики сусідства та переговорів щодо розширення, Європейська Комісія..

З боку Організації Об'єднаних Націй підтримка була надана під керівництвом Деніз Браун, Координаторки системи ООН в Україні, та Жако Кіллієрс, Постійного представника Програми розвитку ООН в Україні.

З боку Світового банку підтримка надавалася під керівництвом Арупа Банерджі, регіонального директора у Східній Європі; Йордана Шварца, Директора у Східній Європі, Самеха Вахба, регіонального директора зі сталого розвитку; Фадії Саади, регіональної директорки з розвитку людини; Чарльза Корм'є, регіонального директора з питань інфраструктури; Лаліти Мурті, регіональної директорки із рівномірного розвитку, фінансів та інституцій; Крістофа Пуша, менеджера практики, урбаністики, управління ризиками стихійних лих, стійкості та землі; та Геворга Саргсяна, регіонального менеджера.

Таблиця 61. Команда RDNA2

Основний рівень

Уряд України: Олександр Петрошук, Катерина Єлішева, Олександра Новак, Віталій Проценко, Ірина Кучерук, Олена Михайлова, Олена Зубченко, Олексій Жак, Роман Лисенко, Оксана Чуприна, Аліна Погрібна, Наталія Сафронова, Артем Михайлов

Світовий банк: Зузана Стентон-Геддес, Аланна Сімпсон, Томас Фарол, Олександра Шатирко, Крунослав Катич, Сорайя Ріданович, Дебашрі Поддар, Дже Кюн Кім, Надія Кислова, Юлія Самослід, Олена Ковальова, Севара Мелібаєва, Карін Бреденкамп, Карліс Смітс, Флоріан Блюм, Бенджамін Стюарт, Ніколь Фрост, Емі Лінн Стилвелл, Дмитро Деркач, Віктор Заблоцький, Крістіна Леб, Катаріна Ізабель Портело, Харум Мухаєр. Міжнародна фінансова корпорація: Ліза Кестнер, Тетяна Ненова, Йоганнес Гердерше, Патрік Александер Авато, Давід Бассіні, Елleanor Робінс, Роман Костюченко

Європейський Союз: Аґнешка Скиба, Хлоя Алліо, Юльда Кіліте, Марта Садель, Габріель Блан, Клас Андерсон

Організація Об'єднаних Націй: Ана Лукатела, Ріта Міссал, Ільдар Газізуллін, Сілке Хендлі

Координація з Офісом реформ Кабінету Міністрів України

Тетяна Ковтун, Марина Денисюк, Олена Ярошук, Андрій Мартин, Олександр Романішин, Євгенія Бодня

Житло

Уряд України: Олександр Петрошук, Євген Плащенко, Катерина Войтовська, Інна Вахович, Ірина Олійнікова, Юлія Подак, Олег Топіха, Марія Орищина, Володимир Нагорний, Сергій Галюк

Світовий банк: Каріма Бен Біх, Еллен Гамільтон, Норіко Ое, Дебашрі Поддар, Пол Нададь, Олександр Довбня, Саймон Воллі, Пол Скотт Преттіторе

Європейський Союз: Кшиштоф Герульський, Ольга Бороданкова, Андрій Бандура, Крістіан Бен Хелл

ООН: Фіона Аллен, Саймон Дарк, Конрад Кло, Крістоф Лаланд, Мустафа Саїт-Аметов

Освіта і наука

Уряд України: Дмитро Петрик, Леся Іванищук

Світовий банк: Джеймс Грешем, Світлана Бацюкова, Адрієн Ольшак-Ольшевський, Джоел Рейєс, Налін Єна

Європейський Союз: Віра Рибак, Фернандо Фонсека, Яніс Айзсальнієкс, Крістіна Мартінес-Гальєго

Організація Об'єднаних Націй: Нікі Абрішамян, Енн-Марі Акікі, Манан Котак, Пол Крейкшанк, Сергій Савчук, Яйюї Сегі-Влчек, Паула Валерія Кленнер Форттес, Елісон Грем, Валентина Смаль, Віра Мендонка

Охорона здоров'я

Уряд України: Олександр Шуст, Тетяна Гоцуєнко, Денис Соболь, Інна Гарц

Світовий банк: Олена Дорошенко, Акіко Кітамура, Олександр Жигінас, Христина Пак, Ольга Фокаф

Європейський Союз: Олександра Яновська, Міра Дідух, Фернандо Фонсека

ООН: Гійом Сімонян, Катерина Фіщук, Андре Грікспур, Сергій Савчук, Іван Горох, Аяділь Сапарбеков, Ірма Данієлян

Забезпечення засобів до існування

Уряд України: Дарина Марчак, Олена Кольчик, Максим Наїмов, Хаджинов Володимир Хаджинов, Сергій Собчук, Руслан Стужук

Світовий банк: Роман Жуковський, Катерина Петріна, Анна Баранова, Ірина Калачова

Європейський Союз: Міра Дідух, Фернандо Фонсека

Організація Об'єднаних Націй: Федеріко Негро, Пауль фон Кіттліц, Фіона Аллен, Сергій Савчук, Елісон Грем, Чіссі Мюллер, Катерина Арданян, Майкл Ньюсон, Асліхан Озкан, Ольга Логвін Шевцова, Жан Чой, Олена Сафарова

Культура і туризм

Уряд України: Наталія Войцещук, Василь Петрик, Стефанія Топилко, Ірина Хрисіна

Світовий банк: Дже Кюн Кім, Пол Нададь Крос, Олександр Довбня

Європейський Союз: Тетяна Шульга, Фернандо Фонсека

Організація Об'єднаних Націй: К'яра Децці Бардескі, Джо Каллас, Маїсса Ачеук-Юсеф

Енергетика

Уряд України: Олена Бірюкова, Роман Андарак, Софія Угрюмова, Назарій Синюк, Олександр Тронь, Владислав Філіпов, Олександр Петрошук, Павло Ткаченко

Світовий банк: Сільвія Мартінес, Коджі Нісіда, Роман Новіков, Санду Гідірім

Європейський Союз: Торстен Воллерт, Денис Прусаков, Андрій Бандура, Інґрід Сагер, Кшиштоф Герульський, Маркус Ліппольд

ООН: Прашант Кумар, Тетяна Тавлуй, Олег Дзюбінські, Конрад Клос, Еммануель Біріріза, К'яра Децці Бардескі, Валід Алі, Денис Моторний

Видобування корисних копалин

Уряд України: Олександр Кропот, Олена Бірюкова, Андарак Роман, Світлана Сабіщенко, Сергій Галюк

Світовий банк: Вольфхарт Поль, Александер Йоганнес Гуурдемман, Роман Новіков

Європейський Союз: Андрій Бандура, Торстен Воллерт, Яніс Айзсальніекс

ООН: Прашант Кумар, Тетяна Тавлуй, Олег Дзюбінський, Конрад Кло, Еммануель Біріріза, Валід Алі, Денис Моторний

Транспорт

Уряд України: Ірина Кучерук, Тарас Печончик, Наталія Первак

Світовий банк: Домінік Пателла, Євген Булах, Анна Важненко, Антон Гаґен, Андрій Корецький, Артем Полюх, Юрій Лозовенко

Європейський Союз: Аґнешка Скиба, Світлана Дідківська, Даніель Жак

Організація Об'єднаних Націй: Елене Агладзе, Штеффі Гольцварт, Ненад Ніколіч

Телекомунікації та цифрові технології

Уряд України: Юрій Мацик, Тарас Стеценко, Ілона Гавронська, Марина Бобраницька

Світовий банк: Наталія Гельвановська-Гарсія, Михайло Кольцов, Марта Хомин

Європейський Союз: Світлана Дідківська, Сергій Ладний, Дженні Лундмарк, Танель Танг

Організація Об'єднаних Націй: Ярослав Пондер, Елінд Сульміна, Роберта Майо, Володимир Брусиловський, Антонія Есер-Руперті

Водопостачання та водовідведення

Уряд України: Назарій Синюк, Приходько Роман, Олександр Іллінський, Олександр Петрошук, Сергій Галюк

Світовий банк: Івайло Колев, Степан Габрич

Європейський Союз: Ольга Сімак, Грегорі Цуріс

ООН: Ніколя Осберт, Наталія Нікіфорова, Тешагер Тефера, Шобана Шрінівасан, Деві Ханум, Аніл Мішра, Ганна Плотникова

Муніципальні послуги

Уряд України: Олександра Новак, Діана Новікова, Наталія Зайцева, Юлія Подак, Олександр Петрошук, Володимир Манін, Олег Топіга, Володимир Нагорний

Світовий банк: Дебашрі Поддар, Норіко Ое, Еллен Гамільтон, Олександр Довбня, Пол Скотт Преттіторе

Європейський Союз: Кшиштоф Герульський, Наталія Старостенко, Томаш Остропольський

Організація Об'єднаних Націй: Мустафа Саїт-Аметов, Тешагер Тефера, Бенджамін Семюел Фішер, Маріанна Зайчикова, Марта Мілдред Еспано

Сільське господарство

Уряд України: Маркіян Дмитрасевич, Михайло Соколов, Олексій Пінчук, Тарас Тиводар

Світовий банк: Сергій Зоря

Європейський Союз: Крістіан Бен Хелл, Філіпп Макс Лене

ООН: Михайло Малков, Родін Рубчинський, Даніеле Бареллі, Сергій Савчук, Олександр Муляр, Драган Ангеловський, Анна Бурка, Тарас Антонюк

Інші: Роман Нейтер, Марія Богонос, Наталія Куссуль, Андрій Шелестов, Ганна Яйлімова

Торівля та промисловість (бізнес)

Уряд України: Оксана Чуприна, Роман Кропивницький, Олександр Максимов, Артем Тишковець, Андрій Возненко

Світовий банк: Суніта Варада, Блерта Керімі, Захра Аллейн

Європейський Союз: Ірина Губарець, Станіслав Тошков, Панайотіс Стамуліс, Яніс Айзсальнієкс

ООН: Олексій Вавохін, Максим Борода

Фінансовий сектор та банківська справа

Уряд України: Олена Зубченко, Первін Дадашова, Оксана Чуприна, Роман Лисенко, Олексій Жак

Світовий банк: Йоганна Ягер, Євген Гребенюк

Європейський Союз: Віталія Мудрук, Ольга Чілат, Марта Садель

Організація Об'єднаних Націй: Сурен Погосян

Зрошення та управління водними ресурсами

Уряд України: Михайло Соколов, Марія Шпанчик, Сергій Ляшок

Світовий банк: Рану Сінха, Франк ван Стінберген

Європейський Союз: Крістіан Бен Хелл, Ольга Сімак

ООН: Ганна Плотникова, Соня Кеппель, Вікторія Єршова

Макроекономічні наслідки, бідність

Уряд України: Артем Тишковець, Оксана Лисенко, Сергій Собчук, Олександр Манюлов

Світовий банк: Анастасія Головач, Марина Сідаренка, Флоріан Блюм, Карліс Смітс, Крістіна Ноель Воган, Транг Ван Нгуєн

Європейський Союз: Юльда Кіліте, Ольга Чілат, Фернандо Фонсека

ООН: Олексій Вавохін, Ільдар Газізуллін, Мона Фетух, Ігор Гришко

Оцінка впливу на населення/вразливі групи (соціальна стійкість та інклюзивність; переміщення/вразливість, конфлікти та насильство)

Уряд України: Артем Тишковець, Ангеліна Олійниченко, Наталія Ємець, Володимир Анушкевич, Олена Кольчик, Сергій Собчук, Руслан Стужук

Світовий банк: Ерік Джонсон, Олександра Шатирко, Дженніфер Солотароф, Дженніфер Шкабатур, К'яра Брокколіні, Домінік Кьолер, Мір'яхон Турді, Надія Фернанда Піффаретті

Європейський Союз: Мартін Шредер, Тетяна Шульга, Міра Дідух

ООН: Ільдар Газізуллін, Аляксей Вавохін, Фіона Аллен, Ліза Крістіна Варт, Сергій Савчук, Елісон Грем, Алісса Лаліме, Чіссі Мюллер, Хатем Марзук, Кім Маттіс, Нургуль Асилбекова, Федеріка Діспенза, Дарина Солодова, Іван Йованович, Олена Іванова, Клара Бастардес Торт, Анна Суходольська, Летиція Делл'Асін, Нінне Воррінг

Охорона довкілля, природокористування та лісове господарство

Уряд України: Олена Крамаренко, Олександр Ставнівчук, Сергій Ляшок, Оксана Іоніна

Світовий банк: Оксана Ракович, Арно Беренс, Сусанна Дедрінг, Олена Голуб

Європейський Союз: Крістіан Бен Хелл, Ольга Сімак, Грегорі Цуріс

Організація Об'єднаних Націй: Хасан Партоу, Мер'ем Буамране, Бр Равішанкар, Мохаммад Шерзад, Василь Масюк, Альберто ДельЛунго, Ганна Плотнікова

Інше: Майлз МакДонах

Юстиція та державне управління

Уряд України: Наталія Пінчук, Валерія Іванова, Наталія Грицяк, Зураб Адеїшвілі, Олексій Бонюк, Сергій Чорнуцький, Андрій Данилюк, Олена Коваленко, Анна Козубня, Юрій Скакальський, Олександра Новак, Юлія Подак, Олег Топіха, Оксана Підперигора

Світовий банк: Лора Поп, Девід Бернштейн, Ірина Щербина, Клаус Декер, Даніела Фельчман, Віталій Касько

Європейський Союз: Панайотіс Стамуліс, Клеменс Мюллер, Манфредас Лімантас, Інгрід Сагер, Дженні Лундмарк, Катерина Яковлева

ООН: Роман Хащенко, Елісон Грем, Арезу Фарівар, Віра Ткаченко, Найда Чамілова, Ана Квашук, Андреа Карола, Антонія Есер-Руперті, Сабіна Фрейзер Гюнес, Іван Гончарук, Айнура Беккоєнова, Маріанна Зайчикова

Реагування на надзвичайні ситуації та цивільний захист

Уряд України: Ігор Шелюк, Петро Кропотов, Сергій Рева, Ігор Фесюк

Світовий банк: Тафадзва Ірвін Дубе, Зузана Стентон-Геддес, Крунослав Катич, Максим Довгановський

Європейський Союз: Алехандро Еггеншвілер, Станіслав Топольницький

Організація Об'єднаних Націй: Роман Хащенко, Франціска Гірш, Соитиро Ясукава, Мустафа Бен Мессауд

Управління вибухонебезпечними предметами

Уряд України: Сергій Рева, Дмитро Салтиков, Сергій Безрученко, Владислав Дудар, Ігор Фесюк

Світовий банк: Аланна Сімпсон, Тафадзва Ірвін Дубе, Зузана Стентон-Геддес, Крунослав Катич, Томіслав Вондрачек

Організація Об'єднаних Націй: Гай Родс, Стенлі Чхонг, Джес Лакетт

Співпраця з Київською школою економіки (KSE)

Владислава Грудова, Юлія Данищук, Юрій Гайдай, Інна Студеннікова, Юлія Маркуц, Дмитро Андрієнко, Андрій Безп'ятов, Тарас Маршалок, Биковська Алла, Дмитро Горюнов, Ігор Піддубний, Роман Нейтер, Наталія Шпиготська, Дмитро Аверін

